

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Департамент освіти Харківської міської ради
Акадэмія кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь
(Рэспубліка Беларусь)
Universitat Politècnica de Catalunya
(Espanya)
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych
(Poland)
Харківський національний університет
внутрішніх справ
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-методичної конференції

«Розвиток освітньої системи: європейський вектор»

20-21 березня 2019 р.

ХАРКІВ 2019

УДК 378.1

P64

Редакційна колегія:

Калініченко Л.Л. – голова, проф., д-р екон. наук;
Халіна В.Ю. – доц., канд. екон. наук;
Пакуліна А.А. – доц., канд. екон. наук;
Устіловська А.С. – викладач.

Відповідальний за випуск: д-р екон. наук, проф. Калініченко Людмила Леонідівна

P64   Розвиток освітньої системи: європейський вектор : матеріали
II Міжнародної науково-методичної конференції / ХНУБА. Харків :
ФОП Панов А.М., 2019. 196 с.
ISBN 978-617-7722-99-0

Доповіді науково-методичної конференції містять результати досліджень відносно сучасного стану та перспектив розвитку освітніх систем за основними напрямками: кадровий потенціал освітніх систем; методичні підходи у сучасних освітніх системах; сучасні тренди в освіті, європейський досвід та можливість його застосування в Україні.

Роботи друкуються в авторській редакції, в збірці максимально зменшено втручання в обсяг та структуру відібраних до друку матеріалів. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, яку надано в рукописах, а також коректність цитованості матеріалу, і залишає за собою право не розподіляти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, які розглянуті на конференції.

УДК 378.1

ISBN 978-617-7722-99-0

© Колектив авторів, 2019
© Харківський національний
університет будівництва
та архітектури, 2019

СЕКЦІЯ 1.
КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF STUDYING ABROAD

Czumak Daria,
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych, Poland

Advantages of studying abroad are:

1) Enlarging the horizons and the opportunity to see life in a different perspective - these listed items also belong to the benefits of obtaining education abroad. Those who travel to another country, along with a compulsory curriculum and a foreign language, will have the opportunity to study a different culture, to get used to the tradition and to know the mentality of sometimes very polar nations.

2) a young and active person in a foreign higher school will definitely enjoy the opportunity to undertake research activities, increase the number of academic hours, devote to practical lessons, than European institutions are famous.

3) there is no doubt that the significant advantage of studying abroad is the rich and interesting life of students and school students, especially as regards youth in colleges, the structure and form of governance of which are more democratic than in the post-Soviet universities.

4) the summary of the holder of a world-class prestigious diploma will be highlighted among the rest in the search for a job, and it is not unnecessary to recall that the process of obtaining knowledge, for example, in American higher education, allows a young person to combine learning and work in order to consolidate the acquired theoretical knowledge, skills, or and just for the sake of overcharge.

After all, even if it was a tribute to win the grant for free study abroad, living abroad is not cheap, then parents who wish for their children to have a diploma of the prestigious world university, poses a lot of financial issues. However, for those who want to study abroad, and can confirm their desire and the right to such education by knowledge, it is worth defeating the scholarship.

Disadvantages of studying abroad are:

1) a significant disadvantage of study abroad, at least capable of spoiling nerves, is the bureaucratic retardation associated with obtaining a visa, residence permits, registration, registration of health insurance, etc.

2) another disadvantage of studying abroad is that, in fact, the place of study is far from home, but the same will surely embarrass for your home, close friends. At this stage, it is important to clearly understand your goals and not be panicked, compensating nostalgia for telephone and Internet calls.

USING GOOGLE CLASSROOM IN EDUCATION PROCESS

Smachylo V.V.
Candidate of Economic Sciences, docent, professor of the department of Economics
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

Modern world is changing rapidly, so education and methods which using in education process has to change too. Of course, using computer and internet are changed education process, making its more flexible and adapted to the requirements of modern employers. One of universal and comfy tools is Google classroom. It can be used for distance learning, blending learning like e-

platform for communication between teacher and students. Google classroom includes several tools (fig. 1).

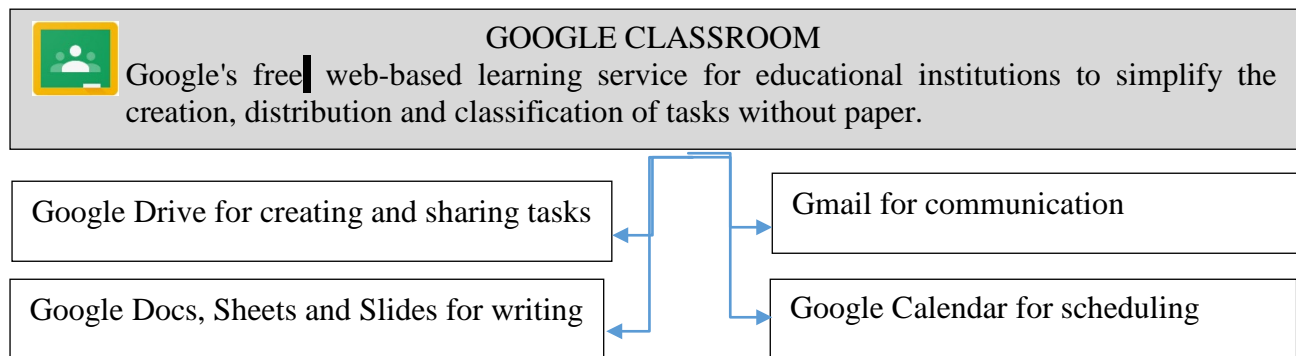

Figure 1 – Structure of Google classroom

Key possibilities of Classroom: configure the classroom, integration with Google Drive, Various opportunities for creating and distributing tasks, tests, time management, control over tasks and evaluation, communication in the Classroom, reports. You always can add links and video, YouTube files. It makes lessons more interesting for students and takes less time for organization process during lessons. Its use involves registration.

The use of this service in the learning process provides many benefits (fig.2)

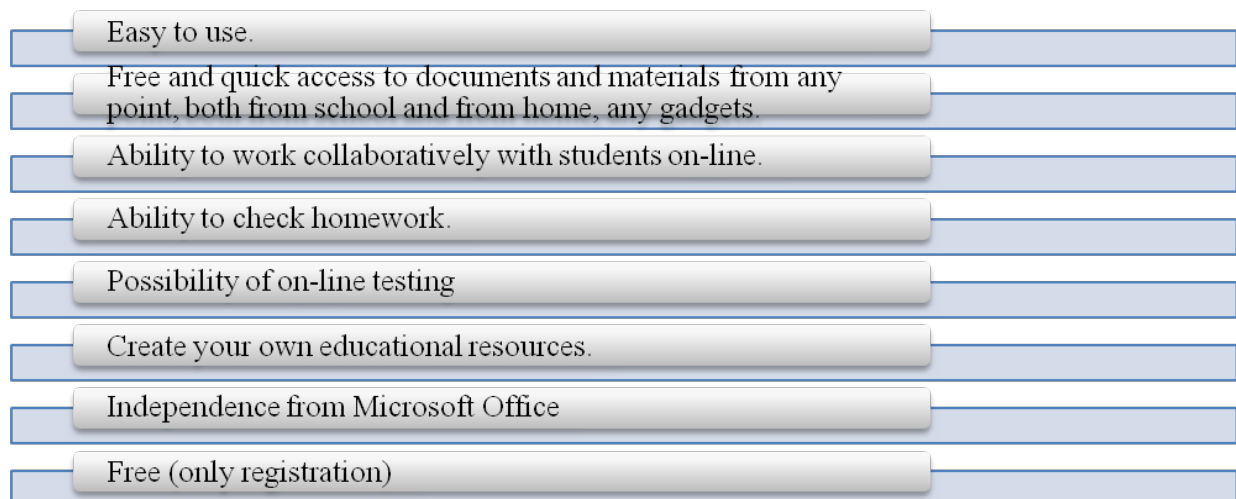

Figure 2 - Advantages of using Google classroom

Given their Google class it is expedient to use in universities in any specialties. Its use will improve the quality of education.

USING GOOGLE TOOLS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Candidate of Economic Sciences, docent, professor of the department of Economics Smachylo V.V.
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

Parfonova T.I.
Lyceum of Dergachi №3

The transformation of socioeconomic systems, which is now taking place at an accelerated pace, requires an even faster restructuring of the educational system in such a way that it not only

meets the requirements of the present but was one step ahead. The Economic Forum in Davos (2019) generated a number of key theses, among which, the importance of JM Ma's views on the main development vectors (4E): E-education; E-entrepreneurship; E - electronic infrastructure: E - e-government.

Obviously, the intersection of education and electronic infrastructures forms an unconditional requirement for the skills and competences of education providers, which consists in the efficient use of modern information and computer technologies. Accordingly, the educational process must be based on existing information tools that organizationally simplify and change the learning process and promote the generation of so-called soft skills, reducing the cost of monotonous and routine work.

At the moment, it's easy to use the Google tools in the educational process with a number of benefits: free, integrative, versatile, continuous updating, ease of use, accessibility from anywhere and gadgets; the possibility of on-line collaboration and the creation of various educational tasks and activities.

The Google Class Platform can be the basis for using Google tools, which allows you to organize independent and practical activities for higher education students both at classes and remotely. This platform allows you to form classes (groups) for educational disciplines, publish materials for teaching (presentations, videos, tutorials, methodological instructions, etc.), to form test tasks and simply task, which provides an answer. The interface is convenient, because the teacher can check the execution of the assignment, set delivery deadlines, receive notifications regarding the assignment of a task. Using this tool allows you to reduce the cost of paper and time to perform and verify tasks. Integration with your Google profile involves the use of other tools that allow: the use of collective methods of work (google docs, drawing, table); create surveys, conduct questionnaires, and more.

Therefore, in order to match the training of higher education graduates to modern labor market requirements, it is necessary to intensify the use of tools such as Google during the educational process. This will improve the student's skills with modern electronic platforms, combine the blended learning process, reduce the time spent while engaging in routine and monotonous work, and, accordingly, increase the time for interactive communication, the formation of soft skills.

КАДРОВИЙ МОНІТОРИНГ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Д-р екон. наук, проф. Аванесова Н.Е., здобувач, Бекецкий Р.М.
Харківський національний університет будівництва та архітектури*

Проведення кадрового моніторингу в системі освіти стимулює позитивні перетворення та мотивує до якісних змін учасників навчально – виховного процесу. Унаслідок цього відбувається коригування та координація діяльності всіх учасників процесу; удосконалення всіх планів школи щодо організації і здійснення навчального процесу з метою підвищення його якості; подальше вдосконалення, самовдосконалення, підвищення рівня самоорганізації учасників навчально – виховного процесу; удосконалення взаємовпливу та взаєморозуміння на рівнях [1]: батьки – учень – учитель – адміністрація; динамічний розвиток мотивації учасників НВП до підвищення якості знань тощо.

В свою чергу кадровий моніторинг в освіті – це сучасний механізм управління якістю освіти. За його допомогою можна відстежувати і своєчасно коригувати будь – який процес в освіті. Але при цьому слід пам'ятати, що тільки той учень, який чітко уявляє мету свого навчання, може бути вмотивований до свідомих дій, спрямованих на позитивну динаміку

якісного зростання. Це є необхідною умовою забезпечення якісного рівня навчальних досягнень учнів [0].

Кадровим питанням присвятили свої дослідження багато вітчизняних і зарубіжних вчених [1]: О. А. Бугуцький, В. П. Галушко, О. Д. Гудзинський, Г. Десслер, П. Друкер, Д. Дункан, Г. Емерсон, М. Й. Малік, Г. В. Осовська, А. В. Попов, І. Ф. Степаненко, В. К. Тарасов, Ф. У. Тейлор, В. В. Травін, А. Файоль, А. В. Шегда, С. В. Шекшня, В. В. Юрчишин та інші проте існує ще достатньо «білих плям» у вивченні кадрового потенціалу.

Загальні спадні тенденції, які спостерігаємо в освітній сфері, на наш погляд, мають як негативні, так і позитивні наслідки. До позитивних сторін варто віднести поступове скорочення кількості ВНЗ, що, вірогідно, підвищить якість освіти, адже питання якості освітніх послуг в Україні загострилося у зв'язку з ліквідацією державного розподілу випускників вузів, нестійким попитом на фахівців з боку працедавців, недостатнім бюджетним фінансуванням тощо. Негативні наслідки значною мірою торкаються науково-педагогічного персоналу вузів, оскільки при скороченні, реорганізації чи укрупненні вузів порушуються певні організаційно-штатні пропорції, що в кінцевому підсумку призводить до скорочення кваліфікованих кадрів. На ринку праці з'являється категорія «дипломованих спеціалістів», незатребуваних вітчизняною економікою. Ще одним негативним проявом такої ситуації сьогодні можна вважати практичну неможливість освітянам-науковцям працювати за сумісництвом, що масово спостерігалось в Україні у період з 2004 по 2009 роки [1]. На жаль, від'ємні темпи приросту чисельності студентів і випущених фахівців із вузів вищих рівнів акредитації не дозволять у недалекому майбутньому створити той кадровий резерв, який збагатить інтелектуальний потенціал держави та здійснить інтелектуальний прорив. Особливої уваги, на нашу думку, потребує аналіз якості освітніх послуг, що надаються державними і приватними ВНЗ.

З цією метою спробуємо проаналізувати та оцінити кадровий потенціал ВНЗ за такими критеріями: якісний викладацький склад (питома вага штатних працівників і сумісників); співвідношення штатних працівників і студентів (табл. 1). Порівняльну характеристику кадрового забезпечення державних і приватних ВНЗ на початок 2017/18 навчального року надано у табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика кадрового забезпечення державних і приватних ВНЗ на початок 2017/18 навчального року [1]

Показники		Державні ВНЗ		Приватні ВНЗ	
		Чисельність, осіб	%	Чисельність, осіб	%
Викладацький склад ВНЗ	Штатні працівники	128487	88,6	9843	73,2
	Сумісники	16584	11,4	3607	26,8
Наукові ступені та вчені звання викладацького складу ВНЗ	Кандидати наук	70354	48,5	5875	51,2
	Доктори наук	14298	9,9	1169	10,2
	Доценти	47680	32,9	3491	30,4
	Професори	12633	8,7	950	8,3
Чисельність студентів, осіб		1565385		158300	
Співвідношення штатних працівників і студентів	Всього	1:26		1:36	
	Професори	1:124		1:167	
	Доценти	1:33		1:45	

Аналіз даних табл. 1 дозволив зробити такі висновки: основний персонал ВНЗ вищих рівнів акредитації складають 138,3 тис. викладачів; з них: докторів наук – 15,5 тис., кандидатів – 76,2 тис., професорів – 13,6 тис. (8,5 %), доцентів – 51,2 тис. (31 %). Окрім того, у вузах працюють понад 20 тис. сумісників. Співвідношення числа професорсько-викладацького складу і студентів у вузах державної та приватної форм

власності майже не відрізняється, хоча ситуація з якісним науково-педагогічним складом у державних ВНЗ є дещо кращою. Рівень забезпечення державних вузів викладачами основного персоналу є вищим, однак більша частка сумісників у приватних вузах зумовлює порівняно вищу мобільність професорсько-викладацького складу. Загалом дані порівняльної таблиці свідчать про приблизно однаковий якісний склад основного персоналу державних і приватних ВНЗ III – IV рівнів акредитації, відтак, можна стверджувати, що українські виші різних форм власності здатні забезпечувати приблизно однакову якість освіти [0].

Кадровий моніторинг - це, насамперед, об'єктивно зумовлена, соціально значуща зміна стану кадрових відносин і зв'язків, кількісних та якісних параметрів кадрового корпусу, результат дії об'єктивних і суб'єктивних факторів, причому як усередині окремої організації, так і на державному рівні[0]. Суттєвим є вплив як зовнішніх факторів (ресурсні та управлінські потреби держави, її стратегія, розвиток соціально-економічних основ суспільства, соціально-демографічних процесів та ін.), так і внутрішніх ресурсів і факторів розвитку кадрового корпусу (організації системи управління, пошуки оптимальніших структур, методів управління, зміна функцій і компетенції державних органів, виявлення потреб, інтересів і можливостей як організацій, так і інтересів та потреб окремого працівника, пошук балансу інтересів держави та суспільства).

Література: 1. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Продовження навчання та здобуття освіти: статистичний бюлетень / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. The Global Competitiveness Report 2014 – 2015. Full Data Edition. – [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.
4. Educational expenditure statistics: European Commission Eurostat. – [Electronic resource]. – Access mode: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Educational_expenditure_statistics

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО СКЛАДУ НА АРХІТЕКТУРНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВНЗ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Доц. Вещев В.Є.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Реформування освітньої системи в Україні - один з пріоритетних напрямків сучасного розвитку країни. Курс на євроінтеграцію, прагнення до рівня найвищих стандартів освіти при підготовці фахівців з вищою освітою рівня «бакалавр» і «магістр» безумовна потреба часу та умов поступового інтеграційного процесу країни, що залишила пострадянський простір і самостійно формує своє професійне майбутнє [1].

За останні роки, Міністерством освіти і науки України розроблено багато ініціатив, спрямованих на значне покращення всієї освітньої системи включаючи фахову систему підготовки у вищих навчальних закладах. Втілення болонської системи в процесі навчання та оцінюванні його якості, вже стали звичними для майже всіх ВНЗ країни, і природно сприймаються як студентами так і викладачами [2].

Архітектурна освіта, як компіляційне поєднання технічних знань, індивідуального творчого пошуку, оволодіння інноваційними засобами сучасної графіки до презентацій, та наукової обґрунтованості власних рішень – є специфічною складовою навчання серед інших ВНЗ країни. Мабуть тому до навчання майбутніх фахівців за спеціальністю

191 «Архітектура та містобудування» повинно бути особливе ставлення, що має відрізнятися від ставлення до інших технічних вищих навчальних закладів [3].

Особливості викладання архітектурних дисциплін з позицій творчості та формування професійної особистості на первинній стадії навчання за кваліфікаційним рівнем «бакалавр» - окрема тема, що потребує додаткового обговорювання [4], внесення змін та уточнень до існуючої рейтингової системи оцінювання якості науково-педагогічних працівників ВНЗ.

Якщо відокремити другий, вищий рівень, навчання в магістратурі від базової архітектурної освіти за рівнем «бакалавр», то маємо розглядати такі актуальні питання:

- Особливості педагогічного складу кафедр для кваліфікаційного рівня бакалавр;
- Європейські реалії до співвідношення викладачів-практиків до викладачів науковців при базовій підготовці архітекторів бакалаврів;
- Специфіка до кадрового підходу при викладанні дисципліни «архітектурне проектування» в переддипломний період;
- Співвідношення пріоритетів та вимог професійної кваліфікації і досвіду професійної діяльності викладача до його наукових здобутків;
- Суперечливість між існуючими можливостями кадрового потенціалу з досвідом реальної проектної діяльності і вимогами до викладачів-науковців,
- Наявність протиріч, між рейтинговими вимогами ВНЗ та реальними вимогами до викладачів, професійного рівня «бакалавр», при викладанні навчальної дисципліни «архітектурне проектування»
- Професійний стаж та педагогічний досвід – формальні ознаки, чи реальні важелі до рейтингової складової;
- Збереження традицій архітектурної проектної школи з адаптуванням до вимог сьогодення - проблеми часу чи навмисне загострення кадрових питань;

До того ж існує багато майже риторичних питань, що безумовно по передують ефективній інтеграції української освітньої системи в європейському векторі:

- як вирішувати питання з формування кадрового резерву, коли фахові архітектори, зразки проектної майстерності - практики, найбільш продуктивного віку, не зовсім відповідають вимогам до наукового рівня ВНЗ і не мають жодних матеріальних стимулів до поповнення викладацького складу;
- як, мати можливість вільно друкувати власні дослідження в науко-метричних виданнях (в т.р. Scopus), викладачам, що мають майже мінімальну зарплатню 170-190 €
- Як молодому науковцю (доценту), що весь свій практичний досвід отримав під час навчання в аспірантурі, не маючого професійного досвіду роботи на посаді ведучого архітектора проекту (3-5 років) або головного архітектора проекту (2-3 об'єкти), фахове навчати майбутніх бакалаврів архітектурному проектуванню;

Підсумовуючи ці, та інші актуальні питання маємо наступне:

- необхідність підготовки кадрового резерву на факультеті, з магістрів, що вже під час навчання отримали не тільки фахові знання і здібності до наукового пошуку, але й реальну практичну підготовку за межами ВНЗ;
- активне і не формальне впровадження дуальної форми підготовки студентів вже на першому курсі магістратури (5-й рік навчання), що в подальшому може бути враховано при оформленні «Звіту» з виробничої проектно-переддипломної практики.
- залучення науково-педагогічного складу викладачів кафедр, офіційними керівниками студентів, що працюють за дуальною формою навчання, з обов'язковим збереженням їх повного учбового навантаження;
- можливість використання матеріалів, розроблених під час дуального навчання в проектних установах, як складової дипломної магістерської роботи, (що повинно бути зафіксовано в Договорах про співпрацю);

- збереження кадрового складу викладачів-практиків, маючих значний (більше 30 років) професійний досвід в т. ч на посадах головного архітектора проекту не менше 5 років (без вчених звань), в межах, що існують в більшості європейських країнах (30-40%)

Тобто, цілком природне прагнення до європейських стандартів як в якості навчання, и так і до ефективного формування кадрового складу, потребує не тільки ентузіазм і винахідливість керівників ВНЗ, але й розумної зацікавленості керівництва Уряду та відповідного Міністерства.

Література: 1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004). 2. Гриневич Л.М. Пріоритети розвитку вищої освіти в контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс] VII Міжнародна науково-практична конференція «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу» (27.11.18, м. Київ) – Режим доступу: <http://erasmusplus.org.ua/novyny/1992-vii-mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferentsiia-yevropeiska-intehratsiia-vyshchoi-osvity-ukrainy-v-konteksti-bolonskoho-protsesu-271118-m-kyiv.html>. 3. Стандарт вищої освіти України. 191 «Архітектура та містобудування». Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський) рівень [Електронний ресурс] Міністерство освіти і науки України. Київ 2017. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoi-osviti>. 4. Кащенко А.С. «Актуальні проблеми сучасної архітектурної освіти» Доповідь на семінарі XXVII міжнародного огляду-конкурсу. 08.11 2018 р. ПНТУ ім. Ю. Кондратюка м. Полтава

ЕТАПИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Канд. техн. наук, доц., Гайдусь А.Ю.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Кадровий потенціал визначається кваліфікаційними і творчими здібностями працівників. Професійні, мотивовані кадри завжди запорука успіху будь-якої організації. На сьогодні в Україні існує розрив у зв'язку з нерівномірним розподілом за віком педагогів, які пропрацювали більше 20 років і молодими, які пропрацювали 5-10 років, також втрачаються позиції за якістю освіти, стимулами її здобуття та фаховості різноманітністю. Це при тому, що світовою тенденцією нинішнього тисячоліття є визнання того, що розвиток людського потенціалу є основним ресурсом сталого економічного зростання та конкурентоспроможності у довготерміновій перспективі [1].

Формування кадрового потенціалу освітньої сфери включає наступні етапи:

Планування потреби в кадрових ресурсах.

Потреба в кадрових ресурсах визначається керівництвом ВНЗ з урахуванням педагогічного навантаження, профілем підготовки студентів, вимог до кваліфікації. Поліпшення на цьому етапі може бути завдяки вибірці з числа найбільш перспективних студентів які зможуть замінити старіюче покоління.

Підбір кадрів.

Підбір кадрів починається з публікації вакансії на сайті ВНЗ. Опис вакансії повинно містити опис змісту роботи, вимоги до кваліфікації майбутнього співробітника. Наступними ступенями відбору кадрів є співбесіда претендента керівництвом кафедри. Крім перевірки відповідності професійних знань і умінь етап співбесіди необхідний для перевірки збігу цінностей претендента цінностям даного ВНЗ. Для мети виявлення і удосконалення ціннісних орієнтирів здобувача можуть використовуватися анкети, опитувальники.

Адаптація кадрів.

Процес адаптації спрямований на швидке і комфортне «входження» нового співробітника в колектив, прийняття трудових функцій в повному обсязі.

Підвищення кваліфікації.

Необхідність підвищення кваліфікації пов'язана з необхідністю оновлення знань і навичок педагогічних працівників у зв'язку з підвищенням вимог до їх рівня кваліфікації і необхідністю освоєння ними нових способів вирішення професійних завдань. Підвищення кваліфікації здійснюється за програмами додаткової освіти (курси), а також за програмами вищої освіти. Тут варто відзначити, що найбільшу цінність будуть представляти нові технології в освіті і досвід передових країн.

При формуванні кадрового потенціалу необхідно спиратися лише на ті етапи, які можуть істотно підняти кваліфікаційні та творчі здібності педагогів і мотивувати їх на організацію конкурентних переваг на ринку освітніх послуг.

Література: 1. Гусак І. Аналіз державної кадрової політики в галузі освіти / І. Гусак // «Ефективність державного управління» – Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 36. – С. 294-304.

РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ: ФОРМУВАННЯ КОНТИНГЕНТУ АБІТУРІЄНТІВ У ВСП «НОВОКАХОВСЬКИЙ КОЛЕДЖ ТДАТУ»

Завідувач відділення «Економіка та комп'ютерні
технології», викладач-методист Гайбура Т.А.
*ВСП «Новокаховський коледж Таврійського державного
агротехнологічного університету»*

Зміни, що відбулись в агропромисловому комплексі України за роки незалежності вплинули на роботу всіх галузей народного господарства які забезпечували його функціонування.

Необхідність реформування торкнулась закладів аграрної освіти, що готували фахівців для роботи в великих сільськогосподарських підприємствах. Відбувається складний процес перебудови та вдосконалення підготовки спеціалістів з врахуванням потреб ринкової економіки в сільському господарстві. На цьому шляху виникає багато проблем. В статті досліджується одна проблема зменшення контингенту вступників до навчального закладу і пропонуються шляхи подолання цього явища

Відокремлений структурний підрозділ «Новокаховський коледж Таврійського державного агротехнологічного університету» (далі Новокаховський коледж ТДАТУ) - це заклад вищої освіти І-го рівня акредитації, заснований на загальнодержавній формі власності. Він був створений згідно наказу № 439 Міністерства сільського господарства Української РСР від 22 липня 1953 року в місті Херсон та іменувався Херсонським технікум механізації сільського господарства.

Підготовка спеціалістів для сільського господарства розпочиналася з трьох спеціальностей: механізація сільського господарства, бухгалтерський облік та агрономія. Могутня матеріально-технічна база дозволила на протязі 30 років в технікумі здійснювати підготовку іноземних студентів. За цей час середню спеціальну освіту отримало більш як 1400 спеціалістів із 47 країн Азії, Африки та Латинської Америки: це Народна республіка Конго, Лаос, Кампучія, Єфіопія, Того, Зімбабве, Сьєра Леоне, Алжир, Ангола, Нікарагуа, Гага, НДР Ємен, Монголія, В'єтнам та Афганістан.

У 1993 році технікум отримав статус коледжу та перейменовується у «Новокаховський агротехнічний коледж».

На сьогодні коледж – це сучасні споруди навчальних корпусів, загальною площею 30 тис.м², три навчально-лабораторні корпуси, з бібліотекою та читальним залом, 2 гуртожитки, їдальня, два буфети, медичний пункт, учбово-дослідне господарство площею 740 га, стадіоном та спортивно-оздоровчим комплексом на березі Азовського моря. У 174 лабораторіях одночасно може навчатися 2000 студентів.

За 65 років існування в коледжі акредитовано та функціонують дев'ять спеціальностей: 073 Менеджмент; 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 072 Фінанси, банківська справа та страхування; 081 Право; 151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології; 208 Агроінженерія; 143 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка; 193 Геодезія та землеустрій; 192 Будівництво та цивільна інженерія.

З першого дня існування і по сьогодні перед навчальним закладом стоїть задача підготовки спеціалістів для аграрного комплексу регіону та країни. Географічне розміщення та спеціалізація Херсонської області, як аграрного регіону, створює умови для розвитку рослинницької та тваринницької галузей, потребує різнопрофільних спеціалістів-аграріїв. На Херсонщині привабливою діяльністю для підприємств вважається виробництво сільськогосподарської продукції, переробка, зберігання, транспортування та збут сільськогосподарської продукції, сільськогосподарське машинобудування, оптова та роздрібна торгівля, банківська сфера. Тут функціонують та розвиваються підприємства аграрного напрямку: ДП «ДАФ ім. Солодухіна», ДП «Таврія-2», ВАТ АПФ «Таврія», ДП ДГ «Новокаховське», ДГ «Асканійське», ДП «Каховське», ТОВ «Агро Альянс».

На території Херсонської області станом на 01.01.2018 року зареєстровано 8107 підприємств, з них 2695 (33,2 %) - аграрного напрямку. Налічується 1031 об'єкт роздрібною торгівлі, з них: 798 магазинів (223 – продовольчих, 558 – непродовольчих); 75 одиниць кіосків роздрібною торгівлі, 145 об'єктів роздрібною торгівлі поза магазинами (зі складів, майданчиків, лотків, розкладок, орендованих кутків, через Інтернет, по каталогах тощо). Торгова мережа у сільській місцевості становила 127 об'єктів роздрібною торгівлі. В місті Нова Каховка розміщено 20, а в Херсонській області - 281 відділення банків.

Наведена специфіка регіону та розгалужена інфраструктура ринку потребує фахівців-аграріїв, які вміють організувати виробництво продукції, спланувати його діяльність, вдало розмістити та розпорядитися фінансами, займатися ремонтом та обслуговуванням техніки, питаннями землеустрою та правового забезпечення підприємницької діяльності. Саме таких фахівців готує коледж з наведених спеціальностей.

Незважаючи на перспективу надійного працевлаштування та доступність навчання у ВСП «Новокаховський коледж ТДАТУ», кількість вступників щороку скорочується на протязі тривалого часу, про що свідчать дані.

Таблиця 1

Кількість вступників в ВСП «Новокаховський коледж ТДАТУ»

Спеціальність	Роки							Індекс зміни, %
	2012-2013	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Агроінженерія	50	37	37	37	37	38	37	60,22
Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка	52	40	58	50	31	30	32	61,54
Геодезія та землеустрій	31	54	46	36	29	31	28	90,32
Право	81	78	75	65	52	49	41	50,62
Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	29	35	40	23	21	28	27	93,10
Менеджмент	34	32	25	25	24	32	27	79,41

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Фінанси, банківська справа та страхування	11	9	17	6	11	6	16	145,45
Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології	16	10	10	14	16	21	23	143,75
Будівництво та цивільна інженерія	-	-	-	-	-	-	10	-
Всього	347	341	339	290	243	258	250	72,05

Аналіз таблиці вказує на сталу тенденцію зменшення контингенту вступників практично з усіх спеціальностей у коледжу. Особливо помітне зменшення вступників на спеціальності «Агроінженерія» та «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» (більше 40 %).

Вивчення цього явища та вплив окремих факторів на формування негативно сталої тенденції є актуальним і впливає на прийняття відповідних рішень про модернізацію освітнього процесу в коледжі.

Найбільш вірогідними причинами, які впливають на формування від'ємної динаміки чисельності студентів вибрані наступні:

1. Демографічна ситуація в області.

Таблиця 2

Динаміка чисельності населення Херсонської області за період 2013-2018 р.р.

2013 рік	2018 рік	%
1076800	1045109	97,05693

За останні 5 років загальна чисельність населення в Херсонській області зменшилась на 3%, а зменшення контингенту студентів за цей період в коледжі склало 28%. Це вказує на існування більш вагомих факторів, що впливають на досліджуване явище.

2. Орієнтація випускників шкіл на здобуття освіти у закладах вищої освіти III-IV рівня акредитації.

Таблиця 3

Кількість навчальних закладів по Херсонській області

Кількість учбових закладів та чисельність учнів і студентів по Херсонській області	Кількість ВНЗ, од.		Кількість студентів у ВНЗ, тис. осіб		Кількість осіб, прийнятих на навчання до ВНЗ, тис. осіб	
	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації
2012/13	11	7	6,4	23,9	2,2	4,6
2013/14	11	7	6,3	23,2	2,0	4,7
2014/15	11	7	5,9	21,4	1,8	4,2
2015/16	12	8	6,7	20,5	1,9	3,9
2016/17	12	8	6,5	20,7	1,9	3,6
2017/18	12	9	6,4	20,3	1,8	4,2

Наведені дані свідчать про сталу тенденцію збільшення кількості бажаючих навчатися у вищих навчальних закладах 3 та 4 рівнів акредитації при тому, що багато випускників вишів не мають перспектив на працевлаштування по спеціальності. Процент зменшення вступників до ВНЗ 1 та 2 рівнів акредитації усіх профілів за 5 років по Херсонській області складає 18% проти 28% по коледжу. Це свідчить, що велика кількість старшокласників із сільських шкіл не Кількість учбових закладів та чисельність учнів і студентів по Херсонській області мають намірів навчатися та працювати в аграрній сфері.

Серед причин низької популярності аграрних спеціальностей серед молоді можна назвати: несприятливу кон'юнктуру на ринку праці; непривабливі умови праці; непрестижність аграрних професій серед молоді; низький рівень заробітної плати; сезонність виробництва.

Ситуацію на ринку праці спеціалістів середньої ланки в аграрному секторі можна назвати парадоксальною. З одного боку, рівень непрацевлаштованості випускників є доволі високим і має тенденцію до зростання (10,4% у 2016/2017 рр. проти 6,6% у 2009/2010 рр.). З іншого боку, попит на спеціалістів середньої ланки залишається незадоволеним уже протягом тривалого періоду. А такі професії, як фермер та слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування входять у ТОП-10 найбільш затребуваних в Херсонській області

3. Наступною причиною зменшення кількості вступників є відносно невисока якість шкільної сільської освіти, що впливає на можливості вступу дітей в будь-які навчальні заклади. Зменшення кількості вступників з вказаної причини і надалі буде знижуватися, що пов'язано з обов'язковим проходженням зовнішнього незалежного оцінювання.

4. Заробітна плата батьків, майбутніх студентів в Херсонській області, одна з найнижчих по Україні, що також суттєво впливає на контингент абітурієнтів.

5. Зменшення, на фоні зубожіння батьків, державного замовлення на підготовку фахівців по всіх спеціальностях.

6. Недостатня зацікавленість роботодавців в підготовці кадрів для власних потреб. Суб'єкти господарювання мало зацікавлені у процесі підготовки майбутніх кадрів через відсутність у практикантів стажу і практичного досвіду після закінчення коледжу. Причини цього криються, з одного боку, у хронічному недофінансуванні коледжу, що не забезпечує навчальний процес в достатній кількості обладнанням, комп'ютерною технікою та новітніми технологіями. З іншого боку чинні програми розвитку та державна підтримка аграрного сектору країни з боку держави не здатні кардинально поліпшити ситуацію.

На жаль, така ситуація склалася не тільки в названому навчальному закладі, а майже в усіх навчальних закладах України 1 та 2 рівнів акредитації.

Стабілізувати ситуацію з формування контингенту вступників на всі спеціальності коледжу в нинішньому вигляді та забезпечити економічну доцільність затрат на підготовку спеціалістів по окремих спеціальностях допоможуть наступні заходи.

На рівні коледжу:

1. Популяризація спеціальностей серед сільської молоді за сприяння засобів масової інформації;
2. Розробка та впровадження освітніх програм, де збільшена питома вага практичної підготовки в обладнаних лабораторіях, на підприємствах та виробництві в навчальному процесі над отриманням теоретичних знань;
3. Впровадження дуальної освіти на окремих етапах навчального процесу;
4. Залучення до міжнародних проєктів з метою вивчення досвіду інших країн для вдосконалення навчальних планів;
5. Налагодження співпраці з Об'єднанням організацій роботодавців Херсонщини.

На рівні держави:

1. Забезпечення гарантованим першим робочим місцем;

2. Державні пільги молодим спеціалістам (доступні кредити на власне житло, житло за рахунок роботодавця, фінансова підтримка і т. д);

3. Регіональне замовлення на підготовку спеціалістів середньої ланки, як засіб регіонального регулювання задоволення потреб економіки регіону та суспільства у кваліфікованих кадрах.

Література: 1. Статистична інформація щорічного довідника Херсонської області за 2013-2018 роки. 2. Статистичні дані навчальної частини ВСП «Новокаховський коледж ТДАТУ» за період 2012-2018 роки 3. Гайбура Т.А. Літопис ВСП «Новокаховський коледж ТДАТУ» м. Нова Каховка 2010 р.

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ, ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ХНУБА

Ст. викладач Гунько М.В., ст. викл. Іщенко А.М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

У найзагальнішому плані всі види вкладень у людину, які можуть бути оцінені в грошовій або іншій формі, які носять доцільний характер, тобто сприяють зростанню продуктивності праці і сприяють підвищенню доходів людини, – це інвестиції в людський капітал (рис. 1).

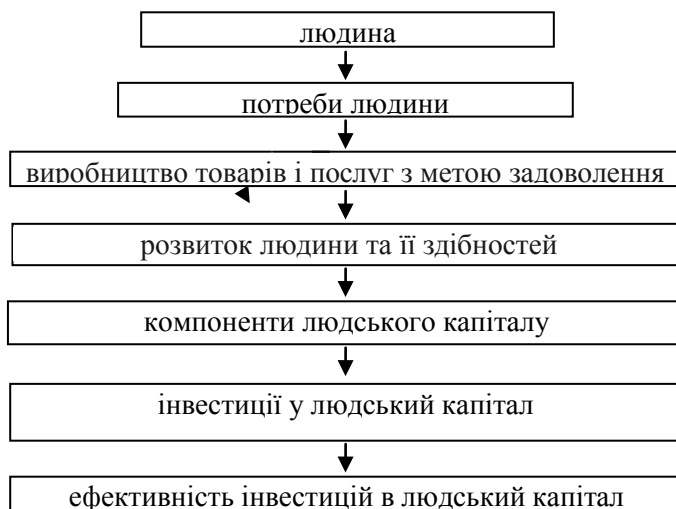

Рисунок 1 – Роль інвестицій в процесі відтворення людського капіталу

Отже, можна дати наступне визначення інвестиціям в людський капітал. Інвестиції в людський капітал – це ресурси, формувальні і накопичуючі нові знання, інформацію і досвід в процесі підготовки і функціонування робочої сили, тобто здатності до праці. Іншими словами, інвестиції – це витрати виробництва людського капіталу, а сам людський капітал, в усіх його компонентах – це результат процесу його формування і накопичення.

Таким чином, витрати, пов'язані з веденням здорового способу життя, також необхідно відносити до інвестицій в людину. У інформаційному суспільстві, куди рухаються розвинені країни, і де визначальна роль належатиме сферам, в яких накопичуються завдяки розвитку науки, культури, утворення інформаційні багатства суспільства, що акумулюються потім у сфері технологій, наука перетворюється на своєрідний генератор людського капіталу (рис. 2).

Ми вважаємо, людський капітал об'єктивно характеризується мірою здоров'я, рівнем знань, професійного досвіду, мотивів, навичок, здібностей. Економічно значимій інформації, накопичених за допомогою довічних інвестицій в людину, його здоров'я, інтелект, культуру, що дозволяють не лише економічно виживати окремим індивідам і суспільству в цілому. За допомогою задоволення поточних потреб, але і розвиватися до принесення граничного індивідуального соціально-економічного і громадського ефекту, що проявляється в економічному зростанні, соціальній стабільності.

Результати досліджень свідчать про те, що здоров'я людини лише на 8-10% залежить від охорони здоров'я, ще на 20% – від екологічних умов, ще на 20% визначається генетичними чинниками і на 50% залежить від способу життя самої людини. Раціональний добовий режим, застосування різних методів якнайшвидшого відновлення і стимуляції працездатності, гігієна раціонального харчування, позбавлення від шкідливих звичок і зайвої ваги, формування красивої фігури, профілактика і ліквідація стресів, застосування різних комплексів фізичних вправ, гартування, масаж. Капітал здоров'я, є інвестиції в людини, здійснені з метою формування, підтримки і вдосконалення його здоров'я і працездатності. Це сукупність економічних стосунків, що виникають з приводу формування і вдосконалення фізичних здібностей людини.

Капітал здоров'я є основою для формування людського капіталу взагалі. Так само як і будь-який інший вид людського капіталу, він має здатність накопичуватися, самозростати і бути джерелом додаткового доходу для його власника.

Рисунок 2 – Класифікація інвестицій у взаємозв'язку з компонентами людського капіталу

Капітал здоров'я є основою для формування людського капіталу взагалі. Так само як і будь-який інший вид людського капіталу, він має здатність накопичуватися, самозростати і бути джерелом додаткового доходу для його власника.

Аналізуючи усі перелічені вище аспекти, метою зайняття фізичним вихованням являється підвищення культури здоров'я студентів ХНУБА. Для вирішення цих завдань пропонуються заходи інноваційного характеру.

Інноваційні заходи, метою яких є підвищення культури здоров'я у студентів ХНУБА: спортивні свята з різноманітною програмою і використання презентаційних номерів з нестандартних видів спорту. Для пропаганди здорового способу життя і збереження здоров'я професорсько-викладацького складу ВНЗ доцільно проводити «Спартакіаду здоров'я» для

педагогів і співробітників усіх факультетів і кафедр університету. Спортивні свята військово-прикладного характеру з метою виховання патріотизму, виховувати потребу й уміння самостійно займатися фізичними вправами у студентів університету, застосовувати інформаційні технології на практичних заняттях з фізичного виховання (лекції-презентації, перегляд відеоінформації і так далі), удосконалення практичних занять з фізичного виховання з використанням нетрадиційних видів фізичної культури (пілатес, калланетика, кросфіт і так далі).

Враховуючи все вище викладене, можна зробити наступний висновок, що капітал здоров'я є важливим показником, по якому можна судити про добробут нації, ефективність її економіки і досягнення в галузі науки та техніки.

Література: 1. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход: избранные труды по экономической теории. – М.: ГУ-ВШЭ, 2003. 2. Соболева И. Парадоксы измерения человеческого капитала // Вопросы экономики. – 2009. – № 9. 3. Лаптев А.П. Здоровье – фундамент деловых успехов // Управление персоналом. – 1997. – № 10. 4. Дятлов С.А. Теория человеческого капитала: учебное пособие. – СПб.: изд-во СПбУЭФ, – 1996. 5. Цапенко И.В. Проблема эффективного воспроизводства человеческого капитала и инвестиционные подходы к ней // Инновации. – 2010. – № 4.

КОНКУРЕНТОЗДАСТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ОСНОВА КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ВНЗ

Канд. екон. наук, доц. Дончак Л.Г.
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

За сучасних умов розвитку освітньої системи України важливого значення набуває проблема підвищення конкурентоздатності викладача вищих навчальних закладів (ВНЗ). За останні роки спостерігається негативна тенденція до зниження чисельності студентів, що призводить до зменшення науково-педагогічного персоналу. Тому, сьогодні недостатньо того, що викладач має гарні знання та вміння у сфері професійної діяльності. Нова парадигма освіти вимагає висококваліфікованих фахівців, здатних творчо мислити, швидко адаптуватися до можливих змін, приймати нестандартні рішення, постійно самовдосконалюватися.

Якість фахівця залежить не тільки від змісту освіти, а й від того, хто безпосередньо реалізує цей зміст. У вищій професійній школі завжди високо цінувалася і цінується компетентність викладача предметного характеру. Проте, викладач повинен бути не просто носієм знань, а й здатним породжувати ці знання, займаючись науково-дослідною роботою і залучаючи до неї студентів. Крім цього, викладач реалізує ще й виховну функцію – створює умови для професійного та особистісного розвитку студентів. А це вимагає від викладача не тільки високого рівня академічних, але й психолого-педагогічних знань.

Варто погодитись з думкою, що конкурентоспроможний фахівець – це людина, яка орієнтується на найвищі досягнення у своїй професії, прагне стати кращим серед рівних, виявляє здатність до високої якості й ефективності своєї діяльності. Але для того, щоб студенти могли зрозуміти, куди їм потрібно рухатися, вони мають знати, де знаходяться зараз, тобто чітко усвідомлювати, що особистий успіх, професійне зростання залежать від багатьох чинників (від їхнього освітнього рівня, знань, отриманих у процесі навчання, набутих умінь і навичок тощо) [1, с. 166].

Сам економічний термін «конкуренція» означає суперництво, боротьбу за краще місце. Теж саме відбувається серед викладачів вищої школи. Кожен намагається бути більш успішнішим, кращим, що в свою чергу мотивує його до пошуку нових методів та способів

представлення інформації студентам, здійснення науково-дослідної роботи тощо.

Разом з цим, потрібно врахувати й той факт, що кожне покоління студентів досить відрізняється своїми поглядами, вихованням, моральними якостями. Сучасні студенти дуже швидко навчаються, вони «йдуть в ногу» з науково-технічним прогресом. Тому викладач із застарілими знаннями, який не прагне до пізнання чогось нового, не зможе навчити студентів стати успішними. Конкурентоздатний викладач повинен вміти знайти індивідуальний підхід до кожного свого вихованця, зумівши зацікавити та мотивувати його до вивчення того чи іншого предмета.

Варто відмітити, що основними рисами та якостями конкурентоздатного викладача повинні бути:

1. Загальногромадянські риси: широкий світогляд, принциповість і стійкість переконань; громадянська активність і цілеспрямованість; національна самосвідомість, патріотизм і толерантність щодо інших народів і культур; гуманізм і соціальний оптимізм; високий рівень відповідальності та працелюбність.

2. Морально-етичні якості: гуманізм, чесність і порядність у взаєминах з людьми; високий рівень загальної і психологічної культури; повага до професіоналізму і наукової спадщини інших; акуратність і охайність, дисциплінованість і вимогливість, скромність і сумлінність, доброта і принциповість, обов'язковість і уміння тримати слово.

3. Науково-педагогічні якості: науково-педагогічна творчість; професійна працездатність; активна інтелектуальна діяльність, науковий пошук; педагогічне спрямування наукової ерудиції; педагогічна спостережливість; володіння педагогічною технікою; гнучкість і швидкість мислення у педагогічних ситуаціях; висока культура мови та мовлення; володіння мімікою, тоном голосу, поставою, рухами і жестами.

4. Індивідуально-психологічні особливості: високий рівень соціального сприйняття й самопізнання; висока інтелектуально-пізнавальна зацікавленість і допитливість; інтерес до розвитку потенційних можливостей студентів і потреба в педагогічній діяльності з ними; високий рівень прагнень; емоційна стійкість, витримка й самовладання; саморегуляція, самостійність і діловитість у вирішенні життєво важливих завдань; твердість характеру.

5. Професійно-педагогічні здібності: адекватне сприйняття студента й безумовне прийняття його як особистості; педагогічний оптимізм; проектування цілей навчання й прогнозування шляхів професійного становлення майбутнього спеціаліста; конструювання методичних підходів і здатність передбачати можливі результати; організаторські та комунікативні здібності; духовно-виховний вплив на академічну групу й особистість студента, особиста привабливість, тактовність і толерантність [2, с. 81-82].

Формування викладача як конкурентоспроможного фахівця – це його формування як особистості, яка здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію соціальних змін. Як педагог-дослідник він спрямований на науково обґрунтовану організацію навчально-виховного процесу з прогностичним спрямуванням, має сформоване ціннісно-сене ставлення, гнучке професійне мислення, розвинуту професійну самосвідомість, готовність до сприйняття нової інформації, високий рівень самоактуалізації, володіє мистецтвом рефлексії.

Отже, конкурентоздатний сучасний викладач вищої школи – це людина з високими професійними знаннями, моральними якостями, здатністю до максимальної творчої самореалізації, саморозвитку, яка зможе успішно конкурувати в умовах ринкових відносин.

Література: 1. Кравченко В.М. Професійна компетентність майбутнього викладача як основа його конкурентоспроможності / В.М. Кравченко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2016. – Вип. 50 (103). – С. 161-169. 2. Головань М. С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу / М. С. Головань // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Збірник статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2014. – Вип. 44. – Ч. 3. – с.79-88.

ДЕФИЦИТ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Канд. екон. наук, доц. Касатонova І.А.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Нагальною проблемою в даний час є пошук кваліфікованих кадрів з досвідом роботи за фахом, бо це стосується співробітників усіх галузей господарювання. Питанням працевлаштування випускників також присвячено Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», яким передбачено: «Широкого розповсюдження повинен набути порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів на умовах тристоронньої угоди «випускник - вищий навчальний заклад - роботодавець» [1].

Дипломовані фахівці з вищою освітою без досвіду роботи не затребувані на ринку праці, оскільки підприємці виходять з того, що справжня кваліфікація здобувається не на студентській лаві, а на робочому місці. Випускники вузів фактично доучуються в процесі набуття досвіду практичної роботи. За помилки працівників доводиться платити підприємцю. Причому ціна цих помилок може бути дуже високою. Виникає цілком природне бажання підприємця відмовитися від найму недосвідчених працівників.

Можна запропонувати три базових способу вирішення проблеми дефіциту кваліфікованих кадрів:

- надання державою податкових пільг для фірм, які беруть на роботу випускників вузів;
- переорієнтація системи вищої професійної освіти фахівців з теоретичного напрямку на прикладне;
- переосмислення підприємцями концепції найму кваліфікованих кадрів, що призводить до повного або часткового відмови від вимоги мати досвід роботи за фахом.

Третій спосіб виглядає як неприйнятний для підприємця. Але підприємець, що розуміє необхідність безперервного вдосконалення роботи персоналу, повинен щорічно наймати теоретично підготовлених випускників вузів. Адже відсутність досвіду роботи зовсім не заважає, і навіть допомагає, свіжим поглядом шукати і знаходити ті вади в організації у правління виробництвом, які непомітні для звиклого до них персоналу.

Однак такий попит на ринку праці створив майже нерозв'язну проблему для нових випускників вузів. Щоб набути досвіду роботи, треба спочатку влаштуватися на роботу. Але щоб влаштуватися на роботу, треба спочатку набути досвіду роботи. Це порочне коло привів до того, що за час існування ринкової економіки виросло ціле покоління людей з вищою освітою, величезна частина яких так і не знайшла собі роботу за фахом [2].

Справа в тому, що витрати фірми на практичне навчання не можуть принести гарантовану вигоду. Навпаки, в цій конкурентній грі на ринку праці більше шансів на виграш у тих підприємців, які займають вичікувальну позицію. Саме вони отримають конкурентні переваги, оскільки економія на навчанні персоналу дозволить їм встановлювати більш високу заробітну плату і переманювати до себе підготовлених в інших фірмах фахівців. Зрештою, найбільші витрати підприємців припадають не на оплату помилок недосвідчених новачків, а на оплату звичної неефективної роботи досвідчених фахівців.

Література: 1. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Ел. ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Касатонova І.А. Необхідність для студентів практичних навичок при здобутті професії / І.А. Касатонova // Шляхи забезпечення якості підготовки фахівців з економіки та підприємництва в умовах інтеграції вітчизняної освіти у міжнародний простір: Збірник мат. всеукр. наук.-метод. інтернет – конф. / Харків, ХНАДУ, 2017. – с. 238-241.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Ст. викл. Матенко Є.П., ст. викл. Голозубова О.В.
Балаклійська філія КЗ «ХГПА» ХОР

Основне завдання Нової української школи – виховання цілісної, усебічно розвиненої, здатної до критичного мислення особистості – актуалізує проблему підготовки вчителів з творчим науково-педагогічним мисленням, з певною системою особистісних, професійних якостей, необхідних знань, умінь і навичок. Крім цього, сучасний вчитель має віртуозно володіти, як традиційними, так і інноваційними технологіями навчання, серед яких провідне місце належить інтерактивним технологіям. Підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої освіти має включати і формування їхньої готовності до застосування інтерактивних технологій у освітньому процесі початкової школи.

Аналіз сучасного стану організації освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти та навчальних досягнень студентів, дозволив зробити висновок про те, що традиційне навчання у вишах, з його традиційними формами, методами, засобами, змістом, цілями, завданнями навчання недостатньо сприяє формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання. Це потребує внесення змін до навчально-методичних комплексів дисциплін циклу професійно орієнтованої підготовки, оновлення їхніх програм тематикою, яка розкриває поняття «інтерактивні технології навчання», «інтерактивні технології кооперативного навчання», «інтерактивні технології колективно-групового навчання», «інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань»; збагачення майбутніх учителів знаннями про їхні ознаки, види, особливості організації освітньої роботи, особливості структури інтерактивного уроку, специфіки організації діяльності учнів на такому уроці, особливості діяльності вчителя, особливості створення суб'єкт-суб'єктного освітнього середовища, створення комфортних умов навчання, організації активної взаємодії студентів на занятті, організації рефлексії, різних форм взаємонавчання [2].

Отже, поняття «готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання» може бути визначене як один із важливих аспектів спеціальної фахової підготовки педагогів.

Ми погоджуємося з О. Пометун, що готовність до педагогічної діяльності охоплює сукупність сформованих на високому рівні мотивів, професійних знань, умінь і навичок, а також певного досвіду застосування їх на практиці. Виокремлення компонентів цієї готовності умовне через їхнє взаємопроникнення і взаємозумовленість. Вилучення будь-якого з компонентів може призвести до зниження якості професійно-педагогічної діяльності [2].

Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій ґрунтується на розвитку в нього педагогічної майстерності, яка виявляється в умінні поєднувати абстрактне та конкретне, загальне й особистісне, раціональне та чуттєве, та передбачає оволодіння алгоритмом реалізації інтерактивного спілкування, яка містить чотири взаємопов'язані етапи (мотивація, рефлексія, інтеракція, саморефлексія). В інтерактивному навчанні особливого значення набувають уміння педагога створювати позитивне навчальне середовище, залучаючи учнів до навчальної співпраці через активізацію рефлексії, стимулюючи їхнє прагнення відчувати й осмислювати позитивне ставлення до себе та світу загалом [1].

Процес підготовки майбутнього вчителя до впровадження інтерактивних технологій реалізується під час навчання, яке необхідно організовувати так, щоб саме вивчення навчальних предметів і курсів відбувалося із застосуванням лекцій, практичних і семінарських занять, організованих за інтерактивною технологією.

Для ефективної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до застосування інтерактивних педагогічних технологій у освітньому процесі початкової школи, необхідно дотримуватися наступних організаційно-педагогічних умов:

- організація інтерактивного освітнього середовища в педагогічному виші із застосуванням інтерактивних технологій навчання, створенням суб'єкт-суб'єктних відносин викладачів і студентів, організації навчання з опорою на суб'єктний досвід кожного студента;

- орієнтація цілей, мотивів майбутньої професійної діяльності, змісту освіти, завдань педагогічної практики на теорію і практику застосування інтерактивних технологій навчання; забезпечення вивчення майбутніми педагогами на заняттях дисциплін професійно орієнтованого циклу всього поліваріантного комплексу інтерактивних технологій навчання; засвоєння студентами нового теоретичного та практичного досвіду із застосування інтерактивних технологій у освітньому процесі початкової школи [2];

- використання інтерактивних технологій під час навчання майбутніх вчителів початкових класів на заняттях дисциплін професійно орієнтованого циклу; методична підготовленість викладачів вишу до управління процесом формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до застосування інтерактивних технологій навчання (володіння викладачами вишу знаннями про сутність, принципи, зміст, організацію роботи із застосуванням інтерактивних технологій навчання та особливості формування саме цього виду готовності необхідними вміннями і навичками) [1];

- уведення питань, пов'язаних із застосуванням інтерактивних технологій, у зміст виробничої педагогічної практики студентів;

- спрямування пошукової, науково-дослідної, самостійної роботи студентів на формування знань, умінь і навичок застосування інтерактивних технологій навчання.

У підсумку зазначимо, що з метою підвищення якості фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів важливо у освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти використовувати інтерактивні методи навчання, що дають змогу створювати навчальні ситуації, включаючись у які, студенти оволодівають мистецтвом швидко та ефективно розв'язувати навчально-методичні завдання у співпраці, удосконалюють культуру спілкування, розвивають критичне мислення та творчі здібності, набувають навичок самостійного здобуття та передачі своїх знань іншим.

Література: 1. Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація: навч. посіб. / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпченко. - К. : Либідь, 1997. - 168 с. 2. Пометун О. І. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; [за ред. О. І. Пометун]. - К. : А.С.К., 2014. - 192 с.

ОСВІТА В СТРУКТУРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Викл. Онищенко В.В.

Державний вищий навчальний заклад «Харківський коледж текстилю та дизайну»

Освіта є найважливішим напрямом державної політики України, оскільки саме на неї покладено завдання з формування та розвитку людського потенціалу країни, примноження інтелектуального ресурсу нації, створення умов для духовного самоствердження особистості. Провідна роль освітньої складової у системі кадрової політики держави визначається тим, що вона є ключовим чинником суспільного прогресу, засобом формування знань і вмінь, котрі мають попит на світовому ринку праці.

Сьогодні високорозвинені держави світу переконливо демонструють, наскільки важливою є система освіти для здійснення структурних перетворень та інноваційного розвитку.

Освіта як феномен соціо-культурної реальності має величезні потенційні можливості щодо збереження та нагромадження знань, духовних цінностей і надбань національної культури, вона відіграє провідну роль в ідентифікації суспільства та є рушійною силою економічного розвитку будь-якої держави.

В Україні створена ефективна законодавча база, адекватна міжнародним нормам у сфері освіти.

Так, новий Закон України «Про вищу освіту» встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, визначає умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії останніх, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях [4].

Стратегічним документом у сфері освіти є Національна доктрина розвитку освіти, у загальних положеннях якої зазначено, що освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціали суспільства, є стратегічним ресурсом покращення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [5].

Освіта є невід'ємною складовою суспільства та основою розвитку особистості, вона повинна бути визнана реальним пріоритетом державної політики, переважно через пріоритетність її державного фінансування.

Існування ж приватної освіти нарівніу відповідь на світові тенденції розвитку в Україні відбуваються кардинальні зміни в системі вищої освіти, включаючи зміни структури фінансування і управління, створення системи оцінки і акредитації навчальних закладів, нормативно-правової бази, реформування навчальних програм.

Розуміння основних світових трендів розвитку освіти, механізмів їх реалізації закладає фундамент для аналізу міжнародного освітнього простору, визначення місця в ньому української вищої школи та шляхів модернізації національної системи освіти відповідно до рівня світових стандартів.

У глобалізаційному світі вітчизняні заклади освіти мають примножити свої освітні здобутки, зберегти самобутність та культурні цінності, традиції. Дослідження зарубіжного досвіду розвитку трендів освіти має стати міцним підґрунтям для подальшого процесу реформування освіти, підвищення її якості, посилення її привабливості та конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Отже, модернізація системи освіти в Україні за умов сучасних глобалізаційних процесів спрямовується на розвиток фундаментальної науки, українських і світових культурних цінностей, орієнтації на ідеали демократії і гуманізму, які необхідні для існування та розвитку громадянського суспільства.

Література: 1. Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть // Вища освіта України. — 2001. — № 1. — С 11-17. 2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, Бабин. — Тернопіль: Навчальна книга, Богдан, 2004. — 384с. 3. Дубасенюк О. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи / О. Дубасенюк // Людиноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура: матер. Всеукр. конф. — К., 2011. — С. 135–142. 4. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. 5. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Пре-зидента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 .

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Канд. екон. наук, доц., директор Сердюков К. Г.

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

Ключовими пріоритетними напрямками політики України є щільна взаємодія держави з ринком освітніх послуг, впровадження прозорих і відкритих ліцензійних умов їх надання, формування багатовекторної інвестиційної політики, подолання монополії держави в освітній галузі через створення мережі приватних закладів освіти з дотриманням державних стандартів якості надання послуг, модернізація освітніх програм із запровадженням інструментів Болонського процесу, направлених на результати навчання і компетентнісний підхід, гуманізація та гуманітаризація освіти, розробка галузевих рамок кваліфікації і стандартів вищої освіти, удосконалення системи моніторингу якості освіти, залучення роботодавців як замовників якісної робочої сили в розробку освітніх програм, розвиток інноваційного та дослідницького середовища.

Освітні трансформації відбулися насамперед на законодавчому рівні шляхом створення нової законодавчої бази для всіх рівнів освіти. Зокрема були прийняті закони України «Про професійно-технічну освіту» (1998), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про позашкільну освіту» (2000), «Про дошкільну освіту» (2001), «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017). У вересні 2017 року МОН України створила робочу групу, яка розпочала роботу над законом «Про освіту для дорослих». Робота над законом здійснюється у багатьох напрямках, зокрема пошук джерел фінансування, легітимізація терміну «освіта для дорослих», визнання суспільної корисності цієї освіти, підготовка професійних кадрів для неї.

Змін зазнала і ціннісна освітня парадигма, яка спрямована на вільний розвиток особистості на гуманістичних і демократичних засадах з урахуванням національної спрямованості освіти, формування індивідуальної траєкторії навчання, інтелектуалізацію технологій професійної діяльності особистості. Освіта трансформувала свої функції та суспільне значення, адже сьогодні вона характеризує спосіб життя, соціальний статус, матеріальний стан, професійні амбіції, духовний світ, інтелектуальний рівень особистості.

Важливого значення набули питання розвитку кадрового потенціалу закладів освіти через планомірне підвищення кваліфікації працівників, систему атестації кадрів. Кадрова політика закладу освіти включає заходи, які направлені на забезпечення належної кількості (відповідно до штатного розпису) кваліфікованих, вмотивованих науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників, які відповідають ліцензійним умовам щодо кадрового складу надання освітніх послуг. Чисельність науково-педагогічних працівників з науковими ступенями докторів і кандидатів наук має позитивну тенденцію. Однак відміна наукових пенсій, підвищення пенсійного віку, збільшення страхового стажу та суттєве зниження рівня заробітної плати в закладах освіти сприяли відтоку кадрів високої кваліфікації з системи освіти всіх рівнів.

В сучасних умовах конкурентні переваги ЗВО не визначаються його історично сформованим авторитетом і колишніми заслугами, а зумовлюється якістю викладання і ефективністю системи HR – менеджменту, що реалізується.

Головними критеріями, що визначають рівень привабливості будь якого закладу освіти є:

- публічне позиціонування ролі у кадровій стратегії ЗВО в якості пріоритетної категорії найманого персоналу;
- вживання рейтингової оцінки діяльності професорсько-викладацького складу;

- використання принципів основної та додаткової оплати праці з диференціацією розміру її сумарного заробітку в залежності від рівня професійних компетенцій, актуальності дисциплін, що викладаються, авторитету в очах здобувачів, ступеня використання інноваційних технологій навчання;

- створення необхідних організаційних та економічних умов для розкриття творчого потенціалу молодих викладачів;

- оптимізація вимог з боку адміністрації ЗВО до посадових обов'язків професорсько-викладацького складу, що не мають прямого відношення до їх викладацької діяльності.

Особливої актуальності набувають проблеми неефективного використання бюджетних коштів, фінансування не самої освіти, а закладів освіти; неефективної структури видатків бюджету. Освітня галузь виживає в умовах жорсткої економії бюджетних коштів. Не виконується стаття 61 Закону України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017 р.), яка визначає обсяг видатків на освіту. За даними Мінфіну України в 2018 році структура видатків на освіту склала (38358,4 млн. грн.) 4,5 % національного доходу. Обмежений обсяг фінансування сприяє старінню інформаційного забезпечення та матеріально-технічної бази, не забезпечує створення необхідних умов для організації освітнього процесу і надання якісної освіти.

Відбувається зменшення попиту на освітні послуги вітчизняних ЗВО, що обумовлено демографічною кризою в Україні, введенням військового стану, відтоком абітурієнтів до зарубіжних ЗВО, активізацією системи студентських обмінів, пов'язаних із запровадженням безвізового режиму з країнами ЄС.

Впровадження інформаційних технологій, повна інформатизація практично всіх сфер суспільного життя впливають на покращення якості освіти, однак стають причиною певної інформаційної надмірності в соціокультурному й ціннісному просторі, негативно впливаючи на ставлення частини студентів до знань і навчання. Розширення доступності освіти певною мірою знецінює її значення у суспільній свідомості.

Незважаючи на певні труднощі національна система освіти в Україні, і, насамперед, вища школа, інтегрується у світовий освітній простір, модернізуючи зміст освіти, її функції та суспільне значення у відповідності до нових соціально-економічних і суспільно-політичних реалій.

РИНОК ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Канд. екон. наук, доц. Фурса В.А.

Харківський національний університет внутрішніх справ

Особливістю ринку праці в Україні стала наявність значного числа вакансій і безробітних одночасно, що свідчить про невідповідність професійно-кваліфікаційної структури припливу і відтоку робочої сили. В результаті виникають диспропорції між попитом та пропозицією по сферам суспільного виробництва робочої сили, що приводять до посилення факторів економічної небезпеки, а саме зростання чисельності безробітних, недовиробництво ВВП, неефективного використання бюджетних коштів в частині витрат на систему освіти робочої сили, підвищення її кваліфікації та якості.

Професійно-кваліфікаційна структура пропозиції робочої сили на відповідному ринку визначається специфікою побудови та дії ринку освітніх послуг. Сучасна система освіти в Україні включає дошкільну, загальну середню, професійно-технічну, вищу і післядипломну освіту (аспірантуру та докторантуру). Розвиток освітньої сфери демонструє незбалансованість між переліченими її елементами.

В Україні нараховується більш трьох сотень вузів III-IV рівнів акредитації, на фінансування вищої освіти спрямовується більше 2% ВВП, майже 80% випускників шкіл продовжують навчання в університетах, академіях та інших вищих навчальних закладах. За оцінками Всесвітнього економічного форуму за показниками вступу до вищих навчальних закладів Україна має 10-те місце у світі.

Програмою розвитку ООН розраховується індекс розвитку людського потенціалу, який об'єднує чотири показники: тривалість життя при народженні, ВВП за паритетами купівельної спроможності на душу населення і два показники за освітою. У сумі за двома освітніми компонентами Україна займає приблизно 27-е місце у світі. За кількісними показниками освіти, особливо вищої, Україна посідає досить високу позицію. Так, середня тривалість навчання осіб старше 25 років становить 11,3 роки, за середнього показника у світі в 7,4 року. Другий освітній компонент – очікувана тривалість навчання містить здобуття другої або й третьої вищої освіти у зрілому віці, що нині дуже поширене у розвинених країнах. За ним Україна ділить 38-39-е місце з Білоруссю.

Про неефективність функціонуючого в Україні ринку освітніх послуг свідчить невідповідність масштабів і структури підготовки кадрів з реальною потребою у них.

За професійним складом найбільш професійною групою у 2017 році є професіонали. Навантаження на одне робоче місце у цій групі складає лише шість осіб і по відношенню до інших груп така ситуація виглядає досить прийнятною. Для порівняння: у законодавців, керівників, менеджерів – 12 осіб на одну вакансію. Найвищими значеннями показників попиту характеризувалися кваліфіковані робітники із інструментом та професіонали, відповідно 9650, і 8182 вакансій. За державним класифікатором професій України ДК 003:2010 до групи кваліфікованих робітників із інструментом відносять робітників із видобутку корисних копалин, робітників металургійних та машинобудівних професій, робітників в галузі точної механіки, ручних ремесел та друкування, робітників з приготування харчових продуктів, деревообробники та столяри-червонодеревники, робітники-шкіряники та взуттєвники.

Затребуваність технічних спеціальностей, зокрема, пояснюється державною політикою, яка реалізується в сфері освіти і стосується так званих бюджетних місць. Зазначимо, що в 2018 році відбулося коригування держзамовлень за напрямками підготовки. Так, держзамовлення зменшилося на соціальні науки, право і бізнес, а збільшилося – на комп'ютерні науки і технічні спеціальності. Якщо врахувати, що на ринку праці України зафіксований надлишок випускників економічних та юридичних спеціальностей, такі зміни в держзамовленнях цілком виправдані.

Регулювання ринку освітніх послуг з боку держави розглядається нами як суттєвий фактор формування системи економічної безпеки в Україні через вплив на структуру пропозиції робочої сили. Реформи вищої освіти, що вже відбулися, основні з яких стосуються правил вступу до вищих навчальних закладів, а також модифікації держзамовлень оцінюються як позитивні, але й є негативні тенденції. Так, на наш погляд, здобуття вищої освіти на сьогодні в Україні є не виправдано спрощеним. Зазначену проблему можна вирішити двома шляхами: по-перше, підвищенням вимог для відбору кандидатів на навчання шляхом збільшення мінімального прохідного балу по ЗНО, по-друге – налагодженням системи відрахування студентів (курсантів) в процесі навчання за наявності академічних заборгованостей. Механізм відрахувань має діяти в незалежності від форми фінансування освітніх послуг. Ускладнення системи отримання вищої освіти дозволить зменшити дисбаланс попиту і пропозиції на ринку праці, а також стане додатковим стимулом розвитку системи професійно-технічної освіти, яка була майже зруйнована під час економічно спаду в Україні.

ЕВОЛЮЦІЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: ЗНАННЯ ТА ВМІННЯ МАЙБУТНЬОГО

Канд. екон. наук, доц. Халіна В.Ю.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Освіта завжди знаходилася на суперечливому перетині суспільних відносин. З одного боку вона має передбачати, які компетентності, знання, вміння та навички знадобляться людині у майбутньому складному, рухливому та невизначеному середовищі. Та при цьому освітні методології можуть бути формалізовані лише після практичного застосування. Ця дихотомія посилюється, коли мова заходить про технології, невідпинний розвиток яких спостерігається останнім часом.

Ще більше ситуацію ускладнюється тим, що оцінити реально результати наданої освіти можна лише пролонговано у часі, оскільки тільки у випадку застосування отриманих знань на практиці людина може зробити висновок про якість освіти.

Для часткового вирішення цієї проблеми застосовується компетентнісний підхід. Компетентнісний підхід не заперечує ані ролі, ані значення знань, утім, акцентує увагу на здатності використовувати здобуті знання. Цей підхід визначає пріоритетним не поінформованість здобувача освіти, а вміння розв'язувати проблеми, що виникають за певних ситуацій: у пізнанні й поясненні явищ дійсності; під час засвоєння сучасних технологій; у стосунках з людьми, в етичних нормах; у практичному житті; в естетичному поцінуванні; при виборі професії й оцінюванні своєї готовності до навчання; за необхідності розв'язувати особисті проблеми: життєвого самовизначення, вибору способу життя тощо. З позицій цього підходу визначення цілей формування ключових компетентностей в здобувачів освіти має передувати добору певних знань: спочатку слід з'ясувати, для чого потрібні ці знання, а потім уже добирати зміст, освоєння якого дасть змогу здобути бажані результати.

З цього випливає, що зміни зовнішнього середовища впливають на формування набору компетентностей майбутніх фахівців, тобто існує тісний взаємозв'язок між світовими тенденціями розвитку, які породжують нові професії, що потребують зовсім інших знань, вмінь та навичок, здобуття яких, в свою чергу, сприяє генеруванню нових методів навчання.

Авторами даного дослідження представлено еволюцію компетентностей та трансформацію кадрового потенціалу в період з 2010 до 2040 у взаємозв'язку з глобальними світовими перетвореннями, появою нових професій та відповідних методів навчання (рис. 1).

Важливим фактором трансформацій є зміна поколінь, яка відбудеться за досліджуваний період щонайменше тричі. Кожне покоління має свої психологічні, ментальні, комунікаційні особливості та характерне світосприйняття. Все це впливає на вибір професії і ставлення до освіти в цілому.

Суттєвий вплив на появу нових професій здійснюють і такі фактори як погіршення екології, катастрофічне зменшення ресурсів, перехід на альтернативні джерела енергії, загрози міжнародній безпеці, прориви в медицині, науці та техніці.

При цьому, динамічна зміна соціально-економічних відносин у суспільстві, професійно-класифікаційної структури ринку праці спричиняє не тільки на появу нових, а й старіння окремих професій. У найближчі 20-30 років від третини до половини робочих місць будуть замінені роботами, комп'ютерними програмами та іншими автоматичними рішеннями.

Інформаційно-комунікаційні технології, автоматизація, розвиток видів економічної діяльності зі зростаючою граничною віддачею і конкуренція залишають на ринку праці високотехнологічні професії та професії з творчим компонентом й повною реалізацією людського потенціалу.

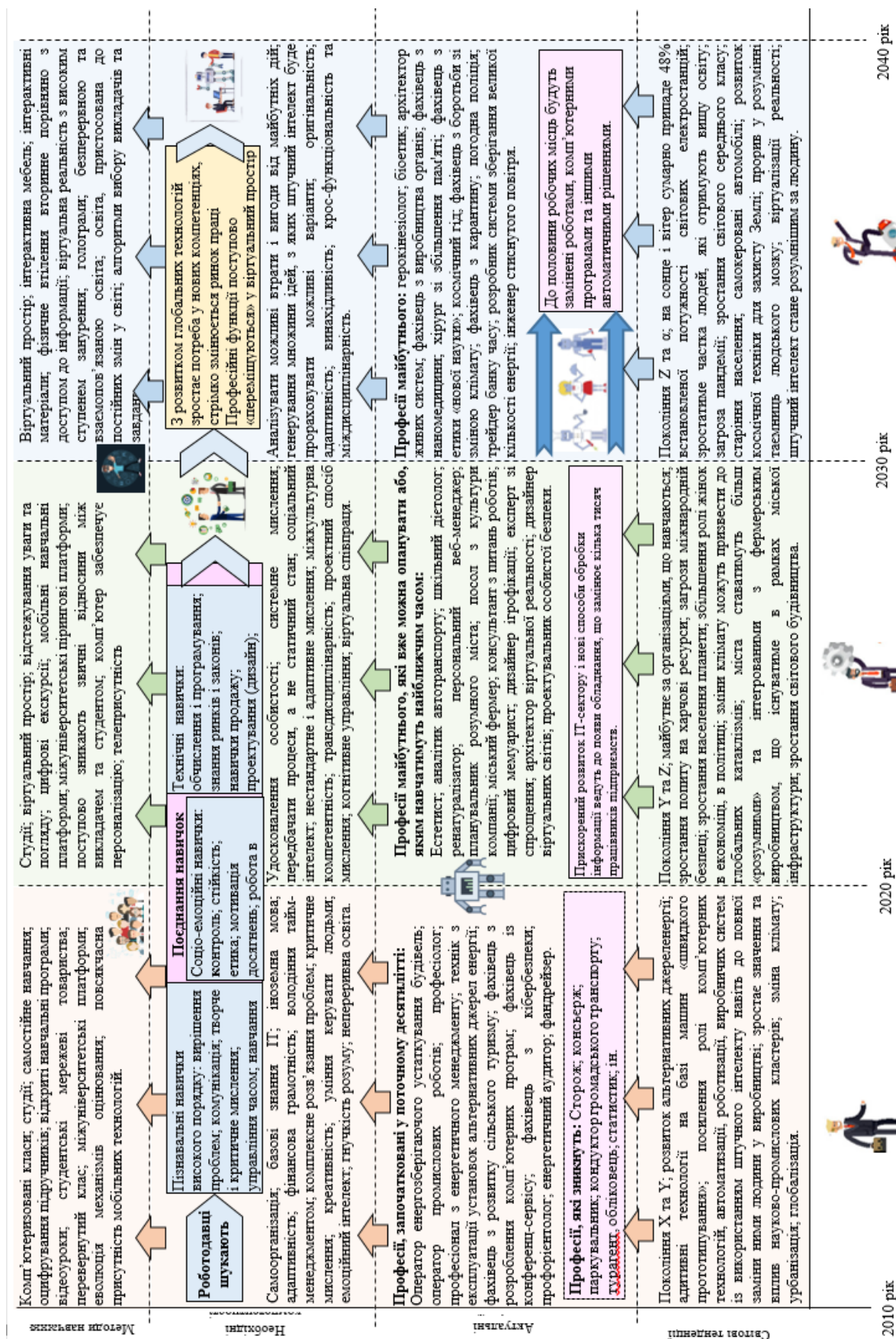

Рисунок 1 – Еволюція компетентностей (2010-2040 рр.) (складено автором на основі [1-9])

До 2020 року компетентностями, які забезпечать професіональну востребованість будуть: самоорганізація; володіння базовими знаннями ІТ; іноземна мова; відповідальність та адаптивність; нові знання і методи; фінансова грамотність; володіння тійм-менеджментом; комплексне розв'язання проблем; критичне мислення; креативність; уміння керувати людьми; взаємодія з людьми; емоційний інтелект; уміння формувати власну думку та приймати рішення; орієнтація на клієнтів; уміння вести переговори; гнучкість розуму; непереривна освіта.

В період 2020-2030 рр. найважливішими професійними компетентностями виступатимуть: Удосконалення особистості; формування загального бачення; системне мислення; бачення взаємозалежності, а не лінійні ланцюги причинно-наслідкових зав'язків; передбачати процеси, а не статичний стан; правильні рішення; соціальний інтелект; нестандартне і адаптивне мислення; міжкультурна компетентність; обчислювальне мислення; медіаграмотність в галузі інноваційних ЗМІ; трансдисциплінарність; проектний спосіб мислення; когнітивне управління; віртуальна співпраця.

У майбутньому (до 2040 р.) затребуваними компетентностями будуть ті, які не зможуть генерувати машини та роботи, а саме: здатність приймати рішення, аналізувати можливі втрати і вигоди від майбутніх дій; генерування ідей, причому важлива не їх якість, а, як не дивно, кількість, з яких штучний інтелект буде прораховувати можливі варіанти; вміння персоніфіковано навчати інших; вміння розуміти довгострокові результати навчання і вплив на них отриманої нової інформації; оригінальність; творче мислення; адаптивність; винахідливість; крос-функціональність та міждисциплінарність.

Тож, слід наголосити на тому, що в майбутньому винахідливість буде найбільш затребуваним навиком, і педагоги, що піклуються про своїх учнів, повинні створювати навчальні програми, аби забезпечувати саме такі вміння.

Загалом більшість професій, які з'являться у майбутньому, будуть покликані зберегти цілісність екосистеми, життя та здоров'я людей та тварин, ресурси для подальших поколінь та гарантувати безпеку кожному. Таким чином, забезпечуючи досягнення встановлених глобальних цілей сталого розвитку.

Література: 1. 20 професії майбутнього 2030 за версією EdCamp 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://osvitanova.com.ua/posts/205-20-profesii-maibutnoho-2030-zaversiieiu-edcamp-2017>. 2. 10 професій майбутнього, які можна опанувати вже зараз [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/10640>. 3. Професії майбутнього для України: наук.-практ. розробка / Л.М. Капченко, Н.В. Савченко, Л.Й. Літвінчук, О.В. Грамма. – К.: ППК ДСЗУ, 2017. – 47 с. 4. Професії майбутнього: хто зі спеціалістів може бути затребуваним? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.imena.ua/blog/the-profession-of-the-future>. 5. Світова енергетика в цифрах — що варто знати про 2017-2040 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nachasi.com/2017/06/22/energy-faq>. 6. Глобальні тренди на світових ринках [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://optimacenter.org/markets/globalni-trendy-na-svitovyh-rynках>. 7. Якою стане вища освіта до 2040 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/high_school/47910. 8. Світ у майбутньому: 5 головних тенденцій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/svit-u-maibutnomu-5-holovnykh-tendentsii>. 9. Talent Edge 2020: Blueprints for the New Normal [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com>.

СЕКЦІЯ 2.
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМАХ:
ПОТЕНЦІАЛ ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ

**DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL SKILLS AS A REQUIREMENT OF
THE MODERN WORLD**

Dr. Prof. Dorin Festeu
Buckinghamshire New University, United Kingdom

Entrepreneurship is perhaps one of the few types of business activity and human activity that does not lose its relevance in the future, regardless of the vector transformation processes that prevail in the world today. Of course, the aspects of entrepreneurial activity, the principles on which it is based, ideology, as well as the directions of its implementation will change. Therefore, the training of future entrepreneurs must be dynamic and flexible, educational programs must be easily transformed and loyal to change. Applicant should focus on lifelong learning as initially chosen profession needs to expand, upgrade, additional or even drastic changes in accordance with time. Schools within the university autonomy should transform approaches to managing the training process, tailor training programs and curricula to the needs of the labor market.

It should also be borne in mind that, following the recommendation of the European Parliament and the Council of Europe in Ukraine, an updated revision of key competences for lifelong learning has been approved. One of the key competencies, along with linguistic, mathematical, digital, which should be mastered throughout life, called entrepreneurial competence.

The Davos World Economic Forum experts outlined the key skills that will be needed for a successful career in 2020: a comprehensive solution to problems; critical thinking; creativity; ability to manage people; interaction with people; emotional intelligence; ability to make decisions; customer orientation; ability to negotiate; flexibility of mind (cognitive flexibility - the ability to quickly switch from one thought to another). Modern employers are increasingly looking for not just performers, but people who are ready to think unshakably. An employee of the future must see "through time" and implement ideas that nobody offered to him. Of course, while remembering technological literacy and emotional intelligence. The latter is needed in order not only to understand the emotions, intentions and motivation of people, but also be able to guide them in the proper direction.

Thus, the formation of competences for future entrepreneurs should be based on the key requirements of the modern world and the trends for its further development. The education system should meet the needs of applicants and employers, and competency sets must be consistent with the requirements of future professionals.

UNIVERSITY EDUCATION IN SPHERE OF PUBLIC PROCUREMENT

Candidate of Economic Sciences, docent Khalina V.
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

Today, reform in Ukraine has covered all spheres of public life. But the true essence of the notion of «reform» is probably reflected most strongly in the field of public procurement, namely, the change in the rules of the game, the forms of social relations, values and the philosophy of their implementation in general, without changing the basis (first of all, economic) and the ultimate goal. This leads to the elimination of negative social phenomena in this area. New fundamental principles of public procurement activities form the latest ideology of the functioning of the system as a

whole. The main achievement of public procurement reform is the transition to the electronic system Rrozorro, which became obligatory for central authorities and monopolies from April 1, 2016, and from August 1 for all other purchasers.

To date, vocational education in the field of public procurement is represented in Ukraine mainly by advanced training courses for different categories of participants in this process. University education in this area is still developing and is represented in several universities mainly by separate modules or themes.

The most prominent provider of educational programs in this area is Prometheus, a public project for mass open online courses. In cooperation with the teachers of the best Ukrainian universities, materials are created and placed on their own online platform, and the free opportunity for universities, organizations and leading companies to publish and distribute courses on this platform is provided.

Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (MEDTU) and EU project «Harmonization of the system of state purchases in Ukraine with EU standards» will present a free mass online course «Public Procurement for Business». The course will tell you everything you need to know about a business to start working on the public procurement market in the amount of 300 billion ₴. Further training courses are available at the Kyiv National Trade and Economic University, the Institute of Advanced Qualifications, as well as at the School of Economics at the National University of Kyiv-Mohyla Academy and several others. At the same time, there are no educational programs aimed at specialization in the field of public procurement in Ukraine, which offers great opportunities for universities that train specialists in the field of economics, entrepreneurship, jurisprudence and management.

MEDTU approved the Order «On Partial Educational Programs on the Issues of Organization and Implementation of Public Procurement». The first training program is designed for specialists in the field of organization and implementation of public procurement and includes 14 topics of the invariant part, the second - for specialists in the field of public procurement and includes 8 topics of the invariant part. These programs should serve as a benchmark for developing educational programs at universities and be adapted to train specialists in a field of public procurement.

From September 1, 2017, the Kharkiv National University of Construction and Architecture with the support of MEDTU introduced a Master's educational program «Public Procurement». She is the flagship of university education in the field of public procurement and is implemented on the basis of a certain concept in accordance with the scheduled timeline.

Consequently, since the scope of public procurement is surprisingly important for the state, since it involves the use of budgetary funds, the training of specialists requires special attention and approach from the University. The interest of the profile ministry in the training of the personnel reserve should encourage it to work in close contact with the Ministry of Education and Science of Ukraine to support and lobby the interests of higher educational institutions in the training of specialists in this field, which will ultimately lead to the full and comprehensive professionalisation of public procurement in Ukraine and bring them out. on global markets.

INDEPENDENT WORK OF STUDENTS AS THE BASIS OF TRAINING OF THE MODERN SPECIALIST

Doctor of economic science, professor Kalinichenko L.
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

According to the Law of Ukraine «On Higher Education», higher education is defined as a set of systematized knowledge, skills and practical skills, ways of thinking, professional, ideological

and civic qualities, moral and ethical values, and other competencies acquired in a higher education institution [1].

The main objectives of the higher education system are quality training of competitive specialists who are able to successfully carry out professional activities, are capable of creative thinking, free orientation in the information space, making important independent decisions in non-standard professional situations and responsibility for decisions made.

Achieve these goals can be in the course of quality organization of independent work of students in modern higher education.

Independent work of a student will be considered as a special kind of cognitive individual activity of students in all its components - from posing a problem to exercising control, self-control and correction, with the transition from performing the simplest types of work to more complex ones of a search character.

The organization of independent work of students in the process of their study should comply with the following principles:

- motivational setting for students;
- active systematic work;
- mandatory control (current and final)
- the correlation of the material under study with the content of professional activity. Thanks to systematic independent work, a student can:
  - systematize, deepen and consolidate the theoretical knowledge;
  - acquire practical skills in the organization of independent work;
  - rationally plan and use time;
  - improve skills in the application of the literature necessary for productive professional activity;
  - develop their own initiative, commitment, organization, responsibility, discipline;
  - to develop creative and research attitude to work;
  - to master various methods of independent work;
  - to cultivate the desire for the constant replenishment and updating of general and special (professional) competencies in practice.

The essence of the independent work of students can be viewed from the point of view:

- managed activities;
- the planned teaching and research, research activities;
- self-learning and self-educated activity. From the point of view of managed activity on the part of the teacher, the following types of independent student work can be distinguished:

- independent work in the process of direct interaction with the teacher (at a lecture or a seminar), provided that it is consciously active on the part of the student. The German educator Friedrich Adolf Wilhelm Diesterweg wrote: «Knowledge can be offered, but everyone can and must master them independently» [2];

- independent work carried out under the guidance of a teacher, but without direct interaction with him in the process of its implementation (the teacher only gives students the task and controls its execution);

- independent work which is carried out without any participation of the teacher (for example, a student without the participation of the teacher studies an article from a particular academic discipline or speaks at a conference).

Elements of independent work of students are:

- independent work of a student in the period of conducting classes on the basis of theoretical lectures, practical seminars, problem seminars, trainings, business games and round tables, during off-site lessons;

- independent work in preparation for classes, writing essays, annotations, note-taking, compiling a bibliography;

- independent work during the internship;

- independent work in the intersessional period on the implementation of tasks defined in the educational program;
- independent work in preparation for tests and exams - independent work in the performance of coursework and final final (thesis) work.

Thus, the effectiveness of the independent work of the student is determined - high-quality planning of independent work;

- formation of students' needs and motives for active, creative independent work;
- teaching students the basics of independent work;
- systematic monitoring of the implementation of training tasks.

Literature: 1. Законом України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] – режим доступу - <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. 2. Константинов Н. А. История педагогики / Константинов Н. А., Медынский Е. Н., Шабаетова М. Ф. — М., 1982. 3. Положення про самостійну роботу студентів Харківського національного університету будівництва та архітектури - ХНУБА – 2017. [Електронний ресурс] – режим доступу - http://www.kstuca.kharkov.ua/normatyvni_documenty_universytetu.

THE ROLE OF THE EDUCATIONAL BOOK IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Vice-Rector of the administrative part of Zhevago K.
Israeli Technological Institute (Haifa, Israel)

The place of the state in the world is determined by the value of GDP, financial resources, the advantage in military strength, the quality of human capital. One of the most important criteria for human capital is the quality of education. The quality of education is the guarantor of national security, one of the most important factors for the sustainable development of society, state competitiveness. The quality of education characterizes the result of the educational process, reflects the level of formation of general theoretical knowledge, practical skills, intellectual development and moral qualities of students.

These requirements for the quality of education determine a new approach to the information and methodological support of the educational process, the main component of which is the educational book.

When creating a training book, consider the following:

- educational books should have a high scientific and methodological level, contain the necessary reference apparatus;
- have to be written in an accessible form, educational material has to be associated with practice; close interdisciplinary connections should be traced;
- should provide a general direction of training and the formation of a scientific worldview;
- report new reliable data in accordance with the current level of development of this branch of scientific knowledge within the limits indicated by the program;
- to orient the student to active cognitive activity, to stimulate the development of autonomy, a creative approach to finding means and methods for solving the problems and abilities to solve non-standard problems
- have a clear structural division and graphical selection of conclusions, important provisions, key concepts;
- contain a sufficient number of illustrations that facilitate the perception, understanding and memorization of educational material, conveniently located and linked to the text;
- have a well-thought-out methodological design (categories, content, subject index, footnotes and links)

Thus, the training book should be focused on creating conditions for students to gain experience in using this knowledge and skills in various situations.

ABOUT SOME METHODS OF ICT CLASSIFICATION IN EDUCATIONAL PROCESSES

Ph.D., assistant professor Verbitskaya V.I.

Kharkiv National Automobile and Highway University

Ph.D., assistant professor Popova A.N.

Kharkiv National Automobile and Highway University

Ph.D., assistant professor Bredikhin V.M.

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

One of the classification features of teaching methods can be directly the very goal of integrating information and communication tools into the educational process. Its difference lies in the fact that this goal implies the acquisition of information or its transformation. Within this classification, ICT is classified as a means of searching, transmitting, storing and transforming information and, if possible, using it. Regarding the field of study, this is the possibility of using it in order to gain knowledge and develop skills in the activities of the subject of pedagogy; knowledge and practical skills development; as a tool for processing and changing information in the assimilation of knowledge and the formation of skills; with the emergence of new knowledge and modeling methods of production and research activities; as a tool for processing and changing information in the process of creating new knowledge and designing objects and methods of activity. The principle of the above classification, which is closely related to the type of work of the subject located in the information and communication space.

Methods are distinguished depending on the measure of individualization of the learning process in the information and communication space, called the "disciplinary matrix" [1, 2].

Semenova I.N. [3] proposed to use the concept of "inter-ring", characterized by a set of options for all possible formats of communication of the individual with the available cognitive and developmental information about existing knowledge and ways of activity. The inter-ring has two opposite points: the first point describes the ways of an individual's activity, depending on other subjects of pedagogy, i.e. from teachers and other educators; the second characterizes the methods of work chosen by the individual, independent and not related to the activities of other subjects. Thus, the author divides teaching methods into methods of learning interaction and methods of independent work of students.

Further, more detailed separation of methods in the classification is carried out depending on how the individual views the results of other participants in the learning process. Scientists believe that in the context of the combination of education and its content, there should be a level distinction between methods of appropriating knowledge and skills. The specified level delineation is described with different details, among which may be:

- the student's reproductive actions in accordance with the algorithm or within the limits of the proposed normalized methods;
- reproductive activities carried out in accordance with the independent choice of knowledge acquisition;
- types of creative activity within the limits of standardized methods and techniques proposed by the teacher;
- forms of creative activity, independently chosen by the student on the basis of an analysis of the activities of other subjects of pedagogy in similar conditions, etc.

According to the coverage of the contingent, as well as the degree of activity and the final address of the subjects of pedagogy, the classification is carried out in three directions:

- according to the number of students (a group large by the number of students, a group small by the number of students, individual work, conducting classes that do not consider the number of students);
- the nature of the interaction between the subjects of pedagogy (having one direction or several at the same time - active or interactive);
- the nature of communication tools (interactive or non-interactive).

Literature: 1. Semenova I.N., Slepukhin A.V. Classification and design of teaching methods using information and communication technologies. M.: Education and Science, 2013. № 5 (104). P. 95-113. 2. Bershadsky ME, Guzeev V. V. Didactic and psychological foundations of educational technology. M.: Pedagogical search, 2003. 256 p. 3. Semenova, I. N. Development of a system of teaching methods for students of teacher training institutions in the context of using information and communication technologies: monograph. Ekaterinburg: Ural. state ped. Univ., 2010. 192 p.

THE ECONOMETRIC METHODS IN THE REGIONAL ECONOMICS TEACHING

Doctor of Economic Sciences, Professor Nosova O. V.,
Banking University Kharkov Educational-Scientific Institute,
 Candidate of Economic Sciences, Associate Professor Nosova T.Y.,
Kharkov National University of Internal Affairs

The applications of econometric methods widen economic mathematical approaches in teaching Regional Economics. The existence of variety theories of regional development proposes the various econometric models usages. Focusing on basic economic parameters for regional inequalities estimations students could apply hierarchal cluster analysis, which reflects and explains the spread in the performance between regions, and the need of the specific factors assessment in teaching Regional Economics

The aim of the abstract is devoted to the analysis of econometric methods usage in teaching Regional Economics. The general problems of Regional Economics relate to the lack of investments, old capital assets, and high share of unprofitable enterprises, late enterprise indebtedness, and insufficient cooperation level in the majority of East European countries. The regional economic indicators comparison determines the causes of regional disparities. The estimation of weak and strong regions define if the regions are converging or diverging. The identification, whether regions converging towards the strongest or diversion towards the weakest, is directed for elaboration the policy conclusions for their future development [4, p. 19].

At present the complex economic modeling is dedicated the significant role in the contemporary investigations. Econometric modeling applies as an instrument of economic analysis tendencies for the regional development. The assessment of the effectiveness of the decision making process is provided via modeling the consequences at the regional level. The economic measures define the policy suggestions for regional disparities smoothing, and stimulating the sustainable regional development.

The emergence of a global knowledge economy requires a radical transformation of innovation strategy in East European countries. Innovations determine as a basic driving forces in the process of narrowing gaps with developing countries in global economy. Innovation considers as important precondition towards a transition into self-sustaining innovation led- growth economy. Effective innovation system includes firms, research centers, R&D institutions, which provide new goods creation, new processes and new knowledge. The study of the impact of innovation development in Ukraine's regions provides by the usage of hierarchical cluster analysis. The main goal is the definition of the causes of regional disparities', and estimation of the role of innovation

activity for regional inequalities smoothing. The hierarchical cluster analysis for Ukraine's regions applies for identification strong and weak regions, and explaining innovation policy [5, p. 75].

The Ukraine's regional economic performance assessment includes the estimation of the significant factors influencing the existence of disproportions between the sectors. The basic problems of regional development relate to the lack of capital investments, old capital assets, and high share of unprofitable enterprises, enterprise's indebtedness, low level of innovations, and insufficient infrastructure level in Ukraine.

The study of empirical results of regional development shows that the neoclassical model has not adequately explained by regional specifics factors. The most of the literature on the convergence (divergence) bases on the analysis of cross-sectional averages or starting values for time-series data. The use of this approach does not provide the estimation of unobserved regional specific differences, and does not account the important changes during the time.

The Ukrainian regions obtain diverse innovation potential and capacities. The financial shortage causes the reduction of the quantity of enterprises applied the innovations. The lack of sufficient financing in innovations in regions causes the need for close links between business and R&D application. The share of industrial enterprises that introduced innovative products amounted to 10.5% during 2012 - 2014; innovation processes - 11.3%, organizational innovations - 2.3%, marketing innovations - 2.9% [12, p. 94].

The application of hierarchical cluster analysis for Ukrainian regions used for determination the convergence level between analyzed clusters. The innovation performance observed in Ukraine's regions is extremely diverse. The ascription of all regions to the particular cluster depends on the overall estimation of all parameters in the estimated period. The usage of hierarchal cluster analysis reflects the spread in the performance between regions and the need of the specific factors assessment in the course of Regional Economics. Students gain practical skills in the application econometric methods of assessment. They search and find data for longer estimation period of research in consideration for ongoing statistical analysis. The research results emphasize the existence of the dependence of regional cluster classification on the combination of industrial production index, fixed capital investment index, foreign direct investment per capita, employment of working people in regions, number of organizations, conducting R&D, and innovation costs.

They compare data of gross value added per capita, the specific gravity of innovative spending enterprises and other parameters for hierarchal cluster analysis. After modelling the results of estimation, students form and define three clusters. They obtain analytical and practical skills to substantiate the development strategy of each cluster significant difference between the industrialized region in the cluster one and the others clusters. Students explain the need of sufficient industrial policy for opportunities creation to exploit potentials, and to improve position in clusters. The regional policy for backward regions in cluster have to be concentrated on promotion the growth through subsidies, tax allowances, and foreign capital attraction. The use of hierarchal cluster analysis for study the theme of regional economic development strengthens the dependence of regional cluster classification on the input factors of production combination, promoting activities in innovation development at a regional level. It should be mentioned the results of the estimation of weak and strong regions. The usage this method of estimation explains the tendency for convergence or divergence regions. The regional policy identification proposes to discover the measures for inequality reduction, regional attractiveness increase, and economic growth stimulation. The estimated results anticipate that the special regional policy may be the effective for regional inequalities smoothing, stimulating innovation development, and the economic growth.

The hierarchal cluster analysis and its application for study Regional Economics provides students with analytical skills and practical use of received knowledge in teaching process. The receiving results of estimations help students to identify specific regions, which are oriented on priority innovation development, directed to stimulate economic growth, and smooth the regional inequalities and disparities.

Literature: 1. Nosova O.V. The interdisciplinary approach to regional integration/ O.V. Nosova// Міжнародні відносини. - Серія" Економічні науки."- 2018. -Vol 1. - No 5. – P.16-20; 2. Nosova O.V. The economic convergence or divergence processes in the Ukrainian regions / O.V. Nosova // University of Szczecin Scientific journal. Service Management. - 2011.-Vol. 7. - NR 670. - Szczecin. - P. 63 -77; 3. Nosova O.V. The effects of industrial policy on regional development in Ukraine/ O.V. Nosova // Zarządzanie Publiczne. - 2017-Nr 4(42) - P. 90 – 101.

GLOBALIZATION PROCESSES IN THE ECONOMY AND USE OF THE DEVELOPMENT OF MODERN TECHNOLOGIES IN THE EVALUATION OF ECONOMIC PROCESSES

Ph.D., A.M. Popova

Kharkiv National Automobile and Highway University

Modern conditions provide access to information technology from the very birth of a child and throughout their lives, so the use of opportunities provided by scientific and technological progress is a natural and effective means of training highly skilled specialists in the field of economics and entrepreneurship.

Especially important modern technologies are for specialists in the field of international economics and international economic relations, when the number of factors influencing economic processes increases in connection with the expansion of the process of globalization. The opportunities provided by the state-of-the-art information technology of computer equipment, software provide the ability to study the dynamics of economic processes in the world using large amounts of data. In turn, it will provide specialists in the field of economics with broad prospects for applying the knowledge gained, as within the enterprise, by studying the dynamics of processes inside the enterprise and beyond, exploring the external environment of the enterprise. With the help of modern technologies and knowledge gained in various aspects of economic processes, specialists are able to forecast and create models by examining the activities of competitors, the dynamics of changes in prices for raw materials used in production, changes in the cost of energy required for the process of creating services (for example, the price change for gasoline and diesel fuel in road transport), currency fluctuations (significantly in foreign trade operations) and other many aspects of the activity of the enterprise and on Wednesday.

Specialists use specialized software for this purpose, but in addition to it, the use of Excel has become widespread, with the development of software becoming more user-friendly interface and improving the convenience of the intuitive menu, while maintaining its full functionality.

Thus, in the preparation of specialists in the field of economics, this software is successfully used to study economic processes and build economic models in many disciplines, such as economic and mathematical modeling. The construction of programs takes place based on already established patterns and provided source data, and with further learning in the process of acquiring new knowledge and skills, students must independently receive information while undergoing industrial and pre-diploma practice, forming a general picture of the company's work. Displays in the report various aspects of the company's activities and performs scientific developments are widely used the possibilities of modern technology for studying the dynamics and distinguishing patterns in the work of firms or other objects of practice.

The possibilities of studying economic processes in Ukraine and abroad, using the new possibilities provided by computer processing of information, allow us to consider the variety of theories for modeling economic processes of the whole country. Without a computer, a similar volume of calculations of indicators for different parameters is a complicated task that will require the involvement of more than one specialist and a significant amount of time, which makes it impossible to perform the above operations without the use of modern technology.

For a specialist in the international economy, this is especially important in the study of economic processes in other countries, where the main source of information is statistical data, which is difficult to perceive and analyze even for a specialist with vast experience. The complexity of this is that large amounts of data are given in US dollars. These data do not fully reflect the dynamics of the processes taking place in the country.

As it was possible to see the use of modern technology will make it easy to use for students to use a few quite feasible operations: processing a large array of data, determining the regularities, and the most important presentation of the information in a simple to perception form with the subsequent possibility of use in presentations and business projects .

Thus, the use of modern information technology in the training of specialists in the field of economics and business is important for the training of highly skilled specialists able to solve a wide range of tasks and successfully compete in the labor market.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ В ТЕХНІЧНИХ ЗВО

Канд. іст. наук, доц. Арзуманова Т.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Сучасний динамічний розвиток науки і техніки, активні політичні та соціально-економічні процеси в суспільстві обумовлюють формування спеціаліста нової формації, який відтворює знання не тільки на репродуктивному рівні, а вміє незалежно мислити, приймати альтернативні рішення, творчо діяти, мати, широкий спектр загальних та спеціальних компетентностей. Саме гуманітарні дисципліни максимально забезпечують формування широкого набору соціальних, культурних, громадянських та інших компетентностей, сприяють соціалізації та адаптації до життя в суспільстві.

Гуманітарна складова є важливим і необхідним елементом сучасного освітнього процесу в технічних ЗВО, адже у статті 47 Закону України «Про вищу освіту» зазначається: «освітній процес - це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі ... та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості» [1].

Зауважимо, що мета сучасної вищої школи не стільки передача інформації студентам, скільки навчання їх засобам та пророблення ними навичок самостійного оволодіння матеріалом, самостійних дій для здобуття та осмислення нової інформації. Це не лише самостійне читання, а й формування оптимальних методів і засобів здобуття знань. Саме тому, на сьогодні питання активізації самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки набувають особливої актуальності. Чинне місце в цьому процесі самоосвіти належить самостійному опануванню матеріалу з гуманітарних дисциплін. В наш швидкоплинний час студент опрацьовує багаточисельні, різноманітні матеріали, факти та інформацію з різних джерел, іноді навіть протилежну за змістом. Тому особливе значення набуває роль викладача – обізнаного, компетентного та толерантного фахівця, який допоможе в процесі самоосвіти студента розставити правильні акценти, сформулювати точку зору з урахуванням наукового підходу, зробити неупереджені висновки тощо.

Обсяги та зміст самостійної роботи студентів з циклу гуманітарних дисциплін, як правило, визначені робочими програмами, включаються у певний модуль і розрізняються за видами обов'язковості: обов'язкова, бажана та добровільна. Наприклад, обов'язкова самостійна робота передбачає підготовку до практичних занять, модулів, контрольних робіт та інших видів завдань, передбачених робочими програмами; бажана - участь у наукових гуртках, конференціях, підготовка наукових тез, статей, доповідей тощо; добровільна -

участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, вікторинах, виготовлення наочності тощо. Результати виконання завдань самостійної роботи враховуються у підсумковому контролі разом з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні інших видів навчальних занять.

Для якісної роботи, студенти мають бути забезпеченими теоретичними та методичними матеріалами, завданнями та вказівками, передбаченими для вивчення навчальної дисципліни: підручники, навчальні та методичні посібники, конспект лекцій викладача, перелік питань для комплексних контрольних завдань (тестів) та екзаменаційних білетів тощо.

Самостійна робота студентів спрямована на розвиток творчих здібностей та активізацію розумової діяльності студентів; формування умінь і навичок самостійної розумової праці; формування у студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань як необхідної умови професійного становлення. Важливою складовою самостійної роботи студентів є закріплення навичок самостійно працювати з різними джерелами інформації, творче сприйняти і осмислювати навчальний матеріал.

Самостійна робота є складовою прояву творчості студентів. Вона повинна формувати творчу особистість, сприяти виробленню різноманітних творчих умінь та навичок. За рівнем вона може бути репродуктивною - заповнення схем, таблиць, виконання різноманітних завдань, що вимагають осмислення, запам'ятовування і простого відтворення раніше отриманих знань. Самостійна робота може мати реконструктивну складову. В такому разі студент поглиблює та розширює лекційний матеріал, складає розгорнуті плани, конспекти тощо. Евристичну самостійну роботу спрямована на вирішення проблемних завдань, отримання нової інформації, її структурування і використання в нових ситуаціях (складання опорних конспектів, схем-конспектів, анотацій, розв'язання творчих завдань). Окремо слід виділити дослідницьку самостійну роботу, яка орієнтована на проведення студентами наукових досліджень.

Один із провідних напрямків самостійної роботи студентів - це робота з навчальною та науковою літературою. Робота з книгою допомагає синтезувати основні думки й положення, сприяє розвитку логічного мислення. Під час опрацювання друкованих матеріалів студентам рекомендовано розпочинати роботу із складання плану до тексту, або виписування цитат по певних проблемах. Працюючи над текстами результативним є складання тез, анотацій, розгорнутого плану, схем, таблиць або повного конспекту опрацьованих матеріалів.

Провідну роль в організації самостійної роботи студентів мають інформаційні технології, оскільки вони відкривають студентам доступ до сучасного накопичення знань через джерела ІКТ, розширюють можливості для творчості, неординарного підходу у вирішенні різноманітних ситуацій та теоретичних завдань [2, с. 268]. Разом з тим, варто звернути увагу студентів на доцільність критичного сприймання будь-якої інформації, співставлення матеріалів із різних джерел, необхідність проведення аналізу фактів тощо.

Отже, самостійна робота студентів з гуманітарних дисциплін в технічному закладі вищої освіти – це особлива форма навчальної діяльності, яка спрямована на формування самостійності студентів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навичок, що здійснюється за умови сучасної системи організації освітнього процесу, який забезпечує формування широкого спектру загальних та спеціальних компетентностей, високого конкурентноспроможного рівня підготовки фахівців на ринку праці і високоерудовані особистості - громадянина сучасної України.

Література: 1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/1556-18>. 2. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : «Академвидав», 2006. – 352 с.

НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЕКТУВАННЯ В ІНЖЕНЕРНО-ГРАФІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Ст. викл. Белих І.М., маг. Белих К.М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

В умовах глобалізації світової економіки тільки широкомасштабне впровадження високотехнологічних виробництв може забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної промисловості на світовому ринку праці. Проектування, створення і експлуатація таких підприємств можливе тільки фахівцям нового покоління, що володіють передовими технологіями, здатними здійснювати свою діяльність на рівні останніх досягнень у галузі науки і техніки

Основною відмінною рисою сучасного суспільства є його інформатизація. В даний час спостерігається перехід від індустріального суспільства до інформаційного, провідну роль в якому займають наукові знання і високі технології. На перше місце виходить вимога підготовки вузами фахівців, що вільно орієнтуються в сучасному інформаційному просторі, які вміють жити і працювати в цьому середовищі.

Ринок праці висуває нові вимоги до якості професійної підготовки інженерів-будівельників, і наша мета - дати можливість молоді здобути освіту, що дає необхідні для сучасного виробництва знання і здатності використовувати інформаційні засоби, які є базою активної і творчої діяльності. Використовуючи тільки традиційні методи викладання, ми не зможемо підготувати сучасного висококваліфікованого фахівця, отже, необхідно впроваджувати в навчальний процес нові інформаційні технології, що дозволяють збільшити ефективність навчання.

Перспективою інженерно-графічної підготовки студентів ВНЗ є впровадження технологій інформаційного моделювання будівель - BIM (Building Information Modeling) в області промислового і цивільного будівництва. Технологія інформаційного моделювання заснована на інтеграції процесів проектування, технологічної підготовки виробництва, будівництва, експлуатації та утилізації об'єкта. Будівельний проект створюється як єдине ціле, і зміна будь-якого одного з його параметрів тягне за собою автоматичний перерахунок інших пов'язаних з ним параметрів і об'єктів, від креслень до специфікацій і графіка виконання робіт. Технології інформаційного моделювання створює умови для організації спільної роботи розподілених робочих груп, які ефективно використовують різні інструменти і інформацію протягом усього життєвого циклу об'єкта. Це дозволяє виключити надмірність і втрату даних, помилки при передачі і перетворення цих даних.

У ВНЗ вже активно почав проходити процес становлення системи професійної підготовки BIM-фахівців: складені нові навчальні програми курсів, розробляється методика викладання, методична література, навчальні завдання. Але ще залишилася проблема з внесенням BIM-дисциплін в існуючі навчальні програми. Доводиться враховувати і професійну спрямованість, і міжпредметні зв'язки, і поточний рівень підготовки студента, і матеріально технічну базу.

Сьогодні настав той день, коли технологія інформаційного моделювання перестала розглядатися як досягнення майбутнього, а набула рис поточного сьогодення. Настав час переглянути ті підходи до структури інженерної підготовки, які лежали в основі комплексу графічних дисциплін багато десятиліть. Нова технологія диктує нові правила гри.

На сьогоднішній день найбільш поширені в світі і вже в нашій країні продукти компанії Autodesk (наприклад, комплекс Autodesk Revit), в сукупності досить повно реалізують основні підходи технології BIM. В рамках навчального проектування студенти виконують інформаційне моделювання будівельних об'єктів, конструкцій та їх частин. В ході роботи над проектом відбувається детальний розгляд не тільки геометричних просторових характеристик об'єкта, а й технологічних процесів його проектування.

Незважаючи на складність програмного забезпечення, студенти цілком успішно освоюють ази інформаційного моделювання об'єктів, демонструють високий рівень навчальної мотивації, готовність до навчання, інтерес.

Зміст дисципліни щорічно оновлюється, розвивається навчально-методична база, шліфуються технології навчання. Все більше і більше викладачів набувають досвіду читання ВІМ дисциплін.

Чи не маловажливим є і те, що деякі провідні світові компанії, що спеціалізуються на створенні і випуску програмного забезпечення, зробили доступними свої продукти для навчальних закладів, поширюючи для студентів повнофункціональні версії своїх програм і додатків безкоштовно.

Впровадження інформаційних технологій проектування в Україні поки перебуває на своїй початковій стадії. Очевидно, що за інформаційним моделюванням будівель і споруд майбутнє. Тому актуальним завданням інженерно-графічної підготовки студентів на сьогоднішній день є формування фахівців нового покоління, здатних реалізувати свої професійні вміння та навички в сучасному інформаційному світі.

Література: 1. Autodesk – безкоштовне програмне забезпечення для учнів, викладачів і навчальних закладів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.autodesk.com/education>. 2. Allbau Software : офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.allbau-software.de>.

ОПТИМІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Канд. екон. наук, доц. Блага В.В.,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

канд. екон. наук, доц. Благой В.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Особливість методики викладання економічних дисциплін полягає у цілеспрямованому використанні інтерактивних методик навчання, тестових завдань, конкретних ситуацій, щоб на основі теоретичних положень аналізувати суперечливі процеси ринкових перетворень. Варто зазначити, що економічна реальність складна і тому в ній логічні моделі економічної теорії не проявляються прямолінійно. Освітній процес фахівців економічного профілю тісно пов'язаний з економічними процесами, що відбуваються у суспільстві. Справжні знання представляють собою знання економічних законів. Прикладний аспект багатьох дисциплін дозволяє нарощувати теорію, розширювати понятійний апарат, виявляти нові принципи і закони. Однак надмірне захоплення конкретикою може привести до спрощення знань і висновків, тому необхідне поєднання теорії та практики економічного розвитку. Широке залучення даних статистики дозволяє розкрити не тільки окремі сторони економічних процесів і явищ, а й показати в цілому національне господарство.

Необхідно підкреслити особливу роль аргументованості і доказовості, у економіці стикаються інтереси різних верств і груп населення. Вони шукають засоби, аргументи для обґрунтування своїх ідей, концепцій з метою впливу на соціальну активність. Це впливає на вибір того чи іншого варіанту і моделі майбутнього розвитку суспільства. Взаємозв'язок інноваційних освітніх технологій з роллю знань в економічному розвитку дозволяє оптимізувати освітній процес фахівців економічного профілю. Під технологією навчання розуміються методи, засоби, за допомогою яких викладач впливає на студентів. Освітні технології виникли на певному етапі економічного розвитку суспільства і еволюціонували разом з ним. На наш погляд, академічний метод, що передбачає тиражування інформації

шляхом передачі знань від викладача до студентів, в сучасному суспільстві значно програє активному методу, який полягає в отриманні знань завдяки самостійній роботі студентів.

Швидкий розвиток ринкових перетворень та глобалізаційних процесів вимагає від фахівця економічного профілю перетворень у професіонала-дослідника, який вміє застосовувати принципи або процеси, які раніше вивчалися, до нової ситуації, використовувати наукові узагальнення для вирішення окремих проблем або з'єднувати частини, елементи в нове ціле. Не остання роль відводиться інтерактивному методу в освітньому процесі фахівців економічного профілю. Успішне працевлаштування студентів економічних спеціальностей та ефективна післядипломна робота пов'язана з отриманням навичок ефективної взаємодії в команді з метою швидкого отримання нового знання і створення атмосфери співпраці. Інтерактивний метод передбачає спільну роботу учасників освітнього процесу. Збалансоване використання методів важливо в реалізації освітніх цілей.

Використання інноваційних технологій освіти під час вивчення прикладних наук дозволяє оптимізувати освітній процес майбутніх фахівців. Їх вибір залежить не тільки від освітніх цілей навчального курсу, а й від індивідуального стилю викладання, досвіду студента. В економічних дисциплінах виділяється різний рівень складності матеріалу, що дозволяє використовувати різні способи навчальної пізнавальної діяльності.

СТУДЕНТООРІЄНТОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. ЗАСАДИ. ПЕРСПЕКТИВИ

Канд. техн. наук, доц. Буцька Л.М., канд. техн. наук, доц. Буцький В.О.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Уряд України, зокрема міністр економічного розвитку, прогнозує зростання ВВП на рівні 3-4%, але має сподівання на 5-7%. Але разом із тим він зазначив, що стабільне зростання ВВП неможливе без якісних змін відсталих з технологічної точки зору секторів та появи нових галузей економіки. На його думку саме Держава повинна створювати умови, які могли б заохотити людей молодого віку здобувати спеціальності, які є більш потрібними в економіці. Очевидним є потреба змін у системі вищої освіти з метою досягнення повного співпадіння потреб підприємств у робітничих кадрах з пропозицією ринку на рівні кожного регіону [1].

Ринок освіти, як і економіка, має тенденцію до глобалізації. Основними трендсеттерами виступають корпорації-гіганти, які висувають вимоги постійного навчання, та отримання актуальних знань до фахівців. Наприклад, ІТ-галузь розвивається настільки швидко, що є дисципліни, освітній контент яких змінюється майже кожні півроку. Тому надавачам освітніх послуг такого роду без злиття з індустрією-промисловістю встигнути за змінами неможливо. Однак, ступінь фінансування вітчизняних закладів освіти навряд чи дозволить оперативно впроваджувати авангардні технології в освітній процес. Але при певній організованості зв'язку з компаніями, які зацікавлені в фахівцях, то компанії самі будуть надавати допомогу студентам в отриманні необхідних навичок, впровадженням новинок в навчання. Все це неможливо без якісних структурних змін системи в цілому, наприклад, необхідно розширити саме поняття "викладач": йому слід втілювати в себе і менторів, тьюторів, навіть, ботів, і тих, хто передає свої знання, навички, досвід навзаєм. Адже є речі, яким молодий фахівець може навчити свого досвідченого колегу та навіть викладача [2].

Можливі шляхи модернізації освітнього процесу та простору можуть бути засновані на засадах міждисциплінарної та міжвузівської інтеграції, інформатизації освітнього процесу, формування системи безперервної освіти, побудова інформаційно-освітнього середовища на базі хмарних технологій тощо. Насамперед, у випадку реалізації спільного з

іноземними вузами-компаніями партнерами інформаційного середовища на базі хмарних технологій, слід виявляти споріднені спеціальності, досліджувати можливості створення єдиної інформаційної навчальної бази на різних мовах для окреслення можливих спільних технічних, методологічних вимог до навчального середовища [3].

Наразі створення студентоорієнтованого середовища стає найактуальнішим завданням сучасних ЗВО. Ключовими складовими якого є такі вимоги як визнання студента активним суб'єктом і співтворцем (co-creator) власного навчання, створення умов для самореалізації його особистості; до студентського досвіду (studentexperience) – взаємодії між студентом та закладом у освітніх та позаосвітніх питаннях. Відповідність очікуванням студентів та рівень їх задоволення своїм досвідом, таким чином, повинен стати для закладу самостійною найважливішою метою.

Література: 1. Кубів С.І. Державне замовлення на професії: гуманітарії чи програмісти?. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/08/13/639582>. 2. Почебут М.В. Бот вместо лектора, или как меняется сфера образования. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2018/07/11/638469>. 3. Ящун Т.В., Громов Є.В., Сажко Г.І. Формування віртуального інформаційно-освітнього середовища на базі хмарних технологій: стан проблеми. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://problemypedosvity.uipa.edu.ua/article/view/64593/61563>.

СТРУКТУРА И ЛОГИКА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННЫХ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Канд. экон. наук, доц. Вербицкая В.И.

Канд. техн. наук, доц. Попова А.Н.

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Массив общих и одновременно учитывающих множество различных аспектов классификации методов обучения с использованием ИКТ, которые опираются на разные признаки, представляет собой информационную базу для проектирования и дальнейшего выбора методов обучения в различных моделях, описанных Б. Е. Стариченко [1]. Основываясь на этом, можно проанализировать альтернативы проектирования методов обучения и использования ИКТ. Осуществленные исследователями М. Е. Бершадским и В. В. Гузеевым [2] работы, посвященные описаниям сущности проектирования методов обучения в обычной образовательной среде, содержат методологические основы разработки технологий образования и разделяют методы обучения на модельные, объяснительно-иллюстративные, эвристические, программированные, проблемные и др.

Перед выбором метода обучения следует определиться с рядом возможных постановок задач в каждом конкретном случае:

- необходим ли процесс актуализации исходных условий в начале учебных занятий?
- в процессе работы над учебным материалом требуется формулирование промежуточных задач?
- нужно ли дать свободу выбора обучения студенту или предлагать шаблон решения промежуточных задач?
- нужно ли дать свободу выбора способа решения задачи студенту или предлагать шаблон решения итоговых задач?

От ответов на эти вопросы зависит не только логика проектирования методов обучения, но состав отчетных материалов, касающихся диагностирования и прогнозирования учебных результатов. Имеющийся в наличии информационный массив, содержащий

психолого-педагогические характеристики учащихся, должен постоянно пополняться новыми сведениями о том, в какой степени сформированы у них предметные знания и умения, мера готовности и т. д. каждого студента в пределах изученной части материала или всего объема материала по дисциплине. Например, процесс выбор метода обучения в рамках модели обучения с использованием ИКТ есть возможность сделать, опираясь на приведенные классификации. Идеология компьютерной дидактики может состоять из нескольких этапов, представленных рисунком 3.

В качестве информационной основы для текущего диагностирования и контроля за изменениями эффективности учебных процессов больше всего подходит последний, заключительный этап запроектированного процесса. Если обратить внимание на вариант проектирования в условиях смешанной модели, представленной работой [19], можно заметить, что в кратком виде ее можно описать в качестве учебного процесса, применяющего разнообразные методы и схемы, не исключая применение ИКТ (рис. 1).

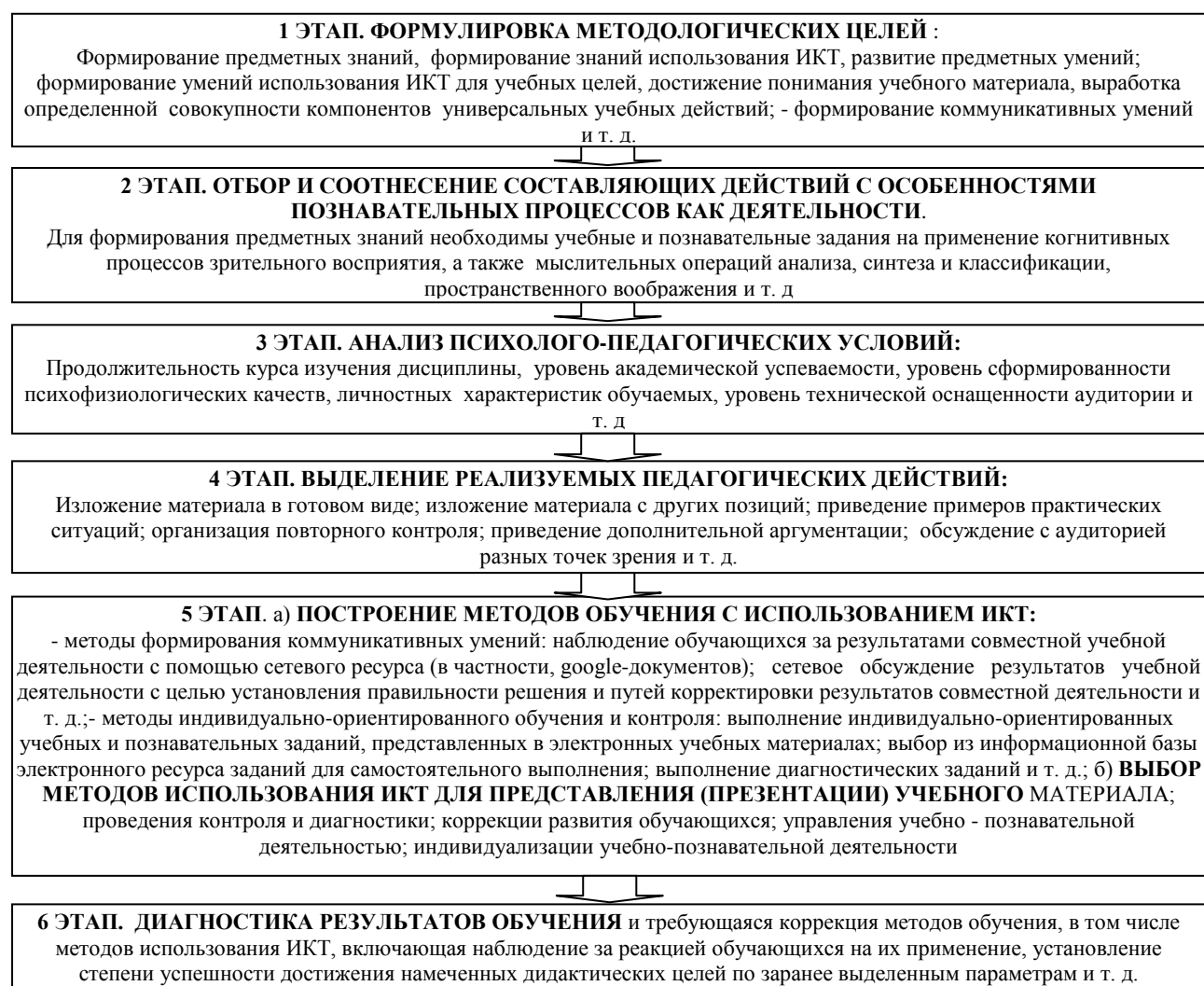

Рисунок 1 – Этапы логического построения компьютерной дидактики

Этот процесс состоит из аудиторного, асинхронного, синхронного и дистанционного видов обучений, при одновременном участии в процессах проектирования и комбинирования его различных форм и методов самих студентов.

И в заключение следует добавить, что, поскольку в настоящих условиях обучения на самостоятельную работу студента отводится значительная часть процесса обучения,

необходимо формувати у студентів способи їх діяльності, не залежачі від викладача.

Література: 1. Стариченко Б. Е. Методика використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі: навч. посібник. Ч. 1. Концептуальні основи комп'ютерної дидактики. Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 2013. 152 с. 2. Бершадський М. Е., Гузєєв В. В. Дидактичні та психологічні основи освітньої технології. М.: Педагогічний пошук, 2003. 256 с.

СТОСОВНО АСПЕКТІВ НАВЧАННЯ ТОП-МЕНЕДЖЕРІВ

Канд. екон. наук, доц. Вербицька В.І.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Умови сучасного життя такі, що успішні компанії знаходяться у постійному пошуку нових ідей – проривних продуктів, сервісів, ланцюжків постачання. Деяким з них вдається знайти досить цікаві рішення, але ось здійснити те, що задумано, можуть лише одиниці внаслідок нестачі фахівців, здатних моделювати та втілювати їх у життя. Пітеру Друкеру приписують вираз «Менеджмент – це вміння робити речі правильно, лідерство – вміння робити правильні речі». Торкаючись змісту статті, вміння робити правильні речі є стратегією. Це пошук напрямків для розвитку бізнесу, здатних привести його до успіху. А вміння робити речі правильно – це операційний менеджмент, вміння доводити прийняті рішення до результату. Інший, російський мислитель, Герман Греф, стверджував, що «російський стиль менеджменту є результативним, але неефективним». Він мав на увазі те, що безліч компаній отримують результат дуже високою ціною. В той самий час слід зазначити, що і в теперішній час, і в найближчому майбутньому конкуренція на більшості ринків посилиться до такого ступеню, що однієї результативності вже буде замало.

Непоодинокі спостереження за роботою компаній свідчать, що в більшості них топ-менеджери не розлучаються зі своїми ноутбуками, побоюючись зривів в роботі. В той самий час прості міркування щодо їх діяльності приводять до висновку, що головним їх призначенням є розробка стратегії компанії та створення в компанії системи управління (в широкому сенсі – від формальної організаційної структури та системи планування до корпоративної культури), що дозволяє цю стратегію ефективно здійснювати. Тобто топ-менеджери – це насамперед мислителі та організатори. Зрозуміло, вони відповідають і за операційну діяльність, але не замикаючи всі рішення на собі, а створюючи систему розподілу повноважень та відповідальності між підлеглими, що працювали би під їх контролем, але таким чином, щоб залишати їм достатньо часу для основних задач, в першу чергу для стратегії. Якщо топ-менеджер займається рішеннями проблем не свого рівня, організація отримує управління середньої ланки за завищеною ціною.

Слід констатувати, що справжні топ-менеджери зустрічаються дуже рідко. Деякі з них за рівнем знань та підготовки цілком могли б відповідати цьому визначенню, але де-факто вони присвячують значну частку свого часу на дрібні та малозначимі питання, не залишаючи собі часу на обмірковування цілком слухних власних ідей. Виходить, що люди, здатні приймати мільярдні рішення, вимушені копіюватись у рішення копійчаних проблем.

На погляд автора, причин у цього явища багато, і одна з них полягає у тому, що і системи виховання, і освіти, і методи управління, властиві підприємцям колишнього СРСР, дуже сфокусовані на особистій відповідальності. Та це й не дивно, якщо пам'ятати, що власники підприємств вимагають від топ-менеджерів, аби ті пам'ятали діаметр кожної гайки в цеху, вивчили напам'ять всі цифри продажів за декілька останніх років, володіли ситуацією по кожному клієнту, були в курсі всіх без винятку проблем у підлеглих, навіть якщо їх дуже

багато. Автор ризикне виказати думку, що наслідки управління будуть набагато кращими, якщо топ-менеджером буде створено систему управління, в якій будь-яка інформація є прозорою та доступною, а рішення приймаються швидко та ефективно. Адже якщо знання містяться тільки в голові керівника, його зникнення також призведе до зникнення і відповідного знання. Натомість, у випадку роботи цілої системи, заміна управлінця буде безболісною. Ще однією причиною є відсутність, як правило, у керівників системної освіти в галузі управління персоналом, внаслідок того, що вони стали керівниками, виявивши себе спеціалістами, що зовсім не означає професійного управлінця, здатного працювати з людьми та ефективно вирішувати задачі більш високого рівня.

За думкою автора, в організації існує проблема з топ-менеджерами, якщо:

жоден з них не має можливості не просто піти у відпустку, а навіть відірватись на довгу нараду без того, щоб не відповідати постійно на запити співробітників; в організації взагалі та в окремих департаментах зокрема не існує планів задач з термінами виконання, або окреслених проектів з термінами та результатами, за якими працюють люди, а існує лише бюджет та посадові інструкції (як правило такі, що далекі від реальності); будь-який простий звіт про роботу відділку, затребуваний у вигляді документів, потребує занадто багато часу на підготовку, або надається у вигляді файлу Excel з безліччю цифр та літер, у якому може розібратись лише сам автор «твору». Якщо в організації все ж йде таким самим чином, то до плану розробки та реалізації стратегії слід обов'язково додати навчання топ-менеджерів та створення ефективних систем управління. У іншому випадку в найближчому майбутньому можливе виникнення операційних проблем, що неприпустимі у наш економічно непростий час. Рекомендують починати з простих планів заходів, якщо фірма здійснює потокове виробництво або продажі. Якщо ж робота є проектною, слід розпочати її зі створення проектного офісу (навіть якщо це одна людина), який буде здатним підібрати відповідну систему управління проектами та допомогти перейти на планові рейки.

Стратегічне управління потребує ясності та відкритості розуму. Для того, щоб майбутніми топ-менеджерами були запропоновані вдалі для розвитку підприємства або організації ідеї, вони повинні читати профільні журнали, відвідувати виставки, навчатись, досліджувати досвід різних компаній. Крім того, стратегія потребує якогось терміну часу на обдумування. Джек Уелч, экс-глава General Electric, говорив, що годину в день він просто дивився у вікно, що надавало його мозку час на сортування накопичених за день думок та інформації, що, в свою чергу, дозволяло мислити ясніше, бачити ситуацію більш широко та глибше, знаходити зв'язок між розрізненими на перший погляд фактами (що і складає основу стратегічного мислення). Це означає, що для того, аби топ-менеджери пропонували стратегічні рішення (а інакше навіщо вони потрібні?), вони повинні мати час для їх осмислення. Це не означає, що вони можуть закинути всі справи та перекласти відповідальність на своїх підлеглих. Це означає, що з них слід вимагати побудову системи управління, яка: не залежить від їх особистостей – гарний менеджер працює так, що компанія деякий час може функціонувати без нього: залишає їм час, достатній для виконання їх прямих обов'язків – розробки та реалізації проектів розвитку.

Досить часто можна спостерігати наступне. Менеджери генерували досить вдалі ідеї на сесіях, але буксували, як тільки перед ними поставало завдання перекласти свої ідеї в плани та проекти. Якщо менеджмент неспроможний скласти простий календарний план заходів (наприклад, у вигляді діаграми Ганта), це є дуже тривожною ознакою. Це означає, що в повсякденному житті вони цього не роблять, таким чином, компанія керується інтуїтивно. В зв'язку з вищенаведеним до списку попередніх процедур з оцінки компанії аналіз рівня організаційного розвитку, тобто здатність не тільки розробити стратегічні плани розвитку, а й здійснити їх. Сам по собі низький рівень організаційного планування ще не є перешкодою для розробки стратегії, але слід планувати час та сили для створення системи планування з самого початку навчання.

МЕТОДЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССАХ

Канд. экон. наук, доц. Вербицкая В.И.

Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

Канд. техн. наук, доц. Бредихин В.М.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

Известно, что совокупность действий преподавателя в процессе передачи учебной информации учащемуся с одновременным управлением ее восприятием, пониманием, запоминанием и правильным употреблением с помощью информационно-коммуникационных средств называют методами обучения с использованием ИКТ [1]. Предоставляя дополнительные возможности проявления коммуникативных способностей и определенных качеств учащегося (расширение границ объема и операционного содержания мышления, представления, воображения, предвидения и т. д.) в процессе их целевого непосредственного (стихийного) или опосредованного развития ИКТ выступают усилителем эффективности обучения. Несколько иначе трактуются методы использования ИКТ в обучении, понимая под этим понятием единство действий преподавателя и его методы построения учебного процесса, включая выбор формы и способа передачи информации, основываясь на информационно-коммуникационных средствах.

Отличаются также, с одной стороны, понятия методов ИКТ, используемых в обучении преподавателем и, с другой стороны, методов ИКТ, используемых учащимися. Последнюю можно представить как деятельность учащегося, базирующуюся на элементах данных технологий и предпринимаемая ими для решения познавательных и (или) учебных задач.

Учитывая, что наряду с рассмотренными выше определениями в силу определенной неподготовленности студентов и преподавателей к полномасштабному использованию ИКТ в обучении авторами предлагается еще одно понятие «метод обучения использованию ИКТ». Нами предлагается считать таковым совокупность действий преподавателя, связанную с трансляцией, переработкой и последующим усвоением новых знаний, касающихся использования информационно-коммуникационных средств и их возможностей в процессе решения задач личностного (самообразовательного) и познавательного (практического) характера. В данном определении предметов обучения являются сами ИКТ, а его главной учебной целью есть получение практических умений по применению информационно-коммуникационных технологий, использованию ИКТ в исследовательских и развивающих целях, а также изучение всей сферы возможностей ИКТ в образовательных и научных сферах деятельности.

Чтобы качественно осуществлять предметную деятельность и подобрать необходимые и правильные методы обучения, нам нужно ранжировать одни и те же объекты по разным признакам и целям. Выделение общих методов в качестве структурных компонентов методики применения ИКТ в образовании рассмотрено в работе. Мы же на основе этого выделения выделим основные моменты их классификации, позволяющей не только осуществлять структурирование обучающих процессов, но и их описание, построение комбинаций и дополнений с помощью методов конкретизации или, наоборот, обобщения.

В зависимости от характера (или вида работы) учащихся с информационными массивами при помощи информационно-коммуникационных средств и в соответствии с их целями: процесс поиска и последующего получения необходимой информации; сбор информационной базы; сохранение полученного информационного массива; обработка информационного массива.

Осуществлять поставленные цели возможно лишь при наличии определенных навыков, лежащих в основе компетентностных возможностей сферы ИКТ в процессе работы с обучающими предметами и дисциплинами.

Нами представляється можливим виділення класифікацій і етапів в виді представленної таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація методів застосування ІКТ на основі характеру роботи з інформацією

Класифікація методів застосування ІКТ	Методи навчання з використанням ІКТ	Методи використання ІКТ в навчанні	Метод навчання з використанням ІКТ
Характер роботи з інформацією			
Поиск необхідної інформації	Навчання пошуку інформації	Предоставлення знань для пошука предметної інформації	Застосування умінь пошука предметної інформації
Получение информации	Навчання можливостям отримання інформації	Навчання можливостям використання ІКТ в навчанні	Навчання навичок отримання інформації
Сбор	Навчання збору	Формування і корекція знань по збору інформації	Розвиток умінь збору різної інформації
Хранение	Навчання способам зберігання інформації	Трансляція предметних знань для зберігання інформації	Виробка навичок зберігання предметної інформації
Обработка	Навчання різним методам обробки інформації	Формування знань по обробці інформації	Отримання умінь обробки наявної навчальної інформації
Анализ	Навчання методам статистики і аналізу	Формування і корекція знань по аналізу інформаційних масивів	Отримання умінь аналізу наявної навчальної інформації
Выводы	Навчання робити висновки	Формування і корекція знань по вироботке висновків і висновків	Здатність до вироботке правильних висновків з отриманої інформації

Література: 1. Семенова И. Н., Слепухин А. В. Constructors of visual actions as a basis of formation at students of abilities of a reflection and representation of results of research activity // Intercultural ties in higher education and academic teaching: матеріали Міжнарод. конф. Аріельський університетський центр, Ізраїль, 2011. С. 96–104.

ПРОГРЕСИВНА ТЕХНОЛОГІЯ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ

Канд. екон. наук, доц. Вербицька В.І.,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

викл. Стороженко Т.В.

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Для забезпечення доступності та ефективності освіти, а також для здійснення підготовки молодого покоління до суспільної діяльності стали вкрай актуальними проблеми скорішого впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Національна доктрина розвитку освіти вважає це завдання головним, щоб удосконалити навчально-виховні процеси у вузах.

АПН України серед основних напрямів досліджень з педагогічних і психологічних наук в нашій державі виділено теоретико-методичне обґрунтування шляхів вищої освіти її змісту в умовах ринкової економіки з запровадженням нових педагогічних технологій.

Протягом останніх років, впроваджуючи в життя стратегічні рішення цієї організації, університети та інші навчальні заклади стали масово переходити до якомога ширшого використання найновіших досягнень в галузі інформаційних технологій у освітній процес. Викладачі та науковці докладають багато зусиль, щоб не відставати від сучасних вимог та активно долучаються до цих процесів. Найбільш просунутими викладачами розроблені та адаптовані нові релевантні педагогічні технології при підготовці фахівців в вищих навчальних закладах, головними перевагами яких є те, що вони забезпечують одночасно високу результативність навчального процесу з високим рівнем когнітивності й активної креативності. Така технологія є сугестивною та розвиваючою, згідно наукової концепції по засвоєнню знань, інформаційності, евристичності. Крім того, що суттєво вирізняє її від інших, вона є як прикладною технологією, так і технологією саморозвитку одночасно, уособлюючи в собі реалізацію природного потенціалу, безконфліктного розвитку особистості та пронизану гуманно-особистісними елементами.

Досвід останніх років переконливо свідчить, що фахівець, що вільно орієнтується у сучасному інформаційному просторі та навчався із застосуванням новітніх освітніх технологій показує в подальшому здатність до постійного самонавчання та саморозвитку, внаслідок чого є не тільки більш конкурентоспроможним на ринку праці у своїй країні, але й у глобальному просторі,

Під час реалізації нової технології народжується педагогічна формула: "Без ґрунтовних знань немає краси творчості і немає творчості без краси ґрунтовних знань". Система формування творчого потенціалу особистості за новою педагогічною технологією базується на впровадженні в навчальний процес студентів занять.

Аналіз результатів проведеного дослідження показав, що для творчої праці студент повинен уміти [1-3]:

- вести дослідницьку роботу, відкривати істину, самостійно досліджувати досліджене; здійснювати інформаційний пошук;
- користуватися енциклопедією, довідником, науковою літературою; застосовувати швидке читання; складати тези, резюме, конспект;
- виконувати роль викладача, професіонала з глибокою національною самосвідомістю;
- слухати, аналізувати, синтезувати, формулювати висновки;
- виділяти проблеми і виносити їх на розгляд;
- висувати гіпотези й здійснювати їх перевірку;
- створювати і вирішувати проблемні ситуації;
- цінити думки інших й одночасно бути готовим їх доповнити;
- самостійно висловлювати свої судження, вести дискусії;
- самовдосконалюватись, розвивати такі риси, як витримку, трудолюбність, людяність, доброту, чесність, порядність, доброзичливість у поєднанні з любов'ю до рідної землі, обраної професії.

Технологія може успішно реалізовуватися під час підготовки фахівців за дистанційною формою навчання. З цією метою викладачами нашої кафедри розроблені дистанційні курси та електронні курси-ресурси, які розташовані на порталі нашого університету за адресою: <http://dl.khadi.kharkov.ua/course/index.php?categoryid=69>.

Найважливішим етапом використання інформаційних технологій у педагогічному процесі та впровадження дистанційного навчання є розроблення словника, який би дозволив викладачам, науковцям і студентам взаємодіяти в єдиному термінологічному просторі. Крім того, для більш детального ознайомлення студентів з сутністю та змістом викладених дисциплін та предметів в рамках кожного курсу подається інформація щодо робочих програм, методичні вказівки для проведення практичних та лабораторних занять, методичні вказівки для самостійної роботи студентів, контрольні питання та тестові завдання для самоперевірки знань.

Викладені навчальні матеріали допомагають в дистанційному вивченні будь-якого предмета, користуванні мережею Інтернет, читанні електронних підручників, застосуванні сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі тощо.

Література: 1. Метешкин А.А. Педагогические исследования в высших учебных заведениях. Харьков: Изд.ХНАДУ, 2005. 26 с. 2. Бершадский М. Е., Гузеев В. В. Дидактические и психологические основания образовательной технологии. М.: Педагогический поиск, 2003. 256 с. 3. Семенова И. Н. Развитие системы методов обучения студентов педвузов в условиях использования информационно-коммуникационных технологий: моногр. Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т, 2010. 192 с.

ДОВУЗІВСЬКИЙ ЕТАП ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОГО ЦИКЛУ

¹Канд. фіз.-мат. наук, доц. Волосюк М.А., ²Холодова Я. В.

¹*Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

²*Харківський національний університет будівництва та архітектури*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світової економіки уніфікація підготовки кадрів призводить до формування загальносвітових освітніх мереж і потоків студентів. Досвід щоденної взаємодії студентів у процесі навчання й спілкування в інтернаціональних групах дозволяє підготувати конкурентоздатних фахівців для міжнародного й внутрішнього ринків праці.

Розвиток академічної мобільності в сучасному світі зробили особливо актуальною проблему формування мультимовного полікультурного академічного середовища в університетах.

Мета статті. Створення умов для успішної адаптації в новому академічному, національному, соціокультурному, мовному і т.п. середовищі й інтеграції в нього, підвищення мотивації й ефективності навчання, рівня комунікативної компетенції іноземних студентів, підготовка їх до наукової діяльності, а також розробка й використання сучасних учбово-методичних ресурсів і впровадження новітніх освітніх технологій і методик - основні завдання, які поставлено перед викладачами, що працюють з іноземними студентами у вузах.

Викладення матеріалу. Викладачам, що проводять заняття в інтернаціональних групах, варто звертати особливу увагу на забезпечення не тільки предметних умінь і навичок студентів, але й на формування лексичної й термінологічної бази студентів-іноземців у україномовних потоках (особливо на молодших курсах), необхідної їм при вивченні природничо-наукових, професійних та практичних блоків дисциплін і при продовженні навчання на наступних курсах.

Традиційно мовна діяльність поділяється на 4 види: аудіювання (усна форма, сприйняття), мовлення (усна форма, відтворення), читання (письмова форма, сприйняття), письмова мова (письмова форма, відтворення). Робота над даними видами мовної діяльності повинна здійснюватися викладачем в інтернаціональних групах у певній послідовності в рамках заняття або циклу занять. У рамках будь-якої теми лексико-граматичний матеріал повинен бути представлений у всіх видах мовної діяльності. Формування комунікативно значущих умінь і навичок здійснюється за допомогою серії спеціальних вправ, у яких представлений лексико-граматичний матеріал, що вивчається, за тією або іншою темою. Відбір лексичного й граматичного мінімуму, послідовність викладення матеріалу визначається ступенем його необхідності для рішення того або іншого комунікативного завдання.

Викладення навчального матеріалу дисциплін природничо-наукового блоку у технічному вузі повинне бути скоординоване з програмами вивчення суміжних дисциплін і адаптоване з урахуванням поетапного оволодіння студентами-іноземцями лексикою й конструкціями наукового стилю мовлення. При відборі навчального матеріалу (як лекційного, так і для практичних та семінарських занять) необхідно враховувати рівень попередньої підготовки студентів і їхню спеціалізацію, рівень володіння певним обсягом наукової термінології й частотними лексико-граматичними конструкціями, характерними для мови математики, фізики і т. ін. При використанні міждисциплінарних зв'язків варто виявляти спільні лексичні конструкції й використовувати їх для нарощування й активування термінологічного запасу. Доцільна попередня робота з термінами, розбір визначень, робота з прикладами. Вправи, пропоновані іноземним студентам, повинні обов'язково містити алгоритми керування (систему завдань зі зворотним зв'язком) і алгоритми функціонування (зразки предметних і мовних дій).

Дидактичне структурування навчального матеріалу у вигляді опорних сигналів, структурно-логічних схем, алгоритмів сприяє засвоєнню первинних понять на репродуктивному рівні й формує з кожного предмета «ядро знань».

Проведення занять в інтерактивному режимі з обов'язковим поетапним виділенням і повторенням закінчених частин навчального матеріалу й закріпленням за допомогою завдань, що контролюють засвоєння кожного блоку інформації (принцип концентричності), створює оптимальні умови для формування комунікативної компетентності іноземних студентів в учбово-науковій сфері спілкування.

Висновки. Таким чином, прищеплювання іноземним студентам умінь узагальнювати й систематизувати поняття є однією з головних задач, що поставлено перед викладачем. Доцільно надавати предметний і мовний матеріал занять у вигляді таблиць і схем, що сприяє наочності, систематизації й, відповідно, кращому сприйняттю й засвоєнню. Заняття повинні мати комунікативну спрямованість, що пов'язане з необхідністю мотивації: іноземний студент не здатний «просто» говорити українською на мові математики чи іншої дисципліни, йому необхідні якась мета, мотив, проблема, які йому цікаві. Із цією метою студентам варто пропонувати різноманітні завдання, які дозволяють задіяти всі види мовної діяльності в навчанні й сприяють розвитку професійних навичок, що реалізуються на нерідкій для студента мові.

Література: 1. Захаров Ю.А. Качественное довузовское образование - условие доступности обучения в высшей школе / Ю.А. Захаров, Т.М. Чурекова // Университетское управление. – 2005. – № 1. – С. 41–46. 2. Волосяк М.А. Особливості передвузівської адаптації іноземних студентів у рамках підготовки майбутніх інженерів / М.А. Волосяк, О.М. Проценко // Сучасний підхід до управління якістю підготовки фахівців в умовах технічного університету : матеріали 70-ї наук.-методич. конф., присвяч. 85-річчю ХНУБА, Харків, 13–15 трав. 2015 р. : матеріали доп. — Х. : ХНУБА, 2015 р. — С. 168–170. 3. Волосяк М.А. Адаптація студентів інтернаціональних груп до вивчення дисциплін природничо-наукової та професійної підготовки / М.А. Волосяк, О.М. Проценко, Я.Н. Геллер // Проблемы и перспективы языковой подготовки иностранных студентов : Х междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 85-летию ХНАДУ, 1–2 окт. 2015 г. : материалы конф. — Х. : ХНАДУ, 2015. — С. 412–414. 4. Волосяк М.А. Проблеми підвищення якості викладання в інтернаціональних групах студентів дисциплін природничо-наукової, професійної та практичної підготовки / М.А. Волосяк, О.М. Проценко, О.О. Печерцев // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди: зб. наук. праць. – Вип. 29, Том III. – К.: Гнозис, 2013. – с. 287-292.

КРЕАТИВНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ, ОБУЧАЮЩИЕ МЕРОПРИЯТИЯ И РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНЫХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ (НА ПРИМЕРЕ КАФЕДРЫ ЭКОНОМИКИ ХАРЬКОВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ)

Канд. экон. наук, доц. Гелеверя Е.М.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

Сегодня можно наблюдать очень серьезную трансформацию функций, статуса, позиции, ментальности, ответственности и задач преподавателей, работающих в различных университетах. Много говорят о том, как меняются вузы, технологии, но очень мало обращают внимание на то, как меняются, точнее, не меняются преподаватели, которые должны изменяться, а это непросто сделать в силу институциональных и социально-культурных противоречий, в эпицентре которых сегодня оказываются педагоги.

Можно констатировать, что изменяются университеты как таковые, как места, где проводят исследования и обучаются люди, но не меняются преподаватели, которые также должны изменяться, а если они и меняются, то не совсем эффективно, целенаправленно и успешно.

Вместе с тем, кафедра экономики Харьковского национального университета строительства и архитектуры признаёт острую необходимость поиска новых форматов деятельности, направленных на ликвидацию неадекватности университетских моделей тому, что происходит в реальном мире.

Мы видим, что современные студенты отличаются по ментальности, по психологическому складу характера, по владению современными социальными технологиями, навыками и качествами. Кому-то преподаватель демонстрирует и озвучивает слайды, студенты за ним записывают, и все довольны. Другим нужны более креативные педагогические технологии.

Персонализация обучения, сторителлинг, грамотное соединение оффлайн и онлайн обучения - основные, но не единственные креативные педагогические технологии, которые активно развиваются на кафедре экономики Харьковского национального университета строительства и архитектуры уже сегодня.

Мы понимаем, что студент лучше усваивает информацию, адаптированную под его потребности. А вот индивидуальный подход как раз и хорош тем, что к каждому студенту преподаватель обращается отдельно. И также отдельно каждый студент может в онлайн-формате задать вопросы преподавателю.

В работе кафедры экономики Харьковского национального университета строительства и архитектуры активно используются как индивидуальные так и групповые обучающие мероприятия: мастер-классы, тренинги, воркшопы, семинары, вебинары, конференции, форумы, круглые столы, конгрессы, панельные дискуссии, симпозиумы и т.д.

Если вам нужно не скучное обучение «по книжкам», а знания без воды, только реально работающие методики и инструменты от экономистов-практиков строительной индустрии, то это именно то, что мы дадим вам на занятиях.

Именно на кафедре экономики Харьковского национального университета строительства и архитектуры студентов ждёт non-stop прокачка ценнейших во все времена социальных навыков, таких как креативность, коммуникабельность, убедительность, сотрудничество, адаптивность, управление временем, управление людьми, способность к аналитике и т.д.

Если вы знаете людей, готовых развивать у себя такие социальные навыки или знаете людей, готовых этому обучиться, поделитесь с ними нашими контактами - мы ищем таких людей в ряды наших студентов по специальностям 051 – «Экономика» и 076 – «Предпринимательство, торговля и биржевая деятельность»!

Также, обучаясь у нас, вы конвертируете своё время в опыт, а он не обесценивается, и его невозможно украсть.

ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

Заступник директора з навчально-виховної роботи Глущенко Т.М.
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 164
Харківської міської ради Харківської області

Сьогодні викладання навчальних предметів не схоже на ті які були десять років тому. Сучасна молодь потребує більше уваги та інформації. Покоління учнів які навчаються зараз у середній та старшій школі – це покоління Z, яке характеризується мультизадачністю. Вони одночасно вчать уроки, ведуть смс-переписку з трьома друзями, слухають музику і розмовляють з товаришами. Ця здатність «бачити» одночасно кілька екранів призводить до того, що швидкість сприйняття інформації різко зростає. Це якість має свою зворотну сторону – мозок, привчений до високої швидкості обробки інформації, починає нудьгувати, коли інформації стає мало, наприклад, на уроках. Тому учитель повинен зацікавити учнів. На допомогу на мою думку можуть прийти ментальні карти, які спонукають до пошукової діяльності, дають цілісну картину теми навчального предмета.

Ментальні карти – спосіб організації процесу творчого мислення за допомогою схем, побудованих за певними правилами. Інша назва цієї методики – інтелект карти, карти розуму, карти пам'яті, Mind Maps – це унікальна технологія роботи з інформацією, спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем.

Такий метод візуалізації інформації вперше застосував філософ Порфирій Тирський ще в III ст. н. е., намагаючись краще зрозуміти концепції Аристотеля. Ґрунтовні сучасні розробки в цьому напрямі належать до 60-х років ХХ ст. Питання використання ментальних карт у навчальному процесі відображені у роботах таких закордонних вчених, зокрема: Т. Б'юзен, Б. Санто, В. Хартман, Б. Твісс, Р. Фостер, Й. Шумпетер.

В основі методу ментальних карт лежить радіантне мислення людини. Цей спосіб мислення полягає в тому, що кожний образ, думку або факт потрібно представити у вигляді центрального елементу від якого у різні сторони відходять зв'язки до інших елементів. Кожний такий зв'язок або елемент представляє собою асоціацію, які в свою чергу можуть привести до великої кількості інших елементів. Автором цього методу є Тоні Б'юзен (60-ті роки ХХ століття). Наше мислення в основі має нейронну мережу, таку саму яку пропонує метод Б'юзена. Такий метод допомагає візуально організувати дані і роблять мислення найбільш продуктивним.

Розглядаючи приклади ментальних карт бачимо, що в центрі ментальної карти знаходиться малюнок та напис. Для ментальної карти існують правила: чим більше кольорів тим краще (карта повинна бути строкатою, як зазнає автор); наявність малюнків обов'язкова (і не важливо що ви не вмієте малювати, малюнки не повинні бути реалістичними); гілки які використовують при побудові карт повинні бути органічними (наприклад схожими на гілки дерева, щупальці тварини, але не на деталі механізмів); гілки різні за товщиною (головні гілки товщі ніж додаткові); в середині або поруч пишуться слова, які відображують суть поняття, думки (слова потрібно писати друкованими літерами, об'ємними). Потрібно слідкувати за тим щоб гілки були зрозумілі та не перевантажені. Слова і малюнки на картах мають рівні значення. Кількість слів на карті повинно дорівнювати кількості думок, визначень (ключові слова). В середньому ця кількість повинна дорівнювати 7 ± 2 (саме таку кількість одночасно може сприймати мозок людини).

Для того щоб овоїти метод недостатньо ухватити загальний принцип, необхідно тренуватися щоб отримати власний стиль. Хороша інтелект карта повинна будоражити відчуття, вона повинна подобатись, і було би добре якщо вона буде смішити. Для створення ментальної карти необхідно багато часу. Карта не народжується у готовому вигляді. Спочатку виникає чернетка, потім перший, другий варіанти, процес не швидкий. На допомогу приходять інформаційні технології. Програми для створення ментальних карт існують в онлайн сервісах, стаціонарних програмах і зараз є вже мобільні додатки для створення ментальних карт на смартфонах. Сервіс Coggle можна використати кожному у кого є акаунт Google. Найпоширенішим є програмне середовище XMind. Є інші такі як Bubbl.us або FreeMind.

В моїй практиці був використаний цей метод серед учнів в класах, на заняттях з інформатики, під час вивчення тем «Комп'ютерні мережі», «Комп'ютерні публікації», «Текстовий процесор» та інші. Діти з зацікавленням долучались до побудови ментальних карт. Ментальні карти малювали у зошитах під час викладання нового матеріалу встановлюючи зв'язки між поняттями разом з учителем. Також було запропоновано учням самостійне відтворення теоретичного матеріалу за допомогою FreeMind, опрацьовуючи підручник. Особливо дітям подобалось на власний розсуд доповнювати власними малюнками створені карти, використовуючи різний колір тим самим додаючи емоційне наповнення засвоєного матеріалу. Такий метод можна використовувати на будь-якому етапі навчального заняття. Для актуалізації знань можна використати ключові поняття, як слова для довідок, запропонувавши розмістити на карті знань, встановлюючи логічні взаємозв'язки. Під час вивчення нової теми побудувати «асоціативний куш». Як підсумок вивчення теми – складання своєї ментальної карти, свого бачення.

Таким чином, учні, які використовують ментальні карти пропускають крізь себе матеріал, запам'ятовують, структурують певні набуті знання, формуючи при цьому вміння приймати рішення.

Метод ментальних карт можна використовувати під час викладання будь-якого навчального предмета, як ефективний засіб підвищення пізнавальної діяльності сучасної молоді.

Література: 1.Озерян О. Поради Тоні Б'юзена з техніки створення ментальних карт [Електронний ресурс] / О.Озерян. Режим доступу : http://sonyah.blogspot.com/2011/11/blog-post_6964.html. 2. Психологическая мастерская: блог Марии Долиновой. Метод интеллект-карт: [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dolinova.blog/archives/category/video>. 3.Сокол І. М. Веб 2.0. Сайти, блоги, фотосервіси, карти знань / Ірина Сокол. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с. 4.Хачатрян С. Карти знань, їх призначення, редактор карт знань [Електронний ресурс] / С. Хачатрян. Режим доступу: <http://www.kievoit.ippo.kubg.edu.ua/kievoit/2013/37/37.html>.

НЕ РОЗВИНЕНІ МОЖЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Канд. техн. наук, доц. Герасименко В. В., Паткевич В.О.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Основним напрямком системи освіти в Україні є «Болонська система», яка була підписана 19 червня 1999 року під час «Болонської декларації». Однією з цілей Болонського процесу було й залишається до теперішнього часу «сприяння мобільності шляхом подолання перешкод на шляху ефективного використання права на вільне пересування». Для цього необхідно, щоб усі рівні вищої освіти в усіх країнах були максимально подібними. Крім

цього за результатами навчання видаються наукові ступені, які є найбільш прозорими і легко порівнянними. В свою чергу це прямо пов'язане з введенням в вузах Болонської системи, що також відображається у вигляді додатка до диплому. Випускники українських вишів отримують диплом державного зразка. У свою чергу університети надають допомогу в міжнародній легалізації дипломів у Міністерстві освіти і науки

Крім цього вже в наші часи з розвитком технологій було введено нове поняття, таке як дистанційне навчання. Що все більше й більше охоплює більшу кількість європейських вузів. На вигляд це представляє собою внутрішню зачинену платформу, де проводяться відеоконференції по «Skype» або іншим внутрішнім джерелам зв'язку, такими як загальні чати, де є можливість задати питання щодо виконання того чи іншого завдання, а потім скинути для дистанційної перевірки своєму викладачу, де він також поставить оцінку.

Україна зробила свій перший крок до європейської освіти в 2005 році, підписавши декларацію. Згідно зі встановленими правилами всі вищі навчальні заклади повинні перейти на дворівневу освіту: «бакалавр» і «магістратура», що й почалось впроваджуватись. На сьогоднішній час вимоги цієї декларації в Україні майже всі виконані, але все одно залишаються деякі проблеми. Досить активно стоїть питання щодо дистанційного навчання та введення нових сучасних платформ, які у нас працюють ще не досить добре. Останніми роками активно користуються лиш такою платформою, як «Moodle». Але знову ж таки, із-за браку коштів в державі на освіту й застаріле навчальне обладнання досить важко впровадити в цілому по всій державі дистанційне навчання. Окремі вузи вже користуються власними платформами й користуються досить успішно але в цілому в усій державі, Україна досить сильно відстає від країн ЄС серед технологічності у введенні дистанційного навчання. Європейці велику увагу приділяють комфорту в учбових закладах. Чинники щороку вкладають тисячі євро для того, щоб вдосконалити обладнання, модернізувати аудиторії, устаткувати їх настільки, щоб кожен зміг безперешкодно отримувати знання. За словами французьких викладачів, це безпосередньо впливає на успішність.

Також досить великий вплив має метод викладання предмету викладачами та їхня обізнаність в плані інших мов та їх соціально-культурна інтеграція сучасним течіям та трендам. Досить важливо, щоб спілкування між викладачем й студентом мали приязний та дружній характер. Україну можна віднести, як державу, що частково виконує цю умову.

В цілому система освіти в Україні має свої переваги й недоліки, та завдяки взаємодії між країнами ЄС, що з кожним роком стають все більш відчутними, можна побачити зміни в системі освіти. Якість всіх цих змін залежить не тільки на глобальному рівні, але й від виконання цих зобов'язань перед освітою в державі й на місцевих рівнях – адміністрації вузів кожного міста, кожної області, й звісно їх чітка координація дій між собою в цілому.

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ

Канд. техн. наук, доц. Гольтерова Т.А., канд. техн. наук, доц. Обухова Н.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Якість підготовки майбутніх архітекторів визначається набутими в процесі навчання професійними компетенціями.

Відповідно до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (ДКХПП) архітектор повинен знати: методи проектування та виконання техніко-економічних

розрахунків; технічні, художні, економічні, екологічні, соціальні та інші вимоги до об'єктів; специфіку регіональних і місцевих природних, економічних, екологічних, соціальних та інших умов реалізації містобудівних та архітектурних рішень; види і властивості будівельних матеріалів і конструкцій; передовий вітчизняний та зарубіжний досвід з проектування та будівництва; постанови, розпорядження та накази, методичні, нормативні та інші керівні матеріали з проектування, будівництва та експлуатації об'єктів; стандарти з оформлення проектно-кошторисної документації; технологію будівництва; технічні засоби проектування та будівництва; правила і норми охорони праці, виробничої санітарії та протипожежного захисту.

Проектувальник при розробці проектної документації несе відповідальність і забезпечує відповідність об'єктів будівництва наступним вимогам: функціональним, технічним, економічним, архітектурно-художнім, екологічним.

Виконання вимог досягається за рахунок оптимальних об'ємно-планувальних і конструктивних рішень та технологією і організацією робіт, що дозволяють реалізувати проектні рішення [1].

При проектуванні об'єкта, виборі матеріалів архітектор повинен уявляти собі фактори, що впливають на вибір рішень як при будівництві, експлуатації, так і при реконструкції (відновленні) об'єкта, а також вартість цих рішень.

Від прийнятих архітектором-проектувальником об'ємно-планувальних рішень залежать не тільки кошторисні витрати на будівництво, але й розмір експлуатаційних витрат на весь строк експлуатації будівлі.

Ефективність проектно-будівельних рішень оцінюється основними техніко-економічними показниками, які визначаються у складі проектної документації відповідно до положень ДБН.

Отже, в навчальних проектах (курсівих та дипломних), враховуючи положення довідкових додатків И, К, Л до ДБН, рекомендується виконувати техніко-економічні розрахунки по визначенню наступних показників:

1. Об'ємно-планувальні характеристики об'єкта: площа забудови, м^2 ; будівельний об'єм, м^3 ; загальна площа, м^2 ; житлова площа (для житлових будинків), м^2 ; корисна площа (для громадських будівель), м^2 ;

2. Тривалість будівництва, місяців;

3. Розрахункова вартість будівництва, тис.грн.

Вибір оптимального проектного рішення здійснюється на основі його техніко-економічної оцінки, а це означає, що майбутні архітектори повинні вміти виконувати техніко-економічні розрахунки.

Література: 1. Гольтерова Т.А., Обухова Н.В. Проблемні питання економіки проектно-будівельних рішень // Науковий вісник будівництва.- ХНУБА ХОТВАБУ, 2018.- вип.93/3.

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ В США

Канд. пед. наук, доц. Горпініч Т.І.
*ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»*

Розуміння ролі інформаційної культури важливе в будь-якій галузі вищої професійної освіти. У більшості країн світу навчання основ інформаційних знань, умінь і навичок здійснюється в системі навчальних закладів. Останнім часом посилюється тенденція до

цілісного розгляду інформаційної культури особистості з позиції інтеграції її інформаційного та культурологічного компоненту. Внаслідок цього інформаційна культура виступає одночасно і необхідним фактором в освоєнні людиною культурної реальності, оволодінні всім тим багатством, яке виробило людство, і самою реальністю, цінністю, що з'явилася в результаті культурно-творчої діяльності, і атрибутів безпосереднього культурного буття, особистісних проявів (поведінки, різних форм спілкування тощо).

В американській літературі поняття інформаційної культури часто ототожнюють з поняттям «інформаційна грамотність». Вперше це поняття було використано в національній програмі реформи вищої освіти США в 1977 році. Асоціація Американських Бібліотек інформаційно грамотною людиною назвала особистість, здатну виявити, розмістити, оцінити інформацію і найбільш ефективно її використовувати [1, с. 111.]. Навчальні курси інформаційної грамотності стали обов'язковими для учнів коледжів і студентів вищих навчальних закладів. Головними їх завданнями є ознайомлення студентів з можливостями і фондом бібліотек та електронних ресурсів, формування у них знання основних бібліографічних джерел і навичок їх використання, виховання довірливого ставлення до літературних джерел та формування у студентів вмінь диференціювати надійні та сумнівні джерела інформації.

Оскільки поняття інформаційної культури в американській літературі вживається рідко, то загальноновживаними а також такі поняття, як комп'ютерна, культурна і функціональна грамотність. Дедалі ширше використання в повсякденному житті сучасних технічних засобів, застосування новітньої інформаційної техніки і технології вимагають більш високого рівня грамотності і загальної підготовки. У зв'язку з цим комп'ютерна грамотність та інформаційна грамотність розглядається американськими колегами як складова частина функціональної грамотності. Поняття «комп'ютерна грамотність», запропоноване американським педагогом Б. Хантером, – це «все те, що потрібно людині для функціонування в суспільстві, яке базується на інформації» [2, с. 47]. Функціональна грамотність – термін, запропонований 1956 року В. Греєм для ЮНЕСКО, означає здатність людини вступати в стосунки з зовнішнім середовищем і максимально швидко адаптуватися і функціонувати в ньому [3, р. 21]. На відміну від елементарної грамотності як здатності особистості читати, розуміти, складати прості короткі тексти і здійснювати найпростіші арифметичні дії, функціональна грамотність - це рівень знань, умінь і навичок, що забезпечує нормальне функціонування особистості в системі соціальних відносин, в конкретному культурному середовищі.

Вивчаючи інформаційну грамотність студентів, К. Брюс визначила сім її компонентів, які ієрархічно пов'язані між собою [1, с. 112]. До них належать: 1) використання інформаційних технологій, 2) знаходження інформації, 3) розуміння необхідної інформації та співставлення виявленої інформації з первинною потребою, 4) контроль над інформацією, 5) створення особистої бази даних, 6) робота з новими знаннями таким чином, щоб це дозволило отримати нову інформацію, 7) використання інформації на користь іншим.

Слідом за К. Брюс, Дж. Макговен, вивчаючи розуміння студентами медичного профілю поняття безперервної освіти, довів роль інформаційної грамотності в реалізації принципу безперервності освіти [4, с. 185]. Окрім того, за аналогією вченим було виділено 7 компонентів інформаційної грамотності студентів-медиків: 1) вміння використовувати інформаційні технології в медичній практиці, 2) вміння здійснювати пошук специфічної інформації щодо діагностики, лікування та профілактики захворювань, 3) здатність виявити необхідну інформацію в конкретному клінічному випадку та співставляти виявлену інформацію з первинною потребою, 4) вміння контролювати особисту інформацію та інформацію пацієнтів, 5) створення особистої бази даних літературних джерел (друкованих та електронних), 6) робота з новими медичними знаннями таким чином, щоб це дозволяло отримати нову інформацію, 7) використання інформації на користь пацієнтів, колег, фармацевтичних працівників тощо.

На основі досліджень К. Брюс та Дж. Макговен багатьма вченими зацентовано увагу на необхідності інтегрувати формування інформаційної грамотності студентів медичного профілю в курс вивчення дисциплін чинних навчальних планів [6, с. 25]. Це здійснено за рахунок міждисциплінарного підходу, який типовий для американської медичної освіти.

Розглянемо цей процес на прикладі Медичної школи Перельмана при Університеті Пенсильванії. Навчальний план для здобуття ступеня доктора медицини (MD) охоплює 6 модулів, кожен з яких, окрім фахових дисциплін, включає курси гуманітарного циклу, які акцентують увагу на формуванні вмінь студента шукати, критично осмислювати і ефективно використовувати інформацію в друкованих та електронних джерелах. В межах кожного модуля до таких дисциплін належать елективні курси «Біоетика», «Глобальні проблеми здоров'я», «Медична інформатика», «Основи наукових досліджень», «Основи професійної комунікації», «Прийняття рішень в клінічній практиці», «Основи мультикультурної комунікації» [5].

Таким чином, в американській педагогічній традиції інформаційна культура розглядається як одна з граней загальнолюдської культури, пов'язаної із соціальною природою людини і є продуктом її різноманітних творчих здібностей. Формування інформаційної культури студентів медичного профілю в університетах США забезпечується узгодженою діяльністю різних ланок медичної освіти шляхом розробки відповідних навчальних планів, впровадження інноваційних методів та прийомів роботи зі студентами.

Література. 1. Bruce C. *The seven faces of information literacy* / C. Bruce. – Adelaide: Auslib Press, 1997. – P. 110-116. 2. Hunter B. Computer-Mediated Communications Support for Teacher Collaborations: Researching New Contexts for Both Teaching and Learning / B. Hunter // *Educational Technology*. – 1990. – Vol. 30. – № 10. – P. 46-49. 3. Gray W. S. *The Teaching of Reading and Writing* / W. S. Gray. – Scott, Foresman and Company, 1961. – p. 21. 4. McGowen J. J. The role of health science librarians in the teaching and retention of the knowledge, skills, and attitudes of lifelong learning / J. J. McGowen // *Bulletin of the Medical Library Association* 1995. – № 83 (2). – P. 184-189. 5. MD Program Overview [Електронний ресурс]. – Perelman School of Medicine. University of Pennsylvania. – Режим доступу: <https://www.med.upenn.edu/student/md-program-overview.html>. 6. Minchow R. Changes in information-seeking patterns of medical students: second-year students' perceptions of information management instruction as a component of a problem-based learning curriculum / R. Minchow // *Medical Reference Services Quarterly*. – 1995. – 15(1). – P. 15-40.

ОБГРУНТУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Канд. пед. наук, проф. Даньшева С.О.,
канд. техн. наук, проф. Череднік Д.Л.,
начальник навчально-методичного відділу Колодяжна М.Ю.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Сучасна освітня парадигма визначає необхідність поряд з знаннями, вміннями та навичками формування у майбутнього фахівця додаткових якостей, які позначаються як «компетенції» і «компетентності».

Компетенція - особистісна здатність фахівця до розв'язання професійних завдань на підставі володіння певними знаннями та досвідом.

Компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, яка визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [1].

Таким чином, компетентний фахівець повинен не лише розуміти сутність поставленого завдання, а саме головне, вміти визначити найбільш раціональний метод його розв'язання виходячи з конкретних умов.

Визначення результатів навчання у термінах компетенцій актуалізує необхідність конкретизації підходів до розробки та реалізації сучасного освітнього процесу у закладах вищої освіти (ЗВО), спрямованих на подолання предметно-дисциплінарного характеру підготовки майбутнього фахівця певного освітнього рівня (бакалавр, магістр). З погляду авторів, вирішення даної проблеми повинно ґрунтуватися на змістовій сутності поняття «компетенція» у форматі, який дозволяє визначити адекватні технологічні засоби формування і діагностики рівня їх сформованості на певному етапі навчання.

Отже слідом за І.А. Зимнею, у структурі компетенції виділяємо три основні компоненти: когнітивний, праксіологічний і аксіологічний [2].

Когнітивний компонент - забезпечує основний комплекс предметних та професійних знань з різних дисциплін профільної підготовки бакалавра, які були опановані студентами в процесі їх вивчення.

Праксіологічний компонент – забезпечує потенційну поведінкову реакцію майбутнього фахівця, тобто конкретні дії, спрямовані на самовдосконалення, саморегуляцію у професійній діяльності, з урахуванням уявлень про самого себе як про професіонала з відповідною самооцінкою.

Аксіологічний (емоційно-ціннісний) - характеризує рівень морально-психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності та відбиває ступінь сформованості ціннісних орієнтацій, інтересу і мотивації до неї, задоволеність її результатами, а також рівень розвитку та участі в діяльності з самовдосконалення.

Формувати компетенції у майбутніх фахівців певної професійної галузі необхідно як цілісну структуру, в єдності розглядаючи результативність діяльності щодо взаємодії всіх трьох зазначених складових, адже вони взаємопов'язані і взаємозалежні.

Так, негативне ставлення до обраної спеціальності, нечіткі або відсутні уявлення про її специфіку та умови здійснення, про вимоги до особистості фахівця робить непотрібним і неможливим оволодіння знаннями, вміннями, навичками, способами і прийомами здійснення посадових обов'язків.

Позитивне ставлення до розвитку кар'єри, адекватні і максимально повні уявлення про неї, навпаки, сприяють підвищенню ефективності процесу підготовки до професійної діяльності.

Таким чином, якість підготовки компетентного фахівця обумовлена синтезом професійних знань (гносеологічний компонент), умінь (праксіологічний компонент) та ціннісних відносин (аксіологічний компонент).

Виходячи з цього, а також на підставі проведених авторами науково-методичних досліджень вважаємо доцільним застосування таких основних принципів організації освітнього процесу у сучасному ЗВО:

- системно-діяльнісного;
- компетентнісної орієнтації;
- міжпредметності та випереджаючої освіти;
- модульного проектування освітнього процесу;
- практичної орієнтації та включення студентів у реальне середовище майбутньої професійної діяльності;
- диференціації педагогічного процесу та збільшення частки самостійної роботи.

Підґрунтям вибору названих принципів є їх інтеграційний характер.

Так, наприклад, аналіз складу компетенцій державного стандарту освіти підготовки фахівців для спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» (освітній рівень «бакалавр») вказує на їх складність та означає, що жодну з них, відповідно до сутності цього терміну, можливо сформулювати лише завдяки міжпредметним та метапредметним знанням,

проектування навчальної діяльності у форматі переходу до майбутньої професійної діяльності через квазіпрофесійну діяльність тощо.

Крім названих принципів, ми вважаємо доцільним звернути увагу на принцип *знанісво-спосібний* [3,4], запропонований В.В. Юрженко, який також ґрунтується на механізмі інтеграції. Він орієнтує не лише на засвоєння знань, а й на способи оперування ними, методи, що допомагають їх здобувати.

Узагальнюючи теоретичне обґрунтування відбору принципів організації сучасного освітнього процесу, слід відзначити, що ми виходили з того, що їх застосування забезпечує не репродуктивний, а творчий рівень розвитку особистості, що повністю відповідає меті підготовки компетентного фахівця.

Проведений у ХНУБА пілотажний експеримент, щодо організації освітнього процесу відповідно до запропонованих принципів, свідчить про те, що завдяки цьому у студентів формується здатність та готовність порівнювати реальні результати з тими завданнями, які ставились на початку навчання, а також до самоаналізу й внесення коректив для успішного завершення формування компетенцій.

Крім цього, вони усвідомлюють результати власної діяльності під час різних видів занять, що призводить до розвитку творчих вмінь. Тобто, вмінь за власним розумінням трансформувати ідеї; формулювати проблеми та генерувати ідеї; володіти методикою роботи; володіти імпровізацією, оригінальними прийомами і засобами, розвивати необхідні здібності; ефективно застосовувати досвід.

Ми вважаємо, що запропоновані принципи забезпечать перехід від системи знань до системи компетентностей та сприятимуть подоланню розрізненості знань, що полегшить оперування ними, а також забезпечить професійний розвиток майбутнього фахівця в процесі підготовки.

Література:

1. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти.// Наказ МОН № 600 від 01.06.16 року.
2. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. М., 2004. 40 с.
3. Юрженко В.В. Знанісво-спосібний підхід як парадигма освітнього процесу в освітній галузі „Технологія” // Проблеми трудової і професійної підготовки: Науково-методичний збірник / Під ред. В.В. Стешенка. – Слов’янськ: СДПУ, 2008. – Вип. 13. – С. 3 – 8.

МЕТОДИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Канд. пед. наук, доц. Дембіцька С.В.
Вінницький національний технічний університет

Відповідно до особливостей модернізації вищої технічної освіти, важливим завданням є забезпечення якості підготовки фахівців технічних галузей на рівні міжнародних вимог, подолання розриву між рівнем розвитку науки та знаннями і навичками, які одержують студенти в процесі навчання у закладах вищої освіти. Конкурентоспроможні на ринку праці фахівці технічних галузей повинні бути компетентними, критично мислити та творчо вирішувати професійні завдання.

Пошук шляхів ефективного розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців здійснювали Є. Бондаревська, В. Горчакова, Н. Запрудський, В. Кобилянський, Н. Матяш, А. Міщенко, А. Маркова, В. Петрук, Ю. Сенько, В. Сластьонін, Л. Фрідман, Е. Шиянов, В. Юдін та ін.

Проте, незважаючи на вагомі наукові результати проаналізованих досліджень, існують певні невідповідності у трактуванні змісту фахової компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

Західноєвропейські науковці фахову компетентність визначають як набір чотирьох груп компетенцій (competences): ключових (key skills), серцевинних (core skills), базових (base skills) та широкопрофільних (transferable) [5].

А. Хуторський [3] та ряд інших науковців стверджують, що структура фахової компетентності має містити сукупність трьох видів компетенцій: ключових, базових і спеціальних.

В Законі України «Про вищу освіту» під поняттям фахової компетентності трактують як динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність та має такі складові: інтегральну компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові) компетентності.

У ряді публікацій [1; 4] нами обґрунтовано, що до складу фахової компетентності студентів технічних спеціальностей необхідно включити соціальні знання та навички, забезпечити розвиток соціальної компетенції. Це пов'язано з тим, що обов'язковим елементом фахової діяльності спеціалістів технічних галузей є соціальна взаємодія в процесі виконання професійних та творчих завдань.

Крім того, як стверджує О. Кузьменко, фахові компетентності, яким властиві поліфункціональність, міждисциплінарність, багатокомпонентність, спрямування на формування критичного мислення, рефлексії, визначення власної позиції є інтегральною характеристикою якості підготовки студентів до майбутньої фахової діяльності [2, с.94].

На основі проведеного аналізу наукових публікацій та власного педагогічного досвіду, ми вважаємо, що методичні умови розвитку соціальної компетенції майбутніх фахівців технічної галузі – це такі умови обставини освітнього процесу в закладах вищої освіти, врахування яких дозволяють забезпечити цілеспрямований розвиток соціальної компетенції як однієї із складових фахової компетентності майбутніх спеціалістів технічної галузі. До них ми відносимо:

1) формування стійкої мотивації самоосвітньої діяльності та набуття знань про закони розвитку суспільства, методи зменшення ризику та уникнення конфліктів як передумови ефективної фахової діяльності працівника технічної галузі;

2) створення відповідного навчально-методичного інструментарію щодо використання у процесі фахової підготовки студентів технічних спеціальностей активних форм та методів навчання, які дають можливість забезпечити розвиток соціальної компетенції;

3) використання нових інформаційних технологій в процесі розвитку у майбутніх фахівців технічної галузі соціальної компетенції.

Подальшого дослідження потребують питання розробки системи методичного забезпечення розвитку соціальної компетентності майбутніх фахівців технічних галузей, а також визначення критеріїв, показників та рівнів розвитку соціальної компетенції.

Література. 1. Дембіцька С. В. Сутність та особливості професійної культури фахівців технічного профілю / С. В. Дембіцька, О. В. Кобилянський // Наукові записки. / Ред. кол. В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 173. – Ч. 2. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. – С. 120–122. 2. Кузьменко О. С. Формування професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів з позиції акмеологічного підходу / О. С. Кузьменко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського нац.ун-ту імені Івана Огієнка. – 2013. – № 19(2013). – С.93–96. 3. Хуторской, А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы

образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58 – 64. 4. Dembitska S.V. Conditions of development of pedagogical competence in the professional preparation of professional professionals of machine-building specialties / S.V.Dembitska, A.V. Kobilyansky // Proceedings of XXXX International scientific conference — Science of 2018. Washington Dec 28, 2018, Outcomes. – Morrisville, Lulu Press., 2018. – p. 65–68. 5. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe // Report of the Symposium Berne, Switzerland 27 – 30 March, 1996. Council for Cultural Cooperation (CDCC) a Secondary Education for Europe. Strasburg, 1997.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВАРІАТИВНОЇ КОМПОНЕНТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Д-р екон. наук, проф. Євсєєва О.О.

Український державний університет залізничного транспорту

Навчально-методичне забезпечення є найважливішою умовою ефективності навчального процесу. Методичне забезпечення навчального процесу охоплює навчально-методичну документацію за спеціальністю (напрямом підготовки), навчально-методичну документацію з дисциплін, підручники, навчальні посібники, дидактичні та наочні матеріали, комп'ютерні навчальні програми тощо.

Навчально-методична документація за спеціальністю містить [1]: освітньо-професійну програми і засоби діагностики; складові стандарту вищої освіти за спеціальністю (за напрямом) відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня; навчальні та робочі навчальні плани; навчальні та робочі навчальні програми дисциплін; програми практик; тематику дипломних проектів (робіт); програму державних іспитів (за наявністю в освітній професійній програмі); методичні вказівки до проведення практик та атестації студентів; положення про рейтингову систему оцінки успішності навчання. Також до навчально-методичної документації ВНЗ стосовно конкретної спеціальності відносять структурно-логічну схему програми підготовки студентів, навчальний графік, що складають обов'язково щорічно, індивідуальний навчальний план студента (за потреби).

Навчальний план є обов'язковим для виконання кожним вищим навчальним закладом. Кожний навчальний план затверджує ректор ВНЗ. Навчальний план по суті є сукупністю (переліком) навчальних дисциплін, що складається з 2 компонент: нормативної (державної) і варіативної (вибіркової).

Зміст освіти складається з нормативної і вибіркової частин. Нормативна частина визначається відповідним державним стандартом освіти, вибіркова частина – вищим навчальним закладом.

Державна компонента плану є переліком обов'язкових для вивчення навчальних дисциплін в усіх ВНЗ для студентів конкретного фаху. І незалежно від форми фінансування та підпорядкування ВНЗ. Дотримання назв і обсягу нормативних навчальних дисциплін є обов'язковим для навчального закладу. Вибіркові навчальні дисципліни вводять для поглибленої підготовки фахівців у визначеній сфері діяльності, ефективного використання можливостей конкретного навчального закладу тощо. Варіативна компонента навчального плану являє собою сукупність вибірових дисциплін і складається із 2 частин: вибірові дисципліни за вибором ВНЗ та вибірові дисципліни за вибором студента. Варіативна компонента у частині вибору студентів сприяє розвиткові інтересів, самостійності, творчої активності молоді в контексті профільної освіти.

Між визначеними цілями навчання (при будь-якій їх ієрархії) і програмою, між програмою і підручником завжди будуть невідповідності, що дають змогу створювати набір варіативних програм і підручників різної складності. Найбільш дієвими є підстави для

здійснення діяльності. Однак і в цьому випадку плавність переходу від програми до навчального матеріалу залежить від рівня опису цієї діяльності. Особливою складністю є відбір навчального матеріалу. [2]

На рівні теоретичного уявлення про зміст освіти базовий компонент – це оптимальний мінімум соціально значущих знань, умінь та навичок, цінностей і норм поведінки, які створюють базу для багатостороннього розвитку особистості.

Завдання виокремлення базового компонента, відображення його в навчальних планах, програмі, підручниках, нарешті на практиці – одні з найважливіших. Друге за важливістю – вирішення державного загальноосвітнього мінімуму, тобто рівня засвоєння змісту, який має бути обов'язково досягнутий усіма студентами.

Варіативний компонент – це диференціальна частина змісту освіти, що містить обов'язковий зміст, передбачений програмою, але відрізняється від неї наповненням залежно від профілю навчання.

Так звані вибіркові дисципліни (англ. *electives*) походять із концепції *person-centered teaching* (навчання, орієнтоване на особистість), яку в середині ХХ ст. систематизував американський психолог Карл Роджерс. У її основі лежить принцип, за яким учень або студент бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, обираючи, що вчити, як вчити та як оцінювати власні знання. Вчитель чи викладач виконують функції не так джерела знань, як провідника та фасилітатора під час руху по цій траєкторії. Цей рух супроводжується постійним самоаналізом та тісною комунікацією викладача зі студентом чи учнем, і сама оцінка знань тяжіє більше до накопичення різних завдань та видів робіт, ніж до звичного підсумкового контролю. [3]

У вибіркових дисциплінах зацікавлені всі учасники освітнього процесу. Студенти отримують змогу доповнювати свою основну спеціальність додатковим фахом або брати окремі курси для широкої ерудиції. Можливість вибору дисциплін із різних факультетів та кафедр є ефективним інструментом міждисциплінарності. Також навчання у змішаних групах дозволяє студентам отримати неформальний досвід від студентів з інших спеціальностей. У свою чергу, викладачі на вибіркових дисциплінах працюють із більш умотивованими студентами. Самі університети загалом стають більш привабливими для абітурієнтів. Зрештою, кінцеві компетентності, якими може оволодіти студент, за рахунок гнучкості навчальних планів часто краще відповідають потребам ринку праці.

За даними всеукраїнського моніторингу (для моніторингу було обрано чотири найпопулярніші спеціальності з різних галузей: комп'ютерні науки, філологія, екологія та право) Аналітичного центру CEDOS у 2015 році [3] щодо стану можливості обирати вибіркові дисципліни, з'являється переважно з першого курсу (26 ВНЗ з 191 державних та комунальний ВНЗ III та IV рівнів акредитації) або з другого курсу (25 ВНЗ з 191 державних та комунальний ВНЗ III та IV рівнів акредитації). Решта університетів на це питання давали неоднозначні відповіді (або взагалі не змогли їх дати). Деякі ВНЗ вказали, що дають вибрати 1-3 дисципліни на рік. Інші впевнено відповідали, що дозволяють обирати 25% усієї програми, як того вимагає Закон України «Про вищу освіту», – що може означати як і те, що у них справді існує вибірковість, але їм складно назвати конкретне число, так і те, що справжнього вибору немає.

Аналіз сьогоденного стану впровадження варіативної компоненти у ВНЗ показав спектр проблем організаційного, методичного та інших напрямів реалізації цього складного процесу. Необхідно враховувати багато чинників, в тому числі зацікавленість як студентів в опануванні спеціальних галузевих знань, так і викладачів в їхній мотивації осучасненої подачі цих знань за спеціальністю.

Література. 1. Організація побудови навчального процесу у ВНЗ. – [Режим доступу] : http://moodle.ipokpi.ua/moodle/file.php/903/10_lecture.pdf. 2. Теорія і методика професійної освіти : навч. посібник / за ред. З.Н.Курлянд. – Київ: Знання, 2012. – 390 с. 3. Вибір без

відбору: моніторинг вибіркового курсів у державних вишах: інформаційна довідка Аналітичного центру CEDOS, 2015. – [Режим доступу] : <https://cedos.org.ua/uk/articles/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-u-derzhavnykh-vyshakh>.

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-АРХІТЕКТОРІВ

Доц. Єгоров В.О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Сучасні підходи до визначення кінцевого результату підготовки майбутнього фахівця з вищою освітою ґрунтуються на концепції переходу від кваліфікаційної моделі спеціаліста-випускника до компетентнісної, в якій цілі освіти пов'язуються не тільки з виконанням конкретних фахових функцій, а й з інтегрованими вимогами до результату освітнього процесу. Такий висновок учені, перш за все, обумовлюють тим, що сучасна соціально-економічна ситуація потребує працівника нового типу, який швидко може пристосуватися до зростаючих вимог сучасного виробництва, бути готовим до самовдосконалення та самоосвіти, бути достатньо гнучким у контактах з іншими групами працівників, вміти працювати в команді, ефективно спілкуватися.

Основним завданням, яке суспільство ставить перед архітекторами є організація архітектурно-просторового середовища для певної діяльності людини, тому до професійних компетенцій, які забезпечують основні види діяльності майбутнього архітектора віднесена теоретична та практична підготовленість до:

- проектування об'єктів архітектурного середовища;
- проектної документації об'єктів різного призначення;
- узгодження прийнятих рішень з проектними розробками суміжних частин проекту;
- відтворення (зображення) архітектурного задуму при виконанні різних видів архітектурного проектування (об'ємно-просторове та конструктивне проектування – моделювання і графічне проектування).

Виходячи з цього при упорядкуванні змісту підготовки архітекторів слід дотримуватися дуального підходу. З одного боку це набуття творчих здібностей і вмінь для того, щоб реалізувати процес художньо-конструктивного проектування будівель на основі художнього осмислення конструктивних систем и форм конструкцій з урахуванням архітектоніки споруд, що втілює в собі особливості роботи різних конструкцій та несучого кістяка споруди у цілому, з іншого – опанування інженерно-конструкторськими знаннями і навичками. Проте традиційні методи викладання цих дисциплін як правило ґрунтуються на репродуктивних педагогічних технологіях та є не досить ефективними при підготовці сучасного фахівця, адже метою навчальної дисципліни «архітектурне проектування» стає проект конкретного архітектурного об'єкту, а не його органічне поєднання з творчим процесом проектування. Внаслідок цього в архітектурній освіті порушується дуальний підхід до її сутності – поєднання інженерних розрахунків з художньою творчістю.

Виходячи з того, вважаємо за необхідне збільшення в освітньому процесі частки комплексних завдань які вимагатимуть від майбутнього архітектора здатності вирішення при проектуванні одночасно таких питань як об'ємно-планувальні, художні, конструктивні, будівельно-технологічні, соціально-економічні, питань інженерного обладнання і оздоблення архітектурних об'єктів та інших, а також їх узгодження в остаточній розробці.

Для формування зазначених якостей на кафедрі архітектурних конструкцій ХНУБА розроблена методика проектування студентами (у 3- та 4-му семестрах) малоповерхового житлового будинку (котеджу) індивідуальної архітектури. Зміст завдання полягає в тому,

що з певного джерела (інтернет або інше) необхідно обрати ескіз як архітектурну ідею котеджу, а потім розробити та показати на кресленні його об'ємно-планувальне і конструктивне рішення.

При виконанні такого курсового проекту студенти розглядають та розв'язують питання, спрямовані на розвиток всебічної творчої уяви та комплексного мислення. Крім цього, вони одержують перші уявлення про конструктивні елементи, враховуючи особливості їх роботи та роботи несучого кістяка будівлі у цілому, засвоюють пропедевтичні знання з архітектурного проектування, а також навчаються правилам зображення основних проєкцій відповідно до вимог «Єдиної системи конструкторської документації».

Результатом виконання проекту є оптимальна кількість креслень достатня для реального будівництва можливостями досвідченої бригади будівельників. На практичних заняттях крім порівнянь варіантів та розробки конструкцій розглядаються питання реальних ситуацій взаємовідносин з замовцем проекту на

стадії проектування та будівельниками під час будівництва. Це надає підстави для ствердження, що цей учбовий проєкт максимально наближений до майбутньої професійної діяльності випускника, а також є достатньою часткою впевненості може бути названий «реальним».

Після розробки цього проекту (розуміється на відповідному рівні) студент буде готов до самостійного виконання замовлень на розробку проєктів подібних будівель у реальному житті. Крім цього отриманий досвід стає підґрунтям для виконання будь яких архітектурних проєктів у подальшому і учбових у тому числі.

Розглядаючи важливість надбання студентами компетенцій щодо архітектурного проектування ми повинні відзначити в архітектурній освіті роль комплексу дисциплін, кожна з яких має власну практичну значимість. Особливе значення має введення до навчальних планів архітектурної освіти таких дисциплін які по своїй суті та в своїх учбових завданнях мали намір комплексного об'єднання отриманих студентами різноманітних знань та навичок.

Підбиваючи підсумок реалізації вказаної методики на кафедрі архітектурних конструкцій відзначимо, що в розробленій моделі розвитку творчого потенціалу майбутніх архітекторів у процесі професійної підготовки основний наголос робиться на їх чітке уявлення про розв'язання повного комплексу архітектурних та будівельних питань в процесі проектування будь якого архітектурного об'єкту та відповідальності за прийняті рішення у контексті надійного, довгострокового та комфортного існування цього об'єкту після його будівництва.

Такий підхід до підготовки фахівців-архітекторів (на нашу думку) значно сприятиме їх успішній професійній адаптації в сучасних умовах ринкових відносин у суспільстві.

КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Канд. екон. наук, доц. Кірдан О.П.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У практиці сучасних закладів вищої освіти широко використовується технології диференційованого та проблемного навчання, ігрові та інформаційні технології навчання, кредитно-модульна технологія, особистісно-орієнтоване та студентоцентроване навчання. Однак цифрова трансформація освіти та економіки, запит стейкхолдерів на випускника-професіонала, глобалізаційні та інтеграційні процеси спонукають до перегляду змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх економістів у системі неперервної освіти.

Відтак відповіддю на сучасні виклики можуть стати технологія е-навчання, гейміфікація освіти, технологія контекстного навчання та ін.

Технологію контекстного навчання обґрунтовано А. Вербицьким, на переконання якого, формування і розвиток здатності студента до виконання цілісної професійної діяльності як майбутнього фахівця і громадянина країни і становить основну мету контекстного навчання [1].

Основна ідея контекстної освіти полягає у тому, щоб поєднати засвоєння майбутнім економістом теоретичних знань (а відтак і набуття загальних та фахових компетентностей) із долученням до професійної діяльності. Для цього необхідно послідовно моделювати форми освітньої діяльності здобувачів вищої економічної освіти та майбутню професійну економічну діяльність.

У дидактичних джерелах обґрунтовано зміст контекстного навчання. Якщо основним джерелом змісту традиційного навчання майбутніх економістів у системі неперервної освіти України є дидактично адаптований зміст наук, то у змісті контекстного навчання виокремлюємо три складники: зміст наук; зміст майбутньої професійної економічної діяльності (наприклад, закладені програмні результати навчання у державному стандарті підготовки бакалавра 051 Економіка [2]; опис професійних функцій, проблем і завдань професійної діяльності майбутнього економіста); морально-етичні якості майбутнього економіста як особистості та професіонала, члена суспільства та громадянина України.

Саме тому зміст і логіка професійної економічної діяльності майбутнього економіста, моделювання її предметного та соціального контекстів ускладнюють зміст освіти низкою нових якостей, з-поміж яких виокремимо: системність і міжпредметність знань та набуття інтегральної компетентності; можливості доповнення змісту освіти за рахунок осмислення студентом майбутньої професійної діяльності та активне включення до неї; рефлексія змісту професійних дій і вчинків, посадових функцій та обов'язків, посадових та особистих інтересів майбутніх економістів; осмислення суспільно-моральних норм, правил, вимог, соціокультурних та соціальних наслідків професійної економічної діяльності та ін.

На наш погляд, у професійній підготовці майбутніх економістів у системі неперервної освіти доцільно звернути увагу на формування цілісної особистості майбутнього фахівця, а відтак на динаміку формування загальнокультурних, соціальних та професійних компетентностей.

Відповідно до теорії контекстного навчання модель діяльності майбутнього економіста утілюється у діяльнісно-особистісній моделі його підготовки. Предметний зміст діяльності студента доцільно спроектувати як систему навчальних проблемних ситуацій і завдань, що поступово ускладнюються та наближаються до професійних (конкретизовано у програмних результатах навчання стандартів вищої освіти з економічних спеціальностей, що затверджені у 2018 р.).

Контекстне навчання, на нашу думку, має низку переваг, а саме: студент перебуває в діяльнісній позиції, оскільки поєднується активне теоретичне та практичне навчання; зміст навчальних дисциплін (набуття загальних та фахових компетентностей) засвоюється у контексті розв'язання змодельованих професійних ситуацій, що сприяє розвитку професійної мотивації, особистісного усвідомлення значення навчання. Використання в освітньому процесі професійної підготовки майбутніх економістів індивідуальних, парних, групових і колективних форм роботи дозволяє кожному зі студентів демонструвати свій інтелектуальний та особистісний потенціал, розвивати ділові та моральні якості особистості, забезпечує єдність навчання і виховання у неперервній освіті. Накопичення студентом досвіду використання цифрової інформації, на наш погляд, сприятиме набуттю досвіду професійної діяльності та забезпечуватиме особистісне зростання майбутнього економіста.

На наш погляд, у контекстному навчанні, при належному науково-методичному обґрунтуванні, можуть знайти своє органічне місце й інші традиційні та нові педагогічні

технології. До того ж у контекстному навчанні є широкі можливості для використання цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій та засобів навчання.

На наше переконання, однією із ефективних форм реалізації технології контекстного навчання на 3-4 курсах за освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів та 5-6 магістрів з економічних спеціальностей, може стати поєднання теоретичного навчання (4 дні на тиждень) та практичної підготовки (1 день на тиждень). Фактично закріплення студентів економічних спеціальностей за базами проходження практики та поєднання теоретичного навчання із активною практичною діяльністю допомагає не лише зануритись у професійне економічне середовище, а й відрефлексувати набуті теоретичні знання й простежити динаміку формування компетентностей.

Отже, контекстне навчання як технологія навчання є інтегрованою формою діяльності та мислення, у якій відбивається сутність процесів, що відбуваються в науці, економіці та в суспільстві, а відтак вирішується найголовніша педагогічна проблема – інтеграція навчальної, наукової та професійної діяльності майбутніх економістів у системі неперервної освіти. Фактично, контекстне навчання, як технологія, є близькою до технологій студентоцентрованого навчання, оскільки передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію. У контекстному навчанні студент перетворюється на суб'єкт пізнавальної, майбутньої економічної професійної та соціокультурної діяльності.

Література: 1. Вербицкий А.А. Контекстное образование: теория и технологии. – М. МПГУ, 2017. – 286 с. 2. Стандарт вищої освіти 051 «Економіка» освітнього ступеня «бакалавр» [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/051-ekonomika-bakalavr.pdf>

НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНА ОСНОВА СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Д-р екон. наук, проф. Ковальов Є.В.

Харківський національний університет внутрішніх справ

Багато країн світу як дієвий фактор підвищення своєї глобальної конкурентоспроможності розглядає інноваційну діяльність. У економічному розвитку використання інновацій має найвищу ефективність, що дозволяє підприємствам, корпораціям, державам досягати високих результатів економічного збагачення швидкими темпами при раціональному використанні ресурсів. Основою успішної інноваційної діяльності є високі наукові досягнення. Центральним закладом – генератором науково-інноваційних досягнень у сучасному світі стає університет. Він об'єднує могутні колективи науковців: дослідників і викладачів і на цій інтелектуальній основі створює сучасні конкурентні інноваційні продукти і готує високопрофесійних фахівців.

Формальні ознаки вказують на те, що суспільство і керівництво нашої держави розуміють і визнають ефективність інновацій. Але стан економіки свідчить про те, що на жаль, Україна не має власної, глибоко продуманої стратегії інноваційного розвитку, не визначена роль університетів у цьому процесі. В Україні університет розглядається в основному як навчальний заклад з підготовки фахівців для галузей суспільного господарства. Високі завдання розробки сучасних конкурентоспроможних інноваційних продуктів держава перед університетами не ставить. Внаслідок цього ефективність використання наукового потенціалу університетів має низький рівень. Невимогливість з боку держави до результатів наукових досліджень створює помилкове враження про неможливість сучасних інноваційних розробок університетами, дезорієнтує вчених і веде до зниження їх кваліфікації. Логічним результатом цього стає падіння якості підготовки студентів – майбутніх фахівців. Таким чином, очевидно, що раціональне управління

науковою діяльністю в університеті має високу актуальність не тільки для підвищення ефективності його роботи, але і в цілому для розвитку країни. Необхідно зрозуміти, що тільки та наукова діяльність, яка спроможна створювати конкурентні інноваційні продукти, може стати інтелектуальною основою підготовки високопрофесійних фахівців. У такому разі навчальна діяльність університету стає логічним продовженням діяльності наукової. Наукова інноваційна діяльність стає первинною основою створення і існування університету. Без первинної наукової інноваційної основи неможливо створення і існування університету. При такій організації вищої освіти ефективність роботи університетів різко зростає. Університет стає не тільки центром підготовки фахівців вищої навчально-наукової кваліфікації, але і виробником конкурентоспроможних інноваційних продуктів регіонального і світового рівнів. Але така система управління вищою освітою, на наш погляд, вимагає виконання ряду умов.

По-перше, колективи університетів повинні формуватись з науковців, спроможних не тільки вести навчальну діяльність, а в першу чергу – проводити наукові дослідження зі створення конкурентних інноваційних продуктів. Участь викладачів і студентів у сучасній науково-інноваційній діяльності сприяє постійному підвищенню їх професійної кваліфікації. Органічне поєднання на цій основі інтенсивної сучасної наукової діяльності і навчального процесу надасть можливість готувати фахівців високої якості.

По-друге, у перші декілька років, поки вітчизняні корпорації і підприємства не зрозуміли користі від співпраці з університетами у сумісній інноваційній діяльності, ініціативу видачі завдань університетам на створення інноваційних продуктів, повинна взяти на себе держава.

По-третє, на основі використання світового досвіду необхідно створити дієву систему фінансування науково-інноваційної діяльності і придбання у університетів інноваційних продуктів. Це, на наш погляд, найбільш складна і важлива частина удосконалення роботи системи вищої освіти.

Інноваційний вплив науки на суспільне життя залежить від рівня її фінансового забезпечення. При фінансуванні у межах 0,4% ВВП наукові дослідження мають для суспільства тільки культурно-освітнє значення; коли держава витрачає на науку до 0,9% ВВП, то можна очікувати й появи нових наукових результатів; і тільки при вищих обсягах фінансування наукові дослідження суттєво впливають на економіку [1, с. 5]. Законодавчо визначено, що бюджетні витрати на цивільні наукові дослідження в Україні мають становити не менше 1,7% ВВП [2, с. 20], але реальне фінансування значно нижче законодавчо встановленого рівня. Поступово, за умови розвитку економіки, фінансування науково-інноваційної діяльності університетів перейде від держави до вітчизняних корпорацій, як це здійснюється у розвинутих країнах. Так, на фірми, що існують у формі корпорацій, у найбільш розвинутих країнах, припадає значна частка фінансування на наукові розробки. Наприклад, в Японії на приватні корпорації припадає 77% інвестицій в інноваційні розробки, у Китаї – 69%, у ФРН – 68%, у США – 65% [3, с. 6].

На наш погляд, при вмілому управлінні ефективна науково-інноваційна діяльність університетів може і повинна стати основою стрімкого розвитку не тільки системи вищої освіти, а і в цілому всієї нашої країни.

Література: 1. Чечетов М. Інноваційна складова ринкової трансформації / М. Чечетов // Економіка України. – 2004. - №11. - с. 4 – 14, С. 5; 2. Про наукову і науково-технічну діяльність: закон України від 1 грудня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №23. – С.20; 3. Иванова Н.И. Инновационная политика: теория и практика / Н.И.Иванова // Мировая экономика и международные отношения. – 2016. - №1. – С. 6.

ЛЕКЦІЯ, БЕСІДА ЧИ ДИСКУСІЯ: ЩО Є ЕФЕКТИВНІШИМ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІКИ?

Канд. екон. наук, доц. Колмакова О.М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

В умовах сучасності в Україні постає актуальне питання: «Що нам треба зробити для здобуття якісної освіти?»

Перш за все в світі змінюється сама концепція освіти. Теоретичні та практичні питання не вивчаються або заучуються. Вони зрозуміються. Процес освіти будується на особливостях інтуїтивного пізнання. Центром такого пізнання є інтуїтивне відчуття теоретичних знань про оточуюче середовище та практичний виробничий досвід, що закріплює ці знання. Ці знання допомагають людині орієнтуватись у відповідних життєвих ситуаціях, формувати певні ідеали та переконання. Поступово з стихійного пізнання інтуїтивна освіта перетворюється в науку. Наукове пізнання дає можливість отримати ґрунтовні, істинні знання про характерні особливості економічних явищ, об'єктів, які вивчаються; зв'язки та взаємовідносини предметів і явищ навколишнього політичного, економічного середовища. Його результати виявляються, як правило, у вигляді системи понять, категорій, законів, теорій. Наукова інформація простіше сприймається в процесі бесіди чи дискусії, ніж в процесі лекції.

Бесіда — діалогічна взаємодія, яка припускає реалізацію інформативної (передача і прийом інформації), регулятивно-комунікативної (вплив на поведінку учасників спілкування), афективно-комунікативної (вираження та передача емоцій і переживань) функцій спілкування.

Лекція — розгорнутий, системний виклад у доступній формі певної соціально-політичної, моральної, естетичної проблеми. Лекція використовується для розгорнутого теоретичного повідомлення, наукового аналізу та обґрунтування складних наукових проблем.

Дискусія - це публічне обговорення певного суперечливого питання чи проблеми, аргументований захист власної позиції. А для цього слід навчитися правильно аргументувати.

Кожне перелічене вище поняття має свої особливості та характеристики (табл. 1).

Таблиця 1

Основні характеристики інструментів освіти

Поняття	Об'єкт	Предмет	Результат, що планується досягнути
Бесіда	Взаємодія, вплив, прийом, передача	Інформація, емоції, переживання	Вплив на поведінку учасника спілкування.
Лекція	Виклад, науковий аналіз, обґрунтування	Наукові проблеми	Вирішення проблеми
Дискусія	Аргументування, доведення, захист своєї позиції	Власна позиція, науковий погляд, гіпотеза	Аргументування своїх гіпотез та захист власної позиції

На думку автора, всі три інструменти освіти мають бути використані в процесі освіти (рис. 1).

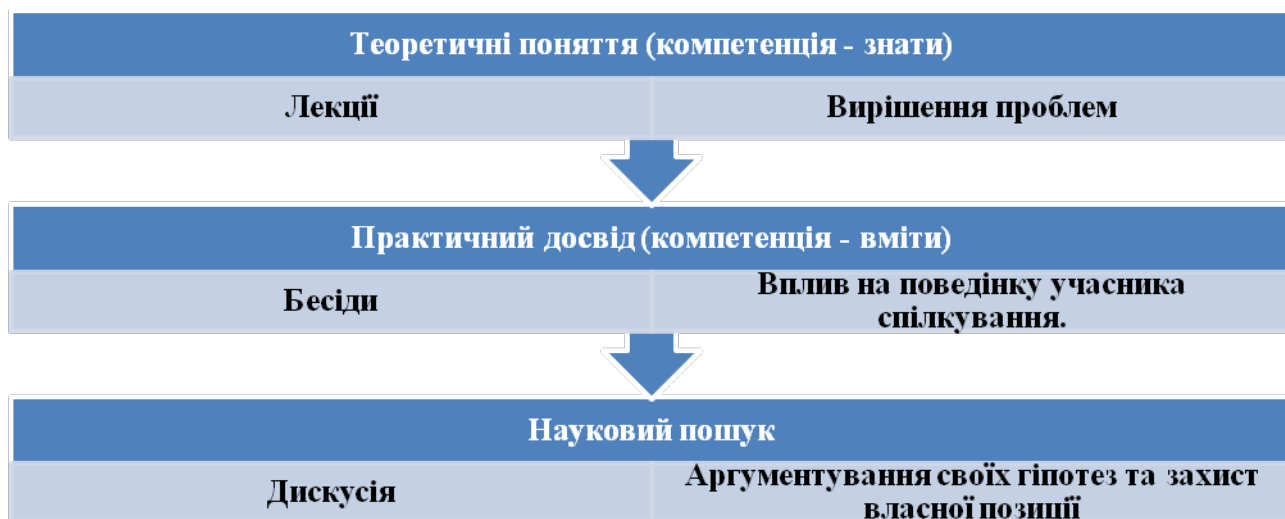

Рисунок 1 – Використання «лекції», «бесіди» та «дискусії» в освітньому процесі

Теоретичні поняття та закони ефективніше давати через вирішення проблеми, закріплення практичного досвіду, формування навичок краще через бесіду, а от наукова діяльність має здійснюватися студентами з використання дискусії. Через дискусію студенти закріплюють теоретичні знання і вчаться підтверджувати свої дослідження отриманим практичним досвідом. Крім того, дискусія навчає робити аргументовані висновки, захищати свою думку, позицію.

НОВА СИСТЕМА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ЗА ЧИ ПРОТИ

Канд. екон. наук, доц. Колмакова О.М.,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
вчитель Лінник І.О.
Спеціалізована загально освітня школа № 134, м. Харків

Сьогодні необхідно не просто навчати учнів, давати їм знання, а й сформувати в особистості ключові компетентності для успіху в житті, зробити випускника конкурентоспроможним у суспільстві. Саме таку мету поставили перед собою розробники реформи «Нової української школи».

Якщо ми звернемося до досвіду європейських країн, то побачимо, що формування таких компетенцій у дітей здійснюється вже давно. Для прикладу, у «Шкільних законах про освіту» східних земель Німеччини така мета була сформульована ще в 90-х роках, після об'єднання Німеччини. Навчання набуло більш практичного спрямування, а сам навчальний процес був зорієнтований на набування учнями навчальних та життєвих компетенцій.

На початку 2018 року уряд України затвердив новий Державний стандарт початкової освіти, за яким навчатимуться першокласники з вересня 2018 року. При розробці даного стандарту було використано досвід наступних країн: Фінляндії, Сінгапуру, Ірландії, Шотландії, Франції, Канади та Польщі. У стандарті визначено загальні та обов'язкові результати навчання за 9-ма галузями: мовно-літературною; математичною; природничою; технологічною; інформатичною; соціальною і здоров'язбережувальною; фізкультурною; громадянською та історичною; мистецькою.

У документі закладено, що учні після закінчення чотирьох перших класів мають знати та вміти:

1. На математиці діти повинні не тільки рахувати в межах 100, а й застосовувати ці знання у різних життєвих ситуаціях: уміти відшукати номер потрібного будинку або місця у кінотеатрі.

2. На заняттях мови та літератури діти працюватимуть не лише з художніми текстами, а й з публіцистикою (газетними та журнальними статтями тощо).

3. Діти мають навчатися мислити критично та обґрунтовувати власні думки.

4. Розвиватимуть у дітей і так звану академічну доброчесність, тобто повагу до чужої інтелектуальної власності. Дитина після 4-го класу повинна вміти дотримуватися правил цитування та посилання на використані джерела.

Реформа має досить амбіційну мету закласти основи та виховати успішну, впевнену людину, громадянина своєї країни. За доцільність впровадження цієї реформи говорить те, що досвід провідних країн допоможе уникнути певних помилок та взяти найкраще з їх системи освіти. Але є певні проблеми з реалізацією цієї реформи, відсутність методичного матеріалу, літератури. Написано багато про адаптування дитини до нової системи освіти, та досить мало про адаптування вчителя, до нових умов роботи. Було б доцільно створити обмін досвідом з вчителями з інших країн, які вже довгий час працюють за подібною системою.

Перші кроки вже зроблені. Та як кажуть в народі: «Помилки в вихованні дитини не видно зразу, але вони мають дуже серйозні наслідки».

Подальшим розвитком реформи є впровадження інших нових стандартів для школи. Стандарт базової школи має стартувати з 1 вересня 2022 року, а стандарт старшої школи – з 1 вересня 2027 року.

ЯК ПОКРАЩИТИ УСПІШНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Канд. техн. наук, доц. Кравченко Ю.П., Герасименко Л.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

У 50-80 роках 20 століття освіта в Україні здійснювалося на досить високому рівні. Утворювалися школи за окремими напрямками під керівництвом вчених зі світовим ім'ям. За рахунок фінансування за цими напрямками виділялися кошти на купівлю обладнання для своїх досліджень і на заробітну плату для співробітників. На додаток вони фінансувалися з держбюджету, що дозволяло купувати сучасне на той час обладнання для наукових досліджень.

Для придбання освіти в Україну приїздили іноземні громадяни з НДР, Польщі, Румунії, Угорщини, з країн Північної Америки та інших.

І до сих пір у всьому світі пам'ятають про досягнення вчених України. Тому до теперішнього часу здобути освіту в Україні вважається доцільним, тим більше що за світовими цінами, ціна за контракт іноземних студентів менше ніж в інших країнах.

Прибуваючи на навчання іноземні громадяни залишають свій усталений спосіб життя, що в якійсь мірі викликає у майбутнього студента невпевненість у наступному часі. Це виникає через тривалий переліт (інколи перший у житті), зміну клімату, появи навколо нових людей, та дуже впливово, незнання мови на якій спілкуються люди навколо.

Прибувши до навчального закладу іноземний громадянин спочатку навчається на підготовчому відділенні. Де вивчають мову на якій потім будуть проводитися навчання. Для загального об'єднання груп студентів викладачі підготовчого відділення проводять спільні свята, під час яких спілкування ведеться на державній мові.

Закінчивши підготовче відділення та поступивши до навчального закладу іноземний громадянин прагне знайти своїх співвітчизників і спілкуються переважно на рідній мові.

А після канікул повертаючись з Батьківщини вони втрачають набуті навички. Все це погіршує вивчення мови країни в якій вони отримують освіту.

Для усунення цих недоліків, треба створити для іноземних студентів такі умови щоб вони як можна більше спілкувались на державній мові. По-перше створювати групи з українськими студентами. Іноземні студенти будуть навчати українців іноземної мови, а українські студенти навчатимуть іноземців державній мові. По-друге організовувати шефство над іноземними студентами з числа однокласників-українців. Це сприятиме обміну інформацією яку вони отримують на заняттях. Додатково зацікавити іноземних студентів можна введенням в програми навчання характерних особливостей країни, з якої вони приїхали.

Найбільше на архітектурі навчається студентів з Марокко, Туреччини, Лівану. Якщо їх знайомити з особливостями архітектури цих країн, то по приїзду на Батьківщину вони можуть внести щось нове у вже сформований стиль. Це буде корисно і для українських студентів оскільки архітектура в багатьох країнах розвивається дуже швидко.

Зацікавлення іноземних студентів в навчанні сприятиме кращому вивченню мови навчання та більш глибокому засвоєнню ними інформації по дисциплінах, які вони вивчають.

Література: 1. Семянникова Н.Л. НТУ "Харьковский политехнический институт". http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/2_semjannikova.doc.htm.

СУЧАСНІ УМОВИ ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ КРИТИЧНОГО ШЛЯХУ ТА ВПОРЯДКУВАННЯ НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ЗМІСТОВНИХ МОДУЛІВ

Канд.екон. наук, доц. Кривуля П. В., студ. Тіщенко С. Ф.
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Мережеве планування й управління комплексами робіт або складними проектами використовують з метою чіткого впорядкування та встановлення ординальних та кількісних зв'язків між виконанням кожної окремої роботи та виконанням всього комплексу. Складність вирішення завдання використання мережевого планування для складання плану, який забезпечує не тільки адаптованість майбутнього фахівця, а й його адаптивність, що має розумітися як вимога до плану підготовки охопити потенційно надвелику кількість предметних знань та навичок. Для вирішення такого завдання недостатньо виконати аналіз методів мережевого планування задля виявлення найбільш доречного з них для конкретного окремого завдання – слід їх розвинути, щоб вирішення завдання було зорієнтовано не на вирішення строго оптимізаційної задачі, а на досягнення задовільного рівня сполучення якості адаптованості та адаптивності. Досягненню цієї мети присвячено презентовану розробку.

У теперішній час перелік спеціальностей, які затверджено Кабінетом Міністрів України, є результатом помилкової інтерпретації невдалої редакції (тобто дві значні хиби додалися одна до одної): автори реформи помилково видали стандартну класифікацію спеціальностей за класифікацію стандартів спеціальностей та стали певною мірою дискредитаторами євроінтеграції, бо ще й погіршили цю підміну тим, що вона відбулась у невдалий момент зміни кодифікації в стандартному класифікаторі ЮНЕСКО (замість двовимірного і двозначного кодування, яке використовували з 1997-го року, у 2013-му було введено тризначне, але при цьому лінійно впорядковане, кодування, – після кількох вдалих вдосконалень було зроблено невдалий крок, в результаті якого і гнучкість такого класифікатора погіршилася, і також погіршилася його простота, – і ось цю погіршену версію

впровадили, надавши їй ще й іншого змісту). ЮНЕСКО з часом виправиться і поліпшить свій стандартний класифікатор, бо процес розвитку його йде безперервно, але це вже не виправить ситуації та не відшкодує комплекс втрат, які відбудуться за цей час в українській вищій школі, – цей обсяг складно прогнозувати, бо щонайменше вбито як самостійні спеціальності певний ряд напрямків, які були важливим добутком української освіти. Наприклад, одним з тих напрямків, в якому українська наука колись утримувала лідерство, і підготовка кадрів в рамках якого, головним чином, і мала допомогти набуттю дійсної економічної незалежності та виходу з затяжної кризи, була економічна кібернетика.

Не ставимо за мету зробити коментарі до кожного з напрямків класифікатору про який йшла мова, бо питання стосується принципів загальних положень, а не окремого недоліку нової систематизації переліку галузей знань і спеціальностей: якщо говорити про будь-яку стандартну класифікацію, то вона має як дескриптивна модель давати опис або ідентифікувати щонайменше все те, що вже існує, а бажано також і надавати прогнози тому, що може бути. А якщо вона не в змозі класифікувати існуючі явища у своєму предметному полі, то це свідчить про недосконалість такого стандартного класифікатору. Але якщо його розуміти як класифікатор стандартів, то він має дескриптивно репродукувати кадри наукових спеціалістів, він з недосконалої дескриптивної моделі обертається анігілюючою нормативною моделлю. А це означає, що новітнім українським реформаторам (причому під гаслами євроінтеграції, що несправедливо дискредитує такі гасла) вдалося вбити інституційні процеси відтворення шкіл економічної кібернетики, управління проектами та деяких інших наукових спеціальностей, що не вдавалося навіть під час тоталітарних режимів. Але ці наукові напрямки (не як предметні області, а як інституційні утворення та спільноти науковців) мають адаптуватися й до цих випробувань, набуваючи тих форм підготовки кадрів, які мають вирішити підготовку достатньо адаптованих до макрозмін у економічному середовищі кадрів. Ніяк інакше це питання неможна вирішити, крім як складенням таких програм підготовки фахівців та планів навчального процесу за спеціальностями, які б відповідали сучасним умовам підготовки наукових кадрів та задовольняли умовам досягнення інституційних цілей такої підготовки. Підготовку таких кадрів слід розглядати як складний багатоаспектний за цільовим спрямуванням проект. І хоча планування такого проекту має спиратися на відомі методологічні засади управління проектами та мережевого планування та управління, але слід визнати, що у такого проекту є певна відмінність від тих проектів, які декларує наука управління проектами як предмет своїх досліджень: це проект, який не має повністю відповідного до концепції SMART опису кінцевого результату. Ось ця особливість таких проектів, коли слід не як можна економніше досягти необхідного за описом результату, а у фіксовані терміни та обсяги наявних ресурсів слід досягти задовільного результату, у якому «задовільність» трактується як рамочні умови за Гербертом Саймоном, які слід переглянути у бік підняття планки вимог, якщо таке підняття планки визнання задовільності є можливим.

Процес визначення критичного шляху дозволяє спланувати навчальні процеси за послідовністю їхнього опанування; кожний з блоків може бути деталізованим на слідуєчому рівні, щоб більш детально розкрити та зкорегувати те, що вивчається у курсі. Сам склад дисциплін таким чином не має бути, власне кажучи, якимось певним інваріантом, – його варіативність спричинена не тільки тим, що можуть бути альтернативні дисципліни у плані навчального процесу, але й тим що можуть бути альтернативні комбінування змістовних модулів у дисципліні, альтернативні обсяги дисциплін. Для цього потрібно також вирішувати не тільки задачу пошуку пріоритетів окремо взятих модулів, а й задачу пріоритетів комбінування модулів, тому що одна тільки трудомісткість та суміжність у послідовності змістовних модулів не можуть бути достатнім орієнтиром для скорочення того чи іншого модуля та об'єднання його з іншим. Тому слід було б говорити й про постановку та вирішення задачі, що є аналогічною задачі функціонально-вартісного аналізу, тобто трудомісткість модулів має бути пропорційною їхньому пріоритету. Але оскільки

функціонально-вартісний аналіз не враховує паралельності компаративно зіставлених процесів, то тому таке завдання може бути тільки допоміжним до основної частини методичної процедури, та його також слід розглядати як методично окремий модуль єдиної методичної процедури, – також як допоміжне передбачається вирішувати завдання пошуку пріоритетів окремо взятих модулів. Головною ж властивістю пропозиції є ітеративні розрахунки мережевого планування зі зворотною координацією складу та тривалості предметних модулів, які на кожній ітерації слід зменшувати, починаючи з максимальних значень тривалості дій або трудомісткості робіт, послідовно наближаючись до відповідності загальної тривалості встановленій як обмеження інституційно зумовленому значенню тривалості. Інституційно виправдана тривалість підготовки фахівця академічної кваліфікації встановлюється не згідно змісту процесу підготовки, не з внутрішніх обставин цієї підготовки, а ззовні, з умов становлення здобувачів вищої освіти та їхньої готовності до отримання кваліфікації, та з умов встановлення раціонального періоду подальшого використання отриманої кваліфікації у працездатний період життя людини.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД В НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ

Канд. екон. наук Корчагіна В.Г.

Новокаховський гуманітарний інститут

ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Сьогодні система вітчизняної освіти розвивається в умовах динамічних інтеграційних процесів. Проблеми виховання та розвитку молодого покоління як один з пріоритетних напрямів державності та суспільної свідомості формують відповідні завдання в сфері освітньої діяльності. Модернізація вищої освіти передбачає проектування і впровадження новітніх освітніх систем і технологій, що потребує суттєвих змін інноваційного спрямування у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Навчальний процес повинен здійснюватись з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання, бути орієнтованим на формування досвідченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань, професійної мобільності та швидкої адаптації до змін в умовах ринкової економіки.

Підходи до структуризації завдань професійної діяльності фахівців вимагають наявності обґрунтування дослідницької складової, яка передбачає формування таких професійних компетенцій, як здібності до володіння навичками загальної концепції дослідження стану функціонування підсистем; методологією і методичним інструментарієм щодо оцінки ефективності функціонування підсистеми тощо.

Завдання науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах полягає у розвитку в них умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання навчально-виховних завдань, а також у формуванні вмінь застосування методів наукових досліджень на практиці. Завдяки участі у наукових дослідженнях студенти оволодівають навичками роботи із різноманітними інформаційними джерелами, розвивають критичне мислення, формуються практичні знання щодо механізмів вирішення проблем та реалізації професійних завдань.

Тому закономірним є тенденція до поглиблення наукової складової в рамках навчального процесу. Науково-дослідницька діяльність студентів є засобом їхньої професійної підготовки: з одного боку, вона відрізняється всіма характеристиками навчально-пізнавальної роботи (передбачає вивчення певного об'єкта дійсності в процесі розв'язання пізнавальної задачі, як правило, проблемного характеру); з іншого, – носить ознаки творчої діяльності, актуалізує креативні можливості особистості в аспекті вироблення власного бачення шляхів розв'язання проблемної задачі.

На сучасному етапі розвитку науки серед інших спостерігаються взаємообумовлені та взаємопов'язані тенденції, які формують перехід до нового етапу розвитку, що характеризуватиметься домінуванням між- та транс-дисциплінарних наукових досліджень. За кордоном міждисциплінарний науковий пошук є пріоритетним вже декілька десятиріч років [1, с. 35]. Тож доречно закордонний досвід врахувати при формуванні наукової компоненти у вітчизняній практиці підготовки фахівців.

Практика довела, що історично сформований стан справ, за якого вирішення загальнонаукових завдань проводиться на основі методології та аналізу фактів однієї науки, у багатьох випадках приводить до суб'єктивізму, оскільки учені розглядають науку через призму власної спеціальності і поширюють свої професійні методи досліджень, стереотипи, світосприйняття, інтереси на всі галузі знань. Усе більше дослідників висловлюють переконання, що сутність сучасних змін у суспільстві можна досліджувати лише на основі взаємодії різних наук, тобто міждисциплінарності.

Важливо зауважити, що міждисциплінарність має корисний ефект як у науковій, та і навчальній діяльності. Тобто, річ йде про між предметні зв'язки в освітньому процесі в цілому.

Міжпредметні зв'язки – це система відношень між знаннями, уміннями і навиками, що формуються в результаті послідовного відображення об'єктивних зв'язків із реальністю в засобах, методах і змісті навчальних дисциплін. Значення міжпредметних зв'язків необхідно розглядати із урахуванням трьох провідних функцій навчання:

1) освітньої – полягає у тому, що використання міжпредметних зв'язків дає нові можливості щодо підвищення рівня знань, умінь і навичок суб'єктів навчання, дозволяє активізувати їх пізнавальну активність та сприяє ефективному використанню різноманітних способів знань на практиці (тобто під час виконання професійної діяльності) тощо;

2) виховної - створюються більш глибокі передумови для формування наукового світогляду суб'єктів навчання;

3) розвивальної - полягає у підвищенні самостійності й розвитку творчих здібностей, підвищенні професійної майстерності майбутніх фахівців [2, с. 32].

Практика використання міждисциплінарного підходу в науково-дослідній роботі більш ефективна, коли в навчальному закладі сформовано повноцінний міждисциплінарний проект на засадах усіх навчальних дисциплін. Безумовно, така робота передбачає побудову міждисциплінарної матриці, тобто узгодження тематики наукових досліджень на рівні кафедр, факультетів та ВНЗ в цілому.

Форми прояву міждисциплінарності в науці різноманітні – від постановки проблем, підходів до їх розв'язання, розвитку теорій, вияву зв'язків між ними до формування нових дисциплін.

Доцільність міждисциплінарного підходу наукової діяльності дозволяє використовувати ширший потенціал методологічного апарату для дослідження складних систем. В цьому випадку проблематика розглядається в синтезі поглядів різних концепцій, методів, підходів, притаманних іншим наукам.

Сучасна освіта повинна вирішувати подвійне завдання: забезпечити загальний розвиток, який спрямований на формування інтелектуальних, естетичних, духовно-творчих, моральних, психофізичних якостей людини та сприяти професійному розвитку.

При цьому набуває особливого значення наукова компонента в складі навчального процесу, важливим принципом якої повинна стати міждисциплінарність.

Література. 1. Козлова М.О. Тенденції розширення міждисциплінарних досліджень - визначальні передумови переходу до нового етапу розвитку обліку як науки [Текст] / М.О. Козлова // Тенденції розвитку обліку і аналізу як складових інформаційної системи менеджменту підприємства : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 29-30 листоп. 2012 р.]. - Тернопіль : ТНЕУ, 2012. - С. 34-36. 2. Волобуєва О.Ф. Міждисциплінарні

(міжпредметні) зв'язки під час підготовки майбутнього фахівця: психологічний аспект / О.Ф. Волобуєва // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Психологічні науки. - 2015. - № 1. - С. 26-42. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_pn_2015_1_5.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Канд. техн. наук, доц. Кулявець Ю. В., ст. викл. Карлаш П. І.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

До набрання чинності нового Закону України «Про вищу освіту» існував перелік дисциплін у ВНЗ, що були обов'язковими, і до складу яких входили дисципліни безпекового циклу. В теперішній час Міністерство освіти і науки України не регламентує і, відповідно, не контролює наявність означеного переліку в навчальних планах підготовки фахівців у вищих навчальних закладах освіти. Визначення переліку обов'язкових дисциплін повністю покладено на вищі навчальні заклади [1]. Можна стверджувати, що від сьогодні проблема підготовки майбутніх фахівців до цивільної безпеки і безпечної життєдіяльності та праці залежить від уподобань ВНЗ, тобто зацікавленості його керівництва й свідомості студентства.

Актуальність введення в навчальні плани дисципліни «Цивільний захист» обумовлена тим, що нинішні студенти в майбутньому – потенційні керівники підприємств, організацій та інших об'єктів, а значить – майбутні організатори цивільного захисту. Незалежно від профілю спеціальності вони повинні бути підготовлені до того, щоб організувати вирішення завдань цивільного захисту у випадку виникнення надзвичайних ситуацій і, звичайно ж, мати вичерпні знання з профілактики надзвичайних ситуацій. Таким чином, майбутній керівник повинен уміти організувати і забезпечити не тільки індивідуальну безпеку, але й безпеку колективу людей, прийняти правильні рішення щодо їх захисту від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійних лих.

В теперішній час вивчення дисципліни з цивільного захисту у вищих навчальних закладах передбачено чинними в Україні: Кодексом цивільного захисту України (№ 5403-УІ від 02.10.2012 р.), ст. 39, 41 [2]; Постановою КМУ від 26.06.2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», пп. 5, 19, 20 [3]; Постановою КМУ від 09.01.2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту», п.7 та додаток 1 - в частині щодо створення і діяльності в МОН функціональної підсистеми навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) [4]; Наказом МОН від 21 листопада 2016 року № 1400 «Про затвердження Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту» [5]; Державним стандартом України ДСТУ 5058:2008 «Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» [6].

У листі «Інституту інноваційних технологій і змісту освіти» Міністерства освіти і науки України від 19.11.2014 №141/10 – 3721 надано роз'яснення щодо вивчення дисциплін безпекового циклу [7]: «Порядок вивчення зазначених вище дисциплін встановлюється ВНЗ відповідно до затверджених в установленому порядку типових програм цих дисциплін від 31.03.2011 («Безпека життєдіяльності», «Цивільний захист»)). Тобто вищий навчальний заклад визначає «порядок вивчення дисциплін», а не вирішує «вибрати чи скасувати дисципліни», чи скоротити обсяг навчального часу для вивчення дисципліни на що наголошується у зазначеному листі. Скорочення годин на вивчення дисципліни «Цивільний

захист» обґрунтовується збільшенням кількості фахових дисциплін, що забезпечують випускові кафедри університету.

Діюча типова програма дисципліни [8], яка була затверджена у 2011 р., передбачає обсяг навчального часу для вивчення дисципліни «Цивільний захист» визначений державними вимогами не повинен бути меншим 36 академічних годин (1,0 кредит ECTS). Вивчення кожної теми дисципліни передбачає розв'язування типових завдань.

У процесі опанування навчальним матеріалом студенти виконують розрахунково-графічну роботу з питань моделювання сценаріїв виникнення і розвитку надзвичайних ситуацій (НС), прогнозування наслідків їхнього впливу на адміністративні територіальні одиниці (АТО), об'єкти господарювання (ОГ) та населення, що мешкає поблизу, відповідно до профілю підготовки ВНЗ [8].

Завдання з цивільного захисту включаються окремим розділом у дипломні проекти (роботи) студентів [8].

Керівництву вищих навчальних закладів надається право уточнювати зміст, форми, методи проведення занять, послідовність вивчення окремих тем, а також зміни погодинного навантаження тем у відповідності до спеціалізації студентів, без скорочення загального та аудиторного часу передбаченого даною програмою [8].

В той же час спостерігається тенденція до невиконання зазначених вище нормативно – правових актів. Саме тому в листі МОН [9] звертається увага всіх керівників закладів вищої освіти на дотримання вимог законодавства України у сфері безпеки життєдіяльності та цивільного захисту і пропонується під час засідань вчених рад закладів вищої освіти розглянути питання щодо організації навчання студентів всіх спеціальностей за дисциплінами, які передбачають формування у студентів, що навчаються за освітнім ступенем магістра – здатності до ініціативності, відповідальності та навичок до превентивного і аварійного планування, управління заходами безпеки професійної діяльності, уміння приймати рішення у складних та непередбачуваних ситуаціях, лідерські якості на посаді керівника, знання міжнародних норм і законодавства України у сфері безпеки життєдіяльності населення, системи управління охороною праці та цивільного захисту.

Література: 1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. (вступив в дію 06.09.2014 г.). 2. Кодекс цивільного захисту України [Текст] : станом на 11 верес. 2014 р.: відповідає офіц. тексту. - Харків: Право, 2014. - 128 с. 3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» від 26 черв. 2013 р. № 444. 4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» від 09 січ. 2014 р. № 11. 5. Наказ МОН України «Про затвердження Положення про функціональну підсистему навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) єдиної державної системи цивільного захисту» від 21.11.2016 № 1400, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.12.2016 № 1623/29753. 6. Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях ДСТУ 5058:2008 - [Чинний від 2010-01-01]. - К. : Держспоживстандарт України, 2009 - 15 с. - (Національний стандарт України). 7. Лист «Інституту інноваційних технологій і змісту освіти», Міністерство освіти і науки України; лист від 19.11.2014 №141/10 – 3721. 8. Типові навчальні програми нормативних дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі», «Цивільний захист». – К. : М-во освіти і науки, молоді та спорту України, 2011. – 72 с. 9. Щодо навчання студентів з питань безпеки життєдіяльності. Лист МОН від 13.04.2018 №1/9-234.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЯКОСТІ ОСВІТИ

Канд. техн. наук, доц., Латорець К.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Для того щоб українська промисловість не залишилася на узбіччі технічного і технологічного прогресу, система освіти, яка трансформується, повинна запропонувати суспільству багатоваріантний підхід до вирішення проблеми кадрового голоду в реальному секторі нашої економіки.

Однією із загальносвітових тенденцій є розширення безперервної відкритої освіти.

Застосування адаптованих до запитів споживачів нових технологій формування знань і професійних компетентностей сьогодні затребуване ринком праці, багатьма підприємствами. Це цілком укладається в сучасну модель освіти, яка повинна включати не тільки традиційні денні форми підготовки кадрів для вітчизняної промисловості, а й передбачає охоплення спеціалізованих сегментів ринку освітніх послуг, зокрема, що працюють на підприємствах людей, які не мають можливості переривати трудову діяльність, але зацікавлені в професійному зростанні.

У зв'язку з інформатизацією та інтелектуалізацією виробничих технологій, що посилюються швидкими темпами, зростає обсяг спеціальної інформації – наукової, технічної, технологічної і т.д. У цих умовах технологія навчання, орієнтована на вручення і засвоєння готових знань, не може бути визнана раціональною та перспективною. Необхідні нові технології освіти, пов'язані з формуванням інтелектуальної культури і піднесення творчих здібностей фахівця. Робота, що здійснюється в даному напрямку, повинна базуватися на педагогічній технології, заснованій на концепції творчої діяльності. Найбільш ефективною формою її реалізації в вузі є безперервна система роботи студентів, максимальне наближення її до навчального процесу.

Науково-дослідна робота студентів (НДРС) є одним з найважливіших засобів підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності досягнення науково-технічного прогресу, а, отже, швидко адаптуватися до сучасних умов розвитку економіки.

Основною метою НДРС є формування і посилення творчих здібностей студентів, розвиток і вдосконалення форм залучення молоді до наукової, конструкторської, технологічної, творчої і впроваджувальної діяльності, що забезпечують єдність навчального, наукового, виховного процесів для підвищення професійно-технічного рівня підготовки фахівців з вищою освітою.

Основними завданнями НДРС є:

- навчання методології раціонального і ефективного добування і використання знань;
- вдосконалення і пошук нових форм інтеграції системи вищої освіти з наукою і виробничою діяльністю в рамках єдиної системи навчально-виховного процесу;
- підвищення навичок наукової, творчої та дослідницької діяльності;
- участь студентів в наукових дослідженнях, реальних розробках і технічній творчості;
- створення і розвиток молодіжних творчих об'єднань; освоєння сучасними технологіями в галузі науки, техніки, виробництва;
- знайомство з сучасними науковими методологіями, робота з науковою літературою;
- виявлення здібної молоді для подальшого навчання в аспірантурі, роботи на кафедрах і в наукових лабораторіях.

НДРС є продовженням і поглибленням навчального процесу й організовується безпосередньо на кафедрах і в лабораторіях вищих навчальних закладів (проблемні та галузеві лабораторії, обсерваторії, обчислювальні центри і т.д.) і в студентських

конструкторських, технологічних, економічних і інших бюро. Керівництво науково-дослідною роботою студентів здійснюють професори та викладачі вузу. Можуть залучатися до керівництва НДРС також співробітники науково-дослідних установ і аспіранти.

Студенти, як правило, включаються в число виконавців науково-дослідних робіт, що проводяться кафедрами і науковими підрозділами вузу. Доручення студентам, залученим до виконання зазначених робіт, повинні передбачати творчі елементи. Студентські бюро організуються в вузах і спрямовують свою діяльність на набуття студентами навичок колективної творчої і організаторської роботи, а також надання практичної допомоги кафедрам і лабораторіям вузу, підприємствам, науковим організаціям у виконанні дослідницьких, проектно-конструкторських та інших робіт.

Науково-дослідницька робота студентів завершується обов'язковим поданням звіту, виступом на студентському науковому семінарі або внутрівузівських, міських, всеукраїнських конференціях і конкурсах. Науково-дослідні, проектно-конструкторські та творчі роботи студентів, виконані у позанавчальний час і відповідають вимогам навчальних програм, можуть бути зараховані в якості лабораторних, курсових або випускних кваліфікаційних робіт та інших навчальних завдань.

Студенти, що поєднують активну науково-дослідницьку роботу з доброю успішністю, можуть бути рекомендовані до вступу в аспірантуру. Рекомендовані в аспірантуру випускники вузу користуються переважним правом для зарахування в неї при інших рівних умовах. При цьому в якості рефератів при зарахуванні можуть бути зараховані роботи, які отримали визнання на міжнародних та всеукраїнських конкурсах, і публікації.

Одним з найважливіших чинників реалізації НДРС можна назвати інформаційне забезпечення вузівських наукових досліджень. Це передбачає використання сучасних інформаційних технологій, вільний доступ до всієї необхідної наукової інформації, як вітчизняної, так і зарубіжної, через ресурси Інтернету і традиційні джерела; доступ до сучасних виробничих технологій як до бази для реалізації науково-технічних проектів і розробок. Важливе значення має інфраструктурна підтримка НДРС, наявність мережі організаційних структур в вузі для реалізації науково-дослідницької діяльності. Перспективною формою організації науково-дослідницької роботи є міжгалузева інтеграція вузів, виробничих організацій і наукових установ, яка дозволяє ефективно використовувати потенціал багатьох вузів, підприємств і установ регіону.

МЕТОДОЛОГІЯ ПОБУДОВИ ГЛОБАЛЬНИХ СИСТЕМАТИК

Д-р філос. наук, проф. Леонов В.П.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Оточуюча нас реальність вкрай різноманітна. Це спонукає спеціалістів різних галузей науки впорядковувати досліджувані ними об'єкти. Особливий інтерес викликають загальні систематики, що виходять за межі окремих наук і охоплюють досить широкі області реальності.

Вчений Д.І.Менделєєв зробив велику послугу фізикам і хімікам побудувавши відому таблицю хімічних елементів і тим самим впорядкувавши за хімічними властивостями об'єкти мікроскопічного рівня та чисті речовини, що з них утворюються. Для більш складних тіл не спостерігається таких суворих зв'язків, як це існує на мікрорівні.

Тим не менш для них весь час намагаються побудувати різного роду систематики, які іноді відображають існуючі між тілами окремі закономірності. Та пізнавальне значення таких локальних класифікацій і систематик невелике, оскільки їх області дії розповсюджуються лише на дуже вузькі сукупності матеріальних об'єктів, чи природних процесів. До подібних систематик можна віднести наприклад ті, що описані у роботах [1-4].

Але автори цих робіт використовують обмежену кількість ознак об'єктів, що й визначає обмеженість одержуваних в кінцевому рахунку класифікацій.

Нами було побудовано декілька систематик, які можна назвати глобальними, тому що вони охоплюють дуже великі області реальності.. Це загальна систематика матеріальних об'єктів за структурними рівнями, або системно-структурний образ світу [5], єдина система наук [6] та наочна бібліотечна класифікація (НБК) [7]. До речі, перша з цих систематик має важливі методологічні наслідки. З неї витікає конкретизація понять і системне впорядкування форм і видів матерії, форм та видів руху. Ці питання намагався вирішити ще Ф.Енгельс та багато наступних послідовників марксизму.

Якщо постає задача побудови глобальних систематик, то треба застосовувати широкий арсенал сучасної наукової методології, як це було зроблено, наприклад, нами при побудові загальної систематики матеріальних об'єктів [5]. Використаний тут нами арсенал включає концепцію глобального еволюціонізму, системно-структурний підхід; принципи: розвитку, генетичного зв'язку об'єктів, дивергенції (розбіжності, роздвоєння), розмірний та часовий критерії.

Концепція глобального еволюціонізму в сполученні з принципом розвитку і принципом дивергенції фіксує одну з важливих закономірностей розвитку, що полягає у багаторазовому розділенні генетичних ліній розвитку матеріальних об'єктів на два напрямки. При цьому кожна з ліній розвитку, кожен із напрямків у наступному ще і ще піддаються багаторазовому розділенню.

Принцип дивергенції використовується як би на двох рівнях. Він дозволяє визначати моменти поділу ліній розвитку великих природних областей (мікроорганізмів, рослин, тварин), а також усередині таких сукупностей для ілюстрації зв'язку різних видових утворень.

Системно-структурний підхід у нашому випадку дозволяє розглядати як системи матеріальні утворення різного ступеня спільності і природної приналежності. Поняття структурного рівня дає можливість виділяти в складі реальності цілісні утворення різних рівнів складності і розглядати їх ізолюванню як окремі об'єкти.

Принцип генетичного зв'язку сприяє загальному об'єднанню різноприродних утворень через їхні родинні взаємозв'язки в єдину цілісну систему. Крім того, він вказує моменти споріднення в процесі розвитку порівняно близьких систем однієї природи. Можна з упевненістю сказати, що генетичні зв'язки є найважливішим моментом, що визначає системну цілісність усього земного світу.

Для використання розмірного критерію існують наступні підстави. Усі матеріальні тіла перебувають у просторі і займають у ньому визначену область. Її можна охарактеризувати за допомогою розмірів. По розмірах виконується зіставлення різних тіл, виділення частин у складі цілого. Розмірний критерій варто використовувати ще і тому, що діє просторова детермінація виникнення, розвитку й існування матеріальних об'єктів.

У сполученні з принципом структурності розмірний критерій дозволяє більш точно визначити розташування об'єктів у їхній загальній системі. Адже сам по собі принцип структурності тільки вказує порядок структурних рівнів і нічого не говорить про відносне їхнє положення, тобто про величину «проміжків» між сусідніми рівнями.

Застосування розмірного критерію дає однозначну шкалу, в якій об'єкти різних природних областей і рівнів містяться на конкретне місце в суворій відповідності зі своїми розмірами. Отже, при об'єднанні матеріальних об'єктів навколишнього світу необхідно керуватися відзначеними підставами. Матеріальні об'єкти в образі структурних рівнів розміщені в одній, умовно кажучи, «системі координат» відповідно до наростання у них визначальних ознак. Наростання ознак відбувається зліва направо і знизу - вгору. Разом з підвищенням структурного рівня відбувається перехід до більш високої системи в змісті її організації.

Розвиток відбувається в часі, більш розвинуті об'єкти з'являються пізніше. Тому часовий критерій також служить важливим показником для впорядкування матеріальних об'єктів. У використовуваній нами «системі координат» посилення розвиненості збігається з діагональним напрямком разом зі збільшенням часу, структурної будови і розмірів. Перераховані підстави з урахуванням концепції глобального еволюціонізму дозволили впорядкувати природі матеріальні об'єкти від елементарних часток аж до людини [5].

Після виникнення в еволюційному процесі людини починає формуватися друга частина дерева розвитку природи, що до дійсного часу сформувався у оточуючий людину особливий штучний світ. Всі ті об'єкти, що його утворюють доцільно розташувати праворуч симетрично стосовно об'єктів "першої природи".

При такому розташуванні одержуємо суворо закономірний поділ матеріального світу на природний і штучний, неживий і живий, неорганічний і органічний. Подібна симетрична будова систематики матеріальних об'єктів впливає з того, що людина з кожної області природи: неорганічної, органічної неживої, рослинної чи тваринної вибирає необхідні їй об'єкти і перетворює у відповідності зі своїми потребами.

Література: 1. Система сучасних методологій. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. т.3. – 400 с. 2. Данчук В.Д., Садовенко В.С. Інформатика та системологія.- К.: НТУ, 2012. – 164 с. 3. Алексейчук И.С. Основания естественной классификации целостностей / Вісн. ДНУ, Сер. Б: Гуманітарні науки. 2009. № 1. С. 164-168. 4. Карташов В.А. Система систем: очерки общей теории и методологи. М.: Прогресс, 1995.- 415 с. 5. Леонов В.П. Заметки к учению о материи / Вісн. НТУ “ХП”, Сер. Філософія. 2005, № 50, С.13 - 23. 6. Леонов В.П. Основи наочної бібліотечної класифікації / Вісн. ХДАК. 2007. – Вип. 21. С. 138-147. 7. Леонов В.П. Координація наук / Вісн. ХНУ ім. Каразіна. Сер.Теорія культури і філософія науки. 2010, Вип.37. С.239-249.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО СПОСОБУ МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВЗО УКРАЇНИ

Канд. екон. наук, доц. Лозовий А.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Постановка й актуальність проблеми. В сучасних умовах, коли світ динамічно змінюється у різних аспектах – технологічному, економічному, політичному, інституційному, екологічному та інших сенсах, актуалізуються питання переходу до полісистемного – світоглядного (філософського) способу мислення. Поки ресурси природи обмежені (як і людські) і боротьба за них все більше загострюється між країнами і транснаціональними компаніями (ТНК), то технологічні і, особливо економічні та екологічні аспекти діяльності людства виходять на перший план, як і пошуки оптимальних управлінсько-політичних методів з приводу раціонального використання цих ресурсів. Виходячи із цих реалій, розвиток економічної освіти (і особливо економічної теорії, усіх її складових) у поєднанні з іншими видами освіти і практиками їх реалізації актуалізується. Саме через розвиток освіти у всіх її проявах у відповідності із дійсністю, іноді її випереджаючи – розробляючи прогностичні моделі або сценарії подальшого розвитку людської діяльності, можна вирішити багато проблем сучасності, забезпечити розумний, сталий та інклюзивний розвиток людства, на чому наголошують світові і європейські політичні інституції [1,2].

Мета дослідження – з'ясувати умови формування і розвитку економічного способу мислення у майбутніх фахівців з економічних спеціальностей в галузях економіки, фінансів

та управління з урахуванням реальних проблем людства, для вирішення яких потрібні об'єднанні зусилля фахівців із різних галузей знань і сфер людської діяльності.

Результати дослідження. Як підкреслюють провідні економісти України, на жаль в країні освітні реформи останнім часом все більш мають деструктивний характер [3,с.57]. Наприклад, зміни, внесені до переліку галузей знань і спеціальностей, призвели до розриву між економічними, фінансовими і управлінськими спеціальностями, втрати взаємозв'язків між фундаментальними, загальноекономічними і конкретно-економічними (прикладними) науками і відповідними навчальними дисциплінами, до підриву самих основ формування економічного способу мислення [там же].

У чинній класифікації, яка скопійована з Міжнародної стандартної класифікації освіти [4] і що є «концептуальним документом для збирання, компіляції та аналізу порівняних на міжнародному рівні статистичних даних з освіти», економіку віднесено до галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» разом з політологією, психологією та соціологією, які дійсно, як відомо, вивчають переважно поведінку окремих соціальних груп та індивідів як в межах цих груп, так і у відносинах між ними. При цьому таку наукову спеціальність як «Економічна теорія та історія економічної думки» взагалі не включили до переліку галузей знань і навчальних дисциплін, хоча реально вона ще (мабуть по інерції) викладається у ВЗО на економічних факультетах. У технічних ВЗО і факультетах, коли економічну теорію виключили з нормативних навчальних дисциплін, її перестали включати і у перелік вибіркових. У цьому зв'язку наведемо слова відомих вітчизняних економістів – академіка НАН України Гейця В.М. і член.-кореспондента НАН України Гриценка А.А., які були опубліковані ще на початку 2012 року: «В Україні (хотілось би думати, що через непорозуміння, а не за злим наміром) з нормативних дисциплін, які вивчаються в ВНЗ, певний час тому було виключено економічну теорію... Якщо мета такого рішення про вивчення економічної теорії – перетворити громадян України на сліпе знаряддя маніпуляцій, то можна вважати, що її вцілили в «десятку». Якби хтось спеціально думав над тим, як не дуже помітно, але в перспективі напевно, підточити здатність суспільства до самостійної оцінки дійсності, то кращого способу придумати неможливо» [5,с.17].

Сьогодні нове керівництво МОН України пішло ще далі. До галузі знань «Управління і адміністрування» тепер віднесено спеціальності: «Облік і оподаткування», «Фінанси, банківська справа і страхування», «Менеджмент», «Маркетинг», «Підприємництво, торгівля і біржова діяльність». В результаті економіка як галузь знань опинилася без фінансів, кредиту, страхування, що в умовах реальної ринкової економіки є безглуздя. Очевидно, що всі ці управлінські науки є складовими реальної економіки і тому повинні, як правильно пише А.Гриченко, бути поєднані в особливу галузь, яку доцільно, на його думку, назвати «Економіка, фінанси і управління», виокремивши у ній ці три спеціальності. Усі інші специфікації можуть бути представлені спеціалізаціями, рішення про які приймають ВЗО (у тому числі і з економічної теорії) [3,с.57].

Але усунення перекосів та непорозумінь у переліку галузей знань і спеціальностей – це тільки один із кроків в організації і створенні передумов підготовки кваліфікованих економістів, менеджерів, фінансистів. Головне завдання полягає у формуванні й розвитку економічного способу мислення, який формують у першу чергу усі складові економічної теорії (особливо політична економія). Саме вони формують цілісну систему категорій, законів функціонування і закономірностей розвитку, які адекватно відображають економічну дійсність, що розвивається. Більш детально це питання вже розглядалося автором цих тез у попередніх працях [6,с.58-65].

Висновок. Серед головних умов формування і розвитку економічного способу мислення у майбутніх фахівців з економічних спеціальностей треба визнати, по-перше, необхідність більш чіткого формування переліку галузей знань і спеціальностей, яке б ліквідувало розрив між економічними, фінансовими і управлінськими спеціальностями з урахуванням переліку існуючих наукових спеціальностей та реальних економічних проблем.

По-друге, необхідно, на наш погляд, долати все більший відрив конкретно-економічних наук від загальноекономічних (політичної економії, історії економічної думки, мікроекономіки, мезоекономіки, макроекономіки, мегаекономіки та інших), оскільки через взаємодію цих наук можливі методолого-теоретична озброєність перших – конкретно-економічних наук і практична емпіричність других – загальноекономічних наук.

Література: 1. Цілі Сталого Розвитку. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. 2. Європа 2020: Стратегія розумного, стійкого та інклюзивного розвитку. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu>. 3. Гриценко А.А. Економічна освіта: шлях від теорії до практики / А.А.Гриценко // Економіка України. – 2018. – №10. – С.53-70. 4. Международная стандартная классификация образования (МСКО). – Режим доступу: МСКО-13-isc-ed-fields-of-education-training-2013. 5. Геєць В., Гриценко А. Економіка та суспільство: непізнані грані взаємовпливу (роздуми над прочитаним) / В.М.Геєць, А.А.Гриценко // Економіка України. – 2012. – № 3. – С.4-24. 6. Лозовий А.В. Формування системного економічного мислення у компетентнісному вимірі / А.В.Лозовий // Матеріали 72-ї науково-методичної конференції ХНУБА. – Харків: ХНУБА – 2017. – 130 с.

ПОЗАШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД ОСВІТИ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГА ТА УЧНЯ

Канд. пед. наук, директор Луніна В.Ю.
*Комунальний заклад «Харківська обласна Мала академія наук
Харківської обласної ради»*

Розвиток творчого потенціалу як здатність до розв'язання різнопланових завдань набуває важливого значення в контексті інноваційного розвитку освітньої галузі в Україні.

Відповідно до спільного звіту Ради ЄС та Європейської Комісії з імплементації Стратегічної програми європейського співробітництва у сфері освіти наразі стратегічними завданнями для європейських країн залишаються, зокрема: покращення якості та ефективності; розвиток творчості та інноваційності на всіх рівнях освіти.

Позашкільна освіта як одна із складових частин системи освіти України має великі можливості для творчої реалізації як педагогів, так і учнів, що визначається специфічними умовами її функціонування: диференційованістю, динамічністю, варіативністю, гнучкістю, мобільністю, доступністю тощо.

Європейський парламент і Рада ЄС 17 січня 2018 року схвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя. Усі ключові компетентності вважаються однаково важливими: кожна з них сприяє успішному життю в суспільстві.

Закон України «Про освіту», концепція «Нова українська школа» визначають реалізацію компетентнісного підходу основним напрямком розвитку системи освіти нашої держави. Розвиток творчої, самодостатньої особистості, здатної до відповідних реакцій мінливого середовища – одне з основних завдань інноваційних освітніх перетворень, що наразі тривають в Україні.

Важливою та необхідною складовою кожної ключової компетентності людини, на нашу думку, є вміння здійснювати дослідницьку діяльність, тобто встановлювати логічні зв'язки між подіями, пояснювати причинно-наслідкові закономірності, знаходити нестандартні рішення існуючої проблеми.

Метою статті є розкриття важливості організації дослідницько-експериментальної діяльності в позашкільному закладі освіти для розвитку творчого потенціалу педагога та учня.

Науковці неоднозначно трактують дослідницьку компетентність. В. Адольф, А. Деркач, Т. Смоліна та ін. вважають її складовою професійної компетентності, Б. Гершунський, В. Лаптев розглядають її як елемент загальної та професійної освіченості, А. Хуторський визначає як складову частину пізнавальної компетентності, М. Архипова характеризує як процес планування, організації та здійснення пошуково-перетворювальної діяльності, об'єктом якої виступають психолого-педагогічна і галузева складові. Ми погоджуємось з думкою М. Головань, В. Яценко, що «дослідницька компетентність – це цілісна, інтегративна якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності» [2, с.61].

Під розвитком творчого потенціалу педагога розуміємо сукупність кількісних та якісних змін, які характеризують перехід до вищих ступенів професіоналізму, а саме: розширення знань про способи нестандартного розв'язання навчально-професійних завдань; сформованість особистісних та професійних якостей, ціннісних орієнтирів, умінь переосмислювати, перетворювати й застосовувати ефективний педагогічний досвід і педагогічні інновації з метою самореалізації на основі природних здібностей [3, с.54 - 55].

Виконання такого завдання неможливе без створення необхідних умов для реалізації творчого потенціалу педагога, адже лише творчий учитель має мотивацію до пошуку шляхів формування в учнів не тільки предметних, а й ключових компетентностей. Проте не кожен учитель має відповідні навички, адже дослідницька діяльність не властива щоденній роботі педагога. Отже, учитель потребує професійної підтримки з цього питання.

На нашу думку, осередком надання фахової допомоги як педагогу, так і учневі стають заклади позашкільної освіти, де педагогічний процес будується на основі створення середовища й системи гармонійної розвивальної стратегії впливу, що здійснюється в умовах відкритого діалогу педагогів і учнів (вихованців).

Так, діяльність Комунального закладу «Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради» з дослідницько-експериментального напрямку передбачає:

- мотивацію, зацікавленість у дослідницькій роботі, усвідомлення значення творчих потреб, мети, мотивів як провідних у розвитку творчого потенціалу педагога та учня (вихованця);

- вибір форм і методів організації дослідницько-експериментальної роботи з урахуванням особистісних уподобань учасників освітнього процесу (участь у конкурсі-захисті МАН України, наукових читаннях, гуртках, товариствах, школах дослідників, науково-технічних виставках тощо);

- систему інтелектуальних та практичних умінь особистості, необхідних для виконання дослідження з послідовною реалізацією заходів;

- співпрацю у роботі з учнем (вихованцем) учителя та педагога - позашкільника (керівника гуртка, методиста, науковця) як рівноправних учасників партнерських відносин для досягнення поставленої мети (консультування, участь у методичних заходах: виїзних семінарах, форумах, круглих столах тощо);

- презентаційну роботу (представлення практичних результатів – нових знань, розробок, фактів тощо) з рефлексією у подальшому.

Здійснення такої діяльності є важливою передумовою для формування низки ключових компетентностей, таких як: підприємливість, інноваційність, економічна

компетентність тощо; а також вмінь критичного і системного мислення, творчості, ініціативності, уміння керувати емоціями, оцінювати ризики, ухвалювати рішення, вирішувати проблеми.

Дослідницько-експериментальна діяльність ведеться з широким застосуванням інформаційних технологій на основі індивідуальних програм, які доповнюють і поглиблюють предмет спеціалізації. Така діяльність стає домінуючим видом активності вихованців, а нова соціальна позиція змінює їхнє ставлення до змісту навчання, що дозволяє, зокрема, окреслити близькі і далекі перспективи (можливість здобуття престижної професії в майбутньому, особистісний розвиток, тощо).

Таким чином, у Комунальному закладі «Харківська обласна Мала академія наук Харківської обласної ради» як закладі позашкільної освіти, що здійснює координацію дослідницько-експериментального напрямку, створено необхідні умови для особистісного зростання учнів та розвитку творчого потенціалу педагогів.

Ефективна система роботи щодо організації дослідницької діяльності школярів, співпраця із закладами вищої освіти та науково-дослідними установами, професіоналізм педагогічних працівників забезпечують високий рівень результативності роботи наукових відділень Малої академії наук.

Подальших досліджень потребують проблеми психолого-педагогічного супроводу особистості у закладі позашкільної освіти, питання дидактичного забезпечення освітнього процесу.

Література: 1. Гаврилюк В.Ю. Формування творчої активності старшокласників у позашкільних навчальних закладах у процесі пошукової та дослідницької діяльності / В.Ю. Гаврилюк // Інноваційні соціально-педагогічні моделі розвитку творчої активності вихованців позашкільних навчальних закладів у процесі пошукової та дослідницько-експериментальної діяльності : збірник матеріалів науково-практичної конференції (24 – 26 вересня 2014, м. Вінниця). – Вінниця, 2014. – С. 25-33. 2. Головань М. С. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність» / М. С. Головань, В. В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць. Випуск VII. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – с. 55-62. 3. Луніна В. Ю. Розвиток творчого потенціалу вчителя в умовах центру освітніх інновацій інституту післядипломної педагогічної освіти : дис. ...канд. пед. наук :13.00.04 / Луніна Вікторія Юріївна; Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2016. – 336 с. 4. Матеріали до «круглого столу» «Позашкільна освіта в умовах реформування системи освіти України» 5 червня 2015 року (підготовлені Міністерством освіти і науки України). 5. 2015 Joint Report of the Council and the Commission on the implementation of the strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020) – New priorities for European cooperation in education and training [Electronic resource] // Official Journal of the European Union. – 2015 / C 417. – Vol. 58. – P. 25–35. – Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2015:417:TOC>. – Title from screen.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ОСВІТИ У ЗВО

Д-р екон. наук, доц. Маковоз О.С.

Харківський національний університет внутрішніх справ

Сьогодні в Україні, на жаль, збільшується чисельність дітей з особливими освітніми потребами, дітей з інвалідністю, дітей з інших соціально вразливих груп, тому одним із пріоритетних напрямів політики нашої держави є створення інклюзивного освітнього середовища.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. Визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання ґрунтується на основі відповідного нормативно-правового, навчально-методичного, кадрового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення [1].

Юнеско визначає інклюзивне навчання як «процес звернення і відповіді на різноманітні потреби учнів через забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах і житті громади, та зменшення виключення в освіті та навчальному процесі». Тобто це такий спосіб отримання освіти, коли учні або студенти з особливими освітніми потребами навчаються в загальному освітньому середовищі за місцем свого проживання, – і це є альтернативою інтернатній системі, за якою вони утримуються та навчаються окремо від інших дітей, або домашньому та індивідуальному навчанню. Але питання інклюзії варто розглядати не тільки в аспекті створення доступного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта в широкому сенсі передбачає створення рівних можливостей для всіх категорій дітей в Україні. Жоден з них не має відчувати себе іншим – і це головне завдання інклюзії [2].

Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року заплановано наступні заходи в освіті дітей з особливими освітніми потребами:

- розроблення методики раннього виявлення та проведення діагностики дітей з особливими освітніми потребами;

- удосконалення мережі спеціальних навчальних закладів, створення нових моделей та форм організації освіти для осіб з особливими освітніми потребами;

- відкриття дошкільних груп компенсуючого типу для дітей з особливими освітніми потребами, які проживають у сільській місцевості;

- розширення практики інклюзивного та інтегрованого навчання в дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах дітей та молоді, що потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку;

- пріоритетне фінансування, навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, що надають освітні послуги дітям і молоді з особливими освітніми потребами, забезпечення архітектурної, транспортної та інформаційної доступності таких закладів для цієї категорії осіб [3].

Аналіз існуючої ситуації щодо впровадження системи інклюзивної освіти в Україні свідчить про активізацію зазначеного процесу в дошкільній та загальній середній системі освіти, а в закладах вищої освіти не знайшли достатнього розвитку.

Насправді, усі заклади системи дошкільної, загальної середньої, професійної та вищої освіти повинні бути інклюзивними, тобто забезпечувати максимальну участь в освітньому процесі для всіх його учасників, у тому числі для дітей/осіб з особливими потребами. Оскільки в Україні інклюзивна освіта все ще знаходиться на етапі свого становлення, інклюзивними навчальними закладами називають ті, в яких навчаються діти з порушеннями розвитку в інклюзивних групах/класах [4, с. 11].

Інклюзивне середовище освіти повинні забезпечувати заклади вищої освіти шляхом адаптації освітніх програм підготовки, навчальних програми та робочих планів, створення матеріальної бази та інфраструктури, впровадження відповідних методів та форми навчання (з елементами дистанційної освіти), з обов'язковим урахуванням потреб (особливостей) кожного студента та створення сприятливого клімату в освітньому середовищі. У зв'язку з цим виникають дві основні потреби в підготовці належних педагогічних кадрів та в

приведенні у відповідність матеріально-технічної бази ЗВО, які адміністрації закладів мають забезпечити згідно ліцензійних умов.

На сьогоднішній день впровадження інклюзивного середовища освіти у закладах вищої освіти України є відображенням об'єктивних вимог, які гарантуються демократичними основами суспільства, які декларують забезпечення права на освіту всім без винятку громадянам для всебічного розвитку підготовки до активної участі у житті суспільства. Таким чином, інклюзивне навчання, крім забезпечення потреб у сфері освіти, ще й сприяє поліпшенню якості життя суспільства. Інтенсифікація процесів впровадження інклюзивного середовища освіти у ЗВО виступає у якості фактору інноваційного розвитку, що підвищує його конкурентоспроможність та рейтинг.

Література: Інклюзивне навчання // сайт Міністерство освіти та науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (дата звернення 03.03.2019). 2. Наказ Міністерства освіти і науки України N 912 від 01.10.2010 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0912290-10#n57>(дата звернення 03.03.2019). 3. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (від 25.06.2013 р. No 344/2013) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення 03.03.2019). 4. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА БАЗІ ЗНАНЬ

Канд. екон. наук, доц. Пакуліна А.А.,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
Пакуліна Г.С.

Освіта впродовж життя як необхідна передумова розбудови економіки на базі знань. Особливо вона важлива для України, яка країною-претендентом на вступ до ЄС. Продовжується упровадження різноманітних програм під егідою ЄС, Ради Європи, які сприяли напрацюванню загальних підходів до вирішення транснаціональних проблем вищої освіти. Це перш за все: адаптація програми національного законодавства в сфері освіти до норм, що напрацьовані в Європі; розширення доступу до вищої освіти і підвищення академічної мобільності студентів і їх мобільності на ринку праці; створення систем навчання на протязі всього життя і багатовимірні задачі зближення освітянських програм і систем в контексті програм TEMPUS/TACIS.

Україні потрібна реструктуризація наукового простору у справді конкурентний, мобільний дослідницький ринок, реалізація інноваційної програми розвитку для спільноти, що сприятиме вільному обігу технологій, поряд із вільним обігом товарів, і на цій основі просування та ефективніше використання інновацій [1, с. 162]. Сьогодні основні положення концепції навчання впродовж життя закріплено в документах ЄС і виділено такі рівні її реалізації: – національний – передбачається досягнення різноманітних цілей (економічних, соціальних, політичних, культурних, персональних); – інституційний – визначення в рамках положень місії та університетських планів, створення відповідних університетських структур; – університетських підрозділів – взаємозв'язок між концепцією навчання впродовж життя та університетськими програмами. Упровадження навчання впродовж життя необхідне для забезпечення динаміки генерування знань, посилення їх впливу на розвиток науки і техніки, економічне зростання та конкурентоспроможність України.

Різноманіття пізнавально-інформаційних запитів різних верств населення, що зростає, неможливо задовольнити в межах наявних форм традиційної освіти. Загострюється проблема невідповідності сформованої системи освіти новим потребам суспільства й людини [2, с. 53]. Це породжує вимогу іншого підходу до організації масової освітньої діяльності дорослих – навчання повинне відповідати різнорівневим інтересам і можливостям громадян, органічно вписуватися в їхній спосіб життя, враховувати специфіку запитів того чи іншого контингенту й навіть окремих груп населення. Процеси безперервної освіти розуміються тепер не тільки як «навчання упродовж життя», а й як «навчання шириною в життя». Останнє акцентує увагу на розмаїтті видів освіти – формальній, неформальній, інформальній, – які супроводжують будь-яку сферу життєдіяльності сучасної людини. Важливе місце у концепції освіти впродовж життя посідає освіта літніх людей – геронтоосвіта. Освіту літніх людей слід розуміти як чинник здорового довголіття, активної старості, шлях подолання соціальної ізоляції після виходу на пенсію, можливість наповнити життя новим змістом, зав'язати нові контакти, тобто подовжити свою соціальну активність. Принципи геронтоосвіти спрямовані на розширення маж такої освіти задля зміни поглядів на старість та процеси старіння як у самих студентів третього віку, так і всього суспільства в цілому.

Важливе формування нової освітньої парадигми, яка має такі основні характеристики: діяльнісний і творчий характер навчання, формування відносин співробітництва між усіма учасниками педагогічного процесу, розвиток нової педагогічної системи, у рамках якої від педагога вимагається не безпосередня трансляція готових знань та інформації учням, а здійснення педагогічного супроводу і допомоги в організації індивідуальної навчальної діяльності; гуманізація навчання, яка полягає в утвердженні людини як найвищої суспільної цінності, створенні максимально слушних умов для сприяння її інтелектуальному та культурному розвитку, розкриттю та задоволенню різноманітних освітніх потреб, перетворенню процесу навчання в безперервний процес самовдосконалення людини; гнучкість, адаптивність, наступність усіх етапів освіти та єдність всіх її форм; озброєння всіх учнів комплексом компетентностей, які забезпечать їх готовність до повноцінного функціонування в сучасному стрімко змінюваному світі, здатність швидко реагувати на запити часу, розширяти можливості участі громадян у культурній, соціальній і політичній діяльності країни.

Назріла необхідність у розробленні теоретично обґрунтованих, практично значущих і переконливих концептуальних підходів до організації системи освіти впродовж життя. Необхідно в масштабах країни проаналізувати існуючу систему неформальної освіти, що дасть змогу виявити специфіку неформальної пізнавальної й навчальної діяльності різних вікових груп, мотиваційні особливості й механізми самоорганізації цієї діяльності. Повноцінне входження України до єдиного освітнього простору можливе лише за умови інвестування в людський капітал, і концепція освіти впродовж життя є одним із важливих кроків у цьому напрямі.

В Україні процес розвитку теорії і практики неперервної освіти має свої специфічні риси. При створенні і вдосконаленні вітчизняної системи неперервної освіти необхідно дотримуватися наступних принципів.

1. Удосконалення організації і діяльності системи загальної освіти. Чітка наступність і доступність усіх етапів загальної освіти – від дошкільного виховання до закінчення повної середньої школи. Розвиток ефективної системи навчальної та професійної орієнтації в межах загальноосвітньої школи.

2. Гнучкість і варіативність системи освіти. Наявність різноманітних й одночасно взаємопов'язаних напрямів навчання, що відповідають інтересам і можливостям різних груп населення з урахуванням віку, статі, етнічної належності, соціального стану. Повага до неповторної індивідуальності кожної людини і створення сприятливих умов для її самореалізації та самовдосконалення, розкриття всіх її потенційних можливостей.

3. Дедалі більше використання найновіших технологічних засобів, що значно розширює можливості для навчання й отримання різноманітної інформації на всіх етапах життєдіяльності людини.

4. Перебудова системи професійної освіти. Узгодження діяльності професійних навчальних закладів з широкими інтересами виробництва. Створення багаторівневої системи професійної освіти, що включає як фундаментальну підготовку у стаціонарних навчальних закладах, так і різноманітні за формою й метою курси для тих, хто працює. Це дає змогу підвищити професійну компетенцію усього активного населення і перейти до соціально орієнтованої та гуманістичної системи професійної освіти.

5. Задоволення непрофесійних потреб людей. Здобуття тих чи інших науково-популярних знань, поглиблене ознайомлення з шедеврами літератури та мистецтва, освіта в галузі охорони здоров'я, сім'ї і шлюбу, залучення до спорту та ін.

6. Розвиток так званої освіти для третього віку, що має допомогти літнім людям якнайдовше зберігати своє фізичне здоров'я й інтелектуальні здібності. Важливим практичним втіленням цієї тенденції стало створення в деяких країнах університетів для людей третього віку.

Література: 1. Пакуліна А. А. Інноваційне забезпечення освітньої діяльності та розвиток платних освітніх послуг / А. А. Пакуліна // Вісник економіки транспорту і промисловості [Тези доповідей дванадцятої міжнародної науково-практичної конференції [«Міжнародні транспортні коридори та корпоративна логістика»] (2–4 червня 2016 р., м. Харків)]. – 2016. – Вип. 54. Спецвипуск. – С. 161–162. 2. Пакуліна А. А. Вдосконалення управління якістю освітніх проектів ВНЗ в умовах євроінтеграції / А. А. Пакуліна, Г. С. Пакуліна, І. А. Скрипка // Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції [«Регіональна, галузева та суб'єктна економіка України на шляху до євроінтеграції»] (19–20 квітня 2017 р., Україна, м. Харків). Тези доповідей. Частина 3. – Харків: ХНУБА, 2017. – С. 52–54.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАСОБУ MINDMEISTER В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Канд. техн. наук, доц., проф. Пермяков В.І.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Останні 10 років широке поширення отримали інтелект-карти як засіб схематичного зображення ключових думок, основних пунктів виступу або плану дій. З їх допомогою зручно наводити порядок в інформаційному хаосі. До основних переваг такого подання інформації можуть бути віднесені:

- Схематичний текст сприймається краще суцільного тексту, в силу стислості і простоти;
- Здійснюється економія часу сприйняття інформації;
- У процесі складання карти поліпшується запам'ятовування матеріалу;
- При роботі над проектами за допомогою розфарбовування гілок наочно показуються зони відповідальності.

Для складання інтелект-карт існує велика кількість різноманітних програмних засобів - MindMap, Mind42, XMind, MindJet Mindmanager, PersonalBrain, iMind Map, Bubbl, Comapping, MindGenius, Wisemapping, Mapul, Mindomo, Coggle, ConceptDraw MINDMAP, Popplet, LOOPY. Вони відрізняються дизайном, можливостями експорту, простотою управління. Одні програми більше підходять для особистого використання, інші допомагають ефективно планувати роботу і навчання. Серед перерахованих коштів дещо

виділяється програмний продукт MindMeister, який не виділяється серед інших дизайнерськими можливостями, але виконаний на двох платформах – Windows и Android. Також MindMeister інтегрований з багатьма соціальними мережами. Все це в сукупності робить засіб привабливим для студентської аудиторії.

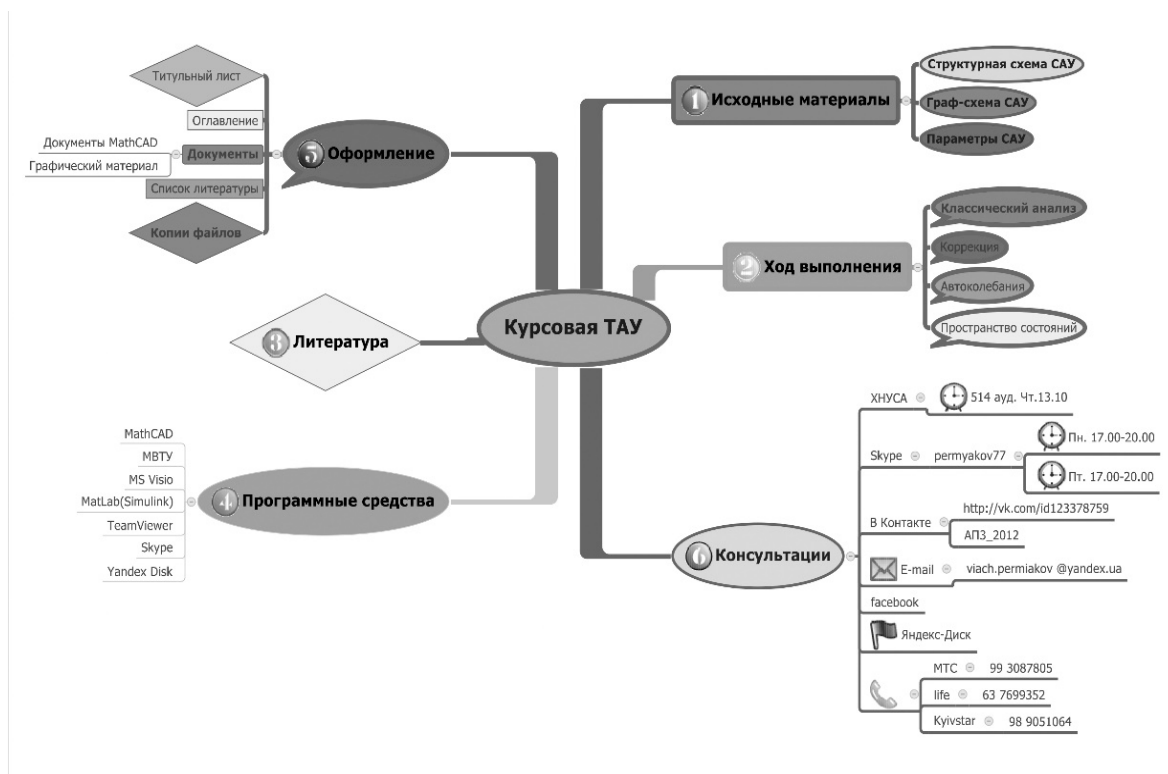

Рисунок 1 – Організаційна карта для курсового проектування

На рис. 1 представлена організаційна інтелект-карта для курсового проектування (теорія автоматичного керування). На рис. 2 представлена інтелект-карта процедури виконання роботи.

Рисунок 2 – Процедурна карта для курсового проектування

На рис.3 представлена інтелект-карта етапу виконання роботи.

Рисунок 3 – Карта етапу для курсового проектування

Привабливою особливістю кошти є можливість організації віддаленого доступу до власних карт сторонніх користувачів, що дозволяє організувати діалог при:

- підготовці до публікації статті;
- розробці презентації;
- работе над дипломной работой;
- оформленні лабораторної роботи;
- підготовці конкурсної роботи.

Таким чином MindMeister працює на різних платформах, і є по-справжньому мобільним тобто члени вашої команди можуть отримувати повідомлення на свій розсуд. Можливо, спливаюче вікно на їх телефонах або по електронній пошті. Учасники можуть працювати орієнтуючись на систему і вільно взаємодіяти так, як вони вважають за потрібне.

ВИВЧЕННЯ ДОСЯГНЕНЬ СУЧАСНОЇ ФІЗИКИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Канд. фіз.-мат. наук, доц. Подус Г.М., ас. Полупан О.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Державний стандарт освіти «нового покоління» представляє широкі можливості для розробки програм підготовки майбутніх фахівців на рівні закладів вищої освіти (ЗВО), в робочі навчальні програми з підготовки майбутніх інженерів-будівельників, розроблені в ХНУБА, включені блоки нормативних і вибіркових дисциплін. Ми вважаємо, що підвищення якості викладання фізики повинно сприяти додавання в загальноосвітню програму, що дає базові знання, відомості про досягнення сучасної фізики і їх використання в будівельній індустрії.

Виходячи з того, що в загальному курсі фізики, що читається студентам на першому курсі, спецпитання практично не розглядаються, і при цьому майже повністю відсутня інформація про останні досягнення в області фізики, у студентів створюється враження, що розвиток фізики закінчилося десь в середині минулого сторіччя. Це пов'язано, з одного боку,

зі складністю опису останніх відкриттів в цій області, з іншого – з важким для сприйняття математичним апаратом, використовуваним для опису. Цю проблему частково вдалося вирішити, використовуючи методiku дворівневого підходу.

Складовою запропонованого підходу є доповнення змісту дисциплін «фізика» і «фізика в будівництві» змістового модулю «Нанотехнології та їх використання в будівництві».

На першому курсі (нормативна дисципліна «фізика») це змістовий модуль «Нанотехнології в сучасному світі». Основне завдання вивчення якого – розширення уявлень про фізичну картину світу на прикладі знайомства з нанооб'єктами, формування основних понять нанонауки і нанотехнологій, демонстрація того, як знання, отримані в рамках навчальної дисципліни, застосовують на практиці.

Нанотехнології – ключове поняття 21 століття. Це самі «високі» технології, на розвиток яких провідні економічні держави витрачають сьогодні мільйони доларів. Студенти повинні мати уявлення про це питання.

Продовжується вивчення «нанотехнології» на третьому курсі завдяки дисципліні «Фізичні основи сучасних будівельних технологій», розробленої спільно викладачами кафедри фізики, фізико-хімічної механіки і технології будівельних матеріалів і виробів ХНУБА і відноситься до вибіркової частини навчального плану для спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» (освітній рівень «бакалавр»).

Мета даної дисципліни – доповнити знання студентів уявленнями про сучасні досягнення фізики і навчити застосовувати основні фізичні явища і закони до об'єктів інженерної діяльності, тобто орієнтувати на інтеграцію фундаментальної і професійної складових підготовки.

Відзначимо, що нанотехнології сьогодні – один з напрямів науки і техніки, який швидко розвивається та є визначальним для багатьох галузей. Наприклад, із застосуванням нанотехнологічних підходів нерозривно пов'язано і майбутнє будівельного матеріалознавства. Вже сьогодні, більше 20% будівельних компаній в розвинених країнах світу використовують наноматеріали і нанотехнології.

Зупинимося на викладанні лекційного матеріалу [1,2,3].

Нанотехнології – особлива галузь науки і виробництва, що виникла на стику ряду наук і має міждисциплінарний характер. Викладання лекційного матеріалу по даній темі пов'язане з деякими складнощами:

1. Для пояснення матеріалу необхідні терміни і поняття з курсів фізики, хімії будівельного матеріалознавства, тобто використання базових знань з суміжних областей, при цьому ідеї і технології виробництва потрібно об'єднувати в єдину картину.

2. Надшвидка поява нової інформації по даній темі вимагає від викладача постійної роботи над лекційним матеріалом навіть для семестрового курсу при кожному його оновленні.

3. Для формування у студентів стійкого інтересу до сприйняття і прагненню зрозуміти ідею та методи використання нанотехнологій в будівництві бажано використовувати ілюстрований матеріал. Велике значення має вибір «будівельних» прикладів, що супроводжують виклад лекційного матеріалу.

ри цьому ми керуємося наступним:

1. Приклади повинні мати досить просте і наочне пояснення.

2. Наведена інформація сприймається з великим інтересом, якщо відноситься не до рівня розробки нанотехнологій, а вже впроваджених на практиці в побудовані об'єкти.

Підбиваючи підсумки сказаного вище відзначимо, що питання про впровадження нанотехнологій в будівельну сферу є досить актуальним.

Розгляду цих проблем в рамках спецкурсу «Фізика в будівництві» має допомогти майбутнім фахівцям орієнтуватися в питаннях, пов'язаних з використанням наноматеріалів і нанотехнологій і грамотно застосовувати їх.

Майбутнє будівельних матеріалів і технологій за нанотехнологіями та молоді фахівці повинні володіти цією проблемою.

Література: 1. Чередник Д.Л., Даньшева С.О., Крот Ю.Є., Подус Г.М. Фізика в будівництві. – Харків: Фірма «Бурун і К», 2014. – 135с. 2. Копанець Є.Г., Крот Ю.Є., Подус Г.М., Даньшева С.О., Журавльов Ю.В. Фізичні основи сучасних будівельних технологій та автоматизації. – Харків: ХНУБА, 2010. – 102с. 3. Копанець Є.Г., Крот Ю.Є., Подус Г.М., Даньшева С.О., Омеляненко І.Ф. Неруйнівні методи контролю якості в будівництві. – Харків: ХДТУБА, 2003. – 100с.

ПОТЕНЦИАЛ ТРАНСФОРМАЦИИ: НЕОБХОДИМОСТЬ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ

Канд. техн. наук, доц. Постернак И.М.,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры
канд. техн. наук, доц. Постернак С.А.
Частное предприятие «Композит», г. Одеса

Сегодня в Украине повышением требований к качеству образования проникается министр мира и науки Лилия Гриневич, о чем она заявила на расширенном заседании коллегии Министерства образования и науки по вопросам изменений в высшем образовании: "Чем мы можем привлечь студентов, остановить их (от выезда на обучение за границу), так это только возрастающим качеством высшего образования; высшим образованием, которое направлено на ожидания рынка труда, на опережение. Чтобы повысить качество образования, мы предлагаем определить три приоритетных направления изменений: первое – создание механизмов для обеспечения качества образования, которые все еще в Украине практически отсутствуют; второе – интеграция в европейское пространство высшего образования и научных исследований; третье – формирование и развитие образования в течении всей жизни, которое сегодня в Украине фактически в зачаточном состоянии". Вместе с тем она заметила, что среди причин отъезда в иностранные ВУЗы студентов и преподавателей не только недофинансирование высшего образования. По словам министра, этот процесс обусловлен и внутренней жизнью самих ВУЗов – забюрократизованностью процессов, нежеланием изменений согласно вызовам времени. По мнению Л. Гриневич, обеспечение качества образования возможно, среди другого, благодаря таким инструментам, которые довели свою эффективность: вступление по результатам внешнего независимого оценивания (ВНО), единый профессиональный экзамен в магистратуру, адресное размещение государственного заказа (место за абитуриентом), конкурсное распределение госзаказа в магистратуру [1].

На базе образовательной платформы Prometheus функционирует пилотный проект смешанного обучения в украинских ВУЗах. В рамках пилотного проекта вместо обычных лекций и текущего контроля студенты смотрят видеолекции и выполняют задачи массовых бесплатных онлайн-курсов от наилучших преподавателей страны и мира, которые размещены на платформе Prometheus. Внедрение массовых бесплатных онлайн-курсов в учебный процесс университетов разрешит сделать наилучшее образование доступным каждому студенту без дополнительных затрат из государственного бюджета, уверяют в Prometheus [2,3].

Открытое обучение – обеспечивает свободу относительно выбора времени, места, формы. Это – философия, это – развитие мировоззрения личности [4, с.3]. Смешанные подходы к обучению оказались одними из популярнейших технологий настоящего, так как разрешают воспользоваться гибкостью и удобством дистанционного курса и

преимуществами традиционного класса. Смешанные (гибридные) курсы, как результат интегрирования он-лайн курсов (30%...70% учебного процесса) с традиционными классными мероприятиями, которые проводятся согласно плановому, педагогически проверенному технологическому подходу. Смешанное обучение очень часто называют гибридным обучением. Это связано с тем, что смешанное обучение акцентирует внимание на сугубо механическом подходе к смешиванию разных форм обучения. Гибрид представляет собой объединение новой, передовой, с использованием возможностей IT технологии со старой технологией и формирование нового подхода (новации), с учетом известных возможностей старой технологии [4, с. 14]. Смешанное обучение как технология изменений и трансформации не может появиться самая по себе. Необходимы дополнительные усилия как со стороны преподавателей, так и со стороны студентов. Подобные революционные модели изменений предоставляют новый импульс качественного развития образованию, они эффективнее, доступнее, имеют персональный подход и со временем могут кое в чем превзойти традиционные методы [4, с. 15].

Характерные особенности преподавателей, которые эффективно используют новые технологии: они всегда начинают с вопроса «зачем это нужно», т.е. не используют технологию ради технологии, но всегда имеют причину для ее применения; они гибкие и легко адаптируются, поскольку знают, что технологии постоянно изменяются и всегда предусматривают общую картину; они положительно воспринимают изменения: новаторы и быстро адаптируют новое, понимая, что только изменения оказывают содействие прогрессу; они делятся новыми технологиями и опытом собственных наработок; они мыслят в категории win-win, т.е. понимают, что взаимовыгоды должны быть для администрации, преподавателей, родителей и студентов; они должны тщательно продумать все наперед, знать ответы на вопрос и иметь конкретные примеры; они активно занимаются своим делом, всегда думают о средствах привлечения студентов и пользуются технологиями.

Смешанные курсы могут быть использованы для решения целого ряда проблем: для университетов смешанные курсы могут быть частью стратегии для компенсации недостатка аудиторий, а также как способ поощрения сотрудничества преподавателей; для преподавателей смешанные курсы могут быть методом использования новых возможностей технологий и перехода к дистанционному обучению; для студентов смешанные курсы предлагают удобное онлайн-обучение в сочетании с социально-учебным взаимодействием.

В рамках комплексной энергореконструкции зданий исторической застройки Одессы и в контексте смешанного обучения в городе Одессе необходимо организовать курсы ускоренной формы подготовки «Мастер отделочных строительных работ» за конструктивистский педагогическим подходом [5].

Література: 1. Гриневич сказала, як зупинити відтік студентів за кордон. Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2390265-grinevic-skazala-ak-zupiniti-vidtik-studentiv-za-kordon.html> (дата обращения: 26.01.2018). 2. Базиленко А. Онлайн-курси замість лекцій: Prometheus запускає в українських вишах пілотний проект змішаного навчання. Watcher – видання про інтернет-бізнес в Україні та маркетинг в соціальних медіа. URL: <http://watcher.com.ua/2016/09/14/onlayn-kursy-zamist-lektsiy-prometheus-zapuskaye-v-ukrayinskyh-vyshah-pilotnyy-proekt-zmishanoho-navchannya/>. 3. «Prometheus» – громадський проект масових відкритих онлайн-курсів (МВОК). URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата обращения: 26.01.2018). 4. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / Кухаренко В.М. та ін. Харків, 2016. 5. Постернак И. М., Постернак С. А. Интеграция образования в рамках комплексной энергореконструкции зданий исторической застройки Одессы. Проблемы інтеграції природничих, техніко-технологічних та гуманітарних дисциплін в підготовці фахівців у ВНЗ: мат-ли Всеукр. наук.-метод. конф., м.Харків, 25-26.04.2017р.; ХНАДУ, 2017. С.218–221.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ІНЖЕНЕРНОЇ ТА КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ

Канд. техн. наук, доц. Печерцев О.О., ст. викл. Благовестова О.О.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Протягом останніх років у сфері освіти України відбулися зміни, які не могли залишити поза увагою систему підготовки інженерних кадрів. До підготовки студентів технічних спеціальностей висувається все більше вимог. Повноцінний розвиток системи професійної освіти в даний час неможливий без використання новітніх наукових методів, які можуть використовуватися не тільки в навчальному процесі, але і в системі управління закладу вищої освіти і будь-якого його підрозділу, в тому числі кафедри. Одним з таких нововведень є активний розвиток і впровадження комп'ютерних засобів і методів створення і обробки графічної інформації, який призвів до появи нових і вдосконалення існуючих технологій.

Так як інженерна графіка є однією з базових навчальних дисциплін фундаментальної інженерної освіти, найважливішим питанням є розвиток мови графіки, що має велике значення для майбутніх випускників закладу вищої освіти, для студентів в професійному, соціальному (для комунікації і розуміння) і в особистісному плані (для розвитку творчого мислення, підвищення конкурентоспроможності на ринку інтелектуальної праці), а також при освоєнні інших навчальних дисциплін.

Результати більшості досліджень підтвердили, що використання комп'ютерних технологій та інтерактивних методів є найефективнішим шляхом навчання, який буде сприяти оптимальному засвоєнню нового і закріпленню пройденого матеріалу. Інтерактивні методи навчання у закладах вищої освіти мають на увазі постійне взаємовідношення студентів як з викладачем, так і один з одним, при цьому роль викладача зводиться до координації їх роботи на досягнення основних цілей заняття. Таким чином, інтерактивні методи формують в учнів інтерес до дисципліни, розвивають інтелектуальну самостійність, вміння працювати в команді. Використання сучасних технологій такого типу в викладацької діяльності актуально для підготовки інженерів, компетентних в роботі з інтелектуальними інтерактивними графічними інформаційними технологіями та системами автоматизованого проектування, що, в свою чергу, значно підвищує рівень затребуваності випускників закладів вищої освіти на ринку праці.

Однак, слід враховувати, що застосування комп'ютерних засобів навчання приносить необхідний педагогічний ефект тільки в тому випадку, коли викладач, який керує навчанням студентів, сам має високу кваліфікацію. Викладачам комп'ютерної графіки бажано мати сертифікати на право викладання сучасних графічних програм, таких як Autodesk AutoCAD, SolidWorks, Autodesk Revit і т.д.. Вони зобов'язані впроваджувати нові інформаційні технології в навчальний процес і бути активними користувачами ПК.

Для розширення можливостей візуалізації навчального процесу вагомий внесок роблять мультимедійні засоби. Вони є незамінним помічником для застосування моделей, графіки, кольору, звукового супроводу, відеотехніки. Така різноманітність дозволяє моделювати різні навчальні ситуації, у тому числі і ділові ігри. Бажаючи підвищити якість освіти майбутніх випускників, викладачі графічних дисциплін прагнуть застосовувати в навчальному процесі різні технології навчання з використанням персонального комп'ютера.

При цьому, незважаючи на всі переваги сучасних комп'ютерних технологій, розвиток у студентів просторової уяви неможливий, якщо використовується виключно комп'ютер. Частина графічних робіт студенти повинні виконувати на папері. Це є обов'язковою умовою, так як кожен технічно грамотний фахівець повинен володіти креслярським інструментом, для того, щоб досягти професійного творчого мислення. Таким чином, навчання традиційним графічним прийомам є необхідним нарівні з вивченням комп'ютерних технологій для

підвищення якості системи освіти в цілому і підвищення затребуваності випускників вищого закладу освіти на ринку праці.

Література: 1. Дьяконов Г.С. Особенности инновационного инженерного образования. // Г.С. Дьяконов, В.Г.Иванов, В.В.Кондратьев // Вестн. Казан. технологического ун-та. - 2010 - №12. - С.13-17. 2. Поникарова И. Н. Использование интерактивных технологий в инженерной подготовке [Электронный ресурс] / И. Н. Поникарова, Л. М. Васильева // Вестник казанского технологического университета. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-interaktivnyh-tehnologiy-v-inzhenernoy-podgotovke>. 3. Смолянинова О.Г. Инновационные технологии обучения студентов на основе метода Case Study // Инновации в Российском образовании. Сб.-М.: ВПО, 2000. 4. Барабанова О.В., Тельной В.И. Развитие познавательной активности студентов с использованием мультимедийных презентаций // Вестник МГСУ. 2011. № 4. С. 345–349. 5. Рычкова А.В. Совершенствование методики преподавания дисциплины «Инженерная и компьютерная графика» // Совершенствование подготовки ИТ – специалистов по направлению «Прикладная информатика» для инновационной экономики: Сб. науч. тр. VIII Междунар. науч.–практ. конф. М.: МЭСИ, 2012, С. 140–144. 6. Болбат О. Б. информационные технологии в изучении графических дисциплин [Электронный ресурс] / О. Б. Болбат // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <https://publikacia.net/archive/2017/6/1/29>.

МЕТОДИ ПОДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ІНЖЕНЕРНОЇ ГРАФІКИ В ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ ГРУПАХ СТУДЕНТІВ

Доц. Проценко О.М., Ходак А.М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Вступ. Зміни, що відбуваються в освітній сфері України, викликали природну хвилю конкуренції між освітніми закладами нашої держави. Стосується це у великій мірі і можливості надавати якісну освіту іноземним громадянам, що пов'язали свої прагнення по здобуттю вищої освіти з профільними навчальними закладами України.

Мета. Цей процес спричинив гостру необхідність підвищення якості підготовки фахівців технічних спеціальностей, у зв'язку із чим виникає потреба в розвитку нових форм навчання, перегляді навчальних планів вузів, розширенні наявних. Все це накладає подвійну відповідальність: при постійному скороченні навчальних годин, збільшенні щільності потоку навчального матеріалу й усе ще досить низькому рівні графічної підготовки іноземців, що вступають до вузів, забезпечити значний, досить міцний запас знань по базових графічних дисциплінах – нарисній геометрії та кресленню, які можна об'єднати загальним терміном «інженерна графіка».

Викладення матеріалу. Для випускників освітньо-професійного рівня «Бакалавр» важливим є рівень розвитку графічних навичок і просторового мислення. У вузі основну роль у цьому процесі відіграють курси нарисної геометрії, інженерної та комп'ютерної графіки. Викладачам цих дисциплін доводиться вирішувати ряд специфічних проблем. Нарисна геометрія, як і будь-яка інша наука, вимагає знання термінології, після вивчення якої студенти готові, як правило, сприймати новий матеріал. При вивченні креслення окрім наукової термінології доводиться вводити великий обсяг технічних термінів (назви різних геометричних форм, інструментів і т.ін.), що вимагає особливого підходу при формуванні учбово-методичних матеріалів і перегляду методів їхньої презентації.

Студенти-іноземці, що пройшли довузівську підготовку, як правило, добре читають і розуміють прочитані завдання, цілком задовільно викладають свої думки на загальні теми в

соціально-побутових, соціально-культурних сферах. У той же час студенти погано сприймають інформацію на слух при прослуховуванні лекцій і, у зв'язку із цим, виникають проблеми при конспектуванні й засвоєнні лекційного матеріалу. Лекційні заняття залишаються для них найбільш важкою формою роботи: студенти погано розуміють промовлений текст, не встигають записувати словесні формулювання за викладачем, хоча геометричні викладення вони, як правило, записують нарівні з україномовними студентами. Виникають труднощі при сприйнятті й використанні в мові класичного, прийнятого в природничо-наукових дисциплінах варіанта формулювання визначень. Студенти-іноземці із труднощами перефразують технічну мову в правильні з точки зору української (російської) мови речення. Крім того, прихильність до обмеженого числа завчених термінологічних граматичних конструкцій призводить до проблеми вільного викладу своїх думок на задану предметну тему.

Опис графічно - геометричної моделі вимагає від студента навичок володіння нормами підмови графіки, що відбивається в певному наборі синтаксичних конструкцій, характерних тільки для підстилю геометрії та інженерної графіки. З іншого боку, графічне відображення об'єктів, у силу своєї наднаціональної специфіки, практично в будь-якому підручнику світу має однакову структуру й логіку викладання, що доцільно використовувати для більш успішного оволодіння термінологією дисципліни нерідною мовою.

Необхідна переорієнтація з вербальних засобів подачі навчального матеріалу на візуальні засоби, тобто доцільно створювати, наприклад, мультимедійні лекційні курси вивчення інженерної графіки. При цьому треба основний наголос робити на наочність геометричних побудов і точність текстових формулювань.

Використання інформаційних акумулятивно-адаптаційних технологій (ААТ) дозволяє оптимально згорнути й сконцентрувати інформацію, а потім презентувати її студентам в адаптованому варіанті. Вони виконують опорну функцію для формування висловлювання на основі досліджуваних моделей, допомагають перебороти мовний бар'єр. Сприйняття лекцій також полегшується наочними текстами, створеними на основі ААТ за принципом мінімізації навчального матеріалу.

Висновки. Отже, основні принципи організації навчально-методичної діяльності викладача в групах з інтернаціональним складом студентів: комунікативно-практична спрямованість навчання, функціональний підхід (наближення навчальної діяльності до природних умов спілкування), поетапність і циклічність навчання, модульність, індивідуалізація навчання, інтеграція всіх видів мовної діяльності й формування вмінь продуктивної й репродуктивної діяльності, індивідуальна швидкість просування, доступність, використання лінгвістичних та предметних узагальнень, сполучення наочності й алгоритмічності, обов'язковий поетапний контроль, реалізація принципу єдності теорії й практики, застосування діяльнісного підходу у навчанні, активність використання мови навчання.

Таким чином, у випадку наявності в учбовій групі інтернаціонального контингенту студентів, для якого характерні істотні розходження у вихідному рівні знань, труднощі навчання нерідною мовою в нерідному соціокультурному середовищі й т.ін., застосування зазначених принципів в організації навчальної діяльності студентів-іноземців призводить надалі до більш успішного їхнього просування у природничо-науковій, професійній та практичній підготовці.

Література: 1. Кутузова Г.И. Базисные понятия как основа межпредметной координации / Г.И. Кутузова, М.А. Иванова, И.Л. Перфилова // Обучение иностранных студентов: состояние и перспективы: Сб. науч. метод. статей. — СПб.: Изд-во СПбГТУ, 1997.-С. 135-140. 2. Волосяк М.А. Особливості передвузівської адаптації іноземних студентів у рамках підготовки майбутніх інженерів / М.А. Волосяк, О.М. Проценко // Сучасний підхід до управління якістю підготовки фахівців в умовах технічного університету

: матеріали 70-ї наук.-методич. конф., присвяч. 85-річчю ХНУБА, Харків, 13–15 трав. 2015 р. : матеріали доп. — Х. : ХНУБА, 2015 р. — С. 168–170.

5. Волосяк М.А. Проблеми підвищення якості викладання в інтернаціональних групах студентів дисциплін природничо-наукової, професійної та практичної підготовки / М.А. Волосяк, О.М. Проценко, О.О. Печерцев // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди: зб. наук. праць. — Вип. 29, Том III. — К.: Гнозис, 2013. — с. 287-292.

6. Проценко О.М. Загальна і професійна освіти: питання спадкоємності та інтеграції / О.М. Проценко, Я.Н. Геллер, М.А. Волосяк // Проблеми и перспективы языковой подготовки иностранных студентов : X междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 85-летию ХНАДУ, 1–2 окт. 2015 г. : материалы конф. — Х. : ХНАДУ, 2015. — С. 448–451.

ПОКОЛЕНИЕ Z (GEN Z): ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Ст. пр. Рябовол А.С.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

Мир, в котором мы живем, создает разные поколения раз в 20-25 лет. Тех, кто родился в период с 1927 по 1945 гг., называют «традиционным» поколением. К поколению «беби-бумеров» относят людей, родившихся между 1946 и 1964 гг. Далее следуют поколение X (1965-1979 гг.) и поколение Y (1980-1999 гг.), а после 2000 г. дети поколения Z (также известное как Интернет-поколение). Каждое новое поколение отличается от предыдущего. Представители «традиционного» поколения проявляют такие качества, как неспособность общаться напрямую наряду с уважением к власти и ответственностью. «Беби-бумеров» не привлекают конфликты, и они более оптимистичны в своих взглядах. Поколение X - это приверженцы глобальной идеи и отсутствия ограничений в выборе или действиях. Люди, которые представляют поколение Y, общительны, уверенные в себе, способны работать в многозадачном режиме и интересуются развитием технологий. Поколение Z думает и ведет себя иначе, чем представители других поколений. Представители этого поколения уверенно пользуются современными технологическими инструментами, такими как Интернет, смартфоны, iPhones, iPads, ноутбуки и постоянно поддерживают интерес к новинкам в технологиях.

Студенты поколения Z никогда не знали жизни без компьютеров и Интернета, поэтому рассматривают информационные технологии как неотъемлемую часть своей жизни. Понимание нового поколения студентов и представление новых стратегий обучения, которые будут удовлетворять потребностям техно-подкованных студентов, являются ключом к началу изменений, требуемых в образовании.

Чтобы лучше понимать с чем в настоящее время сталкивается любая система образования в любой стране, и в частности в Украине, давайте подробнее рассмотрим качества и атрибуты поколения Z. Итак, представители поколения Z:

- Технически грамотные. Это настоящие «цифровые аборигены», которые отлично справляются с любыми компьютерными приложениями, а также легче и быстрее осваивают достижения в мире технологий, чем другие поколения.

- Социальные. Мобильные телефоны, мгновенные сообщения и электронная почта делают связь незамедлительной, поэтому члены поколения Z легко вступают во взаимодействие и достаточно креативны.

- Способны совершать несколько действий одновременно (многозадачность). Они могут читать, смотреть фильмы, говорить и есть одновременно. Любой ответ, который им

нужно найти, любые новости, которые им нужно знать и любой человек, с которым им нужно поговорить, - это всего лишь один клик.

Использование представителями поколения Z быстроразвивающихся мультимедийных технологий оказало влияние на них несколькими способами.

Во-первых, среда, богатая техническими средствами, средствами медиа значительно сократила продолжительность концентрации их внимания. Это поколение подвержено постоянному потоку сегментов информации. Чтобы найти ответ на какой-либо вопрос к тексту, им достаточно ввести в поисковую систему ключевые слова, а не читать весь текст. Это оказывает существенное влияние на их способность сконцентрироваться на более сложных задачах, решение которых требует большего количества времени. Поколение теряет способность анализировать более сложную информацию [3].

Во-вторых, использование мультимедийных устройств привело к увеличению части визуальной способности когнитивных функций этих студентов. Использование визуальных средств, таких как изображения и видео, кажется, им более интересным и более эффективным.

В-третьих, так как представители поколения Z способны быстро находить информацию, то их ожидания всегда связаны с получением мгновенных результатов и постоянной обратной связью. Они не желают тратить время на то, чтобы убедиться в достоверности источника информации. Их интересует мгновенный ответ на их запрос.

Но в то же время представители этого поколения предпочитают учиться на собственном опыте. Они не боятся экспериментировать и исследовать что-то новое.

Представители поколения Z с большей вероятностью выберут обучение в группе или команде, выполняя совместную работу с использованием совместных инструментов, нежели индивидуальную работу над отдельным заданием. Они не настроены на традиционное, пассивное обучение с использованием учебников, а также не имеют терпения выслушивать долгое объяснение теоретического материала. При этом именно работа в группах поможет студентам долгое время удерживать внимание на одной задаче.

Тем не менее, современные студенты испытывают трудности при работе в команде, они отдают предпочтение виртуальному общению вместо живого, не обладают социальной и психологической независимостью, но они открыты к сотрудничеству [2]. Очевидным фактом является то, что студенты – представители поколения Z, испытывают трудности в «формировании и формулировании мысли» [1, с. 26]. Это означает, что необходимо развивать коммуникативные компетенции. Язык предоставляет возможности студентам общаться на любые темы: профессиональные, бытовые и т.д., формируются лингвистические компетенции.

Эффективность преподавания иностранного языка современным студентам снижается по причине того, что студентов, хорошо владеющих цифровыми технологиями, обучают преподаватели, владеющие традиционными методами обучения. Современные подходы к обучению представителей поколения Z требуют от преподавателя владения навыками использования мультимедийных технологий в контексте преподавания своей дисциплины. Они должны быть подготовлены к обучению с использованием массива программного обеспечения, оборудования, цифровых инструментов, технологических платформ и социальных сетей. Им совершенно не обязательно нужно знать каждый технологический инструмент, но они должны знать, использование какой технологии станет импульсом для студентов, чтобы заставить их искать информацию, думать, участвовать в процессе, дискутировать и т.д.

Преподаватель должен делать три вещи: удовлетворять желания и потребности поколения Z; использовать способы использования технологий, имеющих отношение к контексту обучения, которыми студенты уже пользуются; находить альтернативные методы обучения, которые отвечают минимальной технологической доступности. Он должен стать

активным участником процесса обучения, а не пассивным наблюдателем. Конфуций сказал: «Я слышу и забываю. Я вижу и помню. Я делаю и понимаю»

Литература: 1. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. - М.: Просвещение, 1985 - 160 с. 2. Как учить детей поколения Y и Z? [Электронный ресурс]. URL: <http://teacherclub.ru/kak-uchit-detej-pokolenij-y-i-z.html>. 3. Teaching Generation Z at the University of Hawai'i [Электронный ресурс]. URL: <https://www.hawaii.edu>. 4. Teaching English to Generation Z students (New concept of young learners) [Электронный ресурс], URL: <http://eprints.umpo.ac.id>.

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Канд. екон. наук, доц. Сердюков К. Г.

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

Ключовими пріоритетними напрямками політики України є щільна взаємодія держави з ринком освітніх послуг, впровадження прозорих і відкритих ліцензійних умов їх надання, формування багатовекторної інвестиційної політики, подолання монополії держави в освітній галузі через створення мережі приватних закладів освіти з дотриманням державних стандартів якості надання послуг, модернізація освітніх програм із запровадженням інструментів Болонського процесу, направлених на результати навчання і компетентнісний підхід, гуманізація та гуманітаризація освіти, розробка галузевих рамок кваліфікації і стандартів вищої освіти, удосконалення системи моніторингу якості освіти, залучення роботодавців як замовників якісної робочої сили в розробку освітніх програм, розвиток інноваційного та дослідницького середовища.

Освітні трансформації відбулися насамперед на законодавчому рівні шляхом створення нової законодавчої бази для всіх рівнів освіти. Зокрема були прийняті закони України «Про професійно-технічну освіту» (1998), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про позашкільну освіту» (2000), «Про дошкільну освіту» (2001), «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017). У вересні 2017 року МОН України створила робочу групу, яка розпочала роботу над законом «Про освіту для дорослих». Робота над законом здійснюється у багатьох напрямках, зокрема пошук джерел фінансування, легітимізація терміну «освіта для дорослих», визнання суспільної корисності цієї освіти, підготовка професійних кадрів для неї.

Змін зазнала і ціннісна освітня парадигма, яка спрямована на вільний розвиток особистості на гуманістичних і демократичних засадах з урахуванням національної спрямованості освіти, формування індивідуальної траєкторії навчання, інтелектуалізацію технологій професійної діяльності особистості. Освіта трансформувала свої функції та суспільне значення, адже сьогодні вона характеризує спосіб життя, соціальний статус, матеріальний стан, професійні амбіції, духовний світ, інтелектуальний рівень особистості.

Важливого значення набули питання розвитку кадрового потенціалу закладів освіти через планомірне підвищення кваліфікації працівників, систему атестації кадрів. Кадрова політика закладу освіти включає заходи, які направлені на забезпечення належної кількості (відповідно до штатного розпису) кваліфікованих, вмотивованих науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників, які відповідають ліцензійним умовам щодо кадрового складу надання освітніх послуг. Чисельність науково-педагогічних працівників з науковими ступенями докторів і кандидатів наук має позитивну тенденцію. Однак відміна наукових пенсій, підвищення пенсійного віку, збільшення страхового стажу та суттєве зниження рівня

заробітної плати в закладах освіти сприяли відтоку кадрів високої кваліфікації з системи освіти всіх рівнів.

В сучасних умовах конкурентні переваги ЗВО не визначаються його історично сформованим авторитетом і колишніми заслугами, а зумовлюється якістю викладання і ефективністю системи HR – менеджменту, що реалізується.

Головними критеріями, що визначають рівень привабливості будь якого закладу освіти є публічне позиціонування ролі у кадровій стратегії ЗВО в якості пріоритетної категорії найманого персоналу; вживання рейтингової оцінки діяльності професорсько-викладацького складу; використання принципів основної та додаткової оплати праці з диференціацією розміру її сумарного заробітку в залежності від рівня професійних компетенцій, актуальності дисциплін, що викладаються, авторитету в очах здобувачів, ступеня використання інноваційних технологій навчання; створення необхідних організаційних та економічних умов для розкриття творчого потенціалу молодих викладачів; оптимізація вимог з боку адміністрації ЗВО до посадових обов'язків професорсько-викладацького складу, що не мають прямого відношення до їх викладацької діяльності.

Особливої актуальності набувають проблеми неефективного використання бюджетних коштів, фінансування не самої освіти, а закладів освіти; неефективної структури видатків бюджету. Освітня галузь виживає в умовах жорсткої економії бюджетних коштів. Не виконується стаття 61 Закону України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017 р.), яка визначає обсяг видатків на освіту. За даними Мінфіну України в 2018 році структура видатків на освіту склала (38358,4 млн. грн.) 4,5 % національного доходу. Обмежений обсяг фінансування сприяє старінню інформаційного забезпечення та матеріально-технічної бази, не забезпечує створення необхідних умов для організації освітнього процесу і надання якісної освіти.

Відбувається зменшення попиту на освітні послуги вітчизняних ЗВО, що обумовлено демографічною кризою в Україні, введенням військового стану, відтоком абітурієнтів до зарубіжних ЗВО, активізацією системи студентських обмінів, пов'язаних із запровадженням безвізового режиму з країнами ЄС.

Впровадження інформаційних технологій, повна інформатизація практично всіх сфер суспільного життя впливають на покращення якості освіти, однак стають причиною певної інформаційної надмірності в соціокультурному й ціннісному просторі, негативно впливаючи на ставлення частини студентів до знань і навчання. Розширення доступності освіти певною мірою знецінює її значення у суспільній свідомості.

Незважаючи на певні труднощі національна система освіти в Україні, і, насамперед, вища школа, інтегрується у світовий освітній простір, модернізуючи зміст освіти, її функції та суспільне значення у відповідності до нових соціально-економічних і суспільно-політичних реалій.

ЕФЕКТИВНІ КОМПЛЕКСИ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДЕФІЦИТУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

Доц. Сірик В.С., ст. викл. Мащенко О.М.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Проблема дефіциту рухової активності населення на сьогоднішній день є однією з найбільш актуальних у світі. Особливу стурбованість викликають негативні наслідки недостатньої рухової активності студентів, яка веде до збільшення захворюваності, порушенню процесів росту та розвитку, пониженню адаптивних можливостей організму. Як показує аналіз сучасних досліджень [1], повсякденна рухова активність студентської молоді

не забезпечує оптимальне функціонування основних фізіологічних систем організму, не створює умов для зміцнення здоров'я.

Метою роботи є визначення рівня рухової активності студентської молоді та оцінка її відповідності належним нормам.

Науковий досвід, накопичений за останні роки, свідчень про велику увагу дослідників до проблеми організації раціональної рухової активності студентів, про важливу роль регулярних фізичних вправ для повноцінного життя, збереження здоров'я, профілактики та реабілітації після захворювань [2].

Процес навчання в вишах реалізується в межах різнобічної цілісної системи організаційних форм і методів навчання. Навчання в вищому навчальному закладі передбачає відвідування студентами занять згідно затвердженого графіку (навчальних та факультативних), а також великий об'єм самостійної роботи.

Систематичне використання засобів фізичного виховання є необхідною умовою організації здорового способу життя, сприяє відновленню, підтриманню і розвитку резервних можливостей організму. Тому наступним етапом дослідження було визначення рівня рухової активності студентів.

Результати досліджень показали, що рухова активність студентів протягом навчального року розподіляється нерівномірно. Так об'єм спеціально організованої рухової активності студентів в період навчальних занять складає 9,5-14,2% від часу доби, в період екзаменаційної сесії – 1%, в період канікул- 35,0-39,2%.

Оцінюючи об'єм рухової активності студентів встановлено щотижневий, мінімально необхідний об'єм спеціально організованої активності (8-10 год. На тиждень) дотримуються тільки 38,46% юнаків та 32,39% дівчат.

У студентів старших курсів рухова активність на 9-11% нижче, ніж у студентів I-III курсів, де проводяться регулярні дворазові заняття з фізичного виховання на тиждень.

Дослідження показують, що рухова активність студентів протягом навчальних занять складає 56-65%, від її величини протягом канікул, а під час екзаменів – 39-46%.

В вихідні дні, рухова активність студентів знижується відносно середньодобової за рахунок більших затрат часу на сон (10-11 год.), виконання домашніх завдань (2.5-4 год.), проведення вільного часу в умовах малої рухливості (кіно, театр, концерти, телевізор, інтернет і т.п.) та вкрай обмеженого використання оздоровчих та спортивних заходів.

Враховуючи наявний дефіцит рухової активності, нами досліджувалися шляхи оптимізації рухової активності студентської молоді.

1. Запровадити обов'язкові заняття фізичною культурою на всіх курсах 4 год. На тиждень;

2. Максимально профілювати заняття фізичним вихованням з врахуванням особливостей і вимог до обраного фаху;

3. Розробити методичні вказівки для самостійних занять фізичними вправами;

4. Надати можливість для самостійних занять студентів на спортивних базах в зручний час;

5. Організувати для усіх бажаючих заняття в спортивних секціях;

6. Проводити спартакіади серед факультетів, змагання у гуртожитках;

7. Проводити на факультетах «Дні здоров'я» та інші фізкультурно-рекреаційні заходи з залученням усіх бажаючих;

8. Стимулювати на заліках з фізичного виховання виконання студентами фізіологічно обґрунтованого рухового режиму;

9. Надати час для самостійних занять в кімнатах спорту в гуртожитках. [3-4]

Отже, належний об'єм рухової активності студентської молоді складають 8-10 годин на тиждень. В свідомості студентів об'єм рухової активності, необхідний для раціонального функціонування організму значно нижчий встановлених норм. При цьому лише третина студентів дотримується рекомендованих об'ємів рухової активності.

Вирішення проблеми дефіциту рухової активності студентів можливе шляхом включення в освітню та повсякденну діяльність даної категорії студентів різнобічних форм фізкультурних занять різної спрямованості, які забезпечують можливість кожного дня педагогічного регулювання їх рухової активності. [5]

При цьому системність фізичного впливу на організм студентів забезпечується взаємозв'язком усіх форм фізкультурних занять та видів рухової активності, зміст та направленість яких постійно поновлюється з урахуванням ієрархії цілей і послідовного вирішення задач відновлення здоров'я студентів.

Література: 1. Волков В.Л. Спрямованість засобів тренувального впливу в процесі фізичної підготовки першокурсників гуманітарних факультетів / В.Л.Волков // Збірник наукових праць з галузі фізичної культури та спорту «Молода спортивна наука України», 2006. – Вип. 10, т. 1. – С. 191–196. 2. Борейко Н. Мотивація до фізичного виховання у студентів вищих технічних навчальних закладів // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2011. Вип. 20, т. 1. - С.27-31. 3. Виленский М. Студент как объект физической культуры // Теория и практика физической культуры. – 1999. № 10.- С.2-5. 4. Дехтяр В., Сущенко Л. Фізичне виховання студентів вищих навчальних закладів. – К.: ПП —Екмоп, 2005. – 214 с 5. Язловецький В. Про побудову системи фізичного виховання у навчальних закладах нового типу // Актуальні проблеми оздоровчої фізичної культури, спорту для інвалідів та валеології. – Кіровоград, 1995. – С. 145-149.

МЕТОДИКА РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ У ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Канд. іст. наук, доц. Солошенко О.М., ст. викл. Романова С.С.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Розвиток комунікаційних технологій в сучасному суспільстві обумовлює значні перебудови інформаційного середовища, відкриває нові можливості суспільного прогресу, що знаходить своє віддзеркалення, зокрема, у сфері освіти. В останні роки серед нових методів організації освітнього процесу у вишах найбільш пріоритетним є ресурсно-орієнтоване навчання.

Важливість використання сучасних методик при підготовці фахівців пов'язано з тим, що освіта визнана однією з провідних галузей розвитку українського суспільства початку ХХІ ст. В Законі України «Про освіту» зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [2].

Ресурсно-орієнтоване навчання (РОН) – це комплекс форм, методів та засобів навчання, націлених на цілісний підхід до організації навчального процесу, який зорієнтований не тільки на засвоєння знань і набуття навичок, але і на тренінг здібностей самостійного й активного перетворення інформаційного середовища шляхом пошуку і практичного застосування інформаційних ресурсів [3, с. 76].

Методика РОН є максимально результативною в межах організації самостійної роботи студентів. У відповідності до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» серед

провідних форм та видів навчальних занять провідне місце займає самостійна робота студентів [1], яка від студентів високої самоорганізації, володіння способами і методами здобуття знань.

В процесі викладання навчального матеріалу засвоюється 15% інформації, що сприймається на слух. Якщо навчальний матеріал опрацьовується власноручно, самостійно (індивідуально) виконується завдання від його постановки до аналізу отриманих результатів, то засвоюється не менше 90% інформації. Саме тому вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навиків самостійної творчої роботи [4, с.41].

Існують різні види самостійної роботи з гуманітарних дисциплін – опрацювання лекційних матеріалів, підготовка до семінарів, заліків, іспитів, виконання рефератів, теоретичних та дослідницьких завдань, доповідей, проектів тощо. Адаптація технології ресурсно-орієнтованого навчання до студентів має відбуватися шляхом пошуку ефективного методу їх стимулювання до активної діяльності, самостійної роботи [5, с.143].

У контексті ресурсно-орієнтованого навчання викладач, визначаючи студентам тему для самостійного опрацювання, одночасно орієнтує на використання інформаційних ресурсів, на паперових (підручники, посібники, наукові журнали, збірники) та електронних носіях.

Використання методики РОН при вивченні навчальних дисциплін гуманітарного циклу відкриває широкі можливості щодо ознайомлення студентів із сучасними та новітніми матеріалами історичних, політологічних, культурологічних та інших напрямків гуманітарних досліджень, вивчення актуальних теоретичних матеріалів, використання методик наукових досліджень «заочної» участі у наукових дискусіях тощо.

Основою запровадження елементів ресурсно-орієнтованого навчання при вивченні дисциплін гуманітарного циклу в сучасному технічному університеті повинні стати його інформаційні ресурси: бібліотека, електронні навчальні ресурси, сайти кафедр та інформаційні ресурси Інтернету. Студент отримує великі можливості щодо проявів творчого відношення до процесу набуття знань, прояву своєї індивідуальності, нестандартності, духовному та інтелектуальному розвитку. В мережі Інтернет можна ознайомитися із матеріалами електронних конференцій, віртуальних семінарів і форумів, періодичними науковими електронними виданнями, персональними Веб-сторінками провідних учених і Веб-сайтами наукових центрів. Це дозволить студентам прийняти віртуальну участь у наукових форумах, сформувавши власну точку зору по актуальним питанням дисциплін гуманітарного циклу. Наприклад, при вивченні історії України текстові, аудіовізуальні матеріали, електронні проекти, переважно з історії української державності ХХ ст. можна знайти у розділах порталу Українського інституту національної пам'яті (УІНП) (Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/>). Історіографічні матеріали, джерела вітчизняної історії різних хронологічних періодів містяться на сайті Інституту історії України НАН України (Режим доступу: <http://history.org.ua/uk>). Зокрема, на сайті розміщено 7 томів «Енциклопедії історії України». Створено сайт про історію України ЛІКБЕЗ, мета якого – стати надійним джерелом для отримання компетентної історичної інформації, щоб сформувавши свою позицію і мати можливість її обґрунтувати (Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/09/9/144583/>).

Таким чином, використання методики ресурсно-орієнтованого навчання у при вивченні навчальних дисциплін гуманітарного циклу сприяє формуванню та закріпленню у студентів навичок пошуку, збору, аналізу та інтерпретації інформації для досягнення навчальної мети. Таке навчання сприяє формуванню і вихованню освіченого, творчого, компетентного та професійноздібного фахівця.

Література: 1. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2235/list/1/>; 2.Закон

України «Про освіту»// Відомості Верховної Ради, 2017, № 38-39, ст. 380. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>; 3. Кононець Н. В. Педагогічні інновації вищої школи: ресурсно-орієнтоване навчання / Наталія Кононець // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Полтава, 2012. – Вип. 54. – С. 76–80; 4. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Ресурсно-орієнтоване навчання у вищій школі: проблеми, досвід, перспективи» / укл. Н. В. Кононець, В. О. Балюк. – Полтава: АКУП ПДАА, 2016. – 365 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/106857/1/%D1%7%D0%B0%20%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf>; 5. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» / укл. Н. В. Кононець, В. О. Балюк. – Полтава: КУЕП ПДАА, 2018. – 418 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://acup.poltava.ua/wp-content/uploads/2017/12_%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-2018-26.02-3.pdf.

SMM-МАРКЕТИНГ ЯК ЧИННИК ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОГО ВЕКТОРУ ЗВО

Канд. екон. наук, доц. Тарасов І.Ю.
Харківський державний університет харчування та торгівлі

Постійна трансформація ринку освітніх послуг робить усе більш актуальною проблему використання всього комплексу елементів маркетингового комунікаційного впливу на потенційних абітурієнтів та оточуюче середовище. Це пов'язано як з тим, що однією з найважливіших реалій розвитку сучасної освіти є зростання кількості недержавних навчальних закладів і як альтернатива цьому – збільшення частки комерційного прийому студентів у державні ЗВО, так і з тим, що висока конкуренція в галузі освіти визначає активність маркетингової комунікаційної діяльності освітніх установ. Це в свою чергу потребує високопрофесійного підходу до організації маркетингових комунікацій та ефективних методів управління маркетинговою комунікаційною діяльністю ЗВО.

Заклади вищої освіти постійно просувають інформацію про свою діяльність на ринок освітніх послуг, намагаючись реалізувати декілька цілей: проінформувати майбутніх споживачів про свої послуги й переваги, та переконати абітурієнтів, їх батьків, роботодавців у необхідності віддати перевагу саме послугам цього закладу вищої освіти та ін.

Сучасну молодь відрізняє високий ступень залученості до соціальних мереж – Facebook, Twitter, Instagram та ін., де вони проводять достатньо великий проміжок власного часу та активно спілкуються.

ЗВО, у сучасних умовах профорієнтаційної комунікаційної боротьби, вже не мають права ігнорувати цей напрям комунікаційного впливу.

Активне використання SMM-маркетингу (Social Media Marketing) дозволяє вирішувати, при активному його застосуванні та своєчасному оновленню інформації, наступні задачі:

- формування позитивного іміджу закладу серед потенційних абітурієнтів;
- активне просування бренду ЗВО, його факультетів, спеціальностей та кафедр у соціальних мережах;
- опис спеціальностей за якими здійснюється навчання з можливістю надання інформації про дисципліни, що вивчаються, особливості навчального процесу та можливі посади після отримання диплому тощо;
- інформування потенційних абітурієнтів про анонси заходів ЗВО орієнтованих на них, студентське життя, наукову та суспільну діяльність студентів, відвідини закладу цікавими та

успішними особами тощо, з можливістю використання значної кількості фото та відео матеріалів;

- створення і підтримка спільнот в соціальних мережах, орієнтованих на різні цільові аудиторії за рівнями освіти, що здійснюється в університеті (школярі або студенти ЗВО I – II рівня акредитації);

- проведення конкурсів зі спеціальностей ЗВО та висвітлення їх результатів із заохочуванням переможців;

- можливість створення наукових шкіл за обраними напрямками майбутнього навчання для потенційних абітурієнтів;

- можливість проведення віртуальних екскурсій по аудиторія, кафедрах та факультетах (що є дуже актуальним для тих потенційних осіб які мешкають на значному віддаленні від ЗВО та не мають можливості приїхати на «день відкритих дверей»;

- організація відео майстер-класів та ін.

ВИХОВНА ФУНКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Канд. екон. наук, доц. Тодріна І.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

В сучасних умовах виховання визначається як процес постійного творчого пошуку. Сьогодні виховний процес не може розглядатися виключно як механічна передача наукової інформації та досвіду. Це перш за все креативна взаємодія та творче співробітництво викладачів та студентів у навчальній та позанавчальній діяльності. Виховна функція освіти полягає у забезпеченні соціалізації особистості та її громадянського становлення, передачі новим поколінням світового наукового, культурного, історичного досвіду.

Виховний процес у виші являє собою цілеспрямований процес діалектичної єдності об'єктивних та суб'єктивних чинників виховного впливу та взаємодії суб'єктів виховання. При цьому студент та студентська група виступають одночасно і об'єктами виховного процесу, і активними учасниками в якості суб'єктів виховання та самовиховання, процесу соціалізації, соціальної та професійної самореалізації.

Важливою умовою створення у виші модерної моделі виховної системи є забезпечення цілісності й єдності сфери навчання і позанавчальної діяльності. Навчально-виховна діяльність є невід'ємною частиною виховання у вищому навчальному закладі, здійснюється в межах навчального процесу і обумовлюється і регламентується державним освітнім стандартом. Позанавчально-виховна діяльність – це організована взаємодія викладача і студента, студента і навчальної групи, студента і соціуму, спрямована на розвиток, удосконалення і самовдосконалення особи, формування у неї соціальних корисних якостей.

Виховна функція економічної освіти розглядається як процес формування економічної особи, економічних якостей і властивостей особистості. До них відносять: економічні можливості, потреби, цінності, інтереси, цільові установи, мотиви, критерії, економічна свідомість, економічна моральність, економічна поведінка, економічні почуття. Загальноприйнято відносити до «економічних якостей» особи виключно матеріальні потреби, можливості і цінності орієнтації і протиставляти їм духовності якості особистості. Проте поділ на економічне і духовне виховання є помилковим. Економічна і духовна сфери життєдіяльності завжди перетинаються. Існує економіка духу та дух економіки, як мета економічного виховання.

Процес виховання особи – це процес безперервний і взаємоспрямований, тому не лише студент, а й викладач є включеним до класу виховуваних (викладач виховує студента, студент виховує викладача).

Деталізація методів виховних функцій економічної освіти припускає виділення наступних основних методів формування економічної особи:

- переконання (проблемні лекції; економічні диспути; ділові ігри);
- вправи (навчально-практичні; спеціальні, спрямовані на розвиток певних економічних навичок);
- навчання (продуктивні, репродуктивні та проблемні методи навчання раціональній та гуманній економічній поведінці);
- стимулювання (економічні змагання, заохочення);
- контроль та оцінка економічного виховання.

Можна визначити наступні принципи сучасного економічного виховання у виші:

- принцип виховання на випередження – виховання людини “нової економіки” та нового глобалізованого суспільства. Реалізація даного принципу потребує від викладача-вихователя виходу за межі власного або традиційного кругозору і потенціалу. Сучасний глобальний світ вимагає від випускників вишів вміння аналізувати складні питання економічного буття (місце України у глобальному світі, її конкурентні переваги, ефективність прийнятих урядових рішень), оцінювати консервативні та позитивні тенденції розвитку, визначати власну позицію щодо економічних перетворень та як наслідок бути готовими до практичної діяльності. Реалізацію цього завдання виконує ціла низка навчальних дисциплін, зокрема «Глобальна економіка», «Міжнародна економіка».

- принцип розвитку фундаментального політико-економічного мислення, що дозволяє вільно орієнтуватися у сучасній економічній політиці. Це потребує обов’язкового викладання в університетах дисципліни «Політична економія». Вивчення політичної економії дає можливість реалізувати потребу у пізнанні механізму господарчої діяльності, мотивів та особливостей поведінки різних економічних суб’єктів при прийнятті рішень, законів буття економічної матерії.

- принцип розвитку історико-економічного мислення, що потребує більш об’ємного та ґрунтовного викладання «Історії економіки та економічної думки», що дозволяє студентам не лише дослідити еволюцію розвитку економічної системи та світової економічної думки, а й вміти самостійно розбиратися в складних обставинах сучасної економічної політики, застосовуючи знання сучасних економічних шкіл та концепцій;

- принцип розвитку гуманістичного погляду на економіку й економічну діяльність. Економіка має усвідомлюватися як найважливіша сфера гуманістичної діяльності, а людина – як центральний об’єкт і суб’єкт усіх видів економічного пізнання та практики;

- принцип розвитку системного економічного мислення визначає місце та роль економіки у розвитку суспільства, місце та роль людини в економіці та економіки у бутті людини. Реалізація даного принципу передбачає поглиблення вивчення таких навчальних дисциплін, як «Макроекономіка» та «Мікроекономіка». Вивчення макроекономіки дозволяє сформувати цілісну систему знань про функціонування економічної системи на національному рівні. Наукове уявлення про суспільний добробут, споживання, заощадження, інвестиції, механізм функціонування ринку грошей, ринку праці, коріння циклічного розвитку, інфляцію, безробіття, економічне зростання, фіскальну систему та фіскальну політику надає саме макроекономіка. Особливо важливим є той факт, що набуті макроекономічні знання дозволять у подальшому критично аналізувати будь-який захід економічної політики уряду, приймати ефективні споживчі та управлінські рішення. На мікроекономічному рівні споживачі приймають раціональні рішення відносно вибору товарів та послуг, фірми створюють економічні блага, приймають оптимальні рішення відносно власної виробничої програми. Отже макроекономіка та мікроекономіка у поєднанні та взаємодії дозволяє сформувати у майбутніх фахівців цілісну картину економічного світу;

- принцип розвитку системи економічних можливостей, реалізація якого передбачає надання студентам знань та навичок для реалізації у подальшому їх підприємницьких навичок, функцій споживача, інвестора;

- принцип забезпечення системи виховання усіма необхідними ресурсами: кадровими, матеріальними, фінансовими.

Важливими компонентами виховної системи, на розвиток як доцільно звернути увагу в першу чергу є інформаційне середовище; система взаємодії та відносин між викладачами та студентами; розвиток між факультетських зв'язків.

Отже виховна функція економічної освіти повинна бути послідовно орієнтована на формування модерного економічного світогляду майбутнього фахівця.

Література: 1. Булаченко С.Д. Використання виховного потенціалу економічних навчальних дисциплін / URL: www.visnyk.chnpu.edu.ua/wpfb_dl=3143 (дата звернення: 18.03.2018). 2. Грицуленко С.І. Методика викладання економічних дисциплін: навч. посібник /Грицуленко С.І., Потапова-Сінько Н.Ю., Гарбера К.М. / Одеса: ОНАЗ ім.О.С.Попова, 2012. С.24-28.

СУЧАСНІ СИСТЕМИ АВТОМАТИЗОВАНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ГРАФІЧНИХ ПРОЕКТІВ

Доц. Тимченко І.В., доц. Гречко Н.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Автоматизоване проектування (computer-aided design – CAD) є технологією, яка полягає у використанні комп'ютерних систем для полегшення створення, зміни, аналізу та оптимізації графічних проектів. Таким чином, будь-яка програма, що працює з комп'ютерною графікою, так само як і будь-який додаток, що використовується в інженерних розрахунках, відноситься до систем автоматизованого проектування. Іншими словами, безліч САПР на засобах CAD простягається від геометричних програм для роботи з формами до спеціалізованих додатків для аналізу та оптимізації. Між ними ще й знаходяться програми для аналізу допусків, розрахунку мас-інерційних властивостей, моделювання методом кінцевих елементів і візуалізації результатів аналізу.

Комплексне вирішення проблем впровадження комп'ютерів у виробничий процес дає можливість перейти до автоматизованого виробництва.

Виготовлення конструкторської і технологічної документації в органічному зв'язку з дизайнерськими розробками є передумовою виробництва. Креслення деталей, складальні креслення, специфікації, перелік матеріалів, технологічні операційні плани, інструкції, схеми наладки, схеми контролю, технологічні карти, розрахункова документація тощо – усе це документи, необхідні для виробництва. Між ними існують інформаційні зв'язки, обумовлені самим виробом. Отже, створення автоматизованого виробництва являє собою інтеграцію всіх його етапів на основі єдиної інформаційної бази і єдиного механізму керування. Одним з основних компонентів автоматизованого виробництва є автоматизована система проектування.

Сама основна функція CAD – визначення геометрії конструкції (деталі механізму, архітектурні елементи, електронні схеми, плани будівель тощо), оскільки геометрія визначає всі наступні етапи життєвого циклу продукту. Для цієї мети зазвичай використовуються системи розробки робочих креслень і геометричного моделювання. Ось чому ці системи і вважаються системами автоматизованого проектування. Більш того, геометрія, визначена у цих системах, може використовуватися як основа для подальших операцій в системах CAE і CAM. Це найбільш значуща перевага CAD, що дозволяє заощаджувати час і скорочувати

кількість помилок, пов'язаних з необхідністю визначати геометрію конструкції з нуля щоразу, коли вона потрібна в розрахунках. Отже, системи автоматизованої розробки робочих креслень і системи геометричного моделювання є найбільш важливими компонентами автоматизованого проектування.

SolidWorks – система автоматизованого проектування, інженерного аналізу та підготовки виробництва виробів будь-якої складності та призначення. SolidWorks є ядром інтегрованого комплексу автоматизації підприємства, за допомогою якого здійснюється підтримка життєвого циклу виробу відповідно до концепції CALS-технологій, включаючи двонаправлений обмін даними з іншими Windows-додатками і створення інтерактивної документації.

З самого початку роботи корпорація SolidWorks ставила перед собою завдання створити конструкторську систему «середнього» рівня. Слід зауважити, що ця задача була успішно вирішена. Більш того, за визнанням багатьох провідних фахівців у цій області, версія SolidWorks значно перевершувала «середній» рівень, хоча вона базується на тому ж геометричному ядрі Parasolid, на якому базується така «важка» конструкторська система, як Unigraphics (розглядається далі). А можливості версії SolidWorks 2016, природно, ще ширше.

Пакет Unigraphics – це універсальне середовище автоматизованого проектування та виробництва для промислових підприємств різних галузей економіки. Підхід до розробки в системі Unigraphics відображає ітераційний процес, що дозволяє конструювати та аналізувати повністю електронну модель доти, доки вона не буде відповідати необхідним технічним вимогам. Цьому сприяє потужне ядро гібридного моделювання, завдяки чому конструктор має вибір між технологіями параметричного моделювання з використанням твердих тіл, параметризованих типових елементів, поверхонь і дрютяної геометрії. Можна поєднувати параметричні або варіаційні моделі з не параметризованими даними при будь-якому поданні виробу.

Пакет Unigraphics займає ринок CAD / CAM / CAE систем. Він дозволяє проводити: автоматизоване проектування (CAD); механообробку (CAM); інженерний аналіз (CAE); конструювання і обробку виробів з листового металу (Sheet Metal).

AutoCAD – це і 2х-3х-вимірна система автоматизованого проектування і креслення компанії Autodesk. Сімейство продуктів AutoCAD є одним з найбільш поширених САПР в світі.

Компанія Autodesk займається розробкою системи автоматизованого проектування AutoCAD с 1982 року, тобто більше 36 років.

AutoCAD надає всі необхідні засоби для оформлення креслень: широкий набір графічних примітивів, засоби для автоматичного нанесення розмірів, штрихування, заливки, інструменти для копіювання, повороту, масштабування об'єктів, що створюються, функції для перегляду креслень і подальшого їх виведення на друк, можливість створення власних бібліотек креслень і часто вживаних елементів.

AutoCad використовує ядро Acis – об'єктно-орієнтований пакет геометричного моделювання, розроблений фірмою Spatial Technology для використання в якості геометричної основи в додатках для тривимірного моделювання. Acis надає засіб з відкритою архітектурою для каркасного, поверхневого і твердотільного моделювання з загальною, уніфікованою структурою даних.

Основу сучасних CAD систем становлять спеціалізовані ядра геометричного моделювання. Ядро – це набір математичних функцій, що призначений для точного математичного подання тривимірної форми виробу і управління цією моделлю. Отримані за його допомогою геометричні дані використовуються системами автоматизованого проектування (CAD), технологічної підготовки виробництва (CAM) та інженерного аналізу (CAE) для розробки конструктивних елементів, зборок і виробів. Проектувальник отримує доступ до функцій ядра з відповідної САПР через графічний інтерфейс користувача. Таким

чином, ядро має дуже велике значення. Тому його іноді називають «двигуном» системи проектування. Саме воно визначає її функціональні можливості і продуктивність.

Взаємодія ядра системи проектування і інтегрованої програми відбувається за допомогою спеціального API. Як правило, API надає всі необхідні інструменти для отримання поточних даних з CAD системи, а також для їх зміни.

Література. 1. Прерис А.М. SolidWorks. Учебный Курс. – СПб.: Питер, 2016. – 528 с. 2. Краснов М. Unigraphics для профессионалов – М.: Лори, 2016. – 319 с. 3. Сайт «IntKiev» – [електронний ресурс]: int.kiev/technol/ug_rus4.htm. 4. Сайт «CADALYST» – [електронний ресурс]: cadalyst.

ПЕРЕВАГИ АДАПТИВНОГО ПІДХОДУ ПЕРЕД ПАРАМЕТРИЧНИМ В AUTODESK INVENTOR

Доц. Тимченко І.В., доц. Гречко Н.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Autodesk Inventor підтримує параметричну філософію проектування на основі параметрів і рівнянь, але в той же час усуває недоліки параметричних систем моделювання за рахунок адаптивної технології. Це перша дійсно нова технологія в механічному проектуванні.

Адаптивна технологія пропонує додаткову гнучкість у втіленні конструкторського задуму, в реорганізації і редагуванні різних збірних креслень. Перевага адаптивної технології проявляється в тій легкості, з якою можна задавати взаємини між деталями, не покладаючись на складні математичні обчислення або розміри, а просто вказавши, як повинні поєднуватися деталі, а механізм підгонки автоматично задає коректні розміри і позицію усередині збірки.

Адаптивна збірка дозволяє задавати розміри і форму деталей в контексті збірки, не створюючи при цьому жодних проблем у внутрішніх взаєминах. Це робить непотрібним призначення параметрів деталям, використання змінних і рівнянь для визначення розмірів, форми і місця розташування деталей.

Приклад адаптивного підходу: при адаптивному підході розмір і позиція шпинделя визначаються стосунками сполучення. Якщо зміниться розмір або позиція отвору, шпиндель автоматично адаптується до цього. Адаптивні компоненти досить позначити в браузері як адаптивні. Поряд з ними Autodesk Inventor розташовує позначку.

Перевага адаптивної технології виявляється і при внесенні змін до проекту. Відомо, що за зміни завжди доводиться розплачуватися – або витратами часу, або взагалі відмовою від поліпшення проекту. Допустимо, в процесі розвитку проекту з'ясовується, що розмір і місце розташування шпинделя набагато важливіші, ніж конфігурація отвору. Значить, отвір слід підігнати під шпиндель. Для цього досить вказати, які деталі мають бути адаптивними, виділивши їх в браузері. Якщо ми тепер перемістимо шпиндель, то отвір вузла автоматично підстроїться під нього. Послідовність подій в Autodesk Inventor ніяк не впливає на процес внесення до проекту змін.

Дослідження показують, що адаптивний метод допомагає користувачам адаптувати проект до технічних змін принаймні на 85% швидше в порівнянні з традиційними параметричними системами. Таким чином, Autodesk Inventor допоможе прискорити розробку і виробництво продукції.

В багатьох параметричних системах для позиціонування деталей застосовуються варіаційні зв'язки, а для визначення форми і розмірів – параметричні. Якщо в збірці використане те і інше, виникають складнощі. При параметричному підході шпиндель

спочатку позиціює згідно з обмежуючими умовами збірки, а потім потрібно додати математичне рівняння, щоб зв'язати діаметр шпинделя і діаметр отвору.

Послідовність дій, яка повинна враховуватися при параметричному підході, скоує мобільність проектувальників, оскільки для внесення змін слід знати черговість, в якій виконувалась збірка деталей. Проблема ускладнюється ще і тим, що послідовність створення елементів часто буває довільною і не є частиною плану. Більш того, усі подальші компоненти (нащадки) залежні від компонентів, створених раніше (батьків). Стосунки батьків і нащадків насилу піддаються реорганізації, тому розірвати їх дуже складно або взагалі неможливо без того, щоб не переробити компонент знову.

Деякі параметричні системи також підтримують адаптивність. Наприклад, в геометрію зв'язаних деталей додані параметричні креслярські зв'язки. Такий підхід додає корадіальне відношення, створююче параметричний зв'язок між колом (на кресленні шпинделя) і отвором. Це передбачає редагування параметричного креслення і додавання параметричних зв'язків. Достовірно адаптивна система дозволяє легко додавати зв'язки і навіть задавати потенційне відхилення для зазору, що пропонує лише Autodesk Inventor.

Використання лише параметричних зв'язків породжує проблеми, пов'язані з витратами часу і недостатньою гнучкістю при внесенні змін. Щоб ефективно використовувати параметричні зв'язки, потрібно ще до викреслювання геометрії знати, які взаємини будуть закладені в проект. Наприклад, в параметричній системі шпиндель створюється на основі прямокутника, якому надається обертання. Якщо ж згодом знадобиться адаптувати цей шпиндель під знов створений отвір, то немає функцій, які дозволили б прив'язати в кресленні шпиндель до отвору. Ось чому в Autodesk Inventor окрім параметричних можливостей реалізована і адаптивна технологія.

Параметрична система не дозволяє за допомогою креслярських зв'язків додати в план проекту, наприклад, зазор між шпинделем і отвором, для вирішення таких простих завдань доводиться звертатися до параметричних рівнянь.

Autodesk Inventor не вимагає створення геометрії особливим способом: можна вільно удосконалювати і змінювати план проекту. Будь-який користувач параметричної системи визнає, що створювати деталі в певному порядку – справа дуже складна, вимагає досвіду і ретельного планування. У Autodesk Inventor нема таких труднощів, якою б складною не була збірка.

Завдяки унікальній адаптивній технології Autodesk Inventor, можна легко і ефективно створювати, змінювати і редагувати будь-які креслення – малі і великі.

Недоліком параметричних систем є і неможливість визначати функцію до форми (первинне креслення). Проектувальник вимушений визначати форми всіх компонентів до тестування функцій конструкції, тобто спочатку в тривимірному просторі, а потім в двовимірному, що протиречить самій ідеї конструкторської роботи. Конструктори зазвичай використовують концептуальні методи, на зразок простих 2d-креслень. Autodesk Inventor – єдина програма, що дозволяє працювати за такою методикою за допомогою модуля Adaptive Layout.

У Autodesk Inventor можна створювати концептуальні 2d-креслення, де форма і позиція деталей будуть адаптовані стосовно контексту збірки. Після того, як вирішені завдання, пов'язані з функціями, можна додати 3d-властивості для вирішення завдань, що мають відношення до форми. Більш того, для перевірки конструкції можна використовувати будь-яку комбінацію 3d-моделей і 2d-креслень. Можливо протестувати діапазон відхилень збірки без створення її повної 3d-моделі. Autodesk Inventor дозволяє проектувати саме так, як хотілося б, – визначати функції до форм, моделей і 2d-креслень. Все це складає унікальну особливість Autodesk Inventor, а параметричні системи вимушують слідувати іншим шляхом: вирішувати проблеми моделювання (форми) до рішення завдань функціонування.

Літэратура. 1. Autodesk Inventor: no experience required / Thom Tremblay. – Indianapolis: Wiley Publishing, Inc., 2016. – 528 p. Дэніэл. 2. <http://subscription.autodesk.com>. 3. Т. Банакс, Трэвіс Джонс, Алан Дж. Каламейя Autodesk Inventor (+ CD-ROM) Autodesk Inventor: Essentials Plus

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

Маг. упр. Тулейко Е.В.

Академия управления при Президенте Республики Беларусь

Сегодня мировая экономика находится на этапе глубоких преобразований, связанных с цифровой трансформацией повседневной жизни, бизнеса и государственного управления. Эффективное экономическое развитие, сохранение конкурентоспособности на мировом рынке в настоящее время невозможны без активного внедрения и применения информационно-коммуникационных технологий во всех видах экономической деятельности.

Формирование в Республике Беларусь цифровой экономики как одного из ключевых приоритетов развития страны оказывает существенное влияние на систему государственного управления, в том числе на структуру и методы управления, организационные отношения, процессы принятия управленческих решений. Указанные обстоятельства обуславливают необходимость трансформации системы государственного управления, осуществление которой затруднено в условиях работы с многочисленными бумажными потоками документов, наличием дублирующих функций государственных служащих, низкой степенью взаимодействия информационных систем межведомственных организаций, необходимостью очного присутствия заявителей для решения их задач и др.

Развитие информационных технологий последнего поколения (интернет вещей, искусственный интеллект, предиктивная аналитика) и сервисов электронного правительства ставят новые задачи перед государственной службой, в частности: повышение эффективности работы с данными, понимание и применение современных технологий взаимодействия с потребителями государственных услуг, изменение процессов и всего управленческого цикла. Информационные и технологические преобразования предъявляют повышенные требования к навыкам современных государственных служащих, уровень компетенции которых является фактором, определяющим успех и скорость трансформационных процессов.

В связи с этим в условиях цифровой трансформации государственного управления приоритетным является обучение государственных служащих, связанное с их непрерывным профессиональным развитием. Актуальным в современных условиях является получение государственными служащими цифровых знаний и навыков для повышения эффективности управленческой деятельности. Сегодня государственным служащим недостаточно владеть компьютерной грамотностью, они должны понимать структуру и особенности информационных систем и технологий, а также применять их в практической деятельности. Кроме того, государственные служащие должны обладать методами управления проектами, процессного управления и управления изменениями, дизайн-мышления.

Вопросы развития цифровых, информационных, ИКТ-компетенций находятся в поле внимания множества исследователей. Вместе с тем отсутствуют методики и подходы к выбору наиболее актуальных компетенций государственных служащих, которые позволяли бы им эффективно осуществлять профессиональную деятельность в условиях цифровой трансформации. В связи с этим предполагается необходимым и актуальным совершенствование программ подготовки кадров в сфере управления, переподготовки и повышения квалификации государственных служащих.

Предполагается, что указанные программы должны содержать управленческие, технические и коммуникационные компетенции, необходимый набор которых должен быть увязан с категорией должностей государственных служащих. Для каждой категории должностей государственных служащих в зависимости от вида деятельности и выполняемых функций следует унифицировать перечень базовых, расширенных или специальных компетенций.

Таким образом, формирование совокупности необходимых компетенций государственных служащих в условиях цифровой экономики – необходимое условие и фактор успеха происходящих трансформационных процессов. В условиях формирования в республике цифровой экономики и динамики развития информационных технологий повышаются требования к качеству системы непрерывного образования государственных служащих, которая должна соответствовать современным тенденциям и вызовам.

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТА-ПІДПРИЄМСТВА В ВІТЧИЗНЯНИХ ЗВО

*Аспірант, викладач кафедри економіки Устіловська А.С.
Харківський національний університет будівництва та архітектури*

Європейські стандарти професійної освіти вимагають оптимізації компонентів вузькопрофільної професійної підготовки. Для національної освіти це є новизною і такий процес починає набувати поширення, розроблятися та впроваджуватися у закладах вищої освіти.

Виділяють три основні підходи до вирішення проблеми професійної підготовки студентів та оновленні змісту освіти:

- інноваційний,
- системний,
- компетентнісний.

Досліджуючи інноваційний підхід, ми проаналізували дослідження Т. М. Безверхнюк, Н. Л. Сопельникова з проблем підтримки ресурсів соціального розвитку країни, які указують на вирішальну роль саме людського ресурсу у функціонуванні економіки, підкреслюючи, що у тих країнах, які проводять активну соціально спрямовану політику та ефективно управління, там людські ресурси активізуються швидко та ефективно. Людський ресурс є унікальним видом ресурсу, який характеризується факторами сталого розвитку. Одним із таких факторів, упевнені автори є знання, здібності, професійні навички та вміння [2], О.Г.Льовкіна, досліджуючи інноваційні процеси, розкриває зміст поняття інтеграція у ракурсі зв'язків міжглобальних процесів, у тому числі у системі стратегії освіти. Нею доведено, що сучасна економічна інтеграція є закономірним процесом у розвитку людства і виконує важливу функцію у реформуванні освіти країни, сприяє зростанню самобутнього інтелектуального розвитку молоді засобами виявлення креативного потенціалу індивіда [3], О.М.Гавриленко [4] щодо реалій та перспектив сучасного інформаційного суспільства та іноваційної необхідності професійної підготовки студентів, І.Ф. Романіва щодо сучасних наукових підходів до розв'язання проблем економічного та соціального розвитку, який підкреслює необхідність взаємоузгодженого забезпечення розвитку економічної та соціальної сфер, а їх безконтрольність сприятиме деформуванню стратегії із забезпечення конкретних заходів та рішень, що призведе до загостренню кризових явищ в економіці країни [5].

Системний підхід. Основним методологічним підходом у дослідженні з теорії і методики професійної освіти за Н.М. Рідей виступає принцип системності, який передбачає розгляд соціосистем в органічній цілісності взаємодіючих компонентів, які знаходяться у

нерозривній єдності і постійній взаємодії [6]. Викладаючи системний підхід у вищій школі, Ю.О. Шабанова [7, С. 7] підкреслює, будь-яка педагогічна ідея може бути успішно втілена за умови забезпечення системності під час її реалізації, системність, що змодельована на науковому рівні, є запорукою успіху в педагогічній діяльності. Сучасний простір вищої освіти, зазначає Н.М. Салига, став дуже складним явищем й вийшов за межі суто педагогічної сфери. Уже виникла нагальна потреба звернення до різних напрямів сучасної науки та сфер економічної діяльності в суспільстві. Можливість відтворення єдиного економічного середовища для вирішення проблем інноваційних процесів у вищій школі містить системний підхід до багатоаспектного освітянського простору. Якщо забезпечити системність освітніх процесів, то можна вирішити будь-яку педагогічну ідею. Умовою повинно бути саме системність під час реалізації ідеї. І далі автор зазначає, «системність, що змодельована на науковому рівні, є запорукою успіху в педагогічній діяльності» [8, С. 6-7].

Компетентнісний підхід в сучасній освіті є тільки одним із чинників, який модернізує зміст освіти, важливим і доповнює інші освітні підходи. Рівень освіченості, упевнений автор, не визначається обсягом знань, а здатністю розв'язувати проблеми різної складності на основі набутих знань. Розглядуваний підхід підвищує значення знань, акцентує увагу на здатності фахівця використовувати свої знання [9].

Література: 1. Специфічні особливості професійно-педагогічної підготовки економіста-підприємства / Кліпа Ю. // Педагогічні науки. 2018. № 71. С. 87-93; 2. Безверхнюк Т. М., Сопельникова Н. Л. Ресурси соціального розвитку держави. Економіка будівництва і міського господарства, 2013, ТОМ 9, НОМЕР 2. - С. 115-120; 3. Льовкіна О.Г.. Проблема відчуження у світлі сучасних глобалізаційних трансформацій: соціокультурний та політико-економічний аспекти. // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації. Матер. Другої Всесвіт. конф. Київ, 23 травня, 2003. К.: МАУП, 2003 – С.368-375; 4. Гавриленко О.М. Інформаційне суспільство: реалії й перспектива / О.М.Гавриленко // Наукові записки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2006. – Вип. 71. – С. 40-47. – (Серія: Педагогічні науки); 5. Романів І.Ф., Сучасні підходи до вирішення проблем соціального розвитку. Режим доступу <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=3918>; 6. Рідей Н.М. Європейський простір вищої освіти в новому десятилітті: передумови і напрямки розвитку / Н. М. Рідей, Ю. В. Рибалко, Т. Ф. Хітренко // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К., 2010. – Т. I. – С. 440-453; 7. Шабанова Ю.О. Системний підхід у вищій школі: підруч. для студ. магістратури/ Ю.О. Шабанова; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2014. – 120 с.; 8. Системний підхід у вищій школі: навчально-методичний посібник до курсу/авт.-упоряд. Н. М. Салига. – Івано-Франківськ, 2016. – 76 с.; 9. Бубела І.О. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : utsk-school3.edukit.volyn.ua.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Канд. екон. наук, доц. Халіна В.Ю., канд. техн. наук, доц. Буцький В.О.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Сучасні світові тренди розвитку та глобалізаційні процеси, зміна поколінь, поява нових професій та, відповідно, потреба в оновленні кадрового потенціалу, призводять до зміни підходів в освітній діяльності, до необхідності трансформацій освітніх програм та методів навчання. Одним з напрямів таких перетворень визнана міждисциплінарність. Так, Декларацією конференції ЮНЕСКО з питань вищої освіти принципами сучасної освіти проголошені інноваційність, міждисциплінарність та трансдисциплінарність. У Болонських

документах міждисциплінарність розглядається як одна з бажаних ознак нової якості вищої освіти [1].

Ретроспективний аналіз предмету даного дослідження дає розуміння, що питання міждисциплінарного навчання широко обговорювалося у США ще з 1890-х років [2]. Завдяки дослідженням Hilda Taba (1966) та інших науковців воно знову набуло актуальності, адже підхід, орієнтований на вивчення однієї дисципліни, не дозволяє проникнути в суть певного явища [3], подивитися на нього під різними кутами зору, об'єктивно оцінити та проаналізувати отриману інформацію. Так, наприкінці 1980-х років більшість науковців дійшли висновку, що міждисциплінарне навчання здатне покращити засвоєння окремих дисциплін, а не витіснити їх [4]. Відтоді головним завданням викладачів є добір таких зв'язків між дисциплінами, які здатні викликати мислення вищого порядку, відкидаючи слабкі зв'язки, які можуть спровокувати когнітивний дисонанс [5].

Міждисциплінарний підхід має значну кількість переваг серед яких: мотивація студентів до вивчення певної дисципліни, ґрунтовного осмислення та порівняння, застосування отриманих знань на практиці; можливість по-новому представити вже відомий матеріал [2]; розширення кругозору, підвищення самостійності та творчості студентів [6]; інтеграція набутих знань, навичок та вмінь в одне ціле та сприйняття засвоєного протягом усього навчання матеріалу як нерозривної єдності; можливість реалізувати головні дидактичні принципи навчання.

Освітній процес, заснований на міждисциплінарному підході, дає можливість формувати нову генерацію фахівців, здатних не лише виконувати свої функціональні обов'язки на якісно новому рівні, але й мислити більш масштабно та багатовимірно. Загалом такий напрям розвитку дасть поштовх до змін не лише окремим підприємствам, організаціям та установам, але й збагатить суспільні відносини та змінить їх вектор (рис. 1).

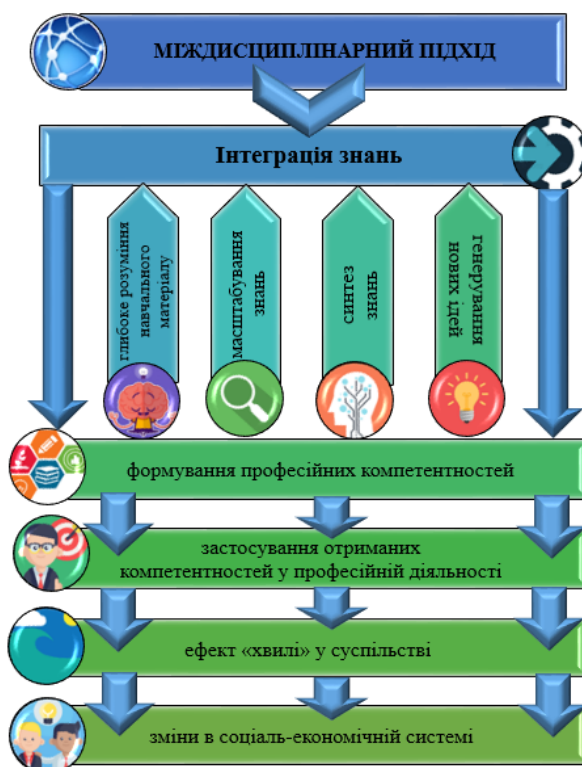

Рисунок 1 – Вплив міждисциплінарного підходу на функціонування соціально-економічної системи (складено авторами)

Інтеграція знань за різними дисциплінами, на думку авторів даного дослідження, має чотири основні напрями: глибоке розуміння навчального матеріалу (оскільки крізь призму

однієї дисципліни більш зрозумілими стають деякі аспекти іншої), масштабування знань (кількісна зміна та перевага знань за певним напрямом), синтез знань (об'єднання та співорганізація знань в єдину систему) та генерування нових ідей (вивчення матеріалу на стику дисциплін змінює погляд на звичні речі та трансформує процес мислення загалом).

Результатом цих процесів є формування професійних компетентностей нового рівня, використання яких призведе не лише до поліпшення виконання фахівцем своїх професійних обов'язків, але здатне змінити суспільний настрій, створюючи ефект «хвилі» з певних соціально гострих проблем. Результатом таких перетворень є зміни, які відбуваються у соціально-економічній системі певного рівня, а часом повна її перебудова або трансформація в іншу.

Наприклад, викладання навчальної дисципліни «Публічні закупівлі та тендери в будівельній галузі» як складової однієї з освітніх програм в Харківському національному університеті будівництва та архітектури, засноване на міждисциплінарному підході та формує у студентів розуміння процесів закупівель як з економічної, правової та управлінської точок зору, так і з боку осмислення будівельного процесу з технічної точки зору. Це забезпечує формування компетентностей не лише як фахівця з закупівель у загальноприйнятому розумінні, але й розширює та збагачує їх специфічними для будівельної галузі знаннями, вміннями та навичками. Головним меседжем до суспільства в цьому випадку буде популяризація принципів, на яких базується ідеологія публічних закупівель, що покликано змінити парадигму функціонування всієї системи державних замовлень та її взаємодії з бізнесом, у зв'язку з появою нової генерації фахівців.

Крім зазначеного, міждисциплінарний підхід сприяє реалізації дидактичних принципів навчання, стимулює викладача до оновлення змісту навчання та збагачення його актуальними міждисциплінарними темами, кейсами та ситуаціями, які вимагають інтеграції знань.

Література: 1. Яковенко Л.І. Міждисциплінарність та необхідність її реалізації в освіті. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua>. 2. Lynn H. E. Concept-Based Curriculum and Instruction / H. Lynn Erickson. – Thousand Oaks, Calif.: Corwin Press, 1998. – 192 p. 3. Jacobs H. H. Breaking Ranks: Changing an American Institution Content / Heidi Hayes Jacobs. – Reston, Va.: National Association of Secondary School Principals, 1996. – P. 56. 4. What are the roots of interdisciplinary learning, and how has it evolved over time? [Електронний ресурс] // Concept to classroom: A series of workshops. – Thirteen New York Public Media. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.thirteen.org/edonline/concept2class/interdisciplinary/index_sub1.html. 5. Jacobs H. H. The Growing Need for Interdisciplinary Curriculum Content / Heidi Hayes Jacobs // Interdisciplinary curriculum: Design and implementation / Jacobs H. H. – Alexandria, VA: ASCD, 1989. – 97 p. – P. 5–19. 6. Соляр Л.В., Бережна Г.М. Реалізація міждисциплінарних зв'язків при вивченні спеціальних дисциплін спеціальності «Виробництво харчової продукції» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mino.esrae.ru>.

ЗАДАЧІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Канд. екон. наук, доц. Христофорова О.М.,
Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»
доц. Медведєва А.В., ст. викл. Альошечкіна Т.М.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Проблема забезпечення високої якості освіти є базовим чинником для будь-якої країни. Піклування про рівень підготовки спеціалістів усіх напрямків – визначальне завдання

суспільства, що успішно розвивається або прагне до застосування досягнень науки та розвитку наукових ідей в різноманітних напрямках своєї діяльності. На державному рівні Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті трактує це поняття наступним чином: «якість освіти є національним пріоритетом, передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права на освіту» [1]. Якість освіти – збалансована відповідність запитам і завданням держави і суспільства до кожної освіченої особистості і рівня результатів її загальноосвітньої і спеціальної підготовки. Це показник, за яким визначається ефективність функціонування системи освіти будь-якої держави, на будь-якому етапі її розвитку.

В Україні розпочато системну трансформацію освітньої сфери, головна мета якої – нова висока якість освіти на всіх рівнях: від початкової школи до закладів вищої освіти. Закон України «Про освіту» визначив метою освіти всебічний розвиток людини, як особистості та найвищої цінності суспільства, інтегрування вищої освіти і науки України в освітній простір Європейського Союзу.

В даний час створюється модель управління якістю освіти з урахуванням досвіду кращих світових практик. Відбуваються кардинальні зміни в управлінні освітою, зокрема, її якістю[4]. На всіх рівнях управління створено або створюють, відповідно до нової редакції Закону України «Про освіту» [2], систему забезпечення якості освіти, що має гарантувати цю якість, формувати довіру суспільства до системи й закладів освіти та органів управління освітою, постійно та послідовно підвищувати якість освіти, допомагати закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності в підвищенні її якості.

Імплементация норм Закону «Про вищу освіту» передбачає розбудову внутрішніх систем забезпечення якості вищої освіти у вищому навчальному закладі. Засади зовнішньої системи забезпечення якості освіти з одного боку і положення внутрішньої системи забезпечення якості освіти з іншого, формують необхідні підходи і шляхи реалізації задач. При цьому використовується досвід інших країн по забезпеченню якості освіти .

Внутрішня система забезпечення якості освіти повинна містити в собі ряд обов'язкових складових: розвиток пізнавального інтересу, виховання зацікавленості у досконалому вивченні фундаментальних наук, які є основою для розуміння фахових дисциплін на сучасному рівні з обов'язковим використанням інформаційних технологій, набуття досвіду застосування отриманих знань на практиці, використання сучасних засобів навчання, які дозволяють розвинути здібності до навчання протягом життя.

Під впливом умов та чинників, якість освіти залежить від методології викладання, теоретичного рівня змісту дисциплін, практичних аспектів процесу набуття освіти.

Автори неодноразово зверталися до теми вдосконалення методичних підходів забезпечення якості знань, набутих студентами під час навчання в університеті. Детально досліджувалися особливості формування компетентностей фахівця при викладанні дисциплін різних циклів, актуальність вдосконалення фундаменталізації вищої технічної освіти [5], запровадження дистанційного навчання [6], об'єднання методичних підходів в сучасних освітніх системах [7] .

Всі зазначені складові потребують вдосконалення, трансформації методичних методів забезпечення якості освіти. Загальною програмою цього процесу може бути схема циклу Демінга [3]: планування, виконання, контроль, коригування.

Необхідно планово проаналізувати та вдосконалити робочі програми з огляду на зменшення кількості аудиторних годин з фундаментальних дисциплін, як в освіті технічній так і економічній; скоригувати інформаційний супровід практичних та семінарських занять і лабораторних робіт, забезпечити відповідними методичними матеріалами; організувати науково-дослідницьку роботу студентів так, щоб її результати використовувати в учбовому процесі; широко впроваджувати дистанційне навчання, тестування , консультування студентів дистанційно. Враховуючи вимоги часу, автори вдосконалюють створені сучасні

дистанційні навчальні курси, які дозволяють позитивно впливати на якість отриманих студентами знань.

Перевірка виконання планових заходів повинна бути неформальною і різноплановою: обговорення отриманих результатів на методичних семінарах, відвідування лекцій, практичних і семінарських занять викладачами кафедр з подальшим обговоренням. Отриманий досвід дозволить ефективно коригувати завдання пов'язані зі створенням внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної вищої освіти, стимулювання розвитку системи «освіти впродовж життя» декларується законом «Про освіту» як напрямки державної політики у сфері вищої освіти України.

Література: 1. Національна доктрина розвитку освіти в Україні в XXI столітті. – К.: Шкільний світ, 2002. – 7с.; 2. Закон України від 5 верес. 2017р. №2145-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/>; 3. Deminge W. Edwards. Out of the Crisi. Cambridge, Mass.: Massachusetts Institute of Tecynology, Center for Advanced Engineering Study, 1986. 508p.; 4. Белова Л.О. Стан і проблеми здійснення управління якістю освіти та освітньої діяльності в Україні. Експертне оцінювання./ Л.О. Белова, В.Г.Бульба, О.В.Поступна// Теорія та практика державного управління. 2(61) 2018 р. – с.8–19. 5. Медведєва А.В. Актуальність вдосконалення фундаменталізації вищої технічної освіти./ А.В.Медведєва, В.Ю. Мірошніков, Т.М.Альошечкіна//Збірник доповідей 71 науково-методичної конференції ХНУБА., Х.– 2017.–с. 56–58. 6. Дистанційний курс «Маркетинговий менеджмент»/ Христофорова О.М.// ДВНЗ «УБС «ХННІ.– 2017.; 7.Христофорова О.М. Об'єднання методичних підходів в сучасних освітніх системах./ О.М.Христофорова, А.В.Медведєва// Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції «Методичний потенціал, тренди та формати трансформації Європейських освітніх систем».– ХНУБА.– Х.– 2018.– с.133–134.

ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ВИВЧЕННЯ НЕРІДНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВОЇ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

¹Канд. пед. наук, Черкашина Ж.В., Ожередов Б. І.

¹Харківський національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

²Харківський національний університет будівництва та архітектури

Сучасному викладачу вищої школи доводиться вибирати із широкого спектра інноваційних технологій, враховуючи особливості засвоєння нового матеріалу студентами, тенденцію молоді до швидкої стомлюваності в нинішньому соціумі. Якісна підготовка фахівців залежить від ефективного навчального процесу, від методу викладання, від умінь викладача зацікавити студентів своїм предметом. Для результативного освітнього процесу багато викладачів нашого вузу, що адаптують студентів-іноземців до подальшого процесу набуття вищої освіти в Україні, на своїх заняттях реалізують активні методи навчання, які вносять різноманітність у повсякденну навчальну діяльність, елементи розваги й дозволяють створювати атмосферу творчості, сприяючи розвитку зацікавлення предметом, що підлягає вивченню. Принцип комунікативного навчання – це розв'язок комунікативних завдань засобами нерідної мови – легко здійснюється в ігровій діяльності, яка вимагає мовних дій. Психологи вважають, що з віком потреба в грі не зникає, змінюється лише її характер і зменшується час, який їй приділяють. Гра сприяє засвоєнню знань за бажанням того, якого навчають, і відбувається зацікавлено, вона створює атмосферу здорового змагання, мобілізує творчі можливості того, кого навчають.

Навчальна гра є грою за формою, навчанням за змістом. Гра, пропонується викладачем, повинна бути глибоко продумана й добре підготовлена, можна заздалегідь підготувати наочні приладдя, слайди, якщо вони необхідні. Якщо передбачається розподіл групи на команди викладачем, то він повинен підібрати склад команд зі студентів різного рівня володіння мовою, що підлягає засвоєнню. Гра не повинна ґрунтуватися на авторитарності викладача, викладач повинен створити в групі атмосферу довіри, впевненості, відкритості.

Активні методи навчання (АМО) активізують навчальний процес, спонукають того, кого навчають, до творчої участі в ньому й розбудовують практичні навички й уміння. При застосуванні АМО на заняттях з вивчення нерідної мови студентами-іноземцями в інтернаціональних групах довузівської підготовки нашого університету, студенти активно залучаються до розв'язання поставлених перед ними завдань. АМО характеризуються наявністю двох планів. З одного боку, учасник навчального процесу виконує реальні дії, що пов'язані з розв'язанням конкретних, нестандартних завдань; з іншого боку, ряд моментів цієї діяльності носить умовний характер, що дозволяє відволіктися від реальної ситуації з її відповідальністю.

У структурі активності виділяються: прагнення до самостійної діяльності, прагнення підвищити свій особистий рівень, усвідомлення виконуваних дій і інше.

Ми вважаємо, що сучасні заняття з вивчення нерідної мови студентами підготовчого відділення вищого навчального закладу в основному повинні проводитися із застосуванням АМО, зокрема, у формі гри, тому що гра дає можливість краще й легше засвоїти новий матеріал. Студентам дуже подобається проведення таких занять, адже гра забезпечує пізнання й засвоєння самої дійсності, сприяє інтелектуальному, емоційному й моральному розвитку особистості. Студенти з великим бажанням втягуються в процес навчання, організований у таких різноманітних формах. Під час заняття викладач, спостерігаючи за мовою студентів, має можливість фіксувати для себе типові помилки, що виникають у їхній спонтанній мові, а після відпрацювати потрібні форми.

В інтернаціональних групах студентами постійно використовуються тлумачні й перекладацькі словники. Використання словників виробляє навички, полегшує роботу з новими поняттями й збагачує лексику студентів, до того ж кожний студент намагається швидше за інших знайти потрібне слово, що створює атмосферу здорового суперництва.

Метод «круглого стола» має високу ефективність у навчальному процесі й також застосовується багатьма викладачами нашого університету. Обговорюючи за круглим столом проблемні питання матеріалу, студенти підготовчого відділення вчаться виступати, відстоювати свою точку зору, тим самим збагачуючи свою лексику.

Усі активні методи навчання орієнтовані на самостійну роботу студента, на розвиток мислення й збагачення лексики. Ділові ігри спрямовані на розширення лінгвістичного кругозору студентів, становлення їх логічного мислення, всебічний розвиток мовної діяльності й індивідуальних здатностей. Застосовуючи активні методи навчання, мовні одиниці багаторазово вживаються в різних моделях: малюнки, схеми, таблиці, запам'ятовування нових слів на мотиви пісень, тобто «проспівування» потрібних для запам'ятовування слів. Повторення, безумовно, сприяє запам'ятовуванню, але, щоб не було монотонності, можна запропонувати студентам різні завдання.

Технологія АМО створює ініціативність, різноманіття розумової роботи в процесі навчання й орієнтована на повне світосприймання й розвиток, на розвиток навичок здобувати інформацію й застосовувати її дослідним шляхом.

Навчальна діяльність вимагає від індивіда не тільки розумових, але й вольових зусиль. Ще Сократ відзначав, що людину не можна нічому навчити, можна тільки навчитися.

Висновки. Таким чином, активні методи навчання, на наш погляд, є найбільш ефективними на заняттях з вивчення нерідної мови студентами підготовчого відділення юридичного університету, тому що застосування АМО надає можливість підвищити ступінь

мотивації, легше й краще, без примусу засвоїти новий матеріал, спонукує студентів до активної розумової й практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом. Активне навчання передбачає використання такої системи методів, що спрямовані, головним чином, на самостійне оволодіння вміннями, що вивчаються. АМО дають нестандартний підхід до вирішення досліджуваної проблеми. Висновки й рекомендації може робити не тільки викладач, але й студенти, що надає їм можливість примірити на собі роль викладача й відповідально підходити до навчання. Викладач лише направляє студента у вірне русло, дає підказку, орієнтацію на вірну інформацію, вказує на помилки й шляхи їх виправлення.

МЕТОДИЧНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Заступник директора з навчально-виховної роботи Шевченко Н.В.
Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 164
Харківської міської ради Харківської області

Закон України «Про освіту», Концепція Нова українська школа поставили перед педагогічною спільнотою непрості завдання, пов'язані з трансформацією ролі вчителя в контексті європейського професіоналізму, з компетентізацією освіти, з упровадженням наскрізного процесу виховання успішної особистості учня в умовах педагогіки партнерства.

За умов зростання ролі комунікативного фактору в процесі досягнення якісних результатів навчання, управління методичною роботою в закладах загальної середньої освіти має здійснюватися з урахування соціально-психологічних чинників. Важливу роль серед них відіграють чинники, пов'язані з організацією ефективного спілкування педагогів, зокрема, з подоланням комунікативних бар'єрів, які виникають в освітньому процесі.

Аналіз літератури свідчить, що проблема сутності комунікативних бар'єрів, їх ролі в процесі спілкування та забезпечення ефективності професійної діяльності, зокрема, у людей зрілого віку, знайшла певне відображення в роботах таких учених: Г. Андрєєвої, І. Ативатера, Е. Берна, К. Девіса, А. Добровича, О. Жирун, І. Калинич, В. Куніциної, В. Лабунської, О. Лещинської, Я. Луп'яна, Є. Мелібурди, Є. Мосейко, А. Мудрика, Дж. Ньюстрорма, Б. Паригіна, Б. Поршнева, С. Рєзніка, Л. Орбан-Лембрик, М. Форверга та ін.

Інноваційні освітні виклики актуалізують значення методичної роботи, основним завданням якої, на нашу думку, є створення необхідних організаційно-педагогічних умов для розвитку професійної компетентності вчителя на робочому місці. Саме через інноваційні форми методичної роботи відбувається реалізація завдань неформальної освіти педагога шляхом зміщення до глибинного навчання, тобто створення таких умов для проведення методичної роботи, які дозволяють педагогу вчитися на практиці, розвивати почуття власної ефективності, критично мислити й ефективно спілкуватися.

Проведене серед учителів школи дослідження показало, що педагогічній спільноті найбільше притаманні організаційні комунікативні бар'єри, пов'язані з розходженнями у сфері влади (адміністрація – учитель), авторитету і статусу осіб (учитель – учень), неефективним зворотнім зв'язком та інформаційним перекручуванням.

З метою подолання існуючих комунікативних бар'єрів та підвищення ефективності методичної роботи, на нашу думку, важливо включати в усі методичні заходи елементи тренінгу, модернізувати форми їх проведення (ураховуючи принцип доцільної різноманітності) та організовувати якісний і постійний зворотній зв'язок.

З огляду на вище зазначене, доцільними, на нашу думку, є такі форми роботи з учителями, як воркшоп, майстер-клас, творча майстерня, а також залучення вчителів до проектної діяльності. Проектна діяльність є найбільш сучасним типом організаційної

культури, оскільки світова цивілізація спілкується мовою проектів. Вміле застосування теоретичних та процесуально-технологічних засад педагогічного проектування в практиці закладу освіти є показником високого рівня компетентності, професіоналізму керівних і педагогічних працівників, наявності у них інноваційного мислення. Водночас важливим фактором успішної реалізації освітніх проектів в умовах педагогіки партнерства є залучення до їх реалізації стейкхолдерів, якими можуть бути батьки учнів, а також випускники минулих років. Об'єднуючи зусилля фахівців та дотримуючись технології проектування, можна реалізувати локальний проект, наприклад, побудови в навчальному закладі інноваційного освітнього середовища чи створення нової освітньої моделі.

Сприяє подоланню організаційних комунікативних бар'єрів і можливість отримати консультацію досвідченого колеги в будь-який час і з будь-якого професійного питання. Саме тому, на нашу думку, актуальним для методичних служб є створення та реальне функціонування шкільних консалтингових центрів, які б передбачали також і отримання офлайн-консультацій.

Ефективний зворотній зв'язок забезпечується шляхом запланованого цілеспрямованого спостереження, опитування та анкетування вчителів. Серед питань, з якими можна звернутися до вчителя, доцільно використати такі: «1. Чи вважаєте Ви, що робота вчителя має бути інноваційною? 2. З якою інноваційною технологією Ви познайомилися за останній рік? 3. Чи використовуєте Ви її у своїй роботі? 4. Які методи роботи Ви найчастіше використовуєте під час вивчення нового матеріалу? 5. Які методи роботи Ви найчастіше використовуєте під час узагальнення вивченого матеріалу? 6. Що Ви вважаєте найбільшим викликом Нової української школи? 7. Що Ви вважаєте своїм найбільшим досягненням цього навчального року з точки зору професійного саморозвитку?». При перетворенні діагностичної інформації відбувається сполучення функцій управлінської структури і керованого об'єкту в спільній діяльності щодо вироблення та реалізації рішення на діалогічній основі. При цьому зміна одного параметру системи, явища, процесу відбивається в інших параметрах об'єкту. Це створює адаптивний механізм діяльності управлінських структур на різних рівнях організації загальної середньої освіти.

Отже, ефективна, різноманітна методична робота здатна стати засобом подолання організаційних бар'єрів.

Література: 1. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційнометодичний збірник / Упорядник Г.О. Сиротенко. – Полтава: ПОППО, 2006. – 124 с. 2. Педагогічний менеджмент : навчальний посібник / В. Е. Лунячек. – 2-е вид., випр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2015. – 512 с. 3. Рябова З. В. Наукові основи маркетингового управління навчальним закладом [Текст] монографія. / Зоя Вікторівна Рябова. – К., 2013. – 377 с. 4. Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати / Вікторія Сидоренко // Методист. - №5. – травень.

МІСЦЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Канд. техн. наук, доц. Якименко М.В., канд. техн. наук, доц. Шемет Р.М.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Роль науково-дослідної роботи студентів (далі по тексту НДРС) в складному процесі формування сучасного фахівця під час навчання в університеті важко переоцінити. Від здатності аналізу існуючих досягнень в певній галузі до спроможності провести самостійні

теоретичні, експериментальні дослідження, аналіз отриманих результатів – це дуже важливі якості сучасного фахівця. На прикладі НДРС студентів, які навчаються на будівельному факультеті ХНУБА розглянемо різні її форми, починаючи з початку навчання в університеті. Першокурсники зіштовхуються з проблемою вибору напрямків НДРС тому, що профільних дисциплін в навчальному плані ще немає, а загальноосвітні кафедри пропонують свої теми не завжди пов'язані з майбутньою спеціальністю. На цьому етапі мабуть тільки куратор-наставник може допомогти студентам, особливо гарно підготовленим, обрати гурток або проблемну групу для здійснення наукових досліджень. Насправді сильні студенти потрапляють на перших курсах в декілька гуртків, це як правило гуртки з будівельної механіки, будівельних матеріалів, вищої математики, КМІТ, геодезії та ін. На старших курсах з'являються проблемні групи профільних кафедр. Ті ж самі студенти починають займатися технологією та організацією будівництва, будівельними конструкціями, не використовуючи свої науково-дослідні результати, отримані в попередній період на загальноосвітніх кафедрах. Це можна дослідити, якщо перечитати програми студентських конференцій за декілька років, там ми побачимо одні й ті ж прізвища студентів з різноманітними темами робіт під керівництвом фахівців різних кафедр.

На наш погляд студентам треба пропонувати загальний список напрямків НДРС з першого до останнього кусу, розроблений міжкафедральною групою керівників НДРС, в якому теми випускаючих кафедр будуть пов'язані з темами загальноосвітніх дисциплін.

Окремим питанням є науково-дослідна частина дипломного проекту магістра. За вимогами до дипломних проектів магістрів ця частина повинна бути пов'язана з об'єктом проектування. Магістр першого курсу починає інші дослідження вже з керівником дипломного проекту. Всі попередні дослідження в більшості випадків неможливо використати в науково-дослідній частині дипломного проекту.

Вважаємо доцільним планування НДРС з перших років навчання з метою подальшого використання студентом отриманих на протязі навчання результатів в дипломному проекті магістра та посиланнями в списку джерел інформації на власні наукові статті та тези доповідей на конференціях.

Література: 1. Положення про випускні кваліфікаційні роботи здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у Харківському національному університеті будівництва та архітектури (далі - ХНУБА) – Харків: ХНУБА, 2018. - 29 с. 2. Методичні вказівки до виконання дипломного проекту магістра для студентів, що здобувають ступінь за освітньо-професійною програмою спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» спеціалізації «Промислове та цивільне будівництво»/Укладачі О.І.Савченко, Н.В.Іванова, І.Е.Казімагомедов, Ю.Ю.Солодовник, М.В.Якименко, С.В.Бутнік, Т.А.Гольтерова, О.В.Нестеренко – Харків:ХНУБА,2018.-58 с.

СИСТЕМА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Канд. техн. наук, доц. Шилін В.В.,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
вчитель російської мови та зарубіжної літератури, спеціаліст вищої категорії,
методист, директор Сенік Л. С.
вчитель музичного мистецтва, спеціаліст вищої категорії, Кулімякіна О. Я.
Харківська загальноосвітня школа № 139 (І-ІІІ ступенів) Харківської міської ради
Харківської області

Проведення профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти (ЗВО) завжди була та залишається важливою складовою їх діяльності. Проте методи профорієнтаційної роботи, що

використовуються потребують оновлення та оптимізації у зв'язку з динамічними змінами освітнього та професійного середовищ. Мета доповіді – продемонструвати результати моніторингу ефективності профорієнтаційних заходів, які реалізуються в Харківському національному університеті будівництва та архітектури (ХНУБА).

Згідно з теоретичними підходами сучасна професійна орієнтація повинна складатися з професійної освіти, розвитку професійних інтересів і схильностей, професійних консультацій, а також психолого-емоційної підтримки і допомоги в прийнятті рішень. Однак, як показує практика роботи у ХНУБА, зазначений перелік напрямків роботи з школярами і іншими категоріями майбутніх абітурієнтів не завжди має необхідний результат на виході. Дані обставини зумовили постановку мети дослідження: провести моніторинг ефективності профорієнтаційних заходів, що реалізуються за теперішніх часів.

Респондентами опитування стали студенти перших курсів, які навчаються на різних факультетах. Узагальнено результати показали, що абсолютна більшість - 81% респондентів при виборі майбутньої професії керувалася особистісною думкою; 28% - приймали до уваги фактор затребуваності професії на ринку праці, ще 23% - зробили свій вибір під впливом батьків; 11% і 9% виходили з думки вчителів або інформації в соціальних мережах та Інтернеті відповідно; 6% - прислухалися до порад друзів, для такої ж кількості опитаних виявилася корисною профорієнтаційна робота в школі.

Виходячи з результатів опитування, можна зробити висновок, що переважно використовуються колективні форми (дні «відкритих дверей» лекції, міські заходи, зустрічі з представниками ЗВО та ін). Також викликає занепокоєність той факт, що сучасні старшокласники у значному ступені керуються особистими перевагами при виборі майбутньої професії, проте тут важливу роль повинна відігравати обов'язкова наявність сформованого знання і реального уявлення про професії у кожного абітурієнта.

Отже на сьогоднішній день система профорієнтаційної роботи з різними категоріями майбутніх абітурієнтів потребує оптимізації, використання нових форм, актуальних сучасним запитам випускників та таких, що мають індивідуальний характер та активний психолого-педагогічний супровід на шляху визначення вектора професійного розвитку, заснованого на індивідуальних моральних, розумових і фізичних можливостях.

Грунтуючись на результатах опитування ми вважаємо, що поряд з традиційними заходами профорієнтації університетського рівня, слід застосовувати, наприклад, такі методики:

- знайомство з професійною діяльністю на практиці;
- індивідуальне тестування психологічних особливостей учнів та індивідуальне консультування за результатами тестування;
- залучення до заходів, які проводяться у ЗВО (конференції, написання наукових робіт тощо);
- активне використання інтернет-ресурсів як для пропагування даної спеціальності серед можливих абітурієнтів, так і для залучання їх до вступу на навчання.

ЗНАЧЕННЯ ТРЕНІНГОВОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПРИ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТА ЯК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Д-р екон. наук, проф. Якименко-Терещенко Н. В.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

З метою організації якісного процесу розвитку особистості студента та його становлення як майбутнього фахівця серед перспективних освітянських технологій викладання в вищій школі впроваджуються тренінгові форми навчання.

В науковій літературі сформовано декілька підходів до сутності та змісту навчального тренінгу у професійній підготовці майбутніх фахівців:

- тренінговий метод навчання;
- спосіб спільної діяльності викладача та студента;
- засіб й шлях (впорядкована дія) з метою одержання певного результату в процесі навчальної роботи;
- спосіб навчання;
- системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти.

Доповнюючи вищезазначені підходи, пропонується навчальний тренінг розглядати як засіб формування та відточування професійних навичок майбутніх фахівців, спосіб ознайомлення з основними бізнес-процесами підприємств, що важливо з урахуванням застосування компетентнісного підходу до підготовки випускників закладів вищої освіти.

Навчальний тренінг як форма організації активної навчальної діяльності відповідає інноваційним підходам до організації навчання майбутніх фахівців соціально-економічної сфери, оскільки таке навчання спрямоване на розв'язання реальних професійних та інших завдань в актуальному професійному контексті та безпосередньо пов'язується із ситуаціями їх майбутнього використання (засвоєння, усвідомлення, аналіз, оцінювання, пов'язування із власними знаннями та досвідом, виявлення дефіцитів професійної діяльності, її переосмислення та корекція або формування нового бачення, творче трансформувannya засвоєного змісту), забезпечує засвоєння нового, формування чи вдосконалення компетентності (знань, здатностей, якостей, цінностей тощо) як засобу вирішення майбутніх професійних завдань, тим самим уможлиблюючи особистісне і професійне становлення майбутнього працівника [1].

Тренінг як засіб формування професійної компетентності студентів як майбутніх фахівців складається з таких взаємопов'язаних процесів:

- процес організації навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- процес забезпечення тренінгу;
- процес професійної самореалізації викладачів та професійного самовизначення студентів.

Перспективною організаційною структурою закладу вищої освіти є Центр бізнес-тренінгу, мета створення якого (наприклад для спеціальностей 051 «Економіка», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 071 «Облік і оподаткування», 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність») – проведення навчальних занять у форматі тренінгів, які призначені для формування у здобувачів вищої освіти навичок щодо сучасних методів і прийомів прийняття рішень з питань загального та функціонального менеджменту, бізнес-планування, економіки, фінансів, товарознавства, логістики, бухгалтерського та податкового обліку, маркетингових досліджень, управління персоналом, набуття навичок проведення господарсько-фінансових операцій та виконання службових обов'язків на окремих робочих місцях імітаційного підприємства.

Досвід функціонування Центру бізнес-тренінгу має Київський національний торговельно-економічний університет. Центр бізнес-тренінгу створено для здійснення освітнього процесу, організації та проведення навчальних занять у рамках дисципліни «Моделювання фінансово-господарської діяльності підприємства». Заняття організовано на первинних посадах адміністративно-управлінського апарату віртуального підприємства, що відповідає освітньому рівню вищої освіти «бакалавр» і дозволяє забезпечити закріплення знань і набуття навичок, достатніх для виконання завдань та обов'язків відповідного рівня професійної діяльності [2].

Віртуальне підприємство – об’єкт проведення занять – функціонує в режимі реального часу, тобто інформаційна база занять є актуальною, постійно доповнюється та розширюється в часі. Розвиток інформаційної бази діяльності віртуального підприємства забезпечується зусиллями адміністратора бази даних, викладачів – керівників, а також самих студентів, які розробляють плани діяльності підприємства, готують відповідне інформаційне забезпечення окремих бізнес-операцій та процесів.

Література: 1. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник / М. В. Михайліченко, Я. М. Рудик. – Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016 – 583 с. 2. Центр бізнес-тренінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.knteu.kiev.ua/blog/read?n=Centr%20navchalmbno-treningovikh%20firm>. – Станом на 11.02.2019. – Назва з екрану.

ПИТАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ПЕДАГОГА

Канд. екон. наук, доц. Янченко Н.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Для того, щоб освіта стала справді значимою для людини, вона повинна, за своїм змістом і організацією, бути звернена до «внутрішніх сфер» людини, викликаючи у нього самосвідомість, «особистісне здивування» власної складністю і суперечливістю і відповідальне самоперетворення, «переродження самого себе». Але для цього людині як особистості важливо розуміти і приймати себе, визначати перспективи свого самопросування в розвитку, бачити і використовувати власні інтелектуальні, емоційні, духовно-моральні резерви, засоби самоактивізації і самооновлення.

У численній психолого-педагогічній літературі є різнобічне теоретичне висвітлення питань підготовки професійного викладача і опис великого накопиченого досвіду практичного вирішення педагогічних завдань. Проте, тенденції в розвитку суспільства, науки і освіти ще більш актуалізували цю проблему і зажадали глибокого переосмислення її з точки зору безперервності інтелектуального і творчого розвитку особистості, орієнтації освіти на реалізацію принципів гуманізації, диверсифікації, диференціації, інтеграції, індивідуалізації в змісті, формах і методах навчання, перенесення акценту з навчальної на управлінсько-коригуючу діяльність викладача.

Будь-яка освітня система надійно функціонує лише при наявності відповідного їй професіонала. Дослідження, які були проведені, підтверджують, що корінні зміни в вищій педагогічній освіті пов'язані саме з підготовкою нового типу фахівця – педагога, чия особистість, органічно поєднує в собі високий професіоналізм, соціальну зрілість і творче начало.

Новий тип фахівця-педагога - це образ і зразок культури, а тому до числа його основних якостей повинні бути віднесені виробіток оціночних суджень, глибина наукових знань, здатність до діалогічного спілкування, творча активність і самостійність. Викладачеві вищій школі, для професійної педагогічної діяльності якого надзвичайно характерні креативність, життєвою реальністю стає усвідомлення ним того, хто він є в цьому світі і які його можливості в реалізації завдань, визначених його посадовими обов'язками.

Аналіз психологічної літератури з проблеми креативності дозволяє виділити дві групи підходів до визначення сутності креативності: 1) підходи, орієнтовані на пошук джерел; 2) підходи, орієнтовані на процес.

Дослідив погляд вітчизняних та зарубіжних психологів на явище креативності, ми дотримуємося позицій що креативність - це здатність людини до конструктивного мислення и поведінки, а також усвідомлення та розвитку свого позитивного досвіду. Креативність є

однією зі складових поняття «творчий потенціал» поряд з іншими якостями, такими, як інтелектуальні здібності, висока захопленість професійною діяльністю і повна самовіддача. У сучасній психолого-педагогічній літературі велика увага приділяється вивченню явища інтелектуальної креативності, що виявляється, головним чином, при відкритті, створенні потенційно нового, де нове розуміється і в його суб'єктивному, і в його об'єктивному сенсі. Найбільш значущими є такі показники педагогічної творчості, як винахідливість, здатність комбінувати, дивергентне мислення, візуальне творчість, здатність асоціювати. Дослідивши проблему креативності, ми сформулювали наступні положення:

1. Креативність - особлива багаторівнева особистісна категорія андрагогіки, що характеризується діалектичною тривимірністю її складових: процесуальної, результативної і особистісної, що є творчим джерелом творчої педагогічної діяльності викладача вищої школи і основою ефективної професійної адаптації.

2. Феномен креативності може бути в повному обсязі досліджено лише на стику філософської, соціологічної, соціально-психологічної та загальнопсихологічної точок зору.

3. Креативність може бути підрозділена на інтелектуальну і соціальну, в складі останньої можна виділити педагогічну креативність. Інтелектуальна креативність - невід'ємна частина перетворюючої людської творчої діяльності, пов'язана з рішенням теоретичних і практичних завдань.

4. Педагогічна креативність - це певна психічна і соціальна готовність особистості педагога, що дозволяє змінити ситуацію так, що той, якого навчають і його вчитель можуть ефективно взаємодіяти в процесі спільної діяльності, досягати взаєморозуміння, знизити кількість або повністю усунути непорозуміння, конфлікти. Педагогічна креативність передбачає наявність у викладача високого рівня компетентності при міжособистісному сприйнятті, міжособистісної комунікації, міжособистісному взаємодії.

5. Творче самопочуття і педагогічна творчість - найважливіші показники педагогічної креативності.

6. Основа творчих рішень лежить у взаємодії інтелектуальної та педагогічної креативності.

7. Розвиток креативності викладача вищої школи можливо лише при реалізації як зовнішніх (об'єктивних), так і внутрішніх (суб'єктивних) умов, наявність яких створює всі необхідні передумови для розвитку креативності викладача вищої школи в процесі освоєння їм педагогічних інновацій.

8. Розвиток креативності сприяє досягненню викладачем вищої школи високого рівня професіоналізму, особистісної та духовної вершин, тобто сприяє самоактуалізації особистості педагога.

9. При високому рівні креативності педагогічна творча діяльність виявляється ефективнішою, успішною, продуктивною і тривалою; крім того, викладач не тільки краще пристосовується до різних інноваційним освітнім системам, але і сам бере активну участь в їх формуванні, розробці і впровадженні в практику.

СЕКЦІЯ 3.
СУЧАСНІ ТРЕНДИ В ОСВІТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА
МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

INTERACTIVE TEACHING METHODS
AS ONE OF THE WAYS TO INCREASE MOTIVATION

Josep Muñoz
Adult education coordinator of Blanes,
Department of education,
Generalitat of Catalonia

Modernization of modern higher education and the creation in educational activities of conditions for the self-realization of students is possible through the use of interactive teaching methods as a way to organize active, productive interaction of students with each other, with the teacher, with various sources of information, in the form of educational, business, role-playing games, discussions, projects, the analysis of specific situations in which new experiences are acquired and new knowledge is gained, the opportunity for self-realization is provided and personality.

The main conditions for the use of interactive learning methods that ensure the self-realization of students in the learning activities are: simulation of the situation; creating a situation of success; orientation to the collective work of students; execution of personal projects; strengthening of the autonomy of educational activity; summing up; tasks execution taking into account interpersonal relationships.

Extremely important is the ability of the teacher to create an effective learning situation, to distribute the roles of students, to organize a dialogue, a discussion that is focused on achieving social and professional competence. In this educational process, the teacher acts as a consultant, and the student - as an active researcher. Both become co-authors, creating new products in the process of searching, processing, storing information - be it knowledge (subjectively new) or personal neoplasm (needs, demands, abilities).

Equally significant is the ability to design this work so that the proposed forms of education do not become imposed schemes, and take into account the needs and requests of participants in the educational process, which would be the result of a reasonable compromise sometimes different interests of students and teacher.

In the educational process, the following interactive approaches can be distinguished:

- Creative tasks. Creative tasks - as an element of the content of education, will determine the assimilation and creative application of knowledge. Creative tasks have the following characteristics: they are located in the zone of the nearest development of the student and correspond to his capabilities; update the theoretical material of several lecture topics simultaneously and require students to independently search for and systematize additional theoretical and practical information on the subject; the content of the tasks determines the leading role of productive actions of students in the classroom and extracurricular activities, determining its creative nature; the fulfillment of creative tasks forms the need of students for independent activity; the task does not have unambiguous results of their implementation and reflect the degree of creative self-expression of students;

- educational discussion (work in small groups). This method allows you to fully utilize the experience of students, contributing to a better assimilation of the studied by them. In a group discussion, the teacher does not tell the audience what is right, but the same people learn to prove and substantiate the principles and approaches suggested by the teacher, making the most of their personal experience.

- trainings (from English to train - to educate, train) - this is the planned process of modifying the attitude, knowledge or behavioral skills of students due to the entry of educational experience in order to achieve effective implementation of the goal;

- business game - imitation of various aspects of professional activity, social interaction in the process of which students perform certain roles for solving or working through a specific situation. Role-playing games help to form communication skills, tolerance, ability to work in small groups, independent thinking, etc. The teacher is required a large preliminary methodological preparation during the role-playing games, the ability to predict results and draw appropriate conclusions;

- use of public resources (invitation of an expert, excursion);

- social projects and other extracurricular teaching methods (competitions, radio newspapers, Internet, educational films).

Summing up, it should be noted that the use of interactive methods in the educational process increases the ability of students to identify and structure problems, collect and analyze information, prepare alternative solutions and choose the best option. During interactive learning, a student becomes not an object, but a subject of learning, he feels himself an active participant in events and his own education and development. This provides internal motivation for learning, contributes to its effectiveness, and there is a growing interest in the learning process. Interactive teaching methods are part of student-centered learning, because they contribute to the socialization of the individual, awareness of oneself as part of a team, one's role and potential.

IMPROVING STUDENTS' TRAINING MOTIVATION

Lakin Alex

Polytechnic University of Catalonia

The process of improving the training of future specialists in the conditions of modern education is rather complicated and is due to several important factors. One of them is the adequacy of the motivation of students' learning activities to the goals and objectives of the educational system. Issues of motivation to learn, is an integral element in future professional development, relevant because modern students gradually lose their incentive to study activities.

The focus of any teacher's actions is determined by his aspiration and vital need to raise the level of student motivation from negative and neutral to positive, responsible, effective. And in this process, along with the general methods of activity: clarification of the importance of learning, disclosure of the prospects for future life, skillful use of encouragement and punishment, the introduction of discussion into the learning process, play an important role in gaming technology.

They unite in themselves both emotional (a situation of success, interest in presenting the material, moments of competition), and problem-searching (setting a situation of choice, introspection, non-standard nature of the tasks proposed in the game, gradual increase in their severity) incentives. The advantages of using game forms of training is that:

First, the material that is submitted in an unconventional form allows students to get a good starting point for independent research of controversial issues.

Secondly, there arises an interest in the search for truth, which requires the use of sources containing debatable statements and, accordingly, arouse interest in cognitive activity.

Thirdly, skills are acquired and practical skills are formed for a logical, consistent and reasoned discussion, during which it is necessary not only to reject some thought, but to substantiate your understanding of the problem.

The impetus for learning is curiosity, heuristic, brilliant presentation of the material. Therefore, it is possible to pass through the practice of what has been studied.

An important criterion for the study and development of the motivation of learning is a feeling, as an indicator of how the process of satisfying cognitive needs goes. Arising in the process of joint activity «teacher-student», positive emotional states indicate a favorable course of the process of satisfying needs.

A necessary condition for the formation of students' motivation to learn and learn about their activities is the opportunity to exercise mental autonomy and initiative in teaching. The more active the teaching methods, the easier it is to arouse interest in learning. The main means of raising sustained interest is the use of such questions and tasks, the solution of which requires active search activities from students.

After examining ways to increase the motivation to teach students, it can be noted that there are many opportunities and technologies to increase motivation, but not one correct one. Many factors influence a particular student's motivation to work and learn: interest in the subject, perception of its usefulness, a general desire to perform the tasks, self-confidence and self-esteem, as well as patience and perseverance.

THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION DISCHARGE AND THE FEATURES OF SPECIALISTS TRAINING FROM INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Ph.D., A.M. Popova

Kharkiv National Automobile and Highway University

Modernity constantly sets new tasks for all educational institutions. The main task is to provide high-quality educational services with a sufficiently high level of fundamental knowledge and a comprehensive coverage of practical aspects in the chosen direction. To do this, you need to analyze the very concept of fundamentalism education. The definition of the very concept of fundamentalism is quite controversial. Since the contradiction lies in the very definition of fundamental education - it is perceived by the majority as opposed to the practical vocational education, while others regard any higher education as fundamental.

However, to resolve all disputes, modern experts on the methodology of the educational process, formulated three components of this process: the foundation of education - the transfer of knowledge, practical skills - professional skills, and the most important formation and development of the style - based on the development of individuality of the individual.

Thus, specialists obtaining education based on this principle of «unity of the three foundations» are not only professionally trained and educated, but also will be realized as personalities with creative thinking.

Permanent changes in society are affecting education and the challenges faced by higher education institutions. So technical revolutions and high mobility set new laws for the functioning of business society. All this affects the requirements for educational institutions, while the requirement of systematic content of the main branches of knowledge remains the same, and the optimal practical part of extrapolation and modeling of knowledge in real life situations remains.

This combination of skills and competences will allow you to effectively act in the labor market and in the implementation of your own projects. Many critics of this attitude to education put forward other pages of this issue.

The specialist will have practical skills, under certain conditions and subject to constant changes in the world, economics, politics, society and culture; will be forced to face the impossibility of adequately assessing the environment, realizing their skills in changing conditions. For all the above reasons, the introduction of new methods and means of presenting knowledge is particularly important. So widely used is the ability to visualize the materials of the lecture with the help of appropriate computer tools.

An important aspect here is to inform students of the importance of visualization when presenting information. The very example is the material they perceive when it is possible with graphic representations to present the amount of information that even when presenting in the form of tables and figures lose visual images.

Another aspect of the same issue is the issue of cultural differences when working with foreign clients and companies. The difficulty in the work is that the presentation of knowledge, skills and abilities based on the customs and traditions of the country where the person is constantly located. Hence, we can conclude that the knowledge of a future specialist will be for the same audience or close to her. The difference in the perception of aspects of different cultures in matters not related to traditional composition and customs can negatively affect the work of a specialist. It is partly a visual representation of information that is already well-established in the world and does not touch controversial aspects to help ignore this influence but does not solve all further possible contradictions due to the difference in cultural perception.

Skeptics may indicate that for work with other cultural groups there is a specialist diplomat, and his specialization is relations between states. However, the globalization processes taking place in the world expanded the borders of countries and economic relations, while expanded to such an extent that, without migrating abroad, specialists successfully co-operate with foreign companies and even work as regular employees in them. And therefore, we need at least the basic notion of differences in cultural perceptions in different countries of the world. It is successfully implemented within the framework of the concept of «three components of the educational process». After all, in the absence of a basic knowledge transfer, it is impossible to implement a further specialist in the global market, which will and will be rapidly transformed further. In addition, this at first glance "unnecessary" discipline as philosophy or ethics allows you to prepare the basis for the perception of narrower subjects, for example, cross-cultural management. This subject reveals the peculiarities of cooperation with representatives of different cultures, especially important in a world where transnational corporations are not an ephemeral concept, but a common practice when international companies not only present their products in markets of other countries, but also place on their territories the production itself. In addition, the issues of cooperation in the multinational staff of employees are highlighted, especially the management of such groups. One should not overlook the peculiarities of the countries themselves, which are revealed in other subjects of the corresponding courses of disciplines, when the very features of the country's development, formation of economic and social ties are considered. An important aspect here, too, remains the presentation of information, bringing it to employees, working with foreign partners, and so on. Thus, using the obtained knowledge, a specialist will be able to assess the labor market opportunities, choose the employment of local staff or the rationality of training already working employees of the company to work in the region, combining opportunities taking into account the measures and measures that are acceptable for the chosen territory for expansion of the existing or the opening of a new enterprise.

The listed problems are a small part of the work that faces a specialist when working on international markets, but one should not assume that specialists in foreign trade relations are faced with the peculiarities of labor in international markets. The reach of the modern world by means of communication, the increasing tendency to travel, and, accordingly, the spread of culture and trade relations, encourage new developments in the foreign markets of specialists of different profiles.

ГРАНТЫ НА ОБУЧЕНИЕ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В РОССИИ И В УКРАИНЕ

Канд. экон. наук, доц. Бендерская О.Б.

Белгородский государственный технологический университет им. В.Г. Шухова

Современным трендом в высшем образовании России и Украины является его коррумпированность. В условиях слабой экономики и коррумпированного государства и не может быть по-другому [1]. Таким образом, основные проблемы высшего образования связаны вовсе не с методическими подходами или выбором образовательной системы. Их причины – финансовые и ментальные.

Уже более четверти века на постсоветском пространстве развиваются самостоятельные государства, рыночные экономики и общество потребления. В последнем мы преуспели больше, чем в первом и во втором. К высшему образованию, в особенности платному, в этом обществе сформировалось отношение, как к одному из видов услуг. Большинство родителей и самих студентов считает, что внесенная ими плата за обучение – это плата за будущие «корочки» о высшем образовании, а отнюдь не за возможность получать знания и навыки. Отсюда и отношение к учебе – немалая часть студентов не считает, что они должны учиться. И действительно, разве может быть что-то должен тот, кто уже заплатил?

Что бы мы ни писали в научных статьях и не обсуждали на методических конференциях, а качество образования обеспечивается, в первую очередь, квалификацией и талантом преподавателя-лектора и принципиальностью и объективностью преподавателя-экзаменатора, а не методиками и системами.

Во многих вузах руководство заинтересовано в первую очередь в том, чтобы собрать как можно больше денег с обучающихся на платной основе, и оказывает давление на преподавательский состав, требуя «лояльного отношения» к студентам, а говоря попросту, – чтобы преподаватели не ставили студентам двоек, и тех не пришлось бы отчислять. Таким образом, принципиальность преподавателя-экзаменатора руководством вуза не поощряется.

Низкий уровень оплаты труда преподавателей (а он низкий в большинстве вузов, что бы ни сообщала об этом официальная статистика!) также их принципиальности не способствует. Преподаватели были бы не в состоянии достойно жить на свою зарплату. Давайте признаем – они или нищенствуют, или подрабатывают, или берут взятки. Последнее ставит крест на любых усилиях по обеспечению качества образования.

Для обеспечения качества образования (если понимать под этим твердые знания и уверенные навыки) в наших странах необходим подъем уровня оплаты преподавательского труда. Одним из способов обеспечить это и много еще полезного могла бы стать система грантов на обеспечение подготовки специалистов по направлениям, востребованным государством и бизнесом. Получателями таких грантов должны быть выпускающие кафедры вузов. А отчитываться по ним кафедры должны методическим обеспечением учебного процесса и своими выпускниками. Перспектива проверки качества подготовки молодых специалистов грантодателями исключит вероятность коррупции в учебном процессе. Финансирование грантами позволит значительно упрочить статус образовательной подсистемы вуза и сократить его бюрократический аппарат.

Литература: 1. Чижова Е.Н. Философия инновационного развития // Вестник БГТУ им. В.Г. Шухова. 2016. № 4. С. 232-235.

НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Канд. екон. наук, доц. Благой В.В.,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
канд. екон. наук, доц. Блага В.В.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Посилення глобалізації та зростання академічної мобільності у галузі вищої освіти створюють все вищі вимоги якості і гнучкості надання освітніх послуг ВНЗ.

В результаті дослідження національних програм інтернаціоналізації в більшості країн у всіх регіонах світу, здійсненого групою науковців Центру міжнародної вищої освіти Бостонського коледжу, було виділено п'ять основних типів таких програм, а саме студентська мобільність; наукова мобільність і співпраця; міжнародна освіта; внутрішня інтернаціоналізація; всебічна інтернаціоналізація. Це свідчить про фокусування національних політик на розвитку конкретних форм і напрямів інтернаціоналізації, виходячи з можливостей, пріоритетів, національних особливостей та поставлених цілей [1].

Водночас дослідження процесів інтернаціоналізації вітчизняної вищої освіти здійснених у [2] доводить, що наявність у ВНЗ затверджених Програм інтернаціоналізації забезпечує університету вагомі результати порівняно з іншими ВНЗ та лідируючі позиції в рейтингу вищих навчальних закладів «Топ 200 Україна».

Орієнтація на принципово нову економічну систему, суспільство знань, зростання інтенсивності студентської та наукової мобільності потребує не тільки розуміння, уніфікації але й прискореного розвитку економічного мислення людей.

Виходячи з поставленої проблеми, необхідно зазначити, що важливим питанням теорії та практики постає формування і розвиток економічного мислення студента технічного ВНЗ.

Новітні підходи, що передбачають більшу частку наочного матеріалу, часту зміну видів діяльності, завдання з різним ступенем складності здатні вирішити ряд як навчальних, так і соціальних проблем, що супроводжують перебування іноземних студентів в країні [3].

Тому в контексті інтернаціоналізації освітнього процесу необхідно вивчати європейський ринок освітніх послуг, особливо в частині методик викладення матеріалу, формування економічного мислення студентів, процесів адаптації іноземних студентів к зміненим умовам економічного виховання.

Література: 1. Internationalizing Higher Education Worldwide: National Policies and Programs / [R.M. Helms, L.E. Rumbley, L. Brajkovic, G. Mihut] // American Council on Education, The Boston College Center for International Higher Education. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.acenet.edu/news-room/Documents/National-Policies-and-Programs-Part-1-Global.pdf>. 2. Семенець Ю. О. Інтернаціоналізація вищої освіти: у пошуку перспектив вдосконалення стратегії провідних українських ВНЗ. - Науковий вісник Ужгородського національного університету. - № 14. – 2017, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16847/1/ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ%20ВИЩОЇ%20ОСВІТИ.pdf>. 3. Економічна освіта та економічне мислення іноземного студента ВНЗ / [Попадинець О.В., Блага В.В., Благой В.В.] // Економічний простір: Збірник наукових праць. – №105. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2016. – С. 226-235.

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Ас. Божидай І.І.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Державна політика України в галузі освіти спрямована на гарантування й забезпечення одного з конституційних прав людини – права на здобуття якісної освіти. У різних державних документах, зокрема Законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти України визначено основні напрями реалізації державної освітньої політики, а саме: забезпечення пріоритетності розвитку освіти, розширення доступності освіти всіх рівнів, підвищення її якості та сприяння розвитку особистості, творчих здібностей і талантів людини. Оскільки вища школа є одним із стратегічних ресурсів країни, ця теза визначає ключові моменти впливу освітньої системи на безпеку країни, функціонування яких необхідно забезпечити передусім.

Перед нашим суспільством на сучасному етапі його розвитку стоять завдання формування в молодих українців нових якостей, таких як: прагнення до навчання упродовж усього життя; постійний пошук найкращих шляхів розв'язання життєвих проблем; готовність своєю навчальною, а потім і фаховою працею закласти основи власного соціального успіху і зробити внесок у громадську, державну справу.

За даних умов постають питання щодо доступності сучасної освіти. Так, більше ніж 80% учнів шкіл продовжують своє навчання в вищих навчальних закладах, цей показник суттєво більше ніж у інших країнах Європи. При цьому значно підвищуються вимоги для вступу у вітчизняні ВНЗ, зменшується кількість бюджетних місць, підвищується рівень конкуренції між студентами у навчанні для отримання стипендій. Слід також відмітити підвищення вартості контрактного навчання на тлі зниження рівня життя населення. За цих умов формується тенденція до навчання закордоном.

Найбільшою популярністю серед абітурієнтів, що орієнтовані на іноземну освіту, користується Польща. Це обумовлено рядом факторів: 1) територіальне розташування – близьке сусідство з Україною, дозволяє комфортно пересуватись за рахунок розгалуженого транспортного сполучення; 2) вартість навчання подібна та навіть нижча за вітчизняну освіту; 3) повна інтеграція польської освіти у європейську та членство Польщі у Європейському Союзі визначають високий рівень та визнання диплому; 4) відсутність ЗНО дозволяє отримати вищу освіту навіть тим абітурієнтам, які показали низькі результати у навчанні. Все це створює ряд переваг зарубіжних вищих учбових закладів перед вітчизняними.

В українських ВНЗ при цьому залишається суттєва перевага у навчанні рідною мовою, апелюванні до нероздільності родин та зацікавленні науковими досягненнями. Необхідно сформувати умови для підвищення рейтингів вітчизняних закладів освіти, оптимізувати інтеграційні освітні процеси у європейські, підвищити якість освіти. В той же час, сучасні ринкові перетворення потребують зміни і вимог до майбутніх працівників. Стрімка адаптація випускників до нових умов діяльності, їх мобільність, швидкість навчання новому, ініціативність, креативність та вміння практично застосувати отримані знання спонукають до подальших перетворень освітніх процесів, формуванні нових навичок, знань, умінь, компетентностей.

Розвиток і вдосконалення освітньої галузі є необхідною передумовою як економічного розвитку країни, так і досягнення високих темпів зростання добробуту суспільства, тому метою дослідження є аналіз стану вищої освіти України й обґрунтування низки положень, конкретних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення ресурсної забезпеченості освітньої сфери в сучасних умовах.

КЕЙС-МЕТОД ЯК РІЗНОВИД АКТИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Канд. екон. наук Бутенко О.П., д-р екон. наук, проф. Чупир О.М.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Активне навчання - це підхід, який орієнтований на студента. В активному навчанні викладач виступає не просто одностороннім постачальником інформації, а у ролі посередника. Виклад фактів, який подається у вигляді прямої лекції, позбавлений акценту на користь обговорення в аудиторії. Існують різні приклади методів активного навчання, які включають: рольові ігри, тематичні дослідження, групові проекти, обмін ідеями, дебати, навчання за принципом «точно в строк» і короткі демонстрації з подальшим обговоренням. Усі зазначені методи мають важливу перевагу – слухачі розглядають ситуацію в реальних умовах, приймають на себе роль осіб, які приймають рішення, та шукають різні можливості вирішення завдання.

Одним із видів активного навчання є кейс-метод. Кейс-метод (Case-method, метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) – техніка навчання, що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Ті, що навчаються, повинні досліджувати ситуацію, розібратися в суті проблем, запропонувати можливі рішення та вибрати найкраще з них. Кейси ґрунтуються на реальному фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації [2].

Кейс-метод популярний у бізнес-навчанні. Економічні приклади особливо зручні як для невеликих груп, так і для рольових ігор. Створені завдання для роботи можуть бути конкретними аналітичними та технічними (виконання розрахунків, складання діаграм), які надалі можуть бути виконані у вигляді презентацій для всієї аудиторії. Студенти вивчають матеріал більш глибоко й опрацьовують його на більш високому рівні, коли вони є активними генераторами, а не пасивними одержувачами знань. Також вони засвоюють значно більше знань на практиці, ніж матеріал, який вони просто читають, чують або бачать.

Підготовка до навчання за методикою кейса відбувається на декількох рівнях. На першому рівні викладачі повинні ретельно підготувати матеріал, орієнтований на учасників, підготуватися до формування клімату в аудиторії. Для цього необхідно познайомитися з учасниками ще до першого заняття. Перед кожним заняттям підготовка включає планування змісту та процесу[2]. Коротко можна зазначити такі етапи першого підготовчого періоду:

- підготовка матеріалу та розробка свого стилю поведінки як інструктора кейсу;
- знайомство з учасниками;
- формування навчального клімату;
- детальне планування заняття, підготовка матеріалу, дискусійних запитань, подальших запитань і коментарів.

Другий рівень проведення кейс-методу вимагає реальної ситуації, що пропонується слухачам. Вона повинна бути актуальною та примусити аудиторію до застосування абстрактних концепцій і теорії на практиці. Слухачі повинні розібратися та проаналізувати вихідні дані, представлені в кейсі, розглянути відповідні теорії, зробити висновки та представити вирішення. Завдяки колективній роботі й обговоренню в командах можлива поява різних рішень, розуміння переваг і недоліків кожного з них. Для активності аудиторії необхідно підготувати таке коло запитань:

- У чому проблема або вирішення?
- Хто є ключовим у прийнятті рішень?
- Хто інші учасники?
- Що викликало проблему?
- Які основні припущення чи цілі?

- Яке рішення потрібно прийняти?
- Чи існують альтернативні відповіді?

Правилами проведення другого рівня є такі:

- необхідно прислухатися до дискусії, брати активну, але коротку участь;
- завжди повинні бути присутніми співпраця та повага.
- потрібно активно надавати коментарі, пропозиції або ставити питання, зберігаючи обговорення, спрямоване на конструктивний аналіз і рішення;
- уміння ставити складні запитання, холодні/теплі дзвінки для підвищення активності обговорення слухачами.

На третьому рівні виконується обговорення кейсу. Реалізація плану навчання методом кейсу включає до себе проблеми та можливості. До труднощів можна віднести управління обговоренням питань, які торкаються усіх груп-учасників. Такі обговорення не повинні зменшити ініціативність учасників і не повинні займати багато часу, що відволікає від дослідження. З іншого боку, у викладача є можливість прослухати різні думки на різних стадіях дискусії та впливати на неї за допомогою послідовних питань. Можна зазначити такі етапи третього рівня проведення кейсу:

- оцінка успіху;
- студентський виступ;
- продуктивність інструктора [3].

Оцінка навчання та забезпечення зворотного зв'язку є складним завданням. У контексті методу кейса ця проблема поглиблюється через підвищення загальної відповідальності викладачів і студентів у спільному створенні контенту і процесу.

До переваг методу кейса можна віднести зростання взаєморозуміння та поваги між викладачем і студентами; покращення підготовки до занять, як викладача, так і студента; підвищення творчості й ініціативності та готовності ризикувати; отримання особистого досвіду; можливість підготувати до занять матеріали, питання для обговорення використовувати в модульних і курсових роботах. Навички навчання, орієнтованого на активні дії учасників, і навчання методом кейсів вимагають від викладача значних витрат часу для розвитку своїх здібностей. Це передбачає готовність ризикувати та вчитися на випадках невдач і помилок. Завдяки поступовому процесу підготовки, практиці, саморефлексії, а також зворотного зв'язку, підтверджується те, що метод кейсів дозволяє розширити коло знань не тільки студентам, а й викладачеві, можливість надихати та перетворювати своїх учнів і самих себе [2].

Література: Вікіпедія. 1. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B5%D0%B9%D1%81-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4> 2. Teaching by the Case Method [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.hbs.edu/teaching/case-method/preparing-to-teach/Pages/default.aspx> 3. Characteristics of Effective Case Teaching [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://citl.illinois.edu/citl-101/teaching-learning/resources/teaching-strategies/the-case-method>

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА КОНТРОЛЮ

Канд. техн. наук, доц. Буцька Л.М., канд. техн. наук, доц. Буцький В.О.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Створення в Україні Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) висвітлює одну із основних проблем вітчизняної освіти, насамперед вищої – це

якість освіти [1]. А тому доцільно визначитись із тим, що це таке і як цю якість контролювати з тим, щоб в подальшому мати можливість її забезпечити [2].

Наразі у чинному законі поняття якості освіти визначено суто формально: «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг» [3]. Але це визначення призводить до очевидних недоліків: воно не висвітлює того, що освіта це, насамперед, процес, а вже потім результат (так звані компетентності), а також нерозривно зв'язується із стандартами вищої освіти (відсутніх до сьогодні для ряду спеціальностей), які з цього приводу визначають лише обов'язковий мінімум контрольованих компетентностей [2].

Отже, саме поняття «якість» у разі його застосування до провадження освітньої діяльності, у багатьох випадках має суто контекстуальне значення. Наприклад, у технологічному процесі виробництва «якість» для виконавця означатиме лише відсутність в кінцевій продукції дефектів, для користувача-отримувача – придатність продукції до використання за призначенням, для торговців – відповідність вимогам покупців, а для менеджменту – перевищення очікувань користувачів, яке могло б створити конкуренту перевагу [2]. Ті ж самі принципи повинні бути закладено до ґрунту визначення якості вищої освіти новим Агентством.

Одним із методів подолання означених вище недоліків є так званий конструктивістський підхід до визначення якості освіти, зокрема вищої. У цьому випадку якість освіти являтиме собою результат співпраці стейкхолдерів, які повинні діяти з обох сторін освітнього процесу, результатом своєї співпраці створюючи освітнє середовище, яке не ставить на чільне місце результатів навчання.

Очевидним, є той факт, при застосуванні такої позиції, в процедурі акредитації наголос зміститься із перевірки відповідності змісту програм нормативним вимогам стандартів до оцінювання того, наскільки добросовісно і повно заклад підійшов до врахування позицій стейкхолдерів під час розробки та реалізації освітньої програми.

Іншими словами, в результаті конструктивістського підходу до процесу вищої освіти очікувано зменшення бюрократизації процесу навчання та скорочення появи фіктивних напрямів, спеціалізацій, освітніх програм, які за формальними ознаками мають всі відповідні до вимог риси та супровідні документи, а фактично непотрібні ні державі, ні здобувачеві освіти, ні роботодавцю на ринку праці – які і повинні бути справжніми стейкхолдерами в сфері вищої освіти.

Література: МОН України. (2018с). НАЗЯВО починає роботу – Уряд затвердив склад агентства, що забезпечуватиме якість вищої освіти в Україні. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/nazyavo-pochinaye-robotu-uryad-zatverdiv-sklad-agentstva-sho-zabezpechuvatime-yakist-vishoyi-osviti-v-ukrayini> 2. Євсіфеев М.І. Якість вищої освіти: від «необхідного мінімуму результатів» до конструктивістського підходу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1308-yakist-vishchoji-osviti-vid-neobkhdnogo-minimumu-rezultativ-do-konstruktivistskogo-pidkhodu>. 3. Закон України «Про вищу освіту». (2014). Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004. 4. Hoyle, D. (2018). ISO 9000 quality systems handbook: using the standards as a framework for business improvement. London, New York: Routledge.

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Канд. екон. наук, доц. Вербицька В.І.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Реалізація ідеї сталого розвитку економіки України ставить перед системою освіти двояку задачу: з одного боку, необхідно навчитися готувати автономних, гнучких, незалежних фахівців і творчих особистостей, здатних працювати в умовах постійних змін; з іншого боку, це повинні бути фахівці, які обізнані про важливість соціо-економічних умов, чутливі до впливу економічної політики на соціальні умови, визнають необхідність розвитку стійкої економіки. Кожен студент повинен мати можливість вибору не тільки спеціальності, але і форм, методів навчання, предметів для поглибленої підготовки за обраним видом діяльності.

З іншого боку, та ж економіка вимагає фахівця з почуттям відповідальності за прийняті рішення. Підготовка фахівців такого типу вимагає подолання вузькопрофесійного підходу в освіті, ставлячи на порядок денний формування фахівця на основі широкого набору знань про світ, політику, а також у соціальній і культурній сферах.

Порівняльний аналіз змісту європейської та української систем освіти показує, що для реалізації проекту суспільства сталого розвитку української системи освіти бракує гнучкості, а в європейській системі превалює вузькопрофесійний підхід, який в швидко змінюваних та складно прогнозованих умовах можна вважати слабкою стороною системи освіти.

В даний час стало модним застосування в освітній практиці вищих навчальних заклад різних нових і новітніх методик навчання. На жаль, слід констатувати, що багато хто з них, в силу відсутності зв'язку з вмістом, підготовленістю і, головне, механізмом мотивації попереднього навчання виявляються непридатними для вітчизняних освітніх методик. І, якщо якість попередньо отриманої середньої освіти за рівнем освіченості і наявності знань, необхідних для продовження подальшого навчання, виявляються для цього достатніми, то говорити щодо можливої адаптації студентів до незнайомих для них умов і вимог вельми проблематично.

По-перше, «неразбалувані» наявністю вибору з пропонованих дисциплін найбільш значущих, вчорашні школярі, сьогоднішні студенти, просто губляться перед відповідальністю прийняття такого важливого рішення, бо лише деякі з них знають і впевнені в тому, чого вони насправді хочуть і які з пропонованих дисциплін допоможуть їм досягти поставленої мети.

По-друге, вони недостатньо знайомі з пропонованою методикою і ще більш поверхнево уявляють собі кінцевий результат такого навчання (бо власного досвіду у вітчизняній школі немає, а за обміном досвідом ніхто надсилати не поспішає) викладачі також розгублені: відповідальність за якість, нехай і з застосуванням закордонної методики, навчання все одно лежить на них.

Своєрідне замкнене коло (неготовність студентів, відсутність відповідних методів і досвіду у викладачів) ускладнюється тим, що мотиваційний механізм такої освітньої діяльності є відсутнім. Адже давно відомо, що не існує успішних та ефективних систем управління, які б не використовували мотиваційні механізми заохочення працівників. Тому, коли поставлена мета отримати саме якісні знання, слід мати так само і відповідні до такої мети мотивації.

Досвід використання моделей мотивації показує неможливість існування ідеальної її моделі. Розгляд мотиваційних моделей з різних точок зору (головною з яких є психологічна складова) не дає можливості визначення найбільш ефективних, спонукальних до навчання чинників у людини, не в останню чергу внаслідок того, що результат самого процесу навчання неминуче призводить до того, що ці знання будуть затребуваними у робітничій діяльності.

З безлічі відомих та апробованих моделей мотивації найбільш часто використаними та практично підтвердженими, на погляд багатьох дослідників [1-3], є приведена нижче та застосовувана у багатьох країнах класифікація.

- батога і пряника;
- первинної і вторинної потреби;
- внутрішньої і зовнішньої винагороди;
- факторна модель стимулювання;
- справедливості;
- очікування;
- соціальної справедливості та інші.

Природно, що для вирішення такого завдання необхідно внести окремі корективи в зміст і форми мотивації якісного навчання фахівців.

Дослідження впливу різних мотиваційних моделей на кінцевий результат доводять залежність її ефективності, всупереч мотивуючим чинникам, від психологічного клімату, організаційної культури колективу та ін. Використовувані на практиці різноманітні моделі в більшості випадків мають позитивні наслідки, але іноді можливі і негативні наслідки та конфлікти, що не були очікуваними, коли та чи інша мотиваційна модель проектувалась. Внаслідок цього в подальшому процесі задля запобіганню конфліктних ситуацій доцільне включення зрозумілих положень та справедливих принципів, які мали б стимули до продуктивної роботи та навчання.

До них, зокрема, слід віднести:

- форму та систему стимулювання слід пов'язувати з відчутним результатом навчання (підвищення успішності, творчого підходу у вирішенні стандартних завдань, прояв ініціативи, пошук інноваційних рішень і т. ін.);
- розроблені мотиваційні моделі не повинні мати ознак «зрівнялівки»;
- оцінка знань студентів повинна бути за зрозумілими критеріями;
- мотиваційною моделлю не повинні створюватись надпереваги та привілеї для більш встигаючих студентів;
- сприяти виникненню додаткових умов для стимулювання тих студентів, які за результатами навчання є найвисокішими;
- мотиваційні моделі не повинні створювати ілюзій, які на конкретному етапі виявляються нездійсненними;
- після апробації конкретної мотиваційної моделі і виявлення її малої ефективності необхідно своєчасно вносити відповідні корективи.

Реалізація на практиці перерахованих принципів означає перехід на якісно новий рівень відповідальності за свої дії і значно розширює можливості студентів самим впливати на якість свого навчання.

Література: 1. Жаворонков А.В., Гришина Г.П. Мотивационные модели и системы стимулирования // Российское предпринимательство. 2004. Том 5. № 10. С. 72-77. 2. Хайэм А. Как вдохновить сотрудников. Поиски стимулов и управление эмоциями: Пер. с англ. Шубаев П.В.. М.: Вершина, 2006. 3. Соломанидина Т.О., Соломанидин В.Г. Управление мотивацией персонала (в таблицах, схемах, тестах, кейсах). М.: ООО «Журнал «Управление персоналом», 2005. 4. Денисов В.А., Филиппов А.В. Управление персоналом в корпорациях. - М., 2000. 5. Матрусова Т.Н. Внутрифирменная подготовка кадров в Японии //Проблемы теории и практики управления, 1995. № 5.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Канд. екон. наук, доц. Вербицька В.І.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Глобалізація та інтернаціоналізація освітнього процесу не може не супроводжуватися зростанням інтересу до оцінки якості освіти. При оцінці якості освіти в силу багатогранності цього поняття і спрямованості дій суб'єкта зазвичай розмежують на зовнішню і внутрішню оцінки.

Результативний бік освіти фіксують зовнішньою оцінкою її якості. При цьому визначають її як соціальну категорію, яка описує умови, що впливають на результативність процесу освіти в суспільстві, що вказує на його відповідність потребам і очікуванням суспільства в розвитку і формуванні цивільних і професійних компетенцій особистості. При цьому суспільство, в першу чергу в особі держави, повинно мати пакет сформульованих замовлень на спеціалістів, спираючись не на поточні умови соціально-економічного стану в державі, а виходячи з успішних та ефективних очікувань майбутнього стану суспільства.

Сформулювати соціальне замовлення до освіти покликані освітні стандарти. Необхідно оцінити якість самого стандарту освіти - ступінь відповідності самого стандарту рівню розвитку суспільства і перспективам його розвитку, що має на увазі динамічний характер стандартів, вказівку на механізм поновлення стандартів. Виходячи з цього, сучасна концепція якості освіти повинна включати необхідність регулярного оновлення стандартів, порядок та методику проведення цієї модернізації.

Стандарти є проекцією у майбутнє, яка повинна спиратися на середньострокове, а в ідеалі, довгострокове проектування розвитку регіонів і галузей. Введення компетентнісного підходу є головною зміною в нових затверджених стандартах. Разом з цим, термінологія, яка використовується для опису компетенцій, не визначена: в нових стандартах «вміти», «володіти» змінили на раніш використовувані «мати уявлення» та «знати». Для багатьох компетенцій навіть важко припустити механізм оцінки того, придбана компетенція чи ні, а також механізм оцінки якості придбаної компетенції (в якій мірі вміє, володіє, розуміє).

Основним інструментом контролю за якістю освіти у більшості західних країн служить акредитація освітніх установ та освітніх програм. Акредитація не фіксує якість результатів навчання в конкретному навчальному закладі, не оцінює відповідність якостей випускника бажаному суспільному стандарту. Під акредитацією в більшості країн розуміється процес перевірки якості освіти зовнішніми (по відношенню до даного освітнього закладу) експертами. Експертами сформований перелік критеріїв оцінки : визначення цілей та завдань вузу, процесу планування науково-методичної та педагогічної діяльності, організація і система керування вишем, перелік якісних показників професорсько-викладацького складу, контингент студентів та слухачів, навчальний процес, бібліотека та інші інформаційні ресурси, технічна база, фінансові ресурси, доступність інформації відносно вишу та т. ін.

Потенційними роботодавцями випускників вищих навчальних закладів США та спонсорами з різних сфер, не кажучи вже про абітурієнтів, приділяється значна увага рівню акредитації вузів, оскільки вона свідчить про якість навчання та фінансову стабільність закладу. Цілком зрозуміло, що така постанова питання викликає зацікавленість останніх у акредитації.

Крім того, не менш важливим є той факт, що Міністерство національної безпеки США, спираючись на рівень акредитації навчального закладу, визнає за навчальним закладом право оформлення студентам-іноземцям документів, що є необхідними їм при отриманні візи для в'їзду у цю країну.

Щодо самого процесу акредитації у США, слід зауважити, що він проводиться децентралізовано та його здійснюють приватні неурядові організації. На них покладено

розробку та затвердження процедур та стандартів проведення акредитаційних справ. Процес акредитації вишів у США умовно класифікують за двома розділами: у першому випадку мають на увазі акредитацію самого вищого навчального закладу (здійснюють регіональні та національні акредитив-організації або агентства), у іншому ж, в свою чергу, акредитують вже освітні програми вишів, у яких вже є інституційна акредитація (її здійснюють спеціалізовані (професійні) акредитив-структури, до обов'язків яких входить оцінка відповідності навчальних програм вимогам професійної спільноти та здатності майбутніх фахівців до роботи в реальних умовах).

Акредитацією також охоплено процеси самообстеження (самоаналізу), які оцінюють їх відповідність стандартам. Тривалість вказаного процесу може бути значною – до півтора року, кінцевим результатом якого є складання письмового звіту. Матеріали самообстеження та звіт експертної комісії є підставою для прийняття акредитив-органом остаточного рішення про акредитацію.

Результати акредитації підлягають обов'язковій публікації, вуз (програма) вноситься в список акредитованих (або «преакредитованих») вузів (програм). Протягом терміну дії акредитації здійснюється моніторинг з метою перевірки виконання вимог стандартів (термін дії акредитації може становити від 2 до 10 років).

В Європі, оскільки вища освіта була протягом багатьох років переважно державною, питання про акредитацію вищих навчальних закладів не піднімалось - вони визнавалися де-факто. Практика акредитації вузів і освітніх програм стала впроваджуватися, перш за все, для знов утворених і недержавних вузів. Акредитив-структурами в європейських країнах можуть служити як загальнонаціональні органи (наприклад, міністерства освіти), так і добровільні асоціації, ради ректорів вузів, міжінституційні мережеві організації, а також професійні спільноти. Акредитація може здійснюватись на добровільних засадах (за бажанням вузу), а може бути обов'язковою умовою існування вузу. У ФРН підкреслюється, що децентралізація є необхідною умовою розвитку і диверсифікації освіти, а питання освіти знаходяться в компетенції федеральних земель. У цих умовах центральною проблемою є порівнянність курсів і вироблення порівнянних стандартів якості освітніх програм і інститутів, а також вдосконалення освітніх пропозицій.

Дискусії щодо подальшого розвитку системи управління якістю вищої освіти продовжуються на загальноєвропейському рівні. В якості можливих моделей бачаться створення загальноєвропейської акредитуючої агенції, підзвітної державам і/або Європейської Комісії; наявність національних акредитуючих структур, визнаних на загальноєвропейському рівні; різноманітність практики акредитації з одночасною наявністю процедури визнання на загальноєвропейському рівні; міжінституційні угоди щодо контролю якості та взаємної акредитації з процедурою реєстрації на загальноєвропейському рівні; повна свобода вибору правил і процедур акредитації в кожній країні з одночасною наявністю єдиного інформаційного центру (банку даних). Таким чином, зовнішня оцінка якості освіти з боку замовників освіти (держави), буде здійснюватись через систему акредитації та фінансового контролю.

СТРУКТУРА И ОСНОВНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО ПЛАНА ДЕЙСТВИЙ В ОБЛАСТИ ЦИФРОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Канд. техн. наук, доц. Горяинов А.Н.

*Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства
имени Петра Василенко*

Цифровизация жизни человека происходит стремительно. Многие страны разрабатывают соответствующие нормативные документы и стратегии развития. Например,

в Украине принята концепция развития цифровой экономики и общества [1]. В данном документе речь идет, в том числе, и об образовании – рис. 1. Что характерно, что в этот же самый день (17.01.2018) в Евросоюзе утвержден план действий в области цифрового образования [2].

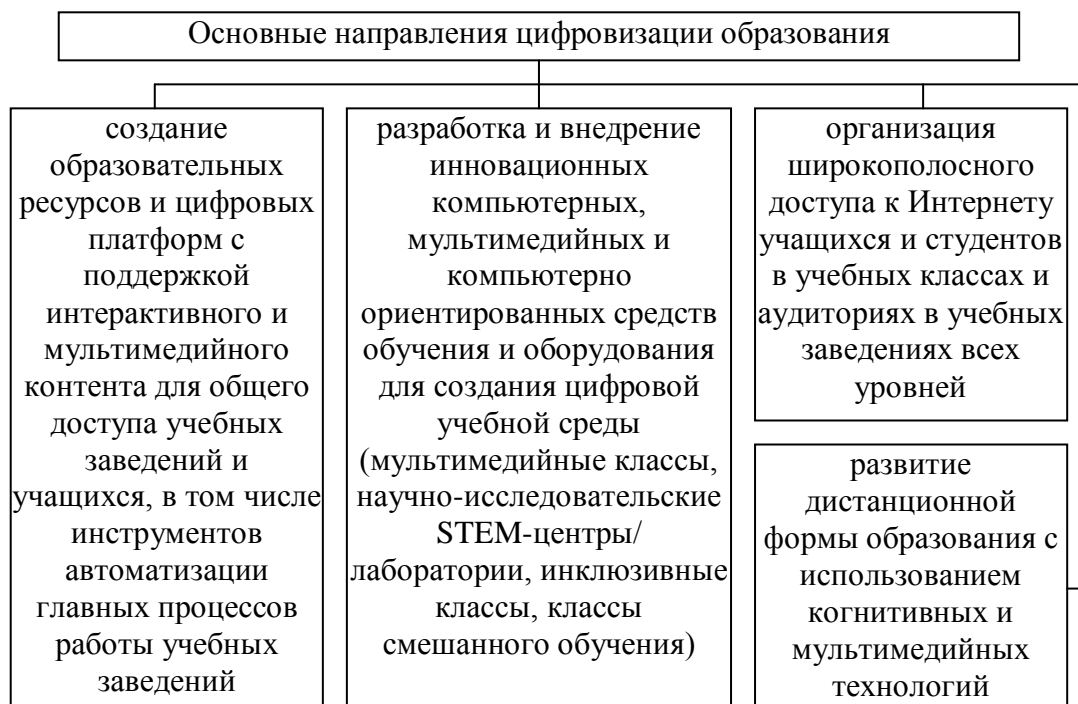

Рис. 1 – Основные направления цифровизации образования в Украине

Рассмотрим более подробно вопросы стратегии развития цифрового образования в Евросоюзе. Согласно плана действий в области цифрового образования [2, 3], выделяется три приоритетных направления и 11 задач – рис. 2.

Остановимся на некоторых задачах [2, 3].

Квалификации, заверенные подписью. Это электронные документы, выдаваемые учебными заведениями для подтверждения присвоения квалификации лицу. Этому документу могут доверять работодатели, образовательные учреждения или другие третьи стороны. Подход будет основан на открытых стандартах и интегрирован в новую платформу Europass, где можно хранить и распространять квалификации с цифровой подписью.

Центр (хаб) высшего образования. Создание общеевропейской онлайн-платформы для поддержки учебных заведений высшего образования в использовании цифровых технологий. Платформа будет служить центром для существующих европейских, национальных и региональных платформ, занимающихся онлайн-обучением, смешанной/виртуальной мобильностью, онлайн-кампусами и обменом передовым опытом. Платформа будет поддерживаться в рамках программы Erasmus+.

Открытые научные навыки. Задача направлена на содействие в использовании цифровых компетенций и открытых научных навыков в области высшего образования. Цель состоит в том, чтобы привлечь, проинформировать и обучить студентов, преподавателей, исследователей и сотрудников высших учебных заведений. Это позволит им совместно разрабатывать и совместно создавать программы для решения социальных и технологических задач.

Неделя кодирования в школах. Целью является привлечение большего количества начальных, средних и профессиональных школ к участию в Неделе кодирования ЕС. Неделя

кодирования ЕС - это массовое движение, которым руководят добровольцы по всей Европе. Неделя продвигает компьютерное мышление, кодирование, а также творческое и критическое использование цифровых технологий.

SELFIE — the Self-reflection on Effective Learning by Fostering the use of Innovative Educational Technologies

ИКТ — информационно-коммуникационные технологии

Рис. 2 – Основные направления и задачи для образования в цифровую эпоху

Литература: 1. Розпорядження КМ України від 17.01.2018 № 67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p> 2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the Digital Education Action Plan. Brussels, 17.1.2018 COM(2018) 22 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2018:22:FIN> 3. Digital Education Action Plan. URL : https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en

STEM-ОСВІТА У ГЕНДЕРНОМУ РОЗРІЗІ

Викл. Головка-Марченко І.С.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Основною метою STEM-освіти є навчання, що забезпечує поєднання природничих наук, технологій, технічної творчості та математичних знань. Вона покликана підготувати такого учня чи студента, який зможе вирішувати завдання різного рівня із застосуванням отриманих знань та сучасних технологій. Акронім STEM вживається для позначення

популярного напрямку в освіті, що охоплює природничі науки (Science), технології (Technology), технічну творчість (Engineering) та математику (Mathematics) [1].

Умовно вважається, що точними науками повинні займатися чоловіки, а жінки – гуманітарними, що актуалізує питання гендерної рівності чоловіків та жінок у сфері професійного самовираження. Це питання у світі з кожним роком стоїть все гостріше, і Україна не є винятком.

Гендерна нерівність є однією з цілей сталого розвитку суспільства. Гендерна нерівність (англ. Gender inequality) – це ідея та ситуація, коли жінки та чоловіки не є рівними за правами, можливостями та уявленнями про них. Термін стосується неоднакового поводження з людьми чи їхнього сприймання, ставлення до них, повністю чи частково спричиненого статтю чи гендером цих людей. Жінки відстають від чоловіків у багатьох областях, включаючи освіту, можливості на ринку праці, представленість у політиці, платню за рівноцінну роботу. Гендерна нерівність впливає з відмінностей у гендерних ролях та спричинена існуванням гендерних стереотипів [2].

Розглянемо дані Державної служби статистики України щодо кількості чоловіків та жінок, задіяних у виконанні науково-дослідних робіт, за категоріями персоналу в 2017 р., що подано в табл. 1 [3].

Таблиця 1

Кількість чоловіків та жінок, задіяних у виконанні науково-дослідних робіт,
за категоріями персоналу у 2017 р.

	2016 рік		2017 рік	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки
Усього працівників:	<u>51866</u> 52,9%	<u>46046</u> 47,1%	<u>50101</u> 53,1%	<u>44173</u> 46,9%
- дослідники	<u>35034</u> 55,0%	<u>28660</u> 45,0%	<u>32859</u> 55,3%	<u>26533</u> 44,7%
- техніки	<u>4238</u> 42,4%	<u>5762</u> 57,6%	<u>3776</u> 41,3%	<u>5368</u> 58,7%
- допоміжний персонал	<u>12594</u> 52,0%	<u>11624</u> 48,0%	<u>13466</u> 52,3%	<u>12272</u> 47,7%
Із загальної кількості мають науковий ступінь				
- доктора наук	<u>5187</u> 73,1%	<u>1904</u> 26,9%	<u>5059</u> 72,8%	<u>1883</u> 27,2%
- доктора філософії (канд. наук)	<u>10703</u> 52,9%	<u>9505</u> 47,1%	<u>10189</u> 53,1%	<u>9030</u> 46,9%

Розглянувши дані таблиці, можна зробити висновок, що у 2016 р. кількість жінок, які займалися науково-дослідною роботою становила 47,1% від загальної кількості працівників даного напрямку, з яких відсоток жінок-дослідників – 45%, допоміжний персонал – 48% і лише жінки-техніки – 57,6%, що говорить про застосування жіночих навиків лише при технічному виконанні справи. У 2017 р. зменшився відсоток жінок, задіяних у НДР, та становив 46,9%, з них: жінки-дослідники – 44,7%, допоміжний персонал жінки – 47,7% та лише жінки-техніки – 58,7%, що підтверджує попередні спостереження.

Досліджуючи далі статистичні дані, можна сказати, що у 2017 р. 44,7% дослідників становили жінки, з яких 27,2% мали науковий ступінь доктора наук і 46,9% – доктора філософії (кандидата наук).

Отже, дані статистики підтверджують стан гендерної нерівності в нашій країні.

Але держава намагається впевнено крокувати до цілей сталого розвитку на всіх рівнях та підтримувати гендерну рівність законодавчими актами. Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, затверджена Кабінетом Міністрів України, сприятиме утвердженню принципу рівності жінок і чоловіків у пріоритетних сферах соціального та економічного розвитку в Україні, ефективному розв'язанню проблем та усуненню диспропорцій гендерного розвитку з чіткою орієнтацією на права людини [4]. Документ визначає основні завдання, спрямовані на підвищення рівня дотримання принципу забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя українського суспільства. Зокрема, передбачається вдосконалити нормативно-правову базу, механізм проведення гендерно-правової експертизи, механізм реалізації права на захист від дискримінації за ознакою статі, враховуючи гендерний компонент у програмах економічного та соціального розвитку.

Література: 1. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти». STEM-освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. Вільна енциклопедія. 3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Головне управління статистики у Харківській області. Інформаційний бюлетень «Жінки і чоловіки Харківщини у 2017 році». Випуск № 2 від 04.07.2018 № 06/795 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>.

ДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Ст. викл. Голозубова О.В., ст. викл. Слабко Н.М.
Балаклійська філія КЗ «ХГПА» ХОР

Актуальною проблемою для України є високий рівень безробіття серед молоді. Враховуючи, що молодь є, з одного боку, потенціалом позитивних змін у суспільстві, а з іншого – можливою причиною соціальної нестабільності, стає виключно актуальним сприяння професійній адаптації молодих людей до сучасних соціально-економічних умов.

Оскільки молодь не має практичного досвіду роботи (або він недостатній), дана категорія громадян виявляється мало затребуваною на ринку праці. У той же час завищені вимоги роботодавців до найманих працівників (досвід роботи, висока кваліфікація), низький рівень оплати праці молодих працівників, відсутність соціального пакету негативно впливають на організацію процесу працевлаштування молоді. Таким чином, найбільш складно знайти саме першу роботу. Цю проблему в розвинених європейських країнах намагаються вирішити різними способами, одним з них є розвиток систем дуального навчання.

Дуальне навчання – це такий вид навчання, при якому теоретична частина підготовки проходить на базі освітньої організації, а практична – на робочому місці. Підприємства замовляють освітнім установам конкретну кількість фахівців, роботодавці беруть участь у складанні навчальних програм. Студенти проходять практику на підприємстві без відриву від навчання [1].

Дуальне навчання, як показує практика європейської системи освіти, є продуктом взаємодії освітніх організацій і роботодавців щодо успішної професійної і соціальної адаптації майбутнього фахівця. Студенти вже на ранніх етапах навчання включаються у виробничий процес в якості працівника підприємства.

У відомій праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776) Адам Сміт підкреслював, що «системи учнівства та наставництва в дуальному навчанні необхідно вважати традиційними методами професійного навчання на робочому місці, тому що, працюючи поряд з майстром, молоді робітники вивчають ази професії» [2].

Використовуючи дуальну модель навчання, підприємства витрачають значні кошти на підготовку працівників, бо добре знають, що витрати на якісну професійну освіту є надійними капіталовкладеннями у майбутній розвиток компанії. При цьому вони стають зацікавленими не лише в результатах навчання, але і у змісті навчання, його організації.

Дуальна система навчання передбачає поєднання теоретичного навчання з періодами виробничої діяльності. Майбутній фахівець навчається одночасно в двох організаціях, освоюючи і теорію, і практику. З одного боку, він отримує теоретичні знання в освітній організації, а з іншого – працює на підприємстві, де формуються необхідні для даного виробництва практичні навички та компетенції. Обидві організації є партнерами. Важливо, що молоді фахівці, які поєднують навчання з виробничою діяльністю, часто залишаються працювати на цьому ж підприємстві по закінченні програми навчання.

Загальноновизнаним лідером в організації дуального навчання вважається Німеччина, де система професійної освіти відрізняється розвиненим інститутом наставництва, практико-орієнтованим навчанням і активною участю бізнесу у підготовці кадрів. Досвід цієї країни служить зразком для всього Європейського Союзу. Значний інтерес представляє також система дуальної освіти Франції, так зване альтернативне навчання.

Перевагами дуальної моделі навчання є:

- практична частина навчання відбувається на підприємствах;
- між освітньою організацією і підприємством можуть виникати і розвиватися міцні взаємовигідні відносини;
- зміст робочих програм узгоджено між освітньою організацією і роботодавцями;
- при працевлаштуванні випускників можливе негайне застосування набутих знань і немає необхідності у професійній адаптації;
- постійне чергування навчання в освітній організації і на підприємстві сприяє кращій мотивації студентів;
- формування зрозумілих і однозначних описів професійних компетенцій конкретної професії [1].

Для виробничих підприємств і організацій дуальне навчання – це можливість підготувати для себе кадри точно «під замовлення», забезпечивши їх максимальну відповідність усім вимогам. Крім цього, підприємства економлять на витратах з пошуку і підбору нових працівників, їх перекваліфікації та адаптації. До того ж, є можливість відібрати найкращих випускників, адже за період практичного навчання їх сильні і слабкі сторони стають очевидними. У свою чергу, такий підхід мотивує студентів. Молоді фахівці можуть відразу працювати з повною віддачею і максимальною продуктивністю, бо добре знають підприємство і відчують себе на ньому «своїми». Усе це в сукупності сприяє закріпленню кадрів і скороченню плінності.

Для студентів дуальне навчання – це шанс раніше стати самостійними і безболісно адаптуватися до дорослого життя. Дуальна система забезпечує плавне входження в трудову діяльність, без неминучого для інших форм навчання стресу, викликаного нестачею інформації і слабкою практичною підготовкою. Воно дозволяє не тільки навчитися виконувати конкретні трудові обов'язки, але й розвиває вміння працювати в колективі, формує професійну компетентність і відповідальність. Крім того, підприємства в більшості випадків сплачують тим, хто навчається, заробітну плату, і це дозволяє молодим людям почати самостійне життя раніше за їх однолітків.

Дуальна модель навчання надає гарні можливості для управління власною кар'єрою. Ні одна модель навчання не дозволяє настільки вивчити виробництво зсередини, що робить дуальне навчання важливою сходинкою на шляху до успішної кар'єри.

У дуальній системі навчання посилюється і якісно змінюється роль роботодавця. На території підприємства створюються навчальні робочі місця для студентів, які можуть відрізнитися від звичайного робочого місця наявністю віртуального симуляційного

обладнання. Найважливіший компонент – наявність підготовлених кадрів, які є наставниками.

Отже, досвід Німеччини у сфері організації дуального навчання стане в нагоді Україні. Дуальне навчання дасть змогу наблизити підготовку майбутніх спеціалістів до потреб і вимог практичного життя.

Література: 1. Сидакова Л.В. Сущность и основные признаки дуальной модели обучения / Л.В. Сидакова // Образование и воспитание. – 2016. – № 2. – С. 62-64 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://moluch.ru/th/4/archive/29/803>. 2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ВИДІВ ЛЕКЦІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ»

Канд. екон. наук, доц. Глущенко Я.І.
*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Європейський вектор розвитку економіки, розширення ринків збуту, активізація України, як суб'єкту міжнародних відносин, вимагають зміни підходів до викладання дисциплін, які пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю країни. Однією із них є дисципліна «Міжнародна економічна діяльність України», що викладається у процесі підготовки бакалаврів спеціальності 051 «Економіка» освітньої програми «Міжнародна економіка». Серед основних проблемних питань, що розглядаються протягом вивчення дисципліни, слід відзначити дослідження місця України в міжнародній торгівлі товарами, послугами, у процесах транскордонного руху капіталу і міжнародного кредиту, науково-технічному співробітництві, міжнародної міграції робочої сили, участі в діяльності міжнародних організацій [1; 4]. Враховуючи високий рівень динамічності показників, що характеризують зазначені процеси, суперечливість поглядів науковців і фахівців-практиків на подальшу перспективу розвитку країни, в процесі викладання дисципліни доцільно використовувати популярні в останній час нетрадиційні види лекцій: лекцію-конференцію, лекцію диспут, бінарну лекцію, лекцію екскурсію [2; 3].

Однім з умінь, яке повинні придбати студенти у процесі вивчення дисципліни, є виконання дослідницької роботи. Готуючись до лекції-конференції студенти під керівництвом лектора проводять дослідження обраної тематики, аналізують динаміку основних показників, визначають місце, яке займає країна на світовому ринку.

Лекції-конференції по дисципліні «Міжнародна економічна діяльність України» доцільно проводити по темах, які присвячені питанням експорту-імпорту товарів, характеристиці сучасних тенденцій та перспектив України на міжнародних ринках логістичних, транспортних, інжинірингових, ІТ, консалтингових, освітніх, туристичних послуг [4].

Ще однією з видів нетрадиційних лекцій, яку доцільно використовувати при викладанні дисципліни «Міжнародна економічна діяльність України» є лекція диспут. При підготовці до лекції студенти вивчають та аналізують думки провідних учених і фахівців-практиків щодо окремих спірних питань міжнародної економічної діяльності країни на сучасному етапі. Перед підготовкою до лекції групу доцільно розділити на підгрупи, кожна з яких буде відстоювати одну з протилежних точок зору [2; 3]. Приймаючи участь у лекції диспуті студенти отримують навички проведення дискусій, формулювання і відстоювання власної точки зору, пошуку доказів для її аргументації.

По зазначеній дисципліні лекції диспут доцільно проводити за темами, в яких розглядаються напрями і причини трудової міграції робочої сили, проблеми зовнішньої заборгованості України, напрями забезпечення боргової безпеки країни, умови і напрями залучення іноземних інвестицій в українську економіку [4].

При вивченні дискусійних питань міжнародної економічної діяльності, до яких можна віднести і вектор розвитку країни у майбутньому, може бути використано бінарну лекцію. Другим лектором для проведення заняття може бути запрошено спеціаліста-практика. Також бінарні лекції можуть бути використані при наявності міждисциплінарних зв'язків по інтегрованим проблемам різних дисциплін однієї, або декількох кафедр. Наприклад, для розгляду теми присвяченій умовам і способам здійснення розрахунків за експортно-імпортними операціями доцільно залучити фахівця комерційного банку, який займається зовнішньоекономічними операціями, або викладача дисципліни «Міжнародні фінанси» [4].

Однією з вимог сьогодення є обізнаність студентів щодо конкретних процесів, які відбуваються на практиці. Для вирішення цього питання може бути використано такий вид нетрадиційної лекції, як лекція екскурсія. Зазначений вид лекцій доцільно використовувати для ознайомлення студентів з діяльністю суб'єктів макро- і макrorівнів міжнародної економічної діяльності. Лекція-екскурсія може бути проведена за темою «Регулювання міжнародної економічної діяльності в Україні» [4].

Для зацікавленості в підготовці й активній участі в зазначених лекціях студенти отримують бали. При цьому, бали виставляються не тільки за якість підготовленого матеріалу, його презентабельність, а й уміння сформулювати власну думку і аргументувати її.

Література: 1. Міжнародна економічна діяльність України: навчальний посібник / С. В. Бестужева. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 268 с. 2. Мачинська Н.І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н.І. Мачинська, С.С. Стельмах. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 180 с. 3. Головачук Т.І. Інноваційний підхід при проведенні лекційного заняття / Т.І. Головачук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2011. - Вип. 2 (1). - С. 405-410.- Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2011_2%281%29__70. 4. Глущенко Я.І. Міжнародна економічна діяльність України: програма навчальної дисципліни рівень освіти бакалавр, освітня програма «Міжнародна економіка». – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. - Режим доступу: http://campus.kpi.ua/tutor/index.php?mode=mob&ir_own.

СУЧАСНІ ФОРМИ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ

Канд. техн. наук, доц. Давиденко О.А., канд. техн. наук, доц. Новобранов В.М.
Харківський національний технічний університет будівництва та архітектури

Висока якість освіти являється тим фактором, що дозволяє студенту в майбутньому зайняти провідні позиції на ринку праці.

Для підвищення рівня освіти необхідно розглядати сукупність підходів щодо отримання знань. Виділяють формальну та неформальну освіти, які дозволяють охопити всі аспекти навчання [1,2,3,4].

Формальна освіта – державна система нижчої, середньої і вищої освіти та підвищення кваліфікації фахівців, що має затверджені програми та терміни навчання [5]. Навчання відбувається в навчальних закладах під керівництвом викладачів, рівень знань та навичок підтверджуються оцінками, які прийняті за певними критеріями.

Неформальна освіта – освіта, що необов’язково має організований та систематичний характер, може здійснюватися поза межами організованих освітніх закладів [5]. Форма навчання - індивідуальні заняття під керівництвом репетиторів; набуття професійних навичок безпосередньо на робочому місці.

Поєднання цих форм освіти та системний підхід до навчання дає можливість для впровадження дуального навчання.

Дуальне навчання – вид навчання, при якому теоретична частина підготовки проходить у навчальному закладі, а практична - на робочому місці.

Така форми освіти передбачає удосконалення практичної складової освітнього процесу із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки - співвідношення теоретичного навчання - 50% та виробничого навчання - 50%; сприяння адаптації здобувачів вищої освіти до умов виробництва - оцінювання результатів навчання – відповідно до реальних показників професійної підготовки, підтвердженої в умовах виробництва [6].

Впровадження такої форми навчання дозволяє:

- Підвищити якість підготовки фахівців
- Зблизити освіту з вимогами ринку праці
- Підвищити мотивацію до навчання серед учнів та студентів
- Ріст рівня зайнятості молоді
- Скорочення адаптаційного періоду випускників на роботі
- Підвищити конкурентоздатності працівників

Література: 1. <http://education-ua.org> 2. <http://biblio.lib.kherson.ua> 3. <http://www.edutrends.info> 4. <http://jusintergentes.com.ua> 5. <http://javoriv-rda.gov.ua> 6. pedpresa.ua

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ ПРЕСТИЖУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Канд. іст. наук, доц. Євсєєв С.Є., канд. екон. наук, доц. Тодріна І.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Найважливішим у структурі потенціалу вищих навчальних закладів України є склад науково-педагогічного персоналу. Важливість кадрового потенціалу вищої школи пов’язана з тим, що на відміну від інших підприємств, організацій, де перевага при створенні продукту віддається техніці, освітні продукти створюються в основному завдяки праці науково-педагогічного персоналу, яку не можна замінити працею ніяких механізмів.

Викладач є ключовим суб’єктом вищої школи. Нажаль, в сучасних складних соціально-економічних умовах, що склалися у вітчизняній освіті, відбувається процес старіння науково-педагогічних кадрів. Спостерігається також відтік перспективної, творчої молоді в інші сфери економічної діяльності та за кордон. Однією з причин такого становища є падіння престижу праці викладача, зниження економічних та інших стимулів.

Аналіз історичного аспекту розвитку організації викладацької праці, свідчить про те, що до початку ХХ ст. розумова праця у вищих оцінювалась значно вище, ніж фізична. В Україні, в радянський період тенденція зберігалася на тому ж рівні, але з 90-х років ситуація змінюється. Фізична праця починає оцінюватися вище. Якщо до початку ХХ ст. співвідношення оплати праці в галузі освіти і в промисловості складало 1:60, в радянські часи – 1:7, то в сучасній Україні лише 1:0,6.

Крім економічних важелів існують і інші. Провідні країни світу вже давно розглядають науку як стратегічну сферу, від якої залежить не тільки економічний, а й культурний, соціальний розвиток держави.

Одним з напрямів підвищення престижу викладацької праці, авторитету працівника вишу в студентському середовищі та серед представників виробничої сфери є, на наш погляд, розвиток дуальної освіти.

Дуальна форма навчання передбачає поєднання навчання у вишах з навчанням на робочих місцях. Лекційні заняття проводять в університетських аудиторіях, а практичні та лабораторні, а також курсові проекти – в компанії. Такий студент-робітник повноцінно виконує свої обов'язки, отримує стипендію, наближену до зарплатні. Під час навчання він матиме наставника на підприємстві, й після випуску майже гарантовано отримає роботу.

Результати такого навчання оцінюватимуть і роботодавець, і навчальний заклад. Роботодавець братиме участь у відборі учнів, які працюватимуть у нього й паралельно навчатимуться у виші. Він же повинен вкласти гроші у матеріально-технічну базу, щоб студент набув справді сучасного практичного досвіду.

Між студентом, працедавцем та навчальним закладом буде укладено тристоронній договір, у якому зазначатимуться права та обов'язки кожного. Але для запуску системи ВНЗ мають осучаснити навчальні програми, підприємства – виробничу базу.

Актуальність впровадження в Україні системи дуальної освіти ілюструють і статистичні дані. Так Україні гостро бракує працівників робітничих професій. Лише 20% випускників шкіл обирають навчання у профтехучилищах – проти, скажімо, 70% у Чехії, Хорватії, Австрії чи Фінляндії. Зношеність обладнання закладів вищої освіти сягає 60-80%, а профосвіти 60-100%. Це означає, що подекуди студентів навчають лише теорії [3].

Дуальна система освіти виникла у Німеччині після ухвалення у 1969 році закону про професійне навчання. У вищу дуальну школу там приймають абітурієнтів із середньою освітою. Навчання триває три роки. 70% навчальних годин студент проводить на виробництві, 30% – у коледжі. Студенти самостійно обирають компанії, в яких хотіли б працювати і домовляються з їх керівництвом. Далі – заняття із куратором, котрий отримує за це додатково 538 євро. На канікулах студент не відпочиває, а працює. Наприкінці навчання пише роботу не з теоретичної, а з практичної теми, близької до того, чим він займався у компанії [1, 2].

Сьогодні у Німеччині діють 1563 програми дуального навчання. Найбільше їх в інженерії – 39%, та в економіці – 32%. Охочих одночасно вчитися і працювати багато: у Німеччині на одне місце близько 80 претендентів. Торгово-промислова палата має цілу базу підприємств, які готові брати участь у такій системі освіти. Кожна п'ята компанія вчить студентів на виробництві, готуючи для себе майбутні кадри [1,2].

Бізнес у Німеччині повертає собі 70% інвестицій у дуальну освіту. У Німеччині трохи більше половини абітурієнтів (51,7%) обирають саме дуальну освіту. Середня зарплата під час такого навчання становить 876 євро на місяць. Її платить підприємство. Після отримання дуальної освіти шукають роботу лише 4% випускників. Для порівняння: з-поміж тих, хто проходить навчання без реальної практики, відразу працевлаштуватися не може кожен п'ятий (19%) [3].

Німецькі компанії інвестують близько 18 тис. євро на рік на кожного учня (більшість цієї суми йде на його зарплату). Держава також бере участь у витратах на дуальну освіту. Сума сягає 7 млрд. євро на рік. Як наслідок німецькі малі й середні підприємства – конкурентні на світовому ринку. Молодіжне безробіття становить лише 7,2%. В Україні, за даними Державної служби статистики, рівень безробіття серед молодих людей віком до 24 років на перше півріччя 2018 р. становить 17,1% [2].

В Харківському національному університеті будівництва та архітектури поступово накопичується позитивний досвід впровадження дуальної освіти. Так протягом кількох років, студенти спеціальності «Автоматизація виробництва та комп'ютерно-інтегровані технології» під керівництвом викладачів кафедри економічної теорії проходять практику на підприємствах м. Харкова з дисципліни «Логістика у сучасному виробництві».

Таким чином, дуальна освіта сприятиме тісній співпраці викладачів, підприємців і студентів, підвищуючи одночасно конкурентоспроможність випускників на ринку праці, забезпеченість виробництва висококваліфікованими кадрами і престижність викладацької праці. Науково-педагогічна діяльність стане невід'ємною складовою соціально-економічного та культурного розвитку України.

Література: 1. Амеліна С. М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини / С. М. Амеліна // Зб. наук. праць «Проблеми трудової і професійної підготовки». – 2010. – Вип. 15 – С. 107–112. 2. Вчитися на роботі: як працюватиме дуальна освіта в Україні. / URL: [www. uain.press/science/education/vchytysya-na-roboti-yak-zapratsyuue-dualna-osvita-v-ukrayini-943921](http://www.uain.press/science/education/vchytysya-na-roboti-yak-zapratsyuue-dualna-osvita-v-ukrayini-943921) (дата звернення: 01.03.2019). 3. І. Москвіна Дуальна освіта – партнерство вишів і бізнесу. / URL: [www. dt.ua/EDUCATION/dualna-osvita-partnerstvo-vishiv-i-biznesu-295022_.html](http://www.dt.ua/EDUCATION/dualna-osvita-partnerstvo-vishiv-i-biznesu-295022_.html) (дата звернення: 01.03.2019). 4. Хюфнер К. Управління та фінансування вищої освіти в Німеччині / К. Хюфнер // Вища школа. – 2005. – № 6. – С. 97–117.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ

Канд. екон. наук, доц. Касатонova І.А.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Розвиток інформаційних технологій сьогодення напряму пов'язаний із впровадженням у навчальний процес вищих навчальних закладів дистанційної форми навчання студентів, а зокрема і викладачів закладів. Нині у всьому світі набуває поширення дистанційне навчання, яке дає унікальну можливість отримувати нові знання в різних областях людської діяльності і при цьому самостійно планувати місце, час і форму навчання.

Дистанційне навчання – сукупність технологій, що забезпечують доставку тим, хто навчається, основного обсягу досліджуваного матеріалу; інтерактивна взаємодія студентів і викладачів в процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу [1].

Питанням розвитку дистанційного навчання також присвячено Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», яким передбачено:

- «розвиток мережі електронних бібліотек на всіх рівнях освіти;
- створення системи дистанційного навчання, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та дітей, які перебувають на довготривалому лікуванні;
- забезпечення навчально-виховного процесу засобами інформаційно-комунікаційних технологій, а також доступу навчальних закладів до світових інформаційних ресурсів» [2].

Слід визначити явні переваги системи дистанційного навчання, а саме:

- набуття навиків висловлювання своїх думок у письмовому вигляді;
- оволодіння можливостями сучасних інформаційних технологій на високому рівні;
- подолання психологічного бар'єру перед новими інформаційними технологіями;
- освоєння сутності понять як «інформаційна грамотність» та «інформаційна культура».

В силу інтерактивного стилю спілкування і оперативного зв'язку в дистанційному навчанні відкривається можливість більше індивідуалізувати процес навчання. Викладач залежно від успіхів студента може застосовувати індивідуальну методику навчання, пропонувати йому додаткові блоки учбових матеріалів, посилення на інформаційні ресурси. Чинник часу стає не обов'язковим, студент може також вибрати свій темп вивчення матеріалу, тобто може працювати за індивідуальною освітньою програмою.

Методика курсів дистанційного навчання передбачає сполучення традиційних методів спілкування викладача і студентів на лекціях і семінарах в аудиторії, а також одночасні (чати) або періодичні (форум, есе) спілкування через Інтернет. Основною метою методики розроблених дистанційних курсів є створення учбового інформаційного середовища, яке поєднуватиме комп'ютерні інформаційні джерела, електронні бібліотеки, відео- і аудіотеки, книги та навчальні посібники.

Література: 1. Дистанційне навчання [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>. 2. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [Ел. ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

«SOFT SKILLS» У СТУДЕНТІВ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Завідувач навчально-методичним кабінетом Зерній О.В.
Державний вищий навчальний заклад «Харківський коледж текстилю та дизайну»

Процеси глобалізації, зумовлені переходом суспільства від індустріального суспільства до інформаційного, спонукають розвиток нових тенденцій в освіті, створення сучасних освітніх технологій пошуку альтернативних форм освіти, інноваційної стратегії навчання й виховання, розгляду освіти в контексті культури і творчості тощо.

Реалії сьогодення пред'являють нові вимоги до рівня підготовки студентів вищих навчальних закладів, їх професійних і практичних навиків.

Сьогодні для роботодавця слово «випускник» асоціюється з «недоспеціаліст». Тому, що дуже часто хлопці та дівчата, що переступили поріг рідної альма-матер, знають всі шляхи створення того або іншого проекту, але геть позбавлені ідей з чого почати, куди рухатися і як ним управляти.

Уміння працювати в команді, витривалість, здібність переконувати або йти на компроміс – без переліку так званих «м'яких» навичок сьогодні не обходиться практично жодне оголошення про вакансії.

Фактично при підборі персоналу перевіряється відповідність претендента вимогам, які поділяються на дві категорії [2, 4]: – «жорсткі» вимоги («hard skills»), їх легко виміряти, вони є досить об'єктивними.

До цієї групи відносять професійні знання, вміння та навички, які необхідні при виконанні маркетингових завдань підприємства. – «м'які» вимоги («soft skills»), їх складно виміряти, а тому їх оцінка носить суб'єктивний характер (чесність, ініціативність, працелюбність, здатність до навчання, творчі здібності тощо).

Термін «soft skills» найчастіше при перекладі визначають як «м'які» навички, компетенції, проте зустрічаються й інші переклади, наприклад, людські або уніфіковані.

«Soft skills» – соціологічний термін, який відноситься до емоційного інтелекту людини, свого роду перелік особистих характеристик, які так або інакше пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми. Це навички, прояв яких достатньо важко виявляти, безпосередньо визначати, перевіряти, наочно демонструвати. До цієї групи належать індивідуальні, комунікативні та управлінські навички.

Поняття «soft skills» пов'язане з тим, яким чином люди взаємодіють між собою, тобто «м'які» навички рівною мірою необхідні як для повсякденного життя, так і для роботи.

За даними досліджень, професійну успішність визначають саме «soft skills». Для кар'єрного зростання потрібно починати їх застосовувати з самого нижчого рівня.

Ключова різниця в оволодінні «soft skills» і «hard skills» полягає в тому, що «м'яким» навичкам складно навчитися з книжок або просто виконуючи свої функціональні обов'язки.

В сучасному світі головне – це інформація, а саме володіння певними знаннями – статичне, адже вони можуть швидко стати неактуальними та застарілими. Набагато важливіше здобути необхідну інформацію в потрібний момент. Відповідь на цю жорстку вимогу ринку праці можуть дати ті люди, які зможуть оволодіти «м'якими» навичками.

Останні дослідження ринку праці відображають помітну тенденцію значної зацікавленості працедавців до «soft skills» у роботошукачів. Професійні вміння та навички застарівають, а «soft skills» є актуальними завжди.

В більшості вищій навчальні заклади мало приділяють уваги розвитку в студентів їх «soft skills». Проте навчальні програми перенавантажені навчальними дисциплінами, які розвивають у студентів «hard skills», тобто «тверді» навички, пов'язані зі знанням фундаментальних та спеціальних дисциплін, здобуттям практичної підготовки тощо.

Отже, «soft skills» є вирішальним інструментом на шляху до професійного успіху майбутніх конкурентоспроможних фахівців.

Література: 1. Абашкина О. Soft skills: ключ к карьере / О. Абашкина // Справочник по управлению персоналом: научный журнал. – 2008. – № 9 (сентябрь). – С. 124-126. 7. Європейський словник навичок та компетенцій [Електронний ресурс] / DISCO European Dictionary of Skills and Competences. 2. Ситник Н. І. Управління персоналом : навч. посіб. / Н. І. Ситник. — Кив: фірма «Інкос», 2009. – 472 с. 3. Сімакова І. О. Використання кейсового методу для навчання іншомовної професійно орієнтованої дискусії студентів інженерних спеціальностей / І. О. Сімакова // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2010. – Вип. 3. – С. 191-195. 4. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців / Н. А. Длугунович // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 6 (219). – С. 239—242.

EDCAMP – ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Викл. Кізіцька Т.І., викл. Лук'янова Г.Ю.

Балаклійська філія Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

У наш час відбувається модернізація усіх ланок освіти, у тому числі початкової. У цьому контексті особливого значення набуває професійний розвиток вчителя. Адже у Концепції Нової української школи зазначається, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями. Змінюється роль вчителя, який виступає не як єдиний наставник та джерело знань, а як фасилітатор, тьютор, модератор в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Українська школа буде успішною, якщо до неї прийде успішний учитель, людина-лідер, яка може вести за собою, любить свій предмет та професійно його викладає.

Щоб забезпечити школу відповідними фахівцями, необхідно модернізувати систему підготовки майбутніх вчителів початкової освіти, змінити підходи до викладання методик, залучати як викладачів, так і здобувачів вищої освіти до участі у професійно зорієнтованих форумах, конференціях, вебінарах та інших освітнянських заходах.

Одним із них є унікальний освітній рух EdCamp Ukraine. Це громадська організація, яка своєю місією вбачає створення платформи для підтримки практикуючих і майбутніх педагогів у партисипативному підвищенні кваліфікації впродовж життя.

Цей рух було засновано у травні 2010 у Філадельфії, як спробу подолання проблеми неефективності існуючих курсів підвищення кваліфікації. 11 (над)звичайних учительок та вчителів об'єднали навколо себе американських освітян, поступово залучаючи представників з різних країн світу. З того часу проведено понад 2000 заходів у 32 країнах світу за підтримки Фонда Білла і Мелінди Гейтсів.

Україна приєдналася до цього руху дев'ятою у світі та третьою у Європі, ставши найбільшою спільнотою за межами США. Вперше в Україні EdCamp було проведено у 2015 році. Його натхненниками є Олександр Елькін, Олена Масалітіна, Ірина Мінковська та команда EdCamp Ukraine за підтримки Хадлі Фергюсон, виконавчої директорки The EdCamp Foundation (США).

Команда EdCamp Ukraine проводить освітянські (не)конференції, метою яких є співтворчість учительок і вчителів у новому дискусійному форматі, який передбачає формування програми заходу спільно з усіма учасниками безпосередньо на початку події, використовує інноваційні моделі, збирає спільноту небайдужих педагогів – агентів змін, дає можливість обмінюватися педагогічним досвідом, співпрацювати та вирішувати спільні завдання. Робота учасників організовується відповідно до принципів EdCamp: безкоштовності, незалежності, вільної ініціативи, будь-хто може стати спікером/-кою, діє закон «про дві ноги», який заохочує учасників/-ць обирати сесії, які відповідають їхнім потребам.

Команда EdCampUkraine допомагає розвитку незалежного та сталого педагогічного співтовариства, яке об'єднає кращих агентів змін у системі національної освіти, буде спільноту відповідального вчительства. А також долучилася до розробки концепції Нової української школи та Державного стандарту середньої освіти, дебюрократизації вчительської та адміністративної роботи, антидискримінаційної експертизи програм і підручників.

Викладачі та студенти Балаклійської філії Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради є активними учасниками заходів, організованими командою EdCampUkraine. Набувши певного досвіду, вони організували і провели міні EdCamp, таким чином долучивши до спільноти відповідального вчительства здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Початкова освіта». Було організовано роботу у трьох локаціях: «Критичне мислення: Що це? Навіщо це?», «Метод шести капелюхів мислення Едварда де Бона», «Creative generation» та проведено спеціальну сесію-сюрприз.

Отже, професійний розвиток учителя початкових класів не закінчується в стінах закладу вищої освіти, він триває протягом усього періоду професійної діяльності.

Література: 1. Елькін О.Б. Зростаємо разом є EdCamp'ом. Як провести освітню (не)конференцію для своєї громади / О.Б. Елькін; упоряди.: О. Масалітіна, І. Мінковська. – Київ: Вид. група «Шкільний світ», 2018.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ст. викл. Колодязна Т.В.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Сучасна система вищої освіти, що в повній мірі відповідає вимогам часу, є одним з найважливіших чинників підвищення якості людського капіталу, генератором все нових ідей, запорукою активного розвитку економічних процесів і суспільства в цілому. Задля того, щоб

вітчизняна освіта дійсно ефективно виконувала ці доволі важливі завдання, необхідне її постійне оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій щодо розвитку освіти у найбільш широкому соціально-економічному контексті.

За останні роки Україна зробила суттєві зрушення на шляху щодо формування, реалізації та постійного розвитку державної політики в галузі освіти. Основні напрями оновлення вищої освіти формувалися під впливом ідей утвердження державного суверенітету, побудови демократичного суспільства, становлення ринкової економіки, поступове прагнення країни увійти в європейські освітній і дослідницький простори.

Побудова сучасної системи закладів вищої освіти відбувається у певних умовах, вплив яких зумовлений тим, що Україна досить тривалий період часу перебувала під владою різних держав.

Згідно Закону України «Про освіту» [1], що був прийнятий 5 вересня 2017, року рівнями вищої освіти є:

- початковий рівень вищої освіти, що відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій (короткий цикл);
- перший рівень вищої освіти, що відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій (бакалаврський);
- другий рівень вищої освіти, що відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій (магістерський);
- третій рівень вищої освіти, що відповідає дев'ятому рівню Національної рамки кваліфікацій (освітньо-науковий / освітньо-творчий);
- науковий рівень вищої освіти, що відповідає десятому рівню Національної рамки кваліфікацій.

На думку багатьох дослідників, прийнятий Закон не вирішує всіх проблем української освіти, які в свою чергу накопичувалися десятиріччями. Проте він створює для цього міцне законодавче підґрунтя. Ефективний результат буде залежати від всіх. Насамперед, від роботи викладачів і закладів освіти, яким надається набагато більша свобода у виборі змісту освіти і форм навчання, а також від певної спроможності держави забезпечити освітній процес необхідними для розвитку ресурсами. Важливе, що надає новий закон, це нові можливості для розвитку і підвищення своєї конкурентоспроможності здобувачам освіти, освітянам та закладам освіти. Це надзвичайно важливо сьогодні, коли необхідно швидко реагувати на численні виклики, пов'язані з низкою реформ в багатьох інших сферах, певними економічними проблемами, новими технологіями, глобалізацією освітнього простору тощо [2].

У 2017 році МОН України затвердило єдину Комунікаційну стратегію, сутність якої корелюється з певними пріоритетами діяльності МОНУ в рамках вищої освіти, визначеними до 2020 року:

- забезпечення якості вищої освіти,
- створення нової системи управління та фінансування науки.

Згідно з цими пріоритетами прописана і нова стратегія комунікацій. Вони мають бути проактивними та мати постійний зворотній зв'язок. МОНУ постійно ініціює безліч змін, запущено багато важливих і корисних проєктів, однак цю діяльність поки що бачать не всі цільові групи. Для цього публічна інформація МОНУ має стати цілком доступною на урядових веб-ресурсах, бути максимально зрозумілою та структурованою [3].

Конституцією України визначено, що держава забезпечує повну доступність та безоплатність вищої освіти в державних та комунальних навчальних закладах. Надання певних соціальних гарантій сприяє тому, що стають можливими підтримання належного життєвого рівня, а також розвиток здібностей людини незалежно від її матеріального стану, впливу економічних та інших зовнішніх факторів, по відношенню до окремих громадян [4].

Згідно ст. 78 п. 1 Закону України «Про освіту» [1] держава зобов'язана забезпечувати бюджетні асигнування на освітній процес в розмірі не менше 7 % за рахунок коштів

державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством. Проте, як свідчить статистика, за роки незалежності України у жодному бюджеті зазначена стаття не виконувалась і обґрунтування для цієї норми не надано.

Аналіз обсягів і динаміки видатків на освіту загалом за період з 2000 по 2017 рр. свідчить про змінну тенденцію [5]. Саме у 2014-2016 рр. відбулося зменшення як обсягів, так і частки видатків на освіту, що обумовлено політичною нестабільністю, економічною кризою та військовими діями на Сході держави.

Сучасна освітня політика має реалізовуватись у контексті потреб модернізації країни згідно зі Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014 р.), іншими стратегічними документами української держави, що визначають її європейський і світовий статус у майбутньому.

Порівнюючи вищу освіту України у перші роки незалежності та сьогодні, можна сказати, що вона дійсно зазнала суттєвих змін, а саме в якості освіти, способах викладання та ін.

Постійна розбудова сучасної структури вищої освітньої галузі має забезпечити оптимальні умови для функціонування та розвитку системи освіти і всіх її підсистем; реалізацію різноманітних освітніх моделей, існування навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти, що забезпечують громадянам надання якісних освітніх послуг, свободу вибору в освіті.

Література: 1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. №2145-19 (поточна редакція) // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38-39. Режим доступу <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. 2. Новий закон про освіту: що він нам дає? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/07/5/225125/>. 3. Місія, функції та стратегія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/misiya-ta-funkciyi>. 4. Красій О.І. Фінансування народної освіти / О. Красій // Фінанси України. – 2000. – №4. – С. 49–53. 5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

ВЗАЄМОДІЯ ЛАЗЕРНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ ІЗ ХАЛЬКОГЕНІДАМИ

Канд. фіз.-мат. наук, доц., Корсунський О.М., ст. викл. Чернець І.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Одним з перспективних напрямків сучасних фізичних досліджень є всебічне вивчення халькогенідного скла (CHG) для його використання в інфрачервоній (ІЧ) спектроскопії, інтегральній оптиці, та мікрооптиці [1-3]. CHG мають декілька відмінних здатностей змінювати свої структурні та оптичні властивості під дією світла або електронних пучків [4-5]. Серед цих явищ викликає інтерес, який постійно зростає, фотоіндукований масоперенос (МП) у тонких халькогенідних плівках, який використовується для «сухого» структурування плівок за допомогою лазера або електронних пучків. Також дуже цікаві процеси виготовлення різних оптичних компонентів за допомогою так званого «однокрокового методу» [6-7].

Окремий інтерес викликають порівняно нещодавні дослідження про формування брижі на поверхні халькогенідних плівок при однорідному освітленні монохроматичним світлом на довжині хвилі забороненої зони. Брижі приводять до морфологічної нестійкості плівок, які впливають на їх властивості, які необхідні для технічних додатків.

Брижі, що спостерігались раніше на металевих, напівпровідникових та діелектричних поверхнях та виникали під дією лазерного випромінювання, пояснювалися інтерференцією лазерного випромінювання та оптичної хвилі розсіяної поверхні [8].

Тоді як для халькогенідних плівок було встановлено, що формування брижі виникає не в результаті оптичних ефектів, а як наслідок конкуренції між капілярними та електростатичними силами стаціонарного режиму, які були викликані перерозподілом електронів та «дірок», світлом, яке генерується [9].

На наш погляд, дані о результатах цих сучасних досліджень дуже корисно включити до спеціального курсу «Сучасні досягнення фізики, які реалізуються в найважливіших прикладних областях» в технічних університетах України.

Література: 1. A.Zakery, S.R.Elliot. Non-Cryst. Solids 330 (1-5) - 2003 (1-12) 2. J.Hu, Opt.Express 18 (2010) 22174. 3. N.Carlie, I.D.Musgraves, R.Zdyrko et all. Opt.Express 18 (2010) 26728. 4. H.Fruitsche, in: P.Boochand (Ed), Semiconducting insulating Classes, World Scientific. River Edge. Nj 2000, p.653. 5. S.R.Elliot, Chalcogenide Classes, in: J.Zarycki (Ed) Materials Science and Technology, Vol. 9, VCH, Weinheim, 1991. 6. Lei Su, C.J. Rowlands, S.R.Elliot. Opt.Letters 34 (2009) 1645. 7. P.M. Zhou Guosheng, Fauchet, A.E.Siegman, Phys.Rev, B26 (1982) 5366. 8. M.Castillejo, P.M.Ossi, J.Zhigilei (Ed) Lasers in Materials Science, Springer Int. Publishing. Switzerland 2014. 9. Yu.Kaganovskii, A.M.Korsunsky, M.Rosbluh. Materials Letters. 183 (2016), 156-160.

ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Д-р пед. наук, канд. хім. наук, проф. Кофанова О. В.,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
здобувач, директор Киричков Ю. В.
Політехнічний ліцей Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут»

Останніми роками технічна освіта стає основою життя практично у всіх країнах світу. Це зумовлено бурхливим розвитком нових матеріалів, високих технологій, появою штучних хімічних елементів, їх сполук, а також кардинальною зміною ставлення суспільства до навколишнього середовища, особливо з огляду на ті екологічні кризи, що супроводжують наше життя. Отже, фундаментальна підготовка молоді у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах (ВНЗ) стає пріоритетним напрямком розвитку системи освіти в Україні.

З урахуванням сучасної СТЕМ-концепції освіти в Україні навчання молодого, талановитого покоління має бути посилено за такими напрямками, як наука, технології, інженерія та математика. Тобто саме фундаментальна складова підготовки молоді слугує основою для формування світогляду, фундаментом для трансформування свідомості на основі ноосферних принципів.

Україні для входження до європейського і світового освітнього просторів, ринків праці тощо потрібні інженери, які здатні творчо мислити, орієнтуватися в нестандартних мінливих ситуаціях, що властиві сучасному світу, швидко реагувати на проблеми, бути здатними приймати правильні безпечні рішення, аналізувати й прогнозувати виробничі ситуації. Підготовка таких фахівців починається ще у загальноосвітній школі, а, отже, вітчизняна середня освіта потребує кардинальних змін у напрямку посилення її фундаментальної складової.

У зв'язку з цим постає завдання дослідити сучасні тенденції розвитку технічної освіти у країнах Європи, виявити позитивні риси та встановити педагогічні умови, які нададуть змогу реформувати систему освіти в Україні. Проаналізуємо для цього підготовку інженерів-екологів у країнах Європейського Союзу на прикладі організації її хімічної складової.

У країнах Європи вищу технічну екологічну освіту можна здобути як у спеціалізованих технічних і технологічних ВНЗ, так і під час навчання на факультетах інженерії або прикладних наук у класичних університетах. Зокрема, підготовка спеціалістів-екологів за програмою бакалавра у Великій Британії, як правило, потребує 3–4 роки навчання; причому особлива увага приділяється саме їх хімічній освіті (обсяг хімічних дисциплін може сягати до 80 % від загального навантаження [5]). Навчання за програмою бакалавра у ВНЗ Німеччини також триває 3 роки, а головними ознаками вважається "академічна свобода" і тісний зв'язок навчального процесу з науковими дослідженнями. Зокрема, у Мюнхенському технічному університеті [2] пропонується програма підготовки бакалаврів наук з інженерії навколишнього середовища, хімічна компонента якої представлена кількома дисциплінами, що у загальному обсязі навантаження становить 16–19,5 % залежно від обраної індивідуальної програми студента. Цей показник є середнім серед досліджуваних європейських ВНЗ, але за якісним аспектом можна зробити висновок щодо ґрунтовності та різноплановості хімічної підготовки майбутніх фахівців з інженерії охорони навколишнього середовища.

Вищу технічну екологічну освіту у Франції студенти можуть набути як в університетах і Вищих школах, так і у спеціалізованих ВНЗ, наприклад, Університетських технологічних інститутах, Університетських професійних інститутах тощо; причому для вищої освіти Франції характерні варіативність спеціальностей і певна «регіоналізація освіти» [1, с. 83]. Наприклад, у Середземноморському університеті (Франція, Прованс) [3] студенти можуть отримати як Диплом університету технології (Le Diplôme Universitaire de Technologie – DUT), так і Професійні ліцензії (La Licence Professionnelle – LP). А серед дисциплін хімічного циклу програми підготовки фахівців-екологів (DUT, 2 роки) найбільш розповсюджені такі курси, як «Продукування небезпечних хімічних сполук у реакціях», «Безпечна діяльність у навколишньому середовищі», «Безпека продукції при її використанні», «Радіаційна безпека: радіологія, біологія та хімія». Крім того, що кожний семестр в університеті закінчується виконанням самостійного науково-дослідного проекту, що надає змогу майбутнім випускникам-екологам отримати практичний досвід у професійній діяльності.

У Швейцарії підготовка бакалаврів-екологів у технічних ВНЗ зазвичай триває 3 роки, причому, у перший рік навчання студенти вивчають обов'язкові дисципліни фундаментального циклу; на другому курсі вони мають дещо більшу свободу щодо власного вибору дисциплін і курсів, а вже на третьому році навчання їх індивідуальна програма повністю адаптована до майбутнього фаху. Загалом цикл хімічних дисциплін становить близько 16 % від загального обсягу навчального часу і представлений великою різноманітністю хімічних курсів.

В інших країнах Європи хімічній підготовці студентів-екологів приділяється також належна увага. Зокрема, в Університеті Нова Горіца (Словенія) [4] підготовка бакалаврів наук з охорони навколишнього середовища передбачає вивчення таких обов'язкових дисциплін як «Хімія», «Біохімія», «Основи науки про навколишнє середовище», а до курсу хімії входять змістові модулі «Загальна та неорганічна хімія», «Органічна хімія» тощо, а дисципліна «Основи науки про навколишнє середовище» включає розділи: «Захист життєвих ресурсів», «Забруднення повітря та водного середовища» тощо. Крім того, студентам-екологам пропонується кілька хімічних дисциплін за вибором – «Хімія навколишнього середовища», «Геохімія», «Екотоксикологія», «Хімія атмосфери», «Основи токсикології та канцерогенезу», «Токсикологія», «Цикли розсіяних елементів у довкіллі», «Управління та переробка токсичних відходів» тощо.

Отже, у ВНЗ Європи немає єдиної освітньої політики щодо вищої технічної екологічної освіти та її хімічної компоненти. Головною метою підготовки майбутніх інженерів-екологів у європейських вищих закладах освіти є орієнтація на вирішення екологічних проблем регіону, країни в цілому, а тому й програми підготовки сильно

різняться залежно від профілю ВНЗ та його місцезнаходження. Європейські вищі навчальні заклади пропонують майбутнім спеціалістам-екологам широкий спектр різноманітних хімічних курсів, причому на їх вивчення відведено зазвичай достатній обсяг навчального часу.

Література: 1. Рудишин С. Д. Стан екологічної освіти в практиці вищої школи зарубіжних країн/С.Д. Рудишин // Вісник Житомирського держ. ун-ту. – 2008. – Вип. 40. Педагогічні науки.– С. 81–85. 2. 11. Сайт Мюнхенського технічного університету (Німеччина) Режим доступу: http://portal.mytum.de/studium/studiengaenge_en/umweltingenieurwesen. 3. Сайт Середземноморського університету (Франція) / Режим доступу: <http://www.iut.univ-aix.fr/spip.php?ubrique100>; <http://www.iut.univ-aix.fr/spip.php?article28>. 4. Сайт університету Нова Горіца (Словенія) / Режим доступу: <http://www.ung.si/en/academic-programmes/1100/>. 5. Сайт університету Східної Англії (Велика Британія) / Режим доступу: <http://www.uea.ac.uk/env/courses/bsc-environmental-earth-sciences#profile>.

ЕКОЛОГІЧНА СКАДОВА ТУРИСТСЬКОЇ ОСВІТИ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Канд. екон. наук, доц. Красномоєць В. А.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Серед усього різноманіття використовуваних у даний час управлінських технологій в туристичній сфері, особливе місце займають системи формування екологічного інноваційного потенціалу, які стають основним інструментом підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Відтак, підтримка високої інноваційної активності, і тим більше забезпечення її постійного зростання вимагає від компаній якісного підвищення ефективності функціонування власної інноваційної інфраструктури, зокрема й екологічної. Завданням, вирішенню яких слід при цьому приділити першочергову увагу, є впровадження систем екологічності туристичної та готельної сфери, як в самій компанії, так і за її межами, а особливо на етапі підготовки майбутніх фахівців.

Екологічна складова є одним з трьох «китів» концепції сталого розвитку і спрямовується на збереження цілісності природних систем. Основна увага в концепції приділяється збереженню здатності до самовідтворення та динамічної адаптації таких систем до змін. Деградація природних ресурсів, забруднення довкілля, втрата біологічного різноманіття та інші негативні явища зменшують здатність екосистем до самовідновлення [2, с. 189].

Підвищення екологічної свідомості молоді дедалі частіше відходить від традиційних методів заучування правил, визначень, термінів і законів екології. Педагоги широко використовують відносно нові методи роботи (елементи вистави, ігри, танцювальні флешмоби) для проведення екологічних акцій та заходів з школярами серед населення. Хоча активною формою організації екологічного виховання молоді є екскурсії, походи, експедиції, вони є не тільки заходами відпочинку, а мають глибоку й серйозну навчально-виховну природоохоронну спрямованість, містять в собі також ряд завдань з екології, що сприяють розвитку творчих здібностей дітей [2, с. 190].

Досвід Канади в організації екологічного напряму підготовки засвідчує можливість розташування університету в біосферному заповіднику (Університет Брок розташований в біосферному заповіднику Ніагарський укіс), створеному з метою дослідити, як природні зони, сільськогосподарські угіддя, міста і парки можуть співіснувати на сталій основі. Ніагарський укіс – екосистема з домінуючим антропогенним чинником. Ніагарський

водоспад – визначний об’єкт екологічної спадщини, який щороку відвідують мільйони туристів. Дослідження в процесі навчання спрямовані на теорії й практики, інтеграцію науково-дослідної діяльності в процес викладання і вищу освіту, що сприяє покращенню навчального процесу та дозволяє студентам творчо реалізувати свої наукові інтереси. Викладачі дають студентам знання з бізнесу, екології, економіки, менеджменту і планування та розвитку туризму, маючи багатий досвід у викладанні та участі у суспільному житті. Наголос робиться на взаємодії людини і навколишнього середовища на всіх рівнях – місцевому, національному та міжнародному, і на інтеграції економічних, екологічних та соціально-політичних перспектив. Так, програма залучає студентів з їх місцевої громади, а також надає систематичні можливості для навчання за кордоном [1, с. 162].

Словацькі педагоги пропонують використовувати принцип «руки-голова-серце», щоб отримана інформація та досвід залишилися не лише у свідомій пам’яті учасників, але залишилися у підсвідомих відчуттях людини. Отже, «руки» – те, що ти можеш зробити (виготовити), «голова» - отримані знання та досвід, «серце» - відчуття, які супроводжують під час тренінгу (тактильні, смакові, нюхові та інших сенсорних систем). Учні з радістю приходять на заняття з елементами тренінгу, вчать самі використовувати отримані знання та активно діляться набутим досвідом з іншими (як однолітками, так і молодшими чи старшими). Деякі Програми тренінгів акредитована Міністерством освіти, науки, досліджень і спорту Словаччини, тому учасники після підсумкового тесту отримують відповідні сертифікати, наприклад «Лісових гідів» [2, с. 190].

Отже, дослідження показало, що впровадження програм з екологічно сталого розвитку туризму сприяє досягненню таких освітніх цілей, як професійна підготовка конкурентоздатних спеціалістів сфери туризму та морально-етичний розвиток суспільства.

Література: 1. Сандовенко І. В. Екологізація туристської освіти у підготовці професіоналів для сталого розвитку індустрії туризму. Досвід університету Брок (Онтаріо, Канада) [Електронний ресурс] / І. В. Сандовенко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. - 2013. - № 18(3). - С. 160-165. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_18\(3\)__26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2013_18(3)__26) 2. Турок О. С. Екологічне виховання в концепції сталого розвитку: освітні завдання і технології європейського виміру [Електронний ресурс] / О. С. Турок // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія. - 2017. - Вип. 1. - С. 189-191. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdupp_2017_1_59

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Канд. екон. наук, доц. Кучма О.О.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Сучасною тенденцією навчального процесу вищої освіти є помітне зменшення різного виду аудиторних занять. Все більш актуальним стають різноманітні варіанти самостійної роботи студентів. Зміни, що відбуваються, вимагають нових форм навчання, підвищують значимість адаптації методичних і методологічних підходів до сучасних умов організації процесу навчання.

В рамках проекту «INDUSTMENT» (програма TEMPUS-TACIS) за участю Університету дистанційної освіти м. Хагена (Німеччина) в 1999 році при КНУБА і в липні 2000 року при ХГТУСА були створені Центри дистанційної освіти (ЦДО) для здійснення нової навчальної програми «Менеджмент персоналу та виробничі відносини», що дало можливість отримати певний досвід і можливість його застосування в ВНЗ.

У Центрі дистанційної освіти студенти мали можливість отримання знань з навчальних посібників, розроблених європейськими вченими і адаптованих кваліфікованими фахівцями до умов України. Комплекс дисциплін значно відрізнявся від традиційних програм, прийнятих у ВНЗ України. Оригінальне викладання та оформлення навчального матеріалу сприяло його успішному освоєнню. Отримані знання допомогли учасникам пілотних проектів підвищити ефективність їх соціальної і професійної діяльності в сучасних умовах та у перспективі, враховуючи тенденцію інтеграції України в Європейське співтовариство.

Розроблені навчальні програми на базі ЦДО та система дистанційного навчання використовувалася в структурі факультету післядипломної освіти ХНУБА і на будівельному факультеті.

Переваги дистанційної освіти:

- вчитися відповідно до освітніх потреб, свого темпу та особливостей;
- не обмежувати себе у виборі навчального закладу і освітніх можливостей, незалежно від свого місцезнаходження;
- використовувати сучасні технології навчання, тобто, паралельно освоювати необхідні навички;
- самостійно планувати час і розклад занять, а також перелік предметів, що вивчаються;
- створювати комфортну обстановку для ефективного навчання.

Недоліки дистанційної освіти:

- відсутність особистого спілкування між викладачем та студентом, а також між колегами-студентами для обміну досвідом;
- відсутність сильної мотивації навчання;
- відсутність можливості практичного застосування отриманих знань з подальшим обговоренням виникаючих питань з викладачем і роз'ясненням ситуації на конкретних прикладах.

Сучасна форма навчання пред'являє нові вимоги до дисциплінованості, силі волі та організаторського таланту студента, оскільки доводиться все більше самостійно планувати та організовувати навчальний процес, виробляти певний ритм для вивчення курсів і самоконтролю якості підготовки.

Дуже актуальним є використання дистанційного навчання при очній і заочній формі навчання. На наш погляд, можна виділити наступні найбільш важливі завдання, вирішення яких дозволило б поліпшити якість навчання:

1 - методичні: структуризація спеціальності, дисциплін і навчальних матеріалів з урахуванням збільшення самостійності опрацювання інформації;

2 - мотиваційні: підвищення здатності до навчання студентів в нових умовах за допомогою сучасних технологій індивідуальної роботи;

3 - організаційно-управлінські: вирішення питань на рівні менеджменту університету і самоорганізації навчального процесу з використанням проектною команди та методології «Управління проектами».

Як показали дослідження проблем навчання, якщо вчитися повільно, не зосереджено, то дуже швидко у студентів виникають складності. Щоб уникнути цього, необхідні вказівки з організації та техніки навчання і наукової роботи в спеціально розробленому методичному посібнику, так званому, «Вступний курс», який повинен стати своєрідним інструктором і помічником в процесі навчання. В першу чергу, цей посібник повинен допомогти структурувати вивчення спеціальності, включаючи стратегічні, тактичні та оперативні цілі, завдання, перелік і анотації дисциплін спеціальності, резюме авторів робочих програм, характеристику науково-практичної діяльності базових кафедр

спеціальності. По-друге, «Вступні курси» допоможуть зробити, свого роду, рекламу спеціальностям, програмам підвищення кваліфікації та навчальним курсам університету.

У «Вступному курсі» необхідно приділити увагу основним особливостям технології самостійного навчання. Наприклад, для техніки навчання можна запропонувати методику, застосування якої сприятиме раціональному плануванню часу навчання і засвоєння знань. На підставі такої методики можна сформулювати конкретні вказівки для самостійного дистанційного навчання, які в подальшому можна застосовувати в індивідуальній ситуації студента. Основні напрямки цього процесу:

- постановка цілей навчання;
- визначення часових рамок навчального процесу;
- розподіл навчального часу;
- забезпечення навчальної обстановки, яка може допомогти вплинути на мотивацію навчання і концентрацію уваги;
- створення особливої дидактичної структури навчальних матеріалів;
- вирішення проблеми розуміння навчальних курсів.

На нашу думку та враховуючи вищенаведене, для першої вищої освіти бажано пройти повну програму по очній формі навчання. До дистанційного навчання краще звернутися на етапі другої вищої освіти або при проходженні додаткових курсів підвищення кваліфікації.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Канд. екон наук, проф. Ларка М.І, канд. екон. наук, проф. Сударкіна С.П.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Прийняття Верховною Радою України Закону про внесення змін до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та НАТО відкриває широкі можливості для кардинальних змін у всіх сферах нашого життя, в тому числі і в галузі вищої освіти.

Для успішної реалізації планів підвищення якості економічної освіти в Україні і наближення її до вимог світових стандартів потрібно відмовитись від практики централізованої розробки навчальних планів спеціальностей і спеціалізацій. Звісно, що це треба робити з певною пересторогою, надаючи більше автономності в першу чергу тим вишам, які мають найвищі рейтинги, і в першу чергу, серед роботодавців. Навчальні плани в тій їх частині, яка відноситься до професійної підготовки за спеціальністю, повинні мати декілька модулів, які можуть вибиратися студентами і які відображають специфіку майбутньої діяльності в залежності від галузі, форми власності тощо. Особливе місце в підвищенні якості економічної освіти належать так званим дисциплінам вільного вибору студентів, вибір і вивчення яких повинен максимально можливо наблизити теоретичні знання і практичні навички до вимог майбутньої професійної діяльності. Для значної кількості українських ВУЗів практика вибіркових дисциплін є поки що відносно новою. Хоча Закон «Про вищу освіту» [1] гарантує українським студентам право самостійно обирати щонайменше 25 % загального обсягу дисциплін освітньої програми. При цьому Положенням про організацію освітнього процесу [2] встановлюється, яку частку вибіркових дисциплін для студента мають становити вибіркові дисципліни з числа професійно-орієнтованих для певної спеціальності, а яка частка відводиться на вільний вибір студента, який може обирати будь-які дисципліни з інших спеціальностей. Але в реальності все часто проходить за іншим сценарієм. В навчальні плани в розділі «Дисципліни вільного вибору» включається кілька дисциплін, які вже викладає чи може викладати кафедра. А в подальшому при складанні

навчальних доручень і розкладу занять практично завжди залишається лише одна дисципліна, яка визначається випускаючою кафедрою. Така практика фактично унеможливорює справжню вибірковість дисциплін, як того вимагає Закон, і яка є загальноприйнятою в провідних університетах світу і яка дозволяє підвищити самовідповідальність студента за свою фахову підготовку і максимально наблизити теоретичні знання та практичні навички до вимог майбутньої роботи. При цьому слід також зазначити, що визначення вибіркового дисциплін студентами зарубіжних вузів, зазвичай, здійснюється після тривалої виробничої практики і яка, як правило, проходить в фірмі, в якій планує працювати студент. Як показує досвід, більшість студентів старших курсів денної форми навчання вже працюють. З одного боку, це – позитивне явище, тому що вони здобувають практичні навички роботи в колективі, опановують нові техніки і технології та остаточно визначаються з вибором професії. З іншого боку, це – негативне явище, тому що втрачається головна перевага вищої освіти – системний, теоретично обґрунтований підхід до вивчення предмету. Виходячи з цього, для вирішення цієї дилеми можна рекомендувати використовувати принцип дуального навчання і відповідні гнучкі графіки навчання, індивідуальні програми, що напряму пов'язані з принципом самостійного вибору дисциплін.

Література: 1. Закон України «Про вищу освіту» (із змінами і доповненнями). Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. 2. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України. Режим доступу: onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/.../osvitniy_process.pdf.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Канд. екон. наук, проф. Ларка М.І., канд. екон. наук, проф. Сударкіна С.П.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Сучасний етап розвитку України визначається необхідністю відновлення промисловості, що, в свою чергу, потребує великої кількості високоосвічених спеціалістів саме виробничих спеціальностей всіх рівнів – починаючи від рядових робітників, менеджерів середньої та вищої ланки та інженерно-технічних працівників різних напрямів. Ці задачі повинні виконувати навчальні установи різних інженерно-технічних, галузевих напрямів. Однак сучасна ситуація не відповідає вимогам часу та держави. Стан речей ускладнюється значним відтоком кращих учнів, спеціалістів, робітників за кордон, де вища заробітна плата та кращі умови праці. Вирішення цих проблем потребує системного, стратегічного підходу, який полягає в тому, що необхідно паралельно вирішувати задачі різних напрямів та рівнів. До них в першу чергу відносяться такі: підвищення рівня освіти всіх суб'єктів цього процесу; побудова сучасних підприємств з відповідними основними фондами, технологіями, умовами праці та рівнем оплати праці; соціальні гарантії робітникам для підвищення їх зацікавленості в роботі саме на такому підприємстві. Зрозуміло, що метою та основним ціннісним критерієм цих зусиль буде виготовлення високоякісної, ліквідної продукції на сучасних підприємствах України.

Ми розглянемо першу задачу з цього переліку, а саме – підготовка спеціалістів інженерних та техніко-економічних спеціальностей різного рівня – робітників, спеціалістів технологічного напрямку, конструкторів, економістів тощо. Ця робота стосується технічних вищих та середніх навчальних закладів, які в теперішній час в силу об'єктивних та суб'єктивних причин децю втратили свої позиції. В 90-ті роки багато технічних ВУЗів частково переорієнтувались на випуск економістів, послабивши підготовку технічних

спеціалістів. На той час це було виправдано. Зараз ситуація змінилась кардинально – господарство потребує саме технічних спеціалістів, але нового сучасного рівня та якості. Це вочевидь потребує і нових підходів до організації процесу вищої та спеціальної середньої освіти. При цьому треба враховувати зміни в організації навчання за ці останні 15-20 років – введення рівнів бакалаврів та магістрів, нові підходи до самого процесу навчання та оцінювання результатів тощо. Тобто мова йде про суттєву модернізацію вищої освіти в цілому та організацію підготовки спеціалістів різних рівней на базі тих же університетів та навчальних закладів.

Виходячи з цих міркувань, можна визначити такі основні тези наших пропозицій.

- Залишаються 2 рівні освіти – бакалаври та магістри. Перша ступінь бакалавра – обов'язкова, її проходять всі студенти. Ця ступінь дає базові знання за фахом та право працювати за своєю спеціалізацією на відповідних посадах. Саме таку ситуацію ми спостерігаємо зараз, коли більшість студентів, які одержали таку кваліфікацію, не продовжують навчання, а йдуть працювати. Така ж сама реальність, до речі, і в країнах Європи. Питання тільки в тому, яка якість освіти першого рівня та чи дає вона можливість кваліфіковано виконувати свої обов'язки.

- Для підвищення рівня викладання теоретичних та практичних матеріалів пропонується залучати кращих вітчизняних та закордонних спеціалістів з відповідними концентрованими спеціальними курсами. Ці рішення повинен приймати спеціальний орган в університеті з відповідною можливістю фінансування.

- Для технічних спеціальностей пропонується дуальна форма навчання, тобто поєднання традиційних аудиторних занять з навчальним процесом на підприємстві продовж останніх років навчання. Це дає можливість ознайомитись з підприємством та виробничими процесами, є базою для курсового та дипломного проектування, а також сприяє формуванню так званого «першого робочого місця», що є дуже важливим для майбутнього спеціаліста.

- Зрозуміло, що для реалізації таких засад потрібен певний рівень організаційної та фінансової самостійності університетів, а також спеціальна організаційна робота, наявність збалансованих планів, спеціального розкладу проведення занять в аудиторії та на виробництві. Треба відзначити, що для вітчизняної системи вищої технічної освіти такі речі вже мали місце. Наприклад, в НТУ «ХПІ» продовж 15 років на машинобудівному факультеті існувала саме така форма навчання – це був дуже плідний альянс університету з машинобудівним підприємством «ФЕД». Зараз ця практика втрачена, але саме життя спонукає до її відновлення.

- Особливої увага потребує підвищення кваліфікації викладачів. Певна робота в цьому напрямі проводиться і зараз. Але тут треба, щоб викладачі проходили стажування на передових підприємствах не тільки в Україні, а також і за кордоном, опановуючи нові, сучасні технології, вивчаючи устаткування, методи організації та управління виробництвом.

- Природно, що сам викладач повинен володіти хоча б однією іноземною мовою для спілкування з фахівцями за кордоном. Тут треба відзначити, що саме в цьому напрямку є певні зрушення – молоді викладачі в більшості мають достатній рівень знань іноземної мови. Але їм не вистачає технічних знань. Тут треба використовувати знання людей старшого віку.

- Сучасні університети, які сформовані в часи, коли була висока потреба в фахівцях з боку промисловості та науки, в теперішній час не можуть існувати в тих самих параметрах, як колись – великі організації, дорогі в обслуговуванні, а саме головне – без відповідної підтримки з боку держави. Тут мова йде про потребу в фахівцях, яка не збільшується, тому що недостатні темпи зростання промисловості. В цих важких умовах рішенням може бути відкриття приватних, динамічних, добре оснащених навчальних закладів, які будуються відповідно до необхідної кількості фахівців тих чи інших спеціальностей. Засади існування таких закладів – комерційні, але досвід роботи подібних університетів в Європі, Казахстані,

Узбекистані, не кажучи вже про Південну Корею та Китай, свідчать, що на даний момент – це єдиний шлях до процвітання.

- Особливого розгляду потребує роль держави в цьому питанні. Нам здається, що вона повинна обмежуватись контролем виконання основних засадничих положень існування закладу. Що ж до фінансової сторони, то тут треба дати самостійність і тільки контролювати діяльність університетів згідно до загальних положень. Сучасна практика керування цією галуззю не прийнятна через величезну, ніяк не впорядковану кількість звітів, планів, розпоряджень, які то з'являються, то зникають без усяких пояснень і логіки.

- Треба сказати про внутрішній зв'язок між освітніми закладами, починаючи зі школи і до університету. В цьому ланцюжку треба виділити заклади по підготовці робітників та фахівців середнього рівня – технологів, спеціалістів по збиранню та обробці інформації тощо. Тут треба розвивати систему професійної технічної освіти, а саме – технікуми та ПТУ. По-перше, не всі випускники шкіл можуть та бажають вчитися в університетах. Вони і є базовим контингентом для технічного навчання нижчого та середнього рівня. Університети повинні зосередитися на своїх специфічних завданнях – підготовці висококласних спеціалістів та розвитку науки.

ВІТЧИЗНЯНА ВИЩА ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Канд. екон. наук, викл. Мельникова Н.В

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Вступ. Сучасний мінливий ринок вимагає від вищих навчальних закладів інформаційного забезпечення освітніх послуг, формування у фахівців практичних умінь та навичок та підвищення вимог до особистих якостей майбутніх фахівців економічних спеціальностей.

Тому, для ефективного функціонування вищої економічної освіти необхідно надавати студентам високу та якісну професійно-освітню підготовку з урахуванням особливостей європейської інтеграції та глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Проблема підвищення якості підготовки фахівців економічних спеціальностей залишається невирішеною, оскільки соціально-економічні умови праці є швидко змінюваними. Питання дослідження та підвищення якості підготовки фахівців економічних спеціальностей відображені в працях таких вітчизняних вчених, як: О.В.Аксьонова, М.В. Вачевського, В.М.Мадзігона, А.С. Нісімчука, О.С. Падалка, І.Ф. Прокопенка, О.М.Комишанченка, В.І.Лозової, О.Т. Шпак та ін. Водночас значне коло питань, які стосуються дослідження якості професійно-освітньої підготовки фахівців з урахуванням особливостей європейської інтеграції та глобалізації, досліджено недостатньо.

Постановка завдання полягає у дослідженні сутності, можливостей, перспективи розвитку та особливостей вітчизняної вищої економічної освіти з урахуванням європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасна вітчизняна вища економічна освіта повинна віддзеркалювати нові економічні явища й поняття, формувати вміння і навички економічного аналізу і розрахунків, розвивати творчі та креативні здібності студентів. Вища економічна освіта є базою для подальшого розвитку і поглиблення кваліфікації фахівців.

Визначимо шляхи підвищення якості вітчизняної вищої економічної освіти з урахуванням європейського досвіду:

- розвиток наукового та інноваційного потенціалу студентів;
- модульно-компетентний підхід до побудови навчальних програм;

- механізм державного регулювання можливостей вступу на престижні професії;
- тісний зв'язок між вищими навчальними закладами та бізнесом;
- упорядкований набір освітніх ступенів в залежності від досвіду навчання, рівня навичок та рівня компетенцій;
- розвиток системи підготовки кадрів та підвищення кваліфікації на підприємстві;
- поряд з професійно-освітньою підготовкою можна отримати вільне володіння англійської мови та юридичні знання;
- підвищення кваліфікації та проходження стажувань науково-педагогічного персоналу у вищих навчальних закладах Європейського Союзу, що сприятиме педагогічній майстерності та професійності викладачів;
- можливість зміни напрямку підготовки в процесі навчання;
- практична спрямованість вищої економічної освіти;
- розповсюдженість дистанційного навчання;
- вивчення науково-інформаційних систем та технологій за спеціальністю;
- втілення практичного досвіду в процес навчання.

Інноваційні та сучасні умови праці висувають нові вимоги і завдання щодо соціально-економічних та професійних навичок фахівця, рівня кваліфікації, способу креативного та творчого мислення та рівня знань науково-інформаційних систем. Саме кваліфікований фахівець та його потенціал є рушійною силою економічного прогресу в сучасному інформаційному суспільстві.

Отже, в сучасних умовах вітчизняна вища економічна освіта спрямована до розвитку відповідності європейським освітнім системам та на врахування прогресивних сучасних тенденцій і зберігання та розвиток національних традицій.

Висновки. Вища економічна освіта в Україні спрямована на зберігання традиційно високих показників вітчизняної вищої школи і збільшення свого авторитету та конкурентоспроможності відповідно до сучасних вимог. Для досягнення європейських стандартів вища економічна освіта спрямована здійснити та врахувати ще комплекс важливих заходів щодо її вдосконалення, тому цим дослідженням будуть присвячені подальші наукові дослідження. Якість вітчизняної вищої економічної освіти залежить від професійності та заохочування науково-педагогічного персоналу у вищих навчальних закладах. У зв'язку з цим дуже важливо створити умови для підвищення кваліфікації та проходження стажувань науково-педагогічного персоналу у вищих навчальних закладах Європейського Союзу з метою обміну досвідом і отримання нових актуальних професійних навичок при викладанні економічних дисциплін.

Література: 1. Закон України «Про вищу освіту» (17 січня 2002 р. №2984-ІІ).
 2. Теоретико-методологічні основи формування ефективної системи вищої освіти / О. В. Раєвська, І. В. Аксьонова, М. Ф. Гончаренко // Проблеми економіки. - 2013. - № 3. - С. 28-33. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_3_5.
 3. Аксьонова О.В. Методика викладання економічних дисциплін: навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2006. – 56 с.
 4. Акуленко К.Ю. Підготовка майбутніх економістів з використанням засобів інформаційних технологій // Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. – Луцьк, 2011. – Вип. №3.
 5. Використання традиційних форм навчання у вищих педагогічних навчальних закладах України та Польщі / М.В. Вачевський, А. Криницький - // Проблеми трудової і професійної підготовки. – 2012. – Вип.17(4). – С. 92-104.

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Підкуйко В.А.,
Харківський національний університет будівництва та архітектури,
Канд. фіз.-мат. наук, доц. Волосюк М.А.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Динамічний розвиток сучасної педагогічної науки характеризується пошуком фундаментальних підходів до побудови навчально-виховного процесу, що знаходить відображення в освітніх документах України, в яких зазначено, що метою освіти і виховання має бути професійно компетентний, ініціативний, творчий громадянин, наділений почуттям обов'язку і відповідальності перед суспільством, здатний швидко адаптуватися до сучасного світу, характерними рисами якого є підвищення ролі особистості, інтелектуалізація її діяльності у контексті швидких змін техніки і технологій, неперервного експонентного зростання обсягів інформації і поновлення знань, постійного розширення та поглиблення сфер наукового дослідження. Інтенсифікація інформаційних потоків, як один із головних чинників входження глобалізованого світу в еру інформаційного суспільства, відображає кризу класичної наукової парадигми, яка виявляється у поширенні двох протилежних тенденцій сучасної науки – універсалізації та інтеграції знань з одного боку, та їх науково-технічної спеціалізації – з іншого.

Система освіти суспільства має відповідати його стратегічним завданням. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні підкреслено те, що освіта має стати стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Проте стан справ у галузі освіти, темпи та глибина перетворень не повною мірою задовольняють потреби особистості, суспільства й держави. Глобалізація, зміна технологій, перехід до інформаційно-технологічного суспільства, утвердження пріоритетів сталого розвитку, інші властиві сучасній цивілізації риси зумовлюють розвиток людини як головну мету, ключовий показник основний важіль сучасного прогресу, потребу в радикальній модернізації галузі.

При цьому модернізація вищої освіти в Україні потребує врахування загальних тенденцій розвитку систем вищої освіти у контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. У межах реформ у сфері вищої освіти, можна виділити певні тенденції:

1. Спеціалізація, спрямована на формування навичок самостійного пошуку перспективних напрямів методології досліджень і відповідних розробок. Її сенс полягає в тому, що в структуру освітнього має закладатися процес вироблення навичок пошукової, конструкторської, винахідницької діяльності.

2. Відхід від явно біологізованого тлумачення здібностей і віднесення на цій основі багатьох дітей в категорію «нездібних». Все частіше в офіційних і неофіційних програмних документах простежується думка про можливість всіх дітей, незалежно від їх природного потенціалу і соціального положення, успішно навчатися за умови кваліфікованого викладання;

3. Перебудова освітнього процесу спрямована на те, щоб засвоєння знань мало творчий характер і закладало б базу для науково-дослідної і конструкторсько-проектної діяльності.

4. Посилення диференціації та індивідуалізації освітнього процесу шляхом розвитку варіативних освітніх програм, орієнтованих на різні категорії студентів, а також розробка індивідуалізованих програм і визначення темпів навчання стосовно персональних особливостей і здібностей кожного студента.

5. Активний пошук нової методичної системи, яка орієнтована не тільки на інтелект особистості, але й на емоційну та підсвідому сферу особистості, спрямовану на те, щоб

учень/студент з пасивного об'єкту перетворювався на суб'єкт навчального процесу. Силами соціологів, психологів.

6. Упровадження принципів безперервної освіти, створення нових типів навчальних закладів для неформальної освіти: народні будинки (Німеччина, Нідерланди); громадські мережі саморегульованої освіти (США); інформаційно-навчальні центри, суспільні зали, центри освіти жінок (Японія).

7. Істотно трансформується зміст вищої освіти, що передбачає: посилення соціальної і гуманітарної складових освіти, що може бути реалізовано через збільшення відносного обсягу предметів соціальногуманітарного циклу.

Крім того, ведеться робота щодо підвищення мобільності студентів і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів у двосторонніх напрямках. Так, підвищенню зовнішньої мобільності кадрів сприяє: стажування викладачів українських вищих навчальних закладів у провідних європейських університетах; виконання спільних наукових програм із провідними університетами Європейського простору вищої освіти, країн-учасниць Болонського процесу, укладення міжуніверситетських двосторонніх договорів по обміну кадрами; створення спільних програм підготовки фахівців із провідними європейськими університетами. Продовжується підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів, вдосконалення їх компетенцій відповідно до сучасних вимог з метою забезпечення сталого розвитку держави та системи вищої освіти.

Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що модернізація системи вищої освіти в Україні за умов сучасних глобалізаційних процесів спрямовується на розвиток фундаментальної науки, українських і світових культурних цінностей, орієнтації на ідеали демократії і гуманізму, які необхідні для існування та розвитку громадянського суспільства.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Канд. техн. наук, доц. Плахотнікова І.А., доц. Плахотніков К.В.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

В останні роки однією з головних тенденцій розвитку освіти в світі є підвищення її якості. Оновлення вищої освіти – складний, безперервний, багатоаспектний процес, що потребує науково обґрунтованих і досить гнучких методів регулювання. Робота щодо наближення освіти до суспільних потреб завтрашнього дня здійснювалася завжди і в нашій країні, і в усьому світі.

Розвиток освіти зумовлений змінами, що відбуваються в економічному і соціальному житті України та світу. З розвитком і поглибленням взаємозв'язків і взаємозалежностей між країнами, посиленням міжнародного характеру господарської діяльності значною мірою пов'язані і сучасні тенденції міжнародного менеджменту.

Але сучасна потреба у кардинальному оновленні всього освітянського простору в Україні пов'язана з докорінними перетвореннями, що відбуваються в нашій країні і відзначаються глибокою соціально-економічною і політичною трансформацією суспільства. Їх реальність сьогодні така, що для України є гостра потреба в стратегії інтегрування у світову систему цивілізації, у засвоєнні засобів самовдосконалення на основі національних традицій і успадкованого європейського досвіду.

XXI століття є століттям знань, інформації, стрімкого розвитку нових технологій. З усією очевидністю це вимагає розширення масштабів і зростання рівня освіти, поліпшення якості підготовки фахівців, а головне – розвитку самої людини, її творчих здібностей.

Поширення Інтернету та інших доступних на міжнародному рівні мереж створює нові умови та можливості у сфері сучасної вищої освіти. Це стає в пригоді як студентам, так і викладачам. Наприклад, використання мережі Інтернет дає можливість кожному викладачу

користуватися електронною бібліотекою, самостійно вдосконалювати рівень своєї підготовки й знань, обговорювати проблеми, ділитися досвідом.

Досить поширеним на сьогоднішній день засобом обміну інформацією є електронна пошта. Найбільше застосовується, коли є необхідність непаперового й швидкого зв'язку з людьми, швидкого розповсюдження інформації.

Світові глобальні соціально-економічні та політичні суспільні зміни, входження України у світове суспільство, зміцнення державності зумовлюють модернізаційні трансформації в системі вищої освіти. Таким чином, в сучасній українській університетській освіті простежуються такі тенденції: інформатизація, демократизація, інтеграція і координація, інтернаціоналізація і транснаціоналізація, інструменталізація, комерціалізація, стандартизація. Перспективи подальших пошуків бачимо у відстеженні новітніх світових освітніх тенденцій з метою прогнозування їхнього можливого впливу на систему вищої освіти України.

Література: 1. Бабин І. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти на період до 2020 р. [Електронний ресурс] / І.Бабин, В. Ликова. – Режим доступу: <http://www.tempus.org.ua/uk/national-team-here/238.html>

ОСОБЛИВОСТІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Д-р екон. наук, проф. М.А.Садиков,
Харківський національний університет внутрішніх справ

У сучасних умовах, ситуації щодо розвитку українського іпотечного ринку, слід визнати незадовільною. Для розвитку сегмента іпотечного кредитування в Україні необхідно стабілізація економіки країни, піднесення життєвого рівня громадян, створено правове та організаційне забезпечення для діяльності суб'єктів іпотечного ринку (поряд із фінансовими установами, що займаються іпотечним кредитуванням, функціонують державні іпотечні установи).

Основними нормативно-правовими актами є: Закон України «Про іпотеку», Закон України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», інші закони України та постанови Кабінету Міністрів України.

Іпотечне кредитування фізичних осіб передбачає співпрацю банку з основними замовниками - будівельними компаніями, що здійснюють будівництво житла та його первинний продаж, і продавцями – агентствами з продажу нерухомості на вторинному ринку на умовах генеральних угод про співробітництво.

Вимоги до позичальників за таким видом кредиту виставляються такі:

- ✓ позичальники є резидентами України та постійно проживають (прописані) і мають основне місце роботи в регіоні, що обслуговується даним банком;
- ✓ позичальники є повнолітні та дієздатні;
- ✓ мають стабільні та документально підтверджені джерела доходів упродовж б-ти останніх місяців;
- ✓ позичальники є платоспроможними, не притягалися до кримінальної відповідальності.

У банківських установах повинні розроблятися окремо внутрішні положення щодо кредитування фізичних осіб на інвестування в житлове будівництво та окремо на придбання квартир.

Основними умовами надання іпотечного кредиту, попри укладення генеральної угоди про співробітництво, є: - обов'язковість сплати авансу позичальником у розмірі не менше ніж

30% вартості житла та зарахування суми на рахунок основного замовника (продавця);- укладення договору інвестування між фізичною особою та основним замовником. Інші умови укладання договору між фізичною особою та продавцем житла на вторинному ринку.

Банки, укладаючи договори про співробітництво, вимагають також від основних замовників чи продавців житла, щоб вони виступали поручителями позичальників до моменту здачі житла в експлуатацію та оформлення нотаріально посвідченого договору застави житла (договору іпотеки).

Фінансовий стан поручителів банки визначають за методикою визначення фінансового стану за кредитування ними юридичних осіб.

Надання кредиту здійснюється після укладення договору кредиту в безготівковій формі частинами шляхом перерахування коштів із кредитного рахунку позичальника на поточний рахунок продавця, забудовника, рідше надається готівкою, а також видавання платіжних карток міжнародних платіжних систем.

Документи для одержання кредиту в інвестування житла чи купівлю його на вторинному ринку загальноприйняті: заява, анкета позичальника, паспорт, довідка про ідентифікаційний код, довідка з місця праці та довідка про інші доходи.

Погашення кредиту починається після терміну освоєння (може бути декілька місяців) рівними частинами, проценти погашаються щомісячно, розрахунок процентів здійснюється за фактичний час користування залишковою заборгованістю.

Під час укладення договору іпотеки слід виконувати умови, що передбачені Законом України «Про іпотеку».

Відповідно до Закону України «Про іпотеку», іпотека повинна бути оформлена письмовим іпотечним договором, нотаріально посвідчена, застрахована на користь іпотекодержателя та зареєстрована в державному реєстрі. В іпотечному договорі можна обумовити випуск заставної.

Заставна - це борговий цінний папір, який засвідчує безумовне право власника на отримання від боржника виконання основного зобов'язання у грошовій формі, а в разі невиконання боржником основного зобов'язання - надає право звернути стягнення на предмет іпотеки.

Заставна може передаватися власником будь-якій особі шляхом вчинення передавального напису - індосаменту, новий власник матиме ті ж права, що і перший іпотекодержатель.

У разі видачі заставної припиняються грошові зобов'язання боржника за договором, який обумовлює основне зобов'язання (договором про іпотечний кредит), і виникають грошові зобов'язання боржника щодо платежу за заставною.

Заставна підлягає державній реєстрації в установленому законом порядку разом із тим майном, що передане в іпотеку. Після реєстрації випуску заставної її оригінал передають іпотекодержателю.

Заставну оформляють у письмовій формі в одному примірнику на стандартному бланку, що встановлений Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку. На всіх оригінальних примірниках іпотечного договору роблять відмітку про оформлення заставної. Заставну підписує іпотекодавець, якщо іпотекодавець – юридична особа, то підпис засвідчується печаткою.

Банківським установам як основним іпотекодержателям вигідно володіти заставними, тому що їх можна використати до настання строку виконання боржником зобов'язань для рефінансування власної діяльності.

Законом вводиться два різновиди іпотечних сертифікатів - сертифікати з фіксованою дохідністю та сертифікати участі.

Сертифікати з фіксованою дохідністю забезпечені іпотечними активами і надають власникам такі права:

- отримувати номінальну вартість у строки, передбачені умовами випуску сертифікатів;
- отримувати проценти за сертифікатами відповідно до умов випуску;
- пріоритетного задоволення своїх вимог із вартості іпотечних активів у разі невиконання емітентом узятих на себе зобов'язань.

Останні роки будівельними компаніями на відміну іпотечного кредитування використовуються інші схеми продажу квартир на первісному ринку. Незрозуміло це - мета зниження інвестиційного ризику, або омана клієнту замовника. Наприклад, будівельна компанія «Житлобуд -1» емітує цінних паперів, і продає майбутнім клієнтам не квартиру, а цінні папери через Азовське - Чорноморську інвестиційну компанію (АЧІК). Після певної готовності об'єкту, будівельна компанія викупав власні цінні папери з визначенням терміну здачі житлового комплексу. При цьому відповідальність за своєчасність оформлення документів і сплату за послуги несе клієнт-замовник квартири. За умов договору будівельна компанія не несе відповідальності за коливання курсу гривні, попиту і пропозиції на ринку, більш того не передбачено строки усунення недоліків або порушення будівельно-монтажних робіт. А інвестиційна компанія АЧІК не дає відповіді на питання як захищено право клієнта у разі помилки придбання квартири клієнтом, у т.ч. «індосамент», або зміни курсу гривни на протязі трьох днів більш ніж на 15%, не кажучи про форс-мажорні обставини тощо, які умови страхування і розміри відшкодування тощо.

Висновки. На наш погляд операція з продажу іпотечних активів у вигляді цінних паперів, сертифікатів і ін. може бути зворотною, якщо другий кредитор зобов'язується у визначений договором строк продати першому придбані в нього іпотечні активи, а перший кредитор зобов'язується купити такі активи на умовах цього договору. На жаль, в цьому напрямі працюють «чорні ріелтори».

Безперечно, що кредитор, який є власником іпотечних активів, може випускати іпотечні сертифікати згідно чинного законодавства. У процесі іпотечного кредитування необхідним є розроблення та дотримання певних умов, які дають змогу знижувати ризики цього виду кредиту у т.ч. клієнту індосаменту що засвідчує передачу прав, що витікають із цінного паперу від однієї особи до нового власника.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ст. викл. Сита Є.М.

Херсонський національний технічний університет

Розбудова освіти в Україні, сучасний рівень розвитку науки і техніки вимагає якісно нового підходу до виховання й навчання молоді, її фахової підготовки, що, у свою чергу, ставить завдання перед викладацьким складом пошуку нових підходів до вивчення, дослідження та усвідомлення педагогічного процесу у вищій школі. Стратегічними завданнями модернізації вищої освіти є відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян нової держави, формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного й морального здоров'я [1].

Проблема булінгу, як психологічна, була окреслена ще в 70-80-х роках минулого століття у Швеції, потім в Німеччині, Польщі та інших країнах Європи. В сучасних умовах формування системи освіти відбувається у складних соціокультурних умовах та в ситуації загострення негативних явищ. Сьогодні проблема булінгу існує майже в кожному колективі.

Згідно з даними ВООЗ, Україна посідає четверте місце в світі за рівнем підліткової агресії, пропускаючи вперед лише Росію, Албанію і Білорусь. Згідно з дослідженням,

проведеним UNICEF Ukraine в 2017 році, з булінгом стикалися 67% українських дітей в тих чи інших проявах (були жертвою або свідком), 40% постраждалих від цькування ні з ким не ділилися проблемою і не зверталися за допомогою. Жертвами в нашій країні стають діти, закриті до спілкування. Діти з сімей з низьким рівнем доходу піддаються цькуванню вдвічі частіше за інших дітей. Крім того, більш вразливі до різних форм насильства є діти з сімей переселенців із окупованих регіонів країни.

Булінг («bullying», від англ. «bully» — хуліган, забіяка, задирака, грубіян, насильник) визначається як утиск, дискримінація, цькування; цей термін означає тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного, психологічного тощо) з боку дитини або групи по відношенню до іншої дитини або інших дітей [2, с. 44].

Булінг - це агресивна і вкрай неприємна поведінка однієї дитини або групи дітей по відношенню до іншої дитини, що супроводжується постійним фізичним і психологічним впливом. Булінг супроводжується реальним фізичним чи психологічним насиллям: жертву висміюють, залякують, draжнять, шантажують, б'ють, псують речі, розповсюджують плітки, бойкотують, оприлюднюють особисту інформацію та фото в соціальних мережах.

У кожній країні існують свої власні методи боротьби з булінгом. До прикладу, Уряд Австралії реалізує програму Bullying No Way у школах країни. Також розроблені мобільні додатки для дітей різного віку, які вчать емпатії та надають поради щодо протидії булінгу. А в середній та початковій школах Китаю було розпочато кампанію з протидії булінгу, в рамках якої у школах створені комісії з протидії булінгу, які займаються попередженням та розслідуванням випадків булінгу, встановленням покарання за різні види булінгу. У Великобританії використовують «очну ставку» агресора з жертвою за участю медіатора (психолога або педагога).

За кордоном на профілактичну роботу з попередження булінгу звертається багато уваги. Зарубіжні дослідники прагнуть не лише виявити типи та фактори булінгу, але і розробити програми їх запобігання та подолання наслідків. Більшість таких програм мають системний профілактично-корекційний характер. Однією з найбільш відомих антибулінгових програм є програма Д. Олвеуса (Olweus Bullying Prevention Program, ОБРР), що містить комплекс інформативно-консультативних, діагностичних, корекційних та організаційних дій, якими охоплюються всі учасники навчального процесу в школі. Вона успішно застосовувалась в Норвегії, де їй з 2001 р. надано статус пріоритетної загальнонаціональної програми. Практика довела: при використанні цієї програми можна знизити кількість жертв і число переслідувачів на 30-50%, а крім того, зменшити кількість підліткових злочинів на кшталт злодійства, крадіжок, розбою, згвалтувань. За рішенням уряду Норвегії програма Д.Олвеуса була включена до реалізації у всіх школах як обов'язкова. Експерти Центру з вивчення та превенції насильства Колорадського університету США визнали програму Д.Олвеуса однією з найефективніших програм подібного типу. Відтак вона стала однією з десяти базових програм превенції насильства серед молоді, які реалізуються в США на державному та регіональному рівнях [2].

Безперечно, важливе місце у профілактиці та попередженні булінгу відведено роботі з учнями-кривдниками та учнями-жертвами. Оскільки науковці вказують, що ініціатори булінгу зазвичай мають обмежені навички вирішення конфліктів, розуміння почуттів інших та висловлення співчуття, керування емоціями, їм, у першу чергу, надають допомогу в оволодінні цими навичками. Жертви булінгу через свою вразливість і тривожність намагаються уникати конфліктів та вдаються до соціальної ізоляції. Тому робота з цією групою учнів передбачає підвищення їхньої самооцінки та впевненості в собі, оволодіння навичками керування страхом та вмінням захистити себе [3, с. 9-10].

Поширеною практикою профілактики та протидії булінгу в ході аудиторної діяльності є запрошення гостей-експертів. Це може бути психолог, соціальний працівник, поліцейський. Такі заняття присвячуються питанням законодавства, яке визначає правила поведінки

підлітків (закони про приватність особи, булінг), технікам керування гнівом, вирішенню конфліктів тощо.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що проблема булінгу, за статистикою, є достатньо розповсюдженим явищем у шкільних та студентських колективах, що виявляється через різні акти фізичного або психологічного насильства та утисків. З метою протидії булінгу слід більше уваги приділяти просвітницько-профілактичним заходам, продовжувати ознайомлювати батьків, учнів, педагогічних працівників з існуючими формами, видами та наслідками булінгу. Важливим є проведення серед педагогів і учнів навчальних занять, тренінгів, проведення анкетування учнів, батьків, педагогів, розміщення на сайтах освітніх закладів інформації для учнів та батьків, розміщення в аудиторіях антибулінгових плакатів, проведення системної роботи із створення безпечного освітнього середовища в навчальних закладах.

Література: 1. Курлянд З. Н. Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін. — К. : Знання, 2012. — 390 с. 2. Стремацька В.О. Булінг в підліткових шкільних колективах / В.О. Стремацька, Г.О.Алексєєнко // Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 31, С. 177-179. 3. British Columbia Ministry of Education. Focus on bullying: A prevention program for elementary school communities. – Victoria: BC: British Columbia Ministry of Education, 1998. – 379 p. 4. Костюк О. Досвід Канади щодо антибулінгової роботи в середній школі / О.Костюк // Порівняльно-педагогічні студії, 4(26), 2015, С.28-35.

КОНЦЕПЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МАРКЕТИНГ» З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНОГО МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ У ВНЗ УКРАЇНИ

Канд. екон. наук, доц. Сичова О.Є., доц. Опікунова Н.В.,
д-р екон. наук, проф. Чупир О.М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Дефіцит наукових розробок щодо викладання маркетингу, розрив між теорією, що викладається у ВНЗ і практикою, вимогами, що висуваються перед фахівцями з менеджменту з боку роботодавців – вимагають цілеспрямованої уваги до питання розробки концепції викладання маркетингу і маркетингових дисциплін [1]. За сучасних умов розвитку економіки України значною мірою актуалізується потреба у підготовці компетентних висококваліфікованих кадрів, що володіють глибокими знаннями у сфері маркетингової діяльності, здатних до творчих, нестандартних рішень, всебічно підготовлених до роботи в сучасному бізнес-середовищі [2]. Вирішення цієї проблеми залежить від дієвості системи підготовки професіоналів, які впроваджують сучасні методи маркетингу в практику господарювання та формують конкурентоспроможний підприємницький потенціал країни, починаючи з виробництва готової продукції і завершуючи її просуванням на ринок. Зростання обсягів виробництва, ділової активності, інвестиційної привабливості підприємств насамперед зумовлене рівнем професійності менеджерів та маркетологів, функціональними обов'язками яких є забезпечення ефективної діяльності підприємств у поточній та стратегічній перспективі[3]. Сучасна реформа системи освіти, а саме орієнтація її на європейський вектор розвитку, висуває нові вимоги щодо підготовки майбутніх фахівців-практиків. Це викликає оновлення освітніх програм, методів та методик викладання, що дає змогу не лише дати необхідні студенту знання, але й сформувати у нього зацікавленість вивчати предмет, розвивати його ініціативність та самостійність.

Одним з найважливіших факторів підвищення педагогічної майстерності викладачів є використання активних методів здобуття студентом необхідних компетенцій. У зв'язку з цим вважаємо, що сучасна освіта може бути ефективною за умови вмілого поєднання базових (класичних) знань з новітніми інноваційними та креативними методиками, які спрямовані не лише на те, щоб навчити студента теоретичним основам дисципліни, але й на спілкування з ним [4]. Серед інтерактивних методів навчання найвагоміше значення мають такі методи: дискусії, метод кейсів (case-study), «мозкового штурму», ситуаційного аналізу, контент аналіз, практичні та корпоративні тренінги, проведення майстер-класів та ділових ігор [4].

Одним з найбільш актуальних інструментів при викладанні «Маркетингу», на наш погляд, буде методика фокус-груп, яка передбачає проведення практичних занять з розподілом студентів на підгрупи [2]. Пропонуємо наступний алгоритм організації та функціонування студентських фокус - груп:

1. Студентам дозволено добровільно об'єднуватися на практичних заняттях в групи по 3-5 осіб та самостійно вибирати об'єкт дослідження та модератора. Завданням кожної підгрупи майбутніх менеджерів є аналіз, наприклад, бренду підприємства або вітчизняної чи закордонної торгової марки, яку вони будуть детально досліджувати.

2. Після цього визначається план маркетингового проекту групи. Структура проекту буде корегуватися залежно від обраного підприємства (бренду), виду його діяльності, тривалості праці на ринку, його пізнаваності на ринку.

3. Фокус-група повинна провести детальне й глибоке його дослідження, що базується на збиранні як «вторинної», так і «первинної» інформації.

4. Студенти можуть самостійно та поза навчанням (за бажанням) проводити соціометричні опитування, розробляючи при цьому анкету з теми дослідження та опрацьовуючи її результати.

5. Ключовим моментом є пошук слабких місць у діяльності компанії та розроблення майбутніми менеджерами власних пропозицій щодо удосконалення її маркетингової діяльності, яка може бути представлена у вигляді презентації, знятого рекламного ролику або власного бачення маркетингової стратегії розвитку фірми.

Таким чином, підвищення ефективності сучасної освіти вбачаємо можливим за умови поєднання в процесі викладання класичних та інноваційних методів. Надзвичайно важливе місце в системі підготовки конкурентоспроможних фахівців, затребуваних на ринку праці, відводиться формуванню професійної компетентності студента, яка передбачає оволодіння ним практичними навичками проведення маркетингового дослідження. Одним з ефективних інструментів при викладанні дисципліни є володіння сучасними інтерактивними методами, що формують вміння поставити мету дослідження, зібрати, систематизувати та опрацювати потрібні дані і, головне, вміти презентувати підготовлений матеріал. Такий рівень підготовки нині є актуальним та перспективним, оскільки він стає своєрідним підґрунтям для майбутнього фахівця на ринку праці, здатного оволодіти не лише теоретичними знаннями, але й практичними навичками роботи. Саме це робить майбутніх менеджерів потрібними для підприємств, що є надзвичайно важливим в сучасних кризових для більшості підприємств України умовах.

Література: 1. Чорний О.О. Аналіз кандидатських дисертаційних досліджень в Україні за маркетингову проблематику.// Маркетинг в Україні. - №4. 2009. – С.48-53; 2. Репьев А.П. Маркетинговое мышление или клиент. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repiev.ru/MarketThinking-TOC.htm>; 3. Реферативна база даних «Україніка наукова» Національної бібліотеки України ім.В.І.вернадського. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html>; 4. Різун В.В. Об'єкт і предмет дослідження: en passant. – Електронна бібліотека інституту журналістики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1681>.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS В МЕЖАХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ УНІВЕРСИТЕТІВ

Канд. екон. наук, доц. Смачило В.В., канд. екон. наук, доц. Халіна В.Ю.,
асп. Наливайко Т.Л.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Трансформації соціально-економічних систем на всіх рівнях провокують зміну вимог до співробітників, їх вмінь та знань, з боку роботодавців, що вимагає формування адекватного вимогам ринку праці - ринку освітніх послуг. Відповідно, вказані перетрубації знаходять своє вираження й нормативно-правовій базі функціонування системи освіти в Україні. Так, в Законі України «Про освіту» [1] не випадково розмежовано викладацьку та педагогічну діяльність (рис. 1).

Як бачимо, сутність викладацької роботи полягає не лише у формуванні знань, але й у розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти. Базуючись на дослідженнях потреб, що представлені роботодавцями європейських ринків праці, відмічаємо потребу в формуванні так званих «твердих» (hard, tangible, technical skills) та «м'яких» (soft, intangible skills) навичок. Тверді навички є спеціальними вузькопрофесійними, прив'язаними до конкретного виду роботи, діяльності, професії.

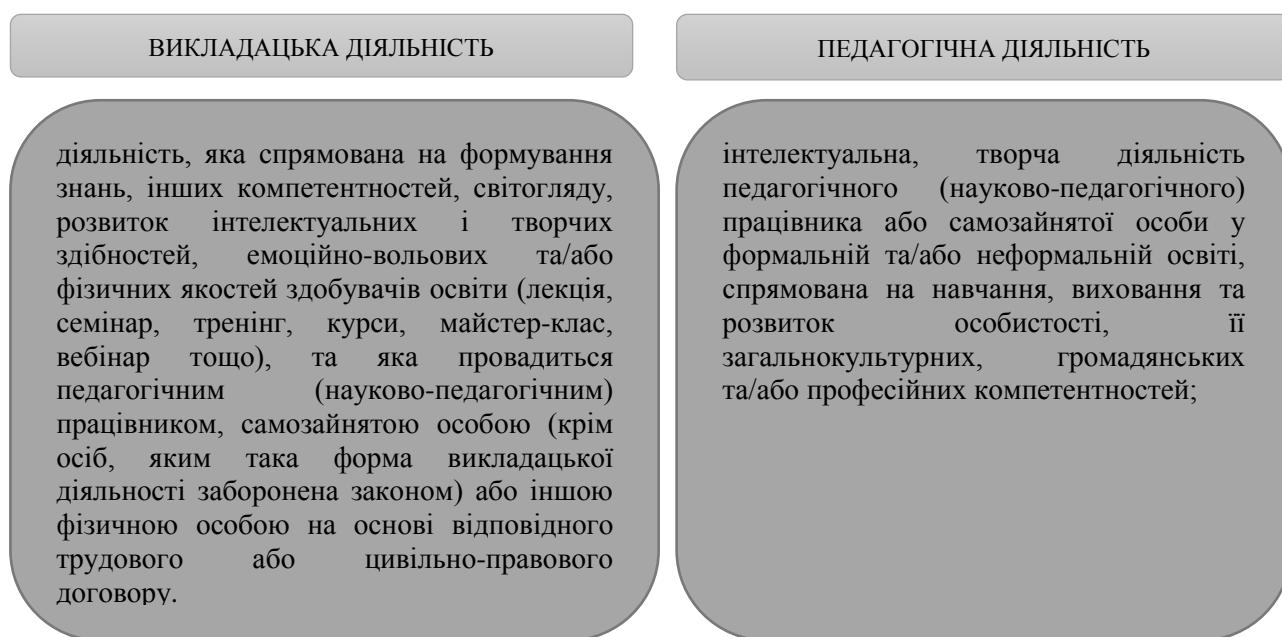

Рисунок 1 – Сутність педагогічної та освітньої діяльності [1]

М'які носять більш універсальний, функціональний характер і володіння ними називають функціональною грамотністю (functional literacy). Європейською комісією було розроблено KEY COMPETENCES FOR LIFELONG LEARNING European Reference Framework [2], де встановлено мінімальний рівень такої грамотності, який необхідний кожному здобувачу роботи на європейському ринку праці для того, щоб забезпечити соціальну і трудову інклюзію та не бути «соціальним інвалідом», не кажучи вже про професійну самореалізацію. М'які навички також називають особистими або непрактичними та пов'язують з формуванням емоційного інтелекту (EQ). Як синоніми вживаються: people skills, interpersonal skills.

Узагальнено, порівняння м'яких та твердих (жорстких) навичок наведено на рис. 2.

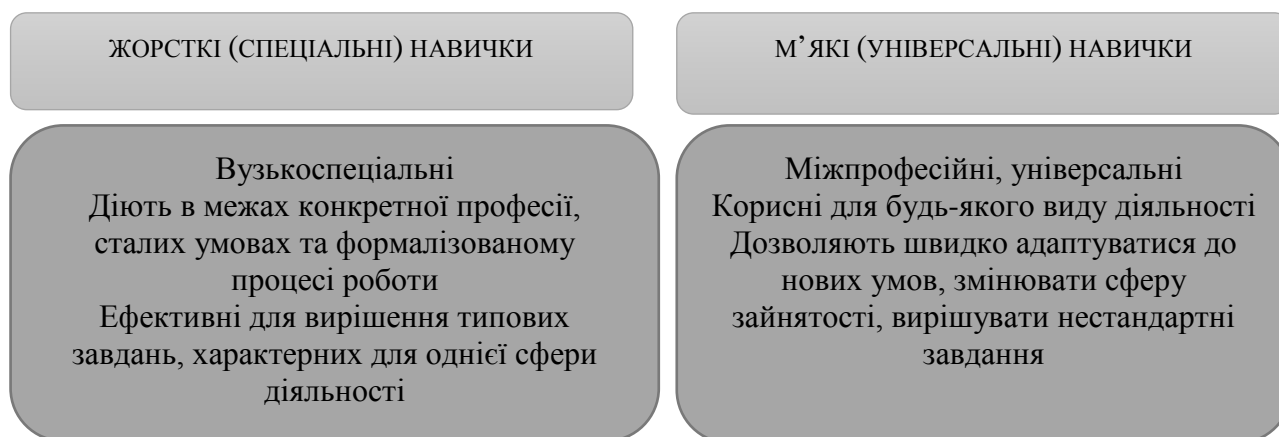

Рисунок 2 – Порівняння м'яких та жорстких навичок [3]

Отже, на думку [4], S-skills представлені хорошими манерами і рисами особистості, які необхідні для взаємодії з іншими людьми і побудови з цими людьми хороших відносин. S-skills застосовуються в будь-якій індустрії, будь-якої професії, будь-якому виді діяльності і будь-якій взаємодії між людьми. H-skills – включають в себе технічні навички і вміння виконувати певні функціональні завдання [4].

Необхідність розвитку саме м'яких навичок обґрунтовано багатьма дослідженнями. Так, за результатами вишукувань, проведених в Гарварді та Стенфордському університетах, кар'єрне зростання забезпечується на 15% hard skills, а на 85% - soft skills. Фахівці Світового банку прийшло до висновку, що українські роботодавці мають потребу в додаткових когнітивних та соціально-емоційних навичках своїх працівників (дослідження Світового банку «Навички для сучасної України», листопад 2015 р.) [5].

Узагальнення бачень необхідних навичок працівників за вимогами різних роботодавців та дослідників представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Навички, необхідні працівникам в майбутньому
(узагальнено авторами на основі [3-7])

Джерело	Навички
1	2
Microsoft	ораторські та комунікативні здібності, володіння офісними програмами, створення презентацій, менеджмент проектів і високий рівень самоорганізації.
Forbes	комунікативну компетентність, креативність, написання якісних текстів, досвід роботи у команді, базові комп'ютерні знання та здатність до «ре-інжинірингу» – готовність робити звичні речі в новий спосіб.
Німецька хвиля	комунікативні та управлінські таланти: ораторське мистецтво, вміння переконувати, лідирувати, управляти, робити презентації, знаходити підхід до людей і вирішувати конфліктні ситуації.
SkillsYouNeed	персональні навички (тайм-менеджмент, саморозвиток, управління емоціями та навіть організацію харчування, догляду за тілом, спортивних тренувань, ефективного сну), інтерперсональні (комунікація, робота у команді, ведення переговорів, конфлікт-менеджмент), лідерські здібності, проведення презентацій, а також письменницьку майстерність і базові математичні знання.

Продовження табл. 1

1	2
Економічний Форум у Давосі (2016) (Future for Jobs Report)	уміння вирішувати складні завдання; критичне мислення; креативність; управління людьми, навички координації та взаємодії; емоційний інтелект; судження і прийняття рішень (важливим буде не тільки якість, але і швидкість прийняття рішень); клієнтоорієнтованість, вміння вести переговори; когнітивна гнучкість
Європейський словник навичок та компетенцій містить тисячі найменувань і продовжує зростати. (DISCO -the European Dictionary of Skills and Competences)	Загальні навички та компетенції: водійські права; комп'ютерні навички та компетенції; матеріали, інструменти, продукти та програмне забезпечення; мови; основні дієслова дії; особистісні характеристики; соціальні та комунікативні навички та компетенції; управлінські та організаційні навички; художні навички та компетенції. Спеціальні знання і вміння в галузі професійної діяльності (за сферами діяльності) Загальні навички і компетенції: комп'ютерні навички та компетенції; особистісні характеристики; соціальні та комунікативні навички та компетенції; управлінські та організаційні навички. Спеціальні знання і вміння в галузі професійної діяльності: захист навколишнього середовища; інформаційні технології; охорону здоров'я; соціальна робота
10 навичок майбутнього: які компетенції будуть потрібні в Україні	Надання сенсу; соціальний інтелект; творче мислення; крос-культурна компетентність; обчислювальне мислення; грамотність у нових медіа; трансдисциплінарність; проектний образ мислення; когнітивне управління; віртуальна співпраця

Таким чином, навички комунікації з людьми стають першорядними та визначальними як для здобувача роботи, так і для роботодавця. LinkedIn проаналізував профілі користувачів в 100 містах і порівняв з навичками, затребуваними там же у роботодавців. Виявилося, що не вистачає 1,4 млн осіб з навичками комунікації, щоб закрити поточні вакансії. Дефіцит людей з навичками програмування, для порівняння, склав 472 тис. осіб.

Найбільш докладно та систематизовано універсальні компетенції представлено на рис. 3.

Рисунок 3 – Універсальні компетенції [3]

Вказане вимагає впровадження курсів або елементів формування soft skills і в освітні програми вітчизняних університетів.

Так, з 2000-х років відповідні курси почали з'являтися у програмах класичних університетів Заходу. Виникають навчальні центри, які спеціалізуються саме на тренінгах м'яких навичок та пропонують комплексні програми.

Щодо досвіду Німеччини, наприклад, то більшість освітніх закладів усвідомили необхідність готувати своїх випускників до ситуації, що склалася на ринку праці. Так, в навчальні програми 80 відсотків німецьких університетів включені семінари та тренінги з придбання soft skills або, як їх ще називають, «ключових компетенцій». Мюнхенська вища школа пропонує семінари з організації проектів і менеджменту інформації.

Українські заклади освіти лише почали трансформувати власні освітні програми, враховуючи світові тренди розвитку м'яких навичок, потреби ринку праці та оновлення нормативно-правового поля в Україні.

Література: 1. Закон України «Про освіту» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua 2. The Key Competences for Lifelong Learning – A European Framework // Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. - 2007 – 12 pp 3. Ясна І. Soft skills: універсальні навички європейського рівня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studway.com.ua/soft-skills/> 4. Що таке Soft Skills? В чому різниця Soft і Hard Skills? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.welldone.org.ua/shho-take-soft-skills-v-chomu-riznitsya-soft-i-hard-skills/> 5. Проект Закону України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/proekt-zu-pro-osvitu-1.pdf> 6. Інкубатор майбутнього, або Звідки взяти невідповідних лідерів? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/interview/inkubator-maybutnogo-abo-zvidki-vzyati-nevipadkovih-lideriv-239764_.html 7. У майбутньому на ринку праці будуть затребувані компетенції, що дозволяють адаптуватися до змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/UKRAINE/u-maybutnomu-na-rinku-praci-budut-zatrebuvani-kompetenciyi-scho-dozvolayut-adaptuvatisya-do-zmin-specialist-239913_.html

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ЯК ВИМОГА І РЕЗУЛЬТАТ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Канд. екон. наук, Смольнякова Н.М., ст. викл. Волосов А.М.
Харківський державний університет харчування та торгівлі

Динамічний розвиток сучасної економіки та бізнес-структур зумовлює необхідність забезпечення зростаючих потреб економіки та бізнесу в компетентних спеціалістах. Сучасний етап розвитку бізнес-освіти у всьому світі визначається різноспрямованим впливом значної кількості факторів глобалізації, які не тільки стрімко змінюють сучасну економіку та сприяють становленню нового економічного укладу, але й обумовлюють появу нових тенденцій в розвитку бізнес-освіти та необхідність змінення її концептуальних основ.

Найбільше впливають на розвиток вітчизняної освіти такі фактори глобалізації як:

- формування суспільства знань і перехід до цифрової економіки;
- зростання попиту на підготовку кваліфікованих спеціалістів і компетентних управлінців;
- зростання не тільки віртуальної, а й реальної мобільності кваліфікованих спеціалістів, фінансових ресурсів і знань у формі сучасних інноваційних освітніх технологій;
- ускладнення культурно-освітньої взаємодії в сфері ділового підприємництва на всіх рівнях.

Під впливом цих тенденцій перебуває і система вищої освіти. В інформаційному

суспільстві вища освіта повинна мати такі риси, властивості, характеристики й ознаки, які суттєво змінюють її за змістом і формами, реалізують його соціально-культурний характер.

Вирішити ці завдання допоможе фундаменталізація вищої освіти, яка є однією з сучасних тенденцій її розвитку. З одного боку, фундаменталізація традиційно передбачає вивчення головних принципів і відносно усталених закономірностей розвитку та функціонування суспільства, знання яких дозволяє суб'єкту діяльності стати незалежними від умов соціального середовища, що швидко змінюється. Фундаменталізація освіти є необхідною умовою, базою для безперервного творчого розвитку людини, основою його самоосвіти. З іншого боку, фундаменталізація освіти передбачає необхідність надати здобувачу освіти загальну карту світу як цілісність, яка розвивається та функціонує на основі універсальних закономірностей.

Фундаменталізація вищої освіти не тільки не суперечить принципу поліваріантності методологічних підходів, а й передбачає їх. Необхідність фундаменталізації освіти зумовлена швидким зростанням обсягу інформації. Наукових, технологічних, історичних, соціологічних та інших факторів стає все більше, і викласти їх за обмежений період навчання неможливо. Але можна та необхідно навчити працювати з інформацією: здійснювати її пошук, систематизацію, аналіз. Тобто слід переходити від фактологічної форми навчання до методологічної. Знання, навички й уміння, які впродовж тривалого часу були основним орієнтиром і результатом освітнього процесу, трансформуються в компетенції. Компетентнісний підхід у сучасній освіті, який сформувався на початку 21-го сторіччя, повинен базуватись на такій освітній стратегії як фундаменталізація. Його застосування передбачає не стільки оволодіння конкретними знаннями та вміннями, скільки отримання цілісної інформаційної конструкції, яка включає знання й уміння в комплексі. Фундаментальні знання утворюють базу, яка незважаючи на всі зміни, що відбуваються у сучасному світі, формують довгострокову тенденцію розвитку суспільства.

За умов постійних змін фундаментальні базові знання створюють умови для формування такої компетенції як професійний універсалізм, який передбачає можливість фахівця змінюватись. Компетентність у цьому випадку розуміють як певний рівень освіченості, спроможність діяти в ситуації невизначеності. Освіта за таких умов повинна включати не тільки адаптований до змін соціальний досвід людства, але й досвід творчої діяльності, що є невід'ємною рисою фундаментальної освіти.

Сучасний спеціаліст повинен бути, з одного боку, здатним до гнучкого мислення, швидко пристосовуватись до змін життєвих пріоритетів і вимог ринку, а з іншого – вузьким професіоналом, тобто фахівцем, який вільно володіє всіма основними науковими положеннями та методами у власній сфері діяльності. Ринок потребує фундаментально підготовленого, але мобільного професіонала. Досягнення мобільності вертикальної та горизонтальної, освітньої та професійної певного спеціаліста є можливим тільки за умов фундаментального характеру освіти.

Фундаментальна освіта: орієнтована на досягнення глибинних, сутнісних основ і зв'язків між різноманітними процесами оточуючого світу; реалізує єдність процесу та методу пізнання; орієнтована на широкі напрями наукового знання, оволодіння його взаємодоповнюючими компонентами; забезпечує засвоєння фундаментальних знань (системоутворюючих уявлень, які мають відношення до первісних основ); передбачає створення єдиних циклів фундаментальних навчальних дисциплін, пов'язаних метою та міждисциплінарними зв'язками тощо.

Фундаменталізація не обмежується лише розширенням обсягу знань і формуванням цілісної картини світу у здобувачів вищої освіти. Еталонною може бути тільки фундаментальна наукова освіта, головна мета якої – розповсюдження наукового знання як невід'ємної складової світової культури.

Освіта не може передбачити усі види варіативності життєдіяльності людини. Вона базується на деякому інваріанті, певній спільності культурно-інформаційного простору, який

оточує людину. В процесі формування змісту освіти важливо виділити інваріанти, з допомогою яких можна запобігти перенавантаженню навчальних програм. На основі інваріантів як системоутворюючих компонентів слід будувати весь зміст навчання. Побудову змісту потрібно починати з виділення основних понять. Подання матеріалу повинно бути таким, щоб усе наступне впливало з попереднього, було його розвитком, а не зовсім новим знанням. Виділення провідних понять надає можливість викласти матеріал науково, з єдиної точки зору та загальних позицій переосмислити відомі факти. Використовуючи такий підхід можна закласти основи всієї системи знань, розкрити внутрішні зв'язки основних понять, показати їх прояв на конкретних фактах та явищах дійсності.

В умовах модернізації вітчизняної освіти особливу увагу потрібно звернути на те, що фундаменталізація освіти повинна бути націлена на підготовку особистостей, здатних на основі системоутворюючих знань самостійно знаходити та приймати відповідальні рішення за умов невизначеності, в критичних ситуаціях, із появою нових складних проблем.

Література: 1. Фруктова Я.О. Фундаменталізація змісту професійної освіти як сучасна педагогічна проблема / Я.О. Фруктова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3831/1/Ya_Fruktova_GI.pdf. 2. Шатковська Г.І. Фундаменталізація як принцип сучасної освіти / Г.І. Шатковська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journals.uran.ua/index.php/2307-4507/article/viewFile/33003/29598>

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Аспірант, викл. Устіловська А.С.,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
заступник директора з навчально-виховної роботи Лілітко А.В.
Лозівська дитяча школа мистецтв №1

Останнім часом у світі все більше спостерігається зростання конкуренції між різними державами за ринки збуту, ресурси, технології. І неабиякі конкурентні переваги отримують країни з розвиненою системою освіти, адже найбільш цінним ресурсом стала високоінтелектуальна, освічена та здатна мислити людина, яка не тільки володіє певним обсягом інформації, а й творчо та продуктивно мислити та знаходити нестандартні рішення. Це зумовлює необхідність якісного перегляду підходів до формування та реалізації освітньої політики, забезпечення її модернізації, демократизації, гуманізації, інформатизації та, водночас, збереження національної ідентичності.

Порівняльний аналіз розвитку систем освіти різних країн дозволив виявити загальні стратегічні напрями в управлінні освітніми системами:

1. Управління розвитком освіти є невід'ємною функцією держави. Це викликано тим, що ринок освітніх послуг передбачає рівноправне і вільне функціонування всіх її форм. Проте освіта як товар має подвійний характер: до певного рівня це державний товар і безкоштовна послуга, після цього – державно-приватний або приватний товар і платна послуга. Таким чином, освіта як особливий товар потребує систематичного державного управління й регулювання, адже ринок схильний до прагматизму і не завжди правильно оцінює освітні потреби. Держава вимушена зберігати певну частину безкоштовних освітніх послуг, оскільки вони є базою для всієї системи освіти і їхня власна якість не повинна викликати сумнівів. Незважаючи на те, що в усіх розвинених країнах існують приватні школи, роль державної політики у сфері освіти ніким не заперечується. Усі розуміють: висока якість освіти сприяє соціально-економічному і культурному розвитку країни, є необхідною умовою для забезпечення конкурентоспроможності держави на світовій арені.

Держава гарантує загальну освіту, доступну всім, вона залишається гарантом розвитку демократичної освіти.

2. Вибір моделі управління освітою пов'язано зі специфікою соціально-політичних умов країни. Для аналізу зарубіжного досвіду державного управління розвитком системи освіти виділяють провідні країни, що за якістю освіти посідають перші місця в міжнародних рейтингах. Наприклад, в Італії, Великобританії, Швейцарії запроваджено дворівневе управління, засноване на поєднанні централізованого і місцевого. В Австрії, Нідерландах, Швеції діє трирівнева система управління освітою, що поєднує централізоване управління з регіональним і місцевим. У Німеччині та Італії велику роль в управлінні освітою відіграють місцеві органи влади. У Франції, де протягом багатьох років освіта була однорівневою, централізованою, нині намагаються перейти до її децентралізації [1, с. 38]. Отже, кожна країна має свої особливості та визначає власний спосіб впливу на освітню галузь.

3. Незадоволеність якістю освіти віддзеркалює недоліки самого суспільного розвитку, оскільки система освіти є результатом і продуктом розвитку економіки, соціальної структури і культури суспільства. Система освіти – це складний механізм, що включає не тільки вчителів і учнів, але і шкільні будівлі, навчальне устаткування, підручники, організацію життя дітей тощо. Якщо цей складний механізм завдяки реформам вдається зрушити з місця і піднести на новий рівень – суспільство робить крок уперед у своєму розвитку, якщо ні – починається регрес.

4. Останнім часом для європейських країн усе більш актуальними стають питання упровадження державно-громадського управління освітою. Це зумовлене державною політикою різних країн у сфері освіти, з одного боку, і кардинальними змінами, що відбуваються в суспільстві, та постійно змінюваними запитами соціуму на освітні послуги – з іншого. Демократичний, державно-громадський характер управління освітою в багатьох країнах визначається конституційно-законодавчими нормами функціонування сфери освіти.

Література: 1. Сікорська І. М. Удосконалення державного управління вищою освітою в контексті європейської інтеграції: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Донец. держ. ун-т управління. Донецьк, 2006; 2. Зарубіжний досвід із питань управління змінами в системі вищої освіти / Бабічев А.В. // Теорія та практика державного управління 2(57)/2017.

ОСВІТНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Канд. екон. наук, доц. Халіна В.Ю.,
канд. техн. наук, доц. Сироватський О.А.,
асп. Васильєва Т.С.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Освіта є постійним викликом та об'єктом для популізму і спекуляцій. На сьогоднішній день спостерігається чіткий курс на реформування сфери освіти на всіх її рівнях. В тому числі зміни пов'язані з глобальними перетвореннями та основними світовими трендами. Глобальні тренди в освіті стосуються, перш за все, технологій та інтеграції. Якщо викладач знає менше за своїх студентів, він не має жодного шансу бути популярним і тим, кого будуть слухати. Тому викладач має не лише володіти новітніми технологіями, а й вміти використати їх в такий спосіб, щоб бути авторитетом для студентів. Існує чимало сучасних трендів в освіті (рис.1).

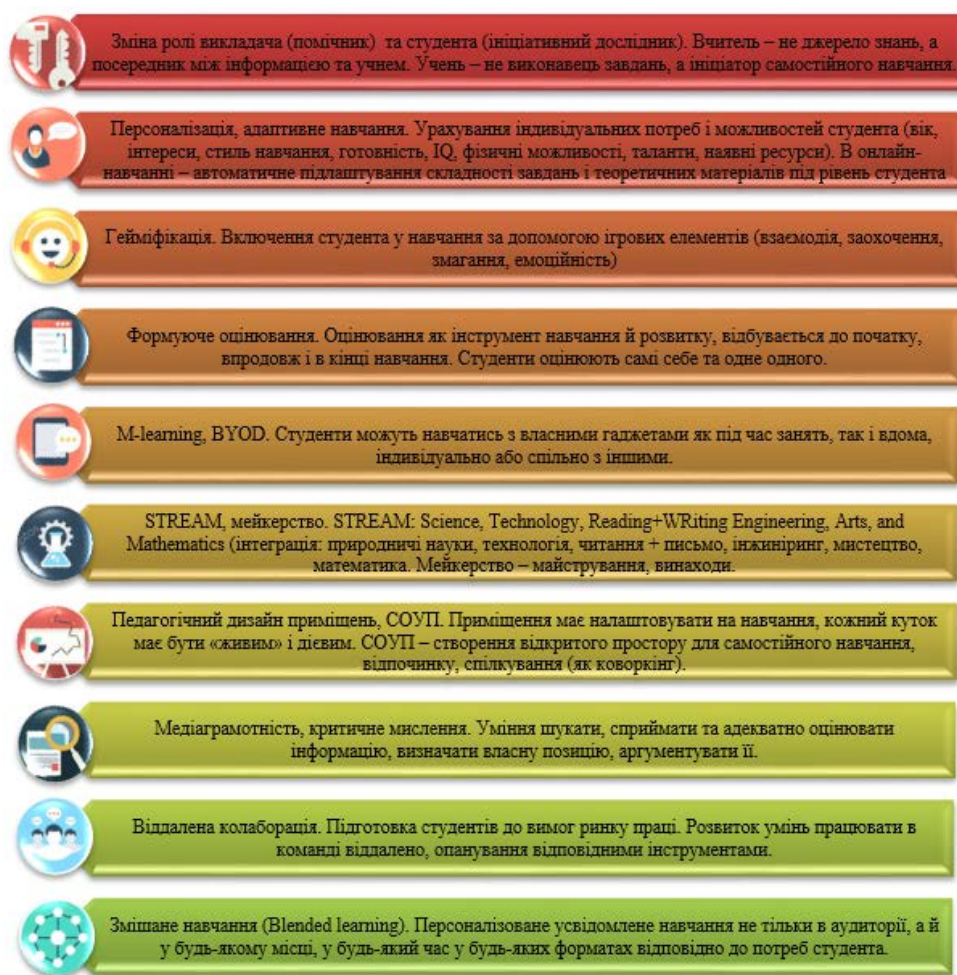

Рисунок 1 – Глобальні тренди в освіті (складено на основі [1])

Маємо глобальний тренд зростаючої креативності та мобільності. Тож ті, хто здатен жити в креативному просторі, будуть успішними. Загалом це означає, що будь-яка людина, яка здатна надавати якісні послуги, є носієм креативної ідеї чи технології, фактично не буде мати кордонів і буде необмеженою.

На фоні глобальних перетворень та під впливом світових трендів змінилася сама концепція навчального процесу, сприйняття та підходи до нього (рис. 2).

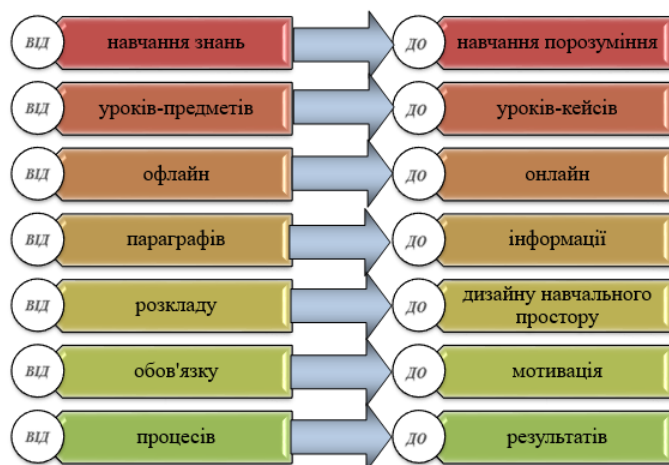

Рисунок 2 – Зміни підходів до навчального процесу

Перехід від пасивного навчання до активного – це запорука зміни якості освіти у світі. Це той формат, який здається нам звичайним та логічним: викладач розповідає, студент слухає та записує, тобто це формат лекції. Методисти всього світу давно визначили, що це найменш ефективний спосіб викладання. Тим не менш, він все ще превалює як у шкільній освіті, так і в ЗВО. Змінити це можна за допомогою сучасних технологій, на кшталт доповненої реальності. Поки що це здається технологією майбутнього. Але насправді доповнена реальність уже використовується в освіті, наприклад, для викладання медичних дисциплін, для навчання пілотів. Майбутнє ж таких технологій у масовому використанні, у заміні голографічними макетами громіздких приладів чи об'єктів, які зараз використовуються для наочності [2].

За допомогою даних сьогодні та їх якісного аналізу можна персоніфікувати процес освіти. Сьогодні навчальні програми (маються на увазі класичні шкільні та університетські) не передбачають індивідуальних особливостей слухача чи учня. У той же час, одному потрібно на запам'ятовування більше часу, другому – менше. Хтось краще сприймає інформацію на слух, хтось – візуально. Сучасні технології дозволяють передбачати такі індивідуальні особливості під час складання завдань, наприклад, для онлайн-курсів із вивчення мов. Персоніфікація робить навчання максимально ефективним. Це те саме, якби викладач навчав кожного індивідуально, підбираючи темп викладання та завдання під кожного конкретного учня.

Література. 1. 10 освітніх трендів: поради з упровадження [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://umity.in.ua/porady21>. 2. Сучасні освітні тренди [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ssuserc989c2/c-88050018>.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Канд. екон. наук, доц. Халіна В.Ю.,
заступник начальника навчально-методичного відділу Чорний Ю.А.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Завдання, що стоять нині перед науковцями і освітянами вищої школи України, проблеми, з якими зіткнулася сьогодні вища освіта, а також магістральні шляхи їх розв'язання є рушіями в діяльності Міністерства освіти і науки України.

Пріоритетами державної політики у сфері вищої освіти виступають: якість освіти, інтеграція до європейського простору вищої освіти і наукових досліджень, освіта впродовж життя (рис. 1).

Якість вищої освіти – відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг [2]. При цьому, зміст та склад даної категорії розширений від якості абітурієнтів до наукової атестації закладів вищої освіти.

Вища освіта сьогодні – це не тільки підготовка фахівців. Більш того, світові тенденції є протилежними за напрямками. Разом із переходом від елітарної до масової вищої освіти, що відбувається сьогодні у всьому світі, існує тенденція до зміщення акцентів в оцінюванні якості вищої освіти у бік задоволення потреб студентів. Що ж до потреб держави та ринку праці, то їх задоволення може здійснюватися через різноманітні механізми стимулювання студентів до вибору та якісного опанування відповідних освітніх програм і навчальних дисциплін. Також доцільно застосування механізмів атестації професійних кваліфікацій поза межами системи вищої освіти – працедавцями, професійними громадськими установами тощо.

Рисунок 1 – Пріоритетні напрями державної політики у сфері вищої освіти
(складено авторами на основі [1])

Зв'язок з ринком праці виступає головним інструментом забезпечення якості освіти через такі засоби як галузеві рамки кваліфікацій, професійні стандарти (гармонізація з ними освітніх стандартів), кваліфікаційні центри, незалежні акредитаційні агентства тощо.

Другим пріоритетним напрямом державної політики в сфері вищої освіти виступає інтеграція до європейського простору вищої освіти і наукових досліджень. Важливим в цьому аспекті є вдосконалення Національної рамки кваліфікацій (НРК) і розроблення Національної системи кваліфікацій (НСК), оскільки на сьогоднішній день НРК відстає від оновленої законодавчої бази в сфері освіти. При цьому НСК виступатиме сукупністю механізмів правового та інституційного регулювання кваліфікацій працівників з урахуванням потреб ринку праці та можливостей системи освіти й навчання, чого бракує зараз.

Освіта протягом життя в усьому світі й особливо в розвинених країнах стає усе більш важливою сферою освітніх послуг. На сьогодні існують наступні три основні форми освіти:

-формальна освіта – початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, освіта після закінчення ВНЗ (аспірантура й докторантура), підвищення кваліфікації й перепідготовка фахівців і керівників з вищою і середньою професійною освітою в інститутах, на факультетах і курсах підвищення кваліфікації й професійної перепідготовки;

-неформальна освіта – професійно спрямовані й загальнокультурні курси навчання в центрах освіти дорослих, по телебаченню, на різних курсах інтенсивного навчання;

-інформальна освіта є загальним терміном для освіти за межами стандартного освітнього середовища – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності індивідів в оточуючому культурно-освітньому середовищі; спілкування, читання, відвідування установ культури, подорожі, засоби масової інформації тощо. При цьому людина перетворює освітні потенціали суспільства в дієві чинники свого розвитку.

Серед основних принципів освіти впродовж життя, можна виділити, обумовлені не лише реальною ситуацією, а й законами про освіту: доступність освіти, послідовність та спадковість її здобуття, державна підтримка освіти на всіх її рівнях.

Академічна доброчесність, як наскрізна лінія забезпечення якості вищої освіти, – це відданість таким п'яти фундаментальним цінностям, як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, а також відвага відстоювати ці цінності та боротися за них [3]. Окреслення цінностей є стартовим елементом, який має бути доповнений розвиненим інструментарієм їх культивування, стратегіями виховання, заохочення дотримання та санкцій за їх порушення у повсякденній практиці.

Мотивацією до забезпечення якості освіти є широка автономія університетів, а саме: ефективні механізми фінансової автономії ЗВО; фінансове забезпечення наукових досліджень у вищій освіті; розвиток академічної автономії; майнова автономія.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [3] – це стратегічний документ, який регламентує впровадження аспектів сталого розвитку в систему освіти України з орієнтацією змісту освіти відповідно до цілей сталого розвитку. Головною метою Стратегія визначає необхідність підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти, інноваційності переходу суспільства до сталого розвитку і забезпечення особистісного розвитку кожного громадянина. Стратегія передбачає обов'язковість інтегрування національної системи освіти у європейський і світовий освітній простір. При цьому, головним її завданням є модернізація і розвиток освіти та науки з метою випереджального неперервного характеру розвитку і можливості гнучкого реагування на всі інноваційні процеси, що відбуваються у світі й Україні.

В рамках Стратегії відбулися суттєві зміни у законодавчій базі, що стали результатом імплементації Закону України «Про вищу освіту». До таких змін належать: прозорий та справедливий вступ (адресне розміщення, широкий конкурс, ЗНО); нова система стипендійного забезпечення (мотивація студентів на кращі результати навчання); нові освітні стандарти на компетентнісній основі; доброчесність при вступі в магістратуру; цільова підтримка переміщених ЗВО, учасників АТО та їхніх дітей; нормативне забезпечення академічної мобільності (Постанова КМУ №579).

В найближчих планах МОН України розробка проекту Національної стратегії розвитку вищої освіти (до 2025 року). Ця робота планується спільно з Інститутом освітньої аналітики та Національною академією педагогічних наук України.

Література: 1. Пріоритетні напрями змін у вищій освіті на 2018-2019 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/infographik/MON_prioritety_new.pdf. 2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/1556-18>. 3. The Fundamental Values of Academic Integrity, 1999, The Center for Academic Integrity. Duke University, Durham. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.academicintegrity.org>.

ОСНОВНІ ТРЕНДИ В ОСВІТІ НАЙБЛИЖЧОГО МАЙБУТНЬОГО

Ст. викл. Чернець І. В., канд. техн. наук, доц. Поволочко В.Б.
Харківській національний університет будівництва та архітектури,
заслужений вчитель України, Чернець Т. Й.,
Харківська середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №35

В епоху глобальної конкуренції і високої невизначеності майбутнього переможцями виявляються ті країни, які роблять основну ставку на саму людину, на максимальний розвиток його потенціалу, на здатності людей робити життя кращим, розвивати себе, культуру, батьківщину, планету в умовах швидких і непередбачуваних змін. Ключову роль в цьому новому порядку відіграє освіта. Місце, яке Україна буде займати в глобальному світопорядку до 2050 року, визначається тим, що буде відбуватися в 2019-2024 роки в наших дитячих садах, школах, коледжах і університетах, в сфері безперервної освіти.

Людський капітал в ХХІ столітті став найважливішим фактором розвитку економіки і суспільства. Інвестуючи в нього, можна домогтися темпів економічного зростання вище світових, що є необхідною умовою для зміцнення позицій нашої держави в умовах глобальної конкуренції.

Якість людського капіталу в першу чергу формується системою освіти, внесок інших факторів (охорона здоров'я, міграція, система досліджень, культура) істотно менше.

Людський капітал - це знання, вміння і установки, що дозволяють людині створювати дохід та інші корисні ефекти, що перевершують початкові інвестиції та поточні витрати, для себе, роботодавця і для суспільства в цілому. Будь-які можливості людини стають її «Капіталом», як тільки вони задіяні в корисній та продуктивній діяльності. Вочевидь, що в сучасному суспільстві ключовий бенефіціар свого «людського капіталу» - сама людина і його родина.

Підкреслимо, що людський капітал - це не тільки вміння досягати успіху на наявному робочому місці, а й уміння створювати нові робочі місця, структури і види діяльності - підприємницькі здібності в широкому сенсі. Для нашої економіки з характерними для неї недосконалими інститутами цей елемент людського капіталу має принципове значення, оскільки саме в ньому знаходяться резерви для інституційного оновлення не тільки ділового середовища, а й соціальних інститутів. В останні десятиліття ключовим елементом людського капіталу країни став інтелектуальний капітал - здатність генерувати і освоювати інновації, така собі економічна проекція творчої діяльності. Інтелектуальний капітал є вирішальним для модернізації економіки, переходу до нових технологічних укладів.

Кількісні та якісні зміни людського капіталу в економіці підвищують як продуктивність праці та споживчий попит, так і підприємницьку активність. Відповідно, освіта в сучасній економіці має розглядатися не як витратна сфера поряд із соціальною допомогою, пенсійною системою, держапаратом, обороною і безпекою, а як інвестиційна сфера, яка визначає масштаб економічного зростання.

Крім того що освіта створює людський капітал як ключовий фактор розвитку економіки в ХХІ столітті, вона також є зростаючою галуззю економіки. Зростає масштаб ринку освітніх послуг. Експорт освіти, як показує приклад найбільш успішних країн, може становити десятки мільярдів доларів. У США тільки обсяг освітніх кредитів перевищує 1,25 трлн доларів.

Нарешті, освіта в усьому світі є основним інструментом забезпечення соціальної справедливості як через «рівний старт» для всіх громадян, так і через особливу підтримку учнів з особливостями розвитку. Це в поєднанні з виховною функцією освіти (яка, зокрема, забезпечує відтворення культурного коду, розвиток цінностей солідарності і патріотизму) вносить в суспільний розвиток необхідну стійкість, перетворює економічне зростання в основу підвищення якості життя всіх верств населення.

Автори статті виокремили найбільш значущі інноваційні тренди в освіті найближчого майбутнього.

1. VR і AR.

Віртуальна (VR) і доповнена (AR) реальність в даний час є найбільш гарячими режимами реалізації навчання. Віртуальна реальність існує вже досить давно. Однак, з доповненою реальністю і змішаною реальністю, доданої в мікс. Це надасть захоплюючі нові можливості в навчальному просторі. Традиційно VR і AR використовуються більше для ігор і фільмів. Але хоч на хвилину уявіть собі заклад вищої освіти дистанційного навчання у віртуальній реальності.

Застосування VR в навчанні набирає обертів. VR буде як і раніше використовуватися для навчання навичкам роботи із завданнями з високим ризиком для життя і виконання складних процедур. AR буде використовуватися для запуску just-in-time навчання. Типовим сценарієм AR буде студент, який бажає дізнатися більше про пристрій або інструменти, технології або місці. Використовуючи QR-код, студент може сканувати об'єкт і отримати додаткову інформацію про нього.

2. Інтелектуальні Помічники / Чат-Боти.

Популярність Siri на iPhone вказує на те, що люди тепер хочуть досліджувати інтелектуальні голосові помічники. Ще занадто рано говорити про те, як будуть програмуватися інтелектуальні голосові помічники. Або чат-боти з підтримкою машинного навчання. З огляду на те, що штучний інтелект сам робить свої кроки в світі обчислень.

Вочевидь, організації будуть шукати прототипи чат-ботів для конкретних тем. Таких як інформаційна безпека або захист даних, відповідність вимогам і т. ін. і реалізовувати їх в якості інтелектуального пошукового додатка. Вважаємо, що таке стане популярним, коли ми побачимо результати першої реалізації.

3. Гейміфікація і ігрове навчання.

Гейміфікація продовжує залишатися важливою тенденцією. В даний час добре відомо, що навчання на основі ігор і гейміфікація надають більший вплив на передачу критично важливої інформації.

Організації будуть продовжувати інвестувати в серйозні ігри. А також гейміфікувати свої власні курси, щоб зберегти інтерес студентів. І вмовити їх серйозно ставитися до навчання, весело проводячи час.

4. Мікро-програми.

Мікро-навчання вже стало сильною тенденцією, тому організації прагнуть отримати вигоду з цього нового способу доставки цільових, об'єктивних, без надмірностей байтів навчання. Конкретні переваги включають швидке розгортання. І швидке навчання за допомогою регулярних оновлень, підвищення продуктивності. І просте відстеження.

Література: 1. Антонюк Л.Л. Конкурентоспроможність національної економіки в умовах глобалізації: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.05.01 [Електронний ресурс] / Л.Л. Антонюк; Київ. нац. екон. Ун-т. — К., 2004. — 32 с. — Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/ard/2004/04a-lleug.zip>. 2. Братищев И.М. XXI век: глобальная конкуренция и управление социально-экономическими процессами (цели, закономерности и принципы) / И.М. Братищев // Этап: экономическая теория, анализ, практика. — 2010. — № 3. — С. 30-56. 3. Брун М. Гиперконкуренция: характерные особенности, движущие силы и управление // Проблемы теории и практики управления. — 1998. — № 3. — С. 104-109. — Режим доступу: http://vasilieva.narod.ru/ptpu/20_3_98.htm 4. Воронов А. К

АНАЛІЗ СТАНУ ЕКСПОРТУ-ІМПОРТУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Канд. екон. наук, доц. Шептуха О.М.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Міграція населення у даний час набуває глобального характеру і одночасно є ознакою глобалізації, для її аналізу необхідні нові механізми дослідження, що дозволяють виявити структуру міграційних потоків та їх причини.

Наслідки міграції проявляються у різних сферах: політичній, соціальній, економічній, культурно-психологічній, освітній та ін. Вони можуть мати як позитивний, так і негативний характер як для суспільства, так і для особистості. Все це визначає актуальність вивчення проблем територіального переміщення населення, в тому числі регулювання міграції у сфері освіти.

Освітня міграція являє собою тимчасове переміщення людей з метою отримання освіти за межами країни походження. Вона є особливим видом міграції, відмінними рисами якої є: добровільність, короткостроковість, чіткий часовий проміжок перебування у країні, приналежність до певної вікової групи, прибуття з метою отримання освіти за кордон. Цей вид міграції відкриває людям нові можливості, доступ до новітніх технологій, світової культури, якісної освіти, міжнародних ринків праці.

Виділяються наступні аспекти дослідження освітньої міграції:

1. Соціокультурний. Різні моделі глобальної освіти, які базуються на домінуванні цінностей однієї титульної нації (асиміляційні), автономному розвитку різних культурних груп (мультикультурні), спрямовані на взаємозбагачення різних культур через комунікації (інтеркультурні);

2. Соціально-політичний. Формування нових освітніх ареалів у макрорегіонах світу на основі спорідненості мов і культур: нова фаза переділу світу; реалізація різних соціально-антропологічних проектів у макрорегіонах світу з урахуванням рівня економічного розвитку;

3. Соціально-економічний. Формування конкурентних соціально-економічних переваг на міжнародному ринку освітніх послуг (зростання доходів країни експорту освітніх послуг).

Іноземні студенти - це особлива група тимчасових мігрантів, які отримують за кордоном вищу, переддипломну, середню та іншу освіту. Основними факторами, що впливають на вибір навчального закладу і країни навчання, вважаються: мова, якою здійснюється навчання; якість освіти, вартість навчання, а також імміграційна політика приймаючих країн; гнучкість освітніх програм, які пропонуються на ринку освітніх послуг; історичні, географічні, культурні та торговельні зв'язки між країнами; професійні перспективи випускників на ринку праці; політика, яка обмежує надходження до закладів вищої освіти в країнах походження іноземних студентів; академічний престиж освітніх установ, обраних для навчання країн.

На сучасному етапі розвитку сформувалася ціла галузь світового господарства – міжнародний ринок освітніх послуг – із щорічним обсягом продажів у кілька десятків мільярдів доларів США й обсягом споживачів у кілька мільйонів осіб [5].

Якщо розглядати Україну як експортера освітніх послуг, то станом на 1.01.2019 в Україні навчалось 75605 іноземних студентів зі 147 країн світу. Також зросла кількість закладів вищої освіти в Україні, де навчаються іноземні студенти - зі 185 у 2015/2016 навчальному році до 239 у 2017/2018 році.

Серед лідерів вітчизняних закладів вищої освіти за кількістю іноземних студентів є Харківський національний медичний університет (5471 осіб), Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (4273 осіб) та Одеський національний медичний університет (3543 осіб).

З точки зору імпорту освітніх послуг за межами України, то за даними ЮНЕСКО за три останні роки кількість молодих українців, котрі вирішили здобувати якісну освіту за кордоном, зросла більш як у півтора рази - з 49911 осіб у 2014 році до 76181 осіб у 2017 році. Згідно даних державної служби статистики України кількість осіб, котрі були прийняті на навчання у ВНЗ, скоротилася на 118,27 тис. осіб – з 415,5 тис. осіб у 1990 році до 323,63 тис. осіб у 2017 році. Наведені дані зовсім не вказують на падіння інтересу вітчизняної молоді до здобуття освіти. Навпаки, значна її частка включається в освітню міграцію.

У 2016/2017 навчальному році було 77424 особи з українським громадянством, які навчалися у закордонних університетах. Якщо врахувати, що в українських закладах вищої освіти (університети, академії та інститути усіх форм власності) на денних програмах тоді навчалось приблизно 900 тис. осіб, то за кордоном навчалось близько 8% від загальної кількості тих, хто вчиться на денних програмах вищої освіти. Найчастіше абітурієнти їдуть до Польщі, Росії, Німеччини, Канади, Чехії, Італії, США, Іспанії, Австрії, Франції, Словаччини. Ці країни отримують понад 90% усіх українців, які навчаються за кордоном. Загалом протягом останніх дев'яти років їх кількість зросла більш ніж утричі - з 24104 до 77424 осіб. Найбільший приріст забезпечили Польща, Росія, Чехія, Словаччина, Австрія, Італія, Іспанія, Канада та Болгарія [2].

Як бачимо, результатом довготривалої відсутності реформ у сфері освіти та систематичної підтримки закладів вищої освіти в інноваційному розвитку стало стрімке зростання протягом 2000-х рр. кількості абітурієнтів та студентів, що від'їжджають на навчання закордон. Крім того, посилення зовнішньої освітньої міграції спричинено системною політикою деяких країн щодо залучення українців на навчання за різними програмами (стипендіальні, бакалаврські, магістерські, докторські, пост-докторські). Таким чином, втрата трудового потенціалу, перш за усе, з числа представників молоді, є проблемою стратегічної ваги як для української економіки, так і для держави, суспільства.

Література: 1. Кривенко Ю.І. Соціально-філософський аналіз причин та механізмів міграції людських ресурсів у постмодерному суспільстві. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Філософія. 2011. Вип. 561–562. С. 217–221. 2. Стадний Є. Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku> (дата звернення 3.03.2019).

СЕКЦІЯ 1.		Стор.
КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ		
<i>Czumak D.</i> THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF STUDYING ABROAD		3
<i>Smachylo V.V.</i> USING GOOGLE CLASSROOM IN EDUCATION PROCESS		3
<i>Smachylo V.V., Parfonova T.I.</i> USING GOOGLE TOOLS IN THE EDUCATIONAL PROCESS		4
<i>Аванесова Н.Е., Бекецкий Р.М.</i> КАДРОВИЙ МОНІТОРИНГ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ		5
<i>Вещев В. Є.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО СКЛАДУ НА АРХІТЕКТУРНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВНЗ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ		7
<i>Гайдусь А.Ю.</i> ЕТАПИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ У СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ		9
<i>Гайбура Т.А.</i> РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ: ФОРМУВАННЯ КОНТИНГЕНТУ АБІТУРІЄНТІВ У ВСП «НОВОКАХОВСЬКИЙ КОЛЕДЖ ТДАТУ»		10
<i>Гунько М.В., Іщенко А.М.</i> ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ, ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ХНУБА		14
<i>Дончак Л.Г.</i> КОНКУРЕНТОЗДАСТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ОСНОВА КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ВНЗ		16
<i>Касатонова І. А.</i> ДЕФІЦИТ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ		18
<i>Матенко Є.П., Голозубова О.В.</i> ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ		19
<i>Онищенко В.В.</i> ОСВІТА В СТРУКТУРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ:СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ		20
<i>Сердюков К. Г.</i> ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ		22
<i>Фурса В.А.</i> РИНОК ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ		23
<i>Халіна В.Ю.</i> ЕВОЛЮЦІЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: ЗНАННЯ ТА ВМІННЯ МАЙБУТНЬОГО		25

СЕКЦІЯ 2.		
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ У СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМАХ: ПОТЕНЦІАЛ ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ		
<i>Dorin Festeu</i> DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL SKILLS AS A REQUIREMENT OF THE MODERN WORLD		28
<i>Khalina V.</i> UNIVERSITY EDUCATION IN SPHERE OF PUBLIC PROCUREMENT		28
<i>Kalinichenko L.</i> INDEPENDENT WORK OF STUDENTS AS THE BASIS OF TRAINING OF THE MODERN SPECIALIST		29
<i>Zhevago Konstantin</i> THE ROLE OF THE EDUCATIONAL BOOK IN THE EDUCATIONAL SYSTEM		31
<i>Verbitskaya V.I., Popova A.N., Bredikhin V.M.</i> ABOUT SOME METHODS OF ICT CLASSIFICATION IN EDUCATIONAL PROCESSES		32
<i>Nosova O. V., Nosova T.Y.</i> THE ECONOMETRIC METHODS IN THE REGIONAL ECONOMICS TEACHING		33

<i>А.М. Порова</i> GLOBALIZATION PROCESSES IN THE ECONOMY AND USE OF THE DEVELOPMENT OF MODERN TECHNOLOGIES IN THE EVALUATION OF ECONOMIC PROCESSES	35
<i>Арзуманова Т.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ В ТЕХНІЧНИХ ЗВО	36
<i>Бєлих І.М., Бєлих К.М.</i> НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЕКТУВАННЯ В ІНЖЕНЕРНО-ГРАФІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ	38
<i>Блага В.В., Благой В.В.</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	39
<i>Буцька Л.М., Буцький В.О.</i> СТУДЕНТООРІЄНТОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. ЗАСАДИ. ПЕРСПЕКТИВИ	40
<i>Вербицкая В.И., Попова А.Н.</i> СТРУКТУРА И ЛОГИКА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННЫХ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	41
<i>Вербицкая В.І.</i> СТОСОВНО АСПЕКТІВ НАВЧАННЯ ТОП-МЕНЕДЖЕРІВ	43
<i>Вербицкая В.И., Бредихин В.М.</i> МЕТОДЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССАХ	45
<i>Вербицкая В.І., Стороженко Т.В.</i> ПРОГРЕСИВНА ТЕХНОЛОГІЯ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ	46
<i>Волосюк М.А., Холодова Я. В.</i> ДОВУЗІВСЬКИЙ ЕТАП ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОГО ЦИКЛУ	48
<i>Гелеверя Е.М.</i> КРЕАТИВНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ, ОБУЧАЮЩИЕ МЕРОПРИЯТИЯ И РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНЫХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ (НА ПРИМЕРЕ КАФЕДРЫ ЭКОНОМИКИ ХАРЬКОВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА СТРОИТЕЛЬСТВА И АРХИТЕКТУРЫ)	50
<i>Глуценко Т. М.</i> ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ	51
<i>Герасименко В. В. Паткевич В. О.</i> НЕ РОЗВИНЕНІ МОЖЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	52
<i>Гольтерова Т.А., Обухова Н.В.</i> СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ	53
<i>Горпініч Т. І.</i> ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ В США	54
<i>Даньшева С.О., Череднік Д.Л., Колодяжна М.Ю.</i> ОБГРУНТУВАННЯ СУЧАСНИХ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	56
<i>Дембіцка С.В.</i> МЕТОДИЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОЇ ГАЛУЗІ	58
<i>Євсєєва О.О.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВАРІАТИВНОЇ КОМПОНЕНТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	60
<i>Єгоров В.О.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-АРХІТЕКТОРІВ	62
<i>Кірдан О.П.</i> КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	63
<i>Ковальов С.В.</i> НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНА ОСНОВА СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	65
<i>Колмакова О.М.</i> ЛЕКЦІЯ, БЕСІДА ЧИ ДИСКУСІЯ: ЩО Є ЕФЕКТИВНІШИМ ПРИ ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІКИ?	67
<i>Колмакова О.М., Лінник І.О.</i> НОВА СИСТЕМА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ЗА ЧИ ПРОТИ	68

<i>Кравченко Ю.П., Герасименко Л.В.</i> ЯК ПОКРАЩИТИ УСПІШНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	69
<i>Кривуля П. В., Тищенко С. Ф.</i> СУЧАСНІ УМОВИ ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ КРИТИЧНОГО ШЛЯХУ ТА ВПОРЯДКУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ЗМІСТОВНИХ МОДУЛІВ	70
<i>Корчагіна В.Г.</i> МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД В НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ	72
<i>Кулявець Ю. В., Карлаш П. І.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	74
<i>Латорець К.В.</i> НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЯКОСТІ ОСВІТИ	76
<i>Леонов В.П.</i> МЕТОДОЛОГІЯ ПОБУДОВИ ГЛОБАЛЬНИХ СИСТЕМАТИК	77
<i>Лозовий А.В.</i> ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО СПОСОБУ МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВЗО УКРАЇНИ	79
<i>Лунина В. Ю.</i> ПОЗАШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД ОСВІТИ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГА ТА УЧНЯ	81
<i>Маковоз О.С.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ОСВІТИ У ЗВО	83
<i>Пакуліна А.А., Пакуліна Г.С.</i> ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА РОЗБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА БАЗІ ЗНАНЬ	85
<i>Пермяков В.І.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАСОБУ MINDMEISTER В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	87
<i>Подус Г.М., Полупан О.В.</i> ВИВЧЕННЯ ДОСЯГНЕНЬ СУЧАСНОЇ ФІЗИКИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ	89
<i>Постернак І.М., Постернак С.А.</i> ПОТЕНЦІАЛ ТРАНСФОРМАЦІЇ: НЕОБХОДИМОСТЬ СМЕШАННОГО ОБУЧЕННЯ	91
<i>Печерцев О.О., Благовестова О.О.</i> ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ІНЖЕНЕРНОЇ ТА КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ	93
<i>Проценко О.М., Ходак А.М.</i> МЕТОДИ ПОДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ІНЖЕНЕРНОЇ ГРАФІКИ В ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ ГРУПАХ СТУДЕНТІВ	94
<i>Рябовол А.С.</i> ПОКОЛЕНИЕ Z (GEN Z): ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	96
<i>Сердюков К. Г.</i> ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	98
<i>Сірик В.С., Мащенко О.М.</i> ЕФЕКТИВНІ КОМПЛЕКСИ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ ДЛЯ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ДЕФІЦИТУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ	99
<i>Солошенко О.М., Романова С.С.</i> МЕТОДИКА РЕСУРСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ У ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	101
<i>Тарасов І.Ю.</i> SMM-МАРКЕТИНГ ЯК ЧИННИК ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОГО ВЕКТОРУ ЗВО	103
<i>Тодріна І.В.</i> ВИХОВНА ФУНКЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	104
<i>Тимченко І.В., Гречко Н.В.</i> СУЧАСНІ СИСТЕМИ АВТОМАТИЗОВАНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ГРАФІЧНИХ ПРОЕКТІВ	106
<i>Тимченко І.В., Гречко Н.В.</i> ПЕРЕВАГИ АДАПТИВНОГО ПІДХОДУ ПЕРЕД ПАРАМЕТРИЧНИМ В AUTODESK INVENTOR	108

<i>Тулейко Е.В.</i> ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	110
<i>Устіловська А.С.</i> СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТА-ПІДПРИЄМСТВА В ВІТЧИЗНЯНИХ ЗВО	111
<i>Халіна В.Ю., Буцький В.О.</i> МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ	112
<i>Христофорова О.М., Медведева А.В., Альошечкіна Т.М.</i> ЗАДАЧІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	114
<i>Черкашина Ж.В., Ожередов Б. І.</i> ЗАСТОСУВАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ВИВЧЕННЯ НЕРІДНОЇ МОВИ ЯК СКЛАДОВОЇ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	116
<i>Шевченко Н. В.</i> МЕТОДИЧНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	118
<i>Якименко М.В., Шемет Р.М.</i> МІСЦЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ	119
<i>Шилін В.В., Сенік Л. С., Кулімякіна О. Я.</i> СИСТЕМА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УНІВЕРСИТЕТІ	120
<i>Якименко-Терещенко Н. В.</i> ЗНАЧЕННЯ ТРЕНІНГОВОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ПРИ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТА ЯК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	121
<i>Янченко Н.В.</i> ПИТАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ПЕДАГОГА	123

СЕКЦІЯ 3.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ В ОСВІТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

<i>Josep Miñoz</i> INTERACTIVE TEACHING METHODS AS ONE OF THE WAYS TO INCREASE MOTIVATION	125
<i>Lakin Alex</i> IMPROVING STUDENTS' TRAINING MOTIVATION	126
<i>Ph.D., A.M. Popova</i> THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION DISCHARGE AND THE FEATURES OF SPECIALISTS TRAINING FROM INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS	127
<i>Бендерская О.Б.</i> ГРАНТЫ НА ОБУЧЕНИЕ КАК ОДИН ИЗ СПОСОБОВ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В РОССИИ И В УКРАИНЕ	129
<i>Благой В.В. Блага В.В.</i> НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ	130
<i>Божидай І.І.</i> ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ	131
<i>Бутенко О.П., Чупир О.М.</i> KEYС-МЕТОД ЯК РІЗНОВИД АКТИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ	132
<i>Буцька Л.М., Буцький В.О.</i> ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА КОНТРОЛЮ	133
<i>Вербицька В.І.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	135
<i>Вербицька В.І.</i> ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ЯКІСНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ	137
<i>Горяинов А.Н.</i> СТРУКТУРА И ОСНОВНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО ПЛАНА ДЕЙСТВИЙ В ОБЛАСТИ ЦИФРОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ	138
<i>Головко-Марченко І.С.</i> STEM-ОСВІТА У ГЕНДЕРНОМУ РОЗРІЗІ	140
<i>Голозубова О.В., Слабко Н.М.</i> ДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ	142
<i>Глуценко Я.І.</i> ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ВИДІВ ЛЕКЦІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ»	144

<i>Давиденко О.А., Новобранов В.М.</i> СУЧАСНІ ФОРМИ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ	145
<i>Євсєєв С.Є., Тодріна І. В.</i> ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ ПРЕСТИЖУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	146
<i>Касатонова І.А.</i> ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ	148
<i>Зерній О.В.</i> «SOFT SKILLS» У СТУДЕНТІВ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	149
<i>Кізіцька Т.І., Лук'янова Г.Ю.</i> EDCAMP – ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	150
<i>Колодяжна Т.В.</i> СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	151
<i>Корсунський О.М., Чернець І.В.</i> ВЗАЄМОДІЯ ЛАЗЕРНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ ІЗ ХАЛЬКОГЕНІДАМИ	153
<i>Кофанова О. В., Киричков Ю. В.</i> ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ	154
<i>Красномовець В. А.</i> ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ТУРИСТСЬКОЇ ОСВІТИ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД	156
<i>Кучма О. О.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	157
<i>Ларка М.І., Сударкіна С.П.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	159
<i>Ларка М.І., Сударкіна С.П.</i> ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	160
<i>Мельникова Н.В.</i> ВІТЧИЗНЯНА ВИЩА ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	162
<i>Підкуйко В.А., Волосюк М.А.</i> РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	164
<i>Плахотнікова І.А., Плахотніков К.В.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	165
<i>Садиков М.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	166
<i>Сита Є.М.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	168
<i>Сичова О.Є., Опікунова Н.В., Чупир О.М.</i> КОНЦЕПЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МАРКЕТИНГ» З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНОГО МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ У ВНЗ УКРАЇНИ	170
<i>Смачило В.В., Халіна В.Ю., Наливайко Т.Л.</i> ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS В МЕЖАХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ УНІВЕРСИТЕТІВ	172
<i>Смольнякова Н.М., Волосов А.М.</i> ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ЯК ВИМОГА І РЕЗУЛЬТАТ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	175
<i>Устіловська А.С., Лілітко А.В.</i> УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	177
<i>Халіна В.Ю., Сироватський О.А., Васильєва Т.С.</i> ОСВІТНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ	178
<i>Халіна В.Ю., Чорний Ю.А.</i> ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	180
<i>Чернець І.В., Поволочко В.Б., Чернець Т.Й.</i> ОСНОВНІ ТРЕНДИ В ОСВІТІ НАЙБЛИЖЧОГО МАЙБУТНЬОГО	183
<i>Шептуха О.М.</i> АНАЛІЗ СТАНУ ЕКСПОРТУ-ІМПОРТУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	185

Інформація про кафедру економіки
Харківського національного університету будівництва та архітектури

Кафедра економіки Харківського національного університету будівництва та архітектури здійснює підготовку фахівців за спеціальностями **051 – «Економіка»** та **076 – «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»**, які здатні до висококваліфікованої аналітичної, організаційної та дослідницької роботи в різних галузях національного господарства

Якісна галузевоспрямована освіта за спеціальністю **051 «Економіка»** – це гарант майбутньої зайнятості наших випускників, адже на другому (магістерському) освітньому рівні в межах спеціальності 051 «Економіка» кафедра готує профільних фахівців із знанням та практичним досвідом застосування спеціального програмного комплексу для складання кошторисної документації.

Спеціальність **076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»** дозволяє випускникам (бакалаврам та магістрам) успішно конкурувати в сфері бізнесу та торгівлі, створювати стартапи, розвивати власну підприємницьку справу, проводити експертизу товарів, техніко-економічне оцінювання підприємств, реалізовувати свій потенціал у митній справі та комерції. Крім того, в межах спеціальності **076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»** відбувається підготовка унікальних на сьогоднішній день професіоналів за професійним спрямуванням **«Публічні закупівлі»**, який є трендом ринку здійснення прозорих та відкритих торгів та проводиться за замовленням Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.

Перед випускниками кафедри економіки відкриваються двері комерційних, державних та соціальних підприємств, де вони займають посади керівників проектів та

окремих структурних підрозділів, економістів-аналітиків, спеціалістів з економіки праці та заробітної плати, фахівців з бюджетного планування та розвитку потенціалу підприємств, організацій, установ.

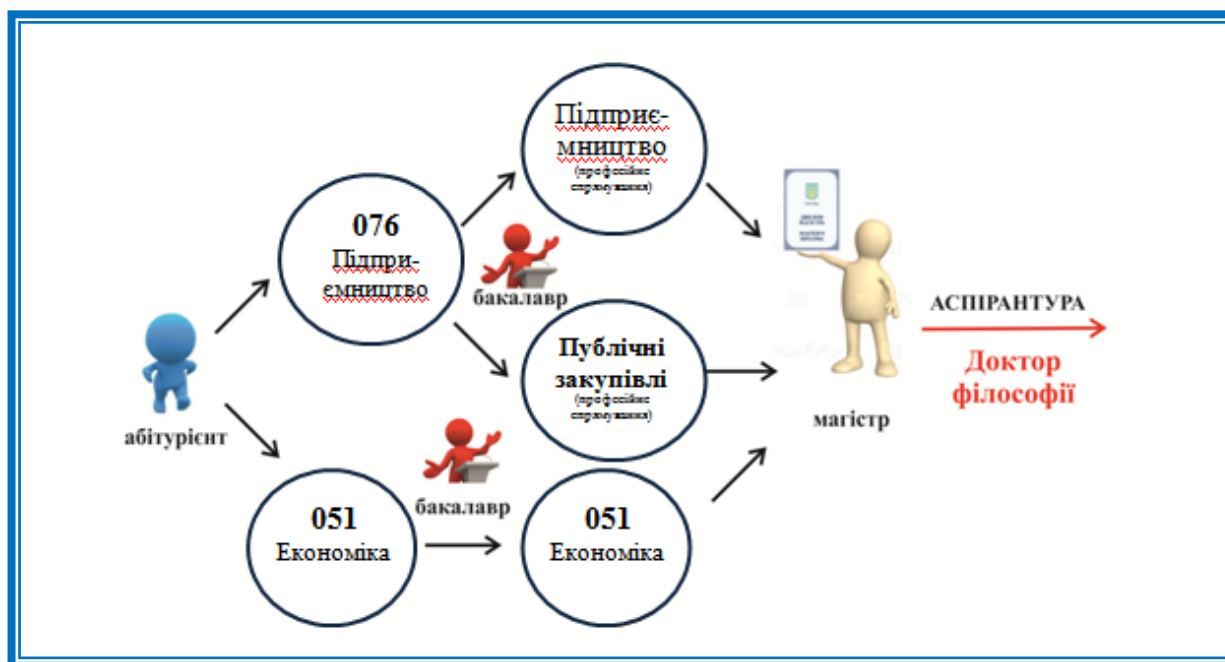
Універсальність професії економіст дозволяє випускникам адаптуватися і до суміжних сфер ділової активності, таких як маркетингова, обліково-контрольна, зовнішньоекономічна, освітня, науково-дослідницька діяльність.

Професорсько-викладацький склад кафедри економіки застосовує індивідуальний персоніфікований підхід до навчання кожного студента та вкладає в майбутніх випускників свої знання, досвід, навіть частинку душі, розвиваючи при цьому потенціал здобувачів вищої освіти через громадську, соціальну, науково-дослідницьку, культурну, креативну та інноваційну діяльність, організовуючи зустрічі з видатними представниками бізнесу, науковцями-практиками, суспільними та культурними діячами.

Студенти кафедри економіки регулярно отримують нагороди та стають переможцями Всеукраїнських олімпіад, конкурсів студентських наукових робіт, міських економічних турнірів, приймають участь у виїзних лекційних заняттях, Молодіжних форумах, науково-практичних конференціях всіх рівнів.

Виховна діяльність кафедри спрямована на культивування відповідальної у всіх сферах життя та духовно розвиненої особи, патріота України, що підтверджує волонтерська діяльність, яка широко висвітлюється в інформаційному полі кафедри, університету.

Переваги навчання в ХНУБА:

1. Навчання за держзамовленням (бюджет) та контрактом.
2. Наявність гуртожитку, який знаходиться в пішій доступності до університету.
3. Сучасна матеріально-технічна база, повне методичне та науково-практичне забезпечення навчального процесу.
4. Забезпеченість студентів базами проходження щорічної практики на провідних підприємствах з подальшим **працевлаштуванням**.
5. Вивчення спеціальних економічних дисциплін зі складання інвесторської кошторисної документації.
6. Кафедра економіки має розвинені партнерські відносини з бізнес-структурами.
7. Можливість брати участь у позанавчальних заходах, університетській самодіяльності, у науковій діяльності, а також широкі можливості заняття спортом.
8. Можливість навчатись в **аспірантурі**.
9. Можливість отримання **сертифікату B2** з вільного володіння англійською мовою.
10. Унікальна можливість навчання за професійним спрямуванням «Публічні закупівлі» з подальшою можливістю працювати в системі **Prozorro**.

З виникнення питань щодо умов вступу, звертайтеся:

Адреса: м. Харків, вул. Сумська, 40,

Кафедра економіки: 4-й поверх, каб. № 408.

E-mail: kafekonomika@ukr.net

Контактні телефони:

кафедра економіки – (057) 706-19-46, (050) 632-05-80, (050) 605-37-57

приймальна комісія – (057) 700-07-47.

Сайт кафедри: econ2016.krasalex.com

НОТАТКИ

НОТАТКИ

Наукове видання

«Розвиток освітньої системи: європейський вектор»

Матеріали

II Міжнародної науково-методичної конференції

Макетування: *В.Ю. Халіна, Н.О. Луценко*

Матеріали опубліковані в авторській редакції.

Формат 60 x 84/16.

Підписано до друку 12.03.19.

Друк цифровий.

Тираж 150 прим.

Облік.-вид. арк. 9,7.

Умовн. друк. арк. 12,1.

Папір офсетний.

Зам. №15/03/19.

Видавець: ФОП Панов А. М.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ДК № 4847 від 06.02.2015 р.

м. Харків, вул. Жон Мироносиць (Раднаркомівська), 10, оф. 6

тел. +38(057) 714-06-74; +38(057) 976-32-87

copy@vlavke.com, <http://vlavke.com.ua>

Виготовлювач: ФОП Жолонський Є.В.

м. Харків, пр. Петра Григоренка, б. 39, кв. 34,

тел. +38(057)714-06-74, +38(050)976-32-87

copy@vlavke.com